

megi o'farei

kada si otišao

megi o'farel

kada si otišao

preveo
Aleksandar Milajić

Naslov originala:

Maggie O'Farrell
After you'd gone

Copyright © Maggie O'Farrell, 2000

Mojoj majci,
zato što nije kao Elisina

Sve što se dogodilo, stalno se ponavlja.
ENDRJU GRIG

Prošlost uvek iznova iskrsne.
MAJKL DONAHJU

prolog

Onoga dana kada je htela da se ubije, shvatila je da ponovo dolazi zima. Ležala je sklupčana na boku; uzdahnula je, a toplina njenog daha stvarala je paru u hladnom vazduhu spavaće sobe. Ponovo je dahнула, posmatrajući šta se dešava. A onda je to učinila još jednom, i još jednom. Zatim se umotala u ćebe i ustala. Elis je mrzela zimu.

Sigurno je bilo negde oko pet izjutra; nije morala da pogleda na sat, znala je to po svetlu koje se probijalo kroz zavese. Bila je budna gotovo čitavu noć. Slabašna svetlost svitanja bojila je zidove, krevet i pod plavičastosivom bojom granita, i dok je Elis prelazila preko sobe, njena senka bila je mrlja nejasnih ivica.

U kupatilu je odvrnula slavinu i pila je direktno iz nje, sagnuvši se i uronivši usta u ledeni mlaz, a hladnoća joj je zaustavljala dah. Obrisala je usta nadlanicom, napunila je šolju i zalila biljke na ivici kade. Toliko je vremena prošlo otkada je vodila računa o njima da sasušena zemlja nije htela da upije vodu, i optužujuće kapi su se poput žive sakupljale na površini.

Obukla se na brzinu, nasumice birajući stvari razbacane po podu. Zastala je kraj prozora i pogledala je na ulicu, a onda je sišla niz stepenice, prebacila torbu preko ramena i zatvorila ulazna vrata za sobom. Zatim je otišla, pognute glave, uvijena u kaput.

Hodala je ulicama. Prošla je pored prodavnica sa

spuštenim i zaključanim ešalonima, pokraj kamiona za čišćenje ulica kojima su ribali pločnike velikim, crnim rotacionim četkama i grupe vozača autobusa koji su pušili i ćaskali na uglu, prstiju isprepletenih oko plastičnih čaša iz kojih se pušio čaj. Piljili su dok je prolazila pored njih, ali ona ništa od svega toga nije primećivala. Videla je samo stopala koja su se kretala; nestajala su i ponovo su se pojavljivala u pravilnom ritmu.

Gotovo potpuno je svanulo kada je shvatila da je stigla do Kings krosa. Taksiji su odlazili i dolazili ispred zgrade, a ljudi su se tiskali na vratima. Ušetala je unutra sa nejasnom idejom o tome da popije šolju kafe, na primer, ili da kupi nešto za jelo. Ali kada je ušla u bleštavo osvetljenu zgradu, opčinila ju je veličina table sa redom vožnje. Brojevi i slova kloparajući su se smenjivali; imena gradova i satnice nestajali su i formirali se od slova nanizanih na skrivenim električnim točkicama. Čitala je imena u sebi – Kembridž, Darlington, Njukasl. Mogla bih u bilo koje od ovih mesta. Kada bih želela. Na rukavu je osećala izbočinu od sata. Istini za volju, bio joj je preveliki, brojčanik je bio širi od njenog zgloba, ali na izlizanoj narukvici probušila je nekoliko dodatnih rupa. Pogledala je na sat i automatski je spustila ruku pre nego što je shvatila da joj do mozga zapravo nije doprlo ono što je videla. Ponovo ga je podigla do lica, ovoga puta koncentrisana. Čak je i pritisnula bočno dugmence kako bi osvetlila majušni sivi ekran na kome je jasnom, tamnoplavom svetlošću tečni kristal neprekidno ispisivao vreme, datum, nadmorsku visinu, pritisak vazduha i temperaturu. Nikada ranije nije nosila digitalni časovnik. Ovaj je bio jedan od Džonovih. Obavestio ju je da je šest i dvadeset ujutru. I da je subota.

Ponovo je pogledala ka redu vožnje. Glazgov,

Piterboro, Jork, Aberdin, Edinburg. Elis je trepnula. Ponovo je pročitala: Edinburg. Mogla bi da ode kući. Da vidi porodicu. Kad bi htela. Pogledala je ka vrhu spiska da vidi vreme polaska – šest i trideset izjutra. Da li je to htela? Zatim je brzo otišla do šaltera za prodaju karata i smrznutom rukom grčevito napisala svoje ime. Dok se pela u voz, na tabli je pisalo Skotiš Pulman – Edinburg i skoro da se nasmešila. Spavala je u vozu, glave naslonjene na prozor koji je tandrkao. Gotovo se iznenadila kada je videla sestre kako je čekaju na edinburškom peronu, a onda se setila da je iz voza telefonom pozvala Kirsti. Ova je nosila svoju bebu u nosiljci, a Bet, Elisina mlađa sestra, držala je za ruku Eni, Kirstinu kćer. Propinjale su se na prste ne bi li je uočile, a zatim su počele da joj mašu. Kirsti je podigla Eni na bok i potrčale su ka njoj. Obe je istovremeno zagrlila. Znala je da one vikanjem u stvari prikrivaju zabrinutost; iako je zaista želela da im pokaže da je sve u redu, da je dobro, ruke njenih sestara koje su joj pritiskale kičmu naterale su je da se okrene ka Eni i da se pravi da uranja lice u dečiji vrat.

Odgurale su je do staničnog kafića, skinule joj torbu i stavile pred nju kafu ukrašenu belom penom po kojoj je bila posuta čokolada. Bet je dan ranije položila ispit i pričala je o pitanjima koja je imala i o zadahu dežurnog profesora. Kirsti je izvlačila maramice, bočice za hranjenje, kocke sa slikama i plastelin, i držeći malog Džejmija u pregibu lakta, stručno je zauzdavala Eni dečijim kaiševima sa povocem. Elis je oslonila lice na šake, slušala Bet i posmatrala devojčicu kako zelenom bojicom boji novine. Enina nepokolebljiva predanost poslu stvarala je vibracije koje su putovale preko stola, kroz kosti Eninih podlaktica nalik gudalima, i odzvanjale su u njenom mozgu.

Ustala je izašla iz kafića da pronađe toalet, ostavljajući Kirsti i Bet da se dogovore šta će raditi tog dana. Prošla je kroz čekaonicu i progurala se kroz čeličnu rotacionu rampu do staničnog toaleta. Oko četiri minuta nije bila za stolom sa sestrama, sestričinom i sestrićem u kafiću, ali za to vreme videla je nešto tako čudno, neočekivano i mučno, kao da je pogledala u ogledalo i utvrdila da njeno lice uopšte nije ono za koje je mislila da jeste. Gledala je i činilo joj se da to što vidi iz temelja ruši sve što je ostavila za sobom. I sve što je prošlo. Pogledala je ponovo, i još jednom. Bila je sigurna, iako nije želela da bude.

Izletela je iz klozeta, i iskobeljala se iz rotacione rampe. Zastala je za trenutak usred gomile ljudi. Šta da kaže sestrama? Ne mogu sada da razmišljam o tome, rekla je sebi, jednostavno ne mogu; a onda je sve to zalupila nečim teškim, širokim i ravnim, šlo je sve zatvorilo čvrsto poput školjke.

Brzo je prošla kroz kafić i sagnula se iza svoje stolice da podigne torbu.

„Kuda ćeš?“, upitala je Kirsti.

„Moram da idem“, odgovorila je.

Kirsti je buljila u nju. Bet je ustala.

„Da ideš?“, ponovila je Bet. „Gde da ideš?“

„Nazad u London.“

„Šta?“ Bet se pružila napred i zgrabila je kaput koji je Elis oblačila. „Ali ne možeš. Tek si stigla.“

„Moram da idem.“

Bet i Kirsti su se brzo pogledale.

„Ali... Elis... Šta se dogodilo?“, krikнула je Bet. „Šta je bilo? Šta je bilo? Molim te, ne idi. Ne možeš ovako da odeš.“

„Moram“, ponovo je promrmljala Elis i otišla da potraži sledeći voz za London.

Kirsti i Bet su pokupile decu, torbe, gomilu stvari za bebe i požurile za njom. Videla je da jedan voz upravo treba da krene i jurnula je ka peronu, a sestre su trčale za njom, dozivajući je.

Na peronu ih je obe zagrlila. „Zdravo“, prošaputala je. „Izvinite.“

Bet se gušila u suzama. „Ne razumem“, cvilela je. „Reci nam u čemu je stvar. Zašto ideš?“

„Izvinite“, ponovila je.

Dok se pela u voz, Elis je iznenada izgubila orijentaciju. Izgledalo je kao da se prostor između stepenika vagona i ivice perona proširio u širok, nepremostiv ponor. Njeno telo kao da nije od mozga primalo ispravnu informaciju o prostoru. Posegnula je ka rukohvatu da se prebaci preko ponora, ali promašila je, zaljuljala se i zateturala se prema čoveku koji je stajao iza nje.

„Polako“, rekao je i uhvatio je za lakat, pomažući joj da se ukrca.

Kada je sela, Bet i Kirsti su se progurale do prozora. Sada je i Kirsti plakala i mahale su joj frenetično dok je voz polazio. Trčale su paralelno s njom dok su mogle, a onda je voz ubrzao i one su usporile i stale. Elis nije mogla da im maše, nije mogla ni da gleda njihove četiri plavokose glave kako trče uporedo s njom, uhvaćene okvirom prozora kao projekcija sa super-osmice.

Srce joj je tokom puta tako skakalo u grudima da su joj ivice vidokrugla pulsirale u istom ritmu. Kiša se slivala niz prozor. Izbegavala je pogled svog odraza koji je uporedo s njom putovao u *drugom, izvrnutom, avetinjskom vagonu, klizeći* nad poljima dok su kloparali ka Londonu.

U kući je bilo ledeno kada se vratila. Neko vreme zamajavala se bojlerom i termostatom, glasno iščitavajući

nerazumljiva uputstva i buljeći u dijagrame koji su vrvili od strelica i brojčanika. Radijatori su kašljuckali i klokotali, vareći prvo grejanje te godine. Zarila je prste u zemlju u saksijama u kupatilu. Bila je vlažna.

Spremala se da ponovo siđe niz stepenice, a onda je jednostavno sela tamo gde se zatekla – na najvišem stepeniku. Ponovo je pogledala u Džonov sat i zapanjila se kada je videla da je tek pet posle podne. Tri puta je proverila: pet i dva minuta. To je definitivno značilo pet po podne. Njen put do Edinburga sada je izgledao nestvaran. Zar je stvarno prešla sav taj put i vratila se? Da li je stvarno videla ono što je mislila da je videla? Nije znala. Obuhvatila je rukama gležnjeve i pustila je da joj glava padne na kolena.

Kada se ponovo uspravila, kiša je prestala. U kući je vladao neobičan mir i izgledalo je da se naglo smračilo. Boleli su je zglobovi šaka i prstiju, i dok ih je istezala, stepeništem su odjekivali oštri, pucketavi zvuci. Uхватила se za rukohvat, ustala je i polako sišla, oslanjajući se na zid.

Zastala je kraj prozora u dnevnoj sobi. Ulična svetla bila su upaljena. Preko puta televizor je svetleo iza čipkanih zavesa. Nepca su joj bila otečena i nadražena, kao da je sisala ljutu bombonu. Lucifer se pojavio odnekud, bešumno je skočio na prozorsku dasku i počeo da se glavom trlja o njene prekrštene ruke. Osećala je vibracije njegovog predenja dok mu je vrhovima prstiju mazila plišano krzno na grlu.

Upalila je svetlo i mačorove zenice su se skupile poput lepeze koja se zatvara. Skočio je na pod i kružio je oko njenih gležnjeva, glasno mjaučući. Posmatrala ga je dok se šunjavao po sobi, gledajući je povremeno iskosa i šibajući

dugim crnim repom. Kada je svetlo padalo na njega, mogli su se nazreti tragovi pruga u jednobojnom, raskošnom krznu. Negde iz dubine svesti nešto joj je govorilo: gladan je. Mački je potrebna hrana. Nahrani mačku, Elis.

Otišla je do kuhinje. Mačak je protrčao ispred nje kroz vrata i počeo je da skače na frižider. U odeljku sa njegovom hranom bila je samo kutija mačijih biskvita tugaljivog izgleda, a prstenovi rđe videli su se tamo gde su stajale davno ispražnjene konzerve. Lagano je udarila po dnu kutije. Tri keksa ispala su na linoleum. Nakon što ih je neko vreme njušio, Lucifer ih je pokrckao u slast.

„Jesam li te zapostavila?“ Pogladiła ga je. „Izaći ću da kupim hranu za mačke.“

Pratio ju je u stopu, užasnut što se ona, izgleda, predomislila i odlučila da ga ipak ne nahrani. Na vratima je izvukla ključeve i novčanik iz torbe. Mačak je za njom kliznuo napolje i seo je na prag.

„Odmah se vraćam“, promrmljala je. Vrata su škljocnula dok ih je zatvarala za sobom.

Da li zbog ritma kojim su njeni koraci odzvanjali pločnikom, ili zato što je ponovo bila napolju, u gomili ljudi umesto u hladnoj, zatvorenoj unutrašnjosti kuće, sve je počelo da joj se vraća dok je hodala niz Kemden roud ka supermarketu. Mogla je da vidi sebe u kabini od bele plastike, zidova iscrtanih probodenim srcima i ljubavnim izjavama. Mogla je da se vidi kako pere ruke u lavabou od nerđajućeg čelika, isprskanom srebrnim kapima vode. Pokušala je da se natera da ne misli o tome, da razmišlja o drugim stvarima: o Luciferu ili o tome šta bi mogla da kupi u supermarketu. Pritisnula je svetlucavu pumpicu na posudi za tečni sapun; bledoružičasta masa vijugala je po njenom vlažnom dlanu i penila se u dodiru sa vodom,

stvarajući uljaste mehuriće. U kabini iza nje dve tinejdžerke su raspravljale o haljini koju je jedna od njih trebalo da kupi tog dana. „Ne misliš da u njoj izgledam nekako zarozano?“, pitala je prva. „Zarozano? Pa, sad, kad si to pomenula...“ „Ma, jebi se.“ Šta je zatim bilo? To što se par sekundi kasnije dogodilo, bilo je tako zbunjujuće da joj je bilo teško da sredi stvari u glavi... Da li joj je još nešto bilo potrebno? Možda mleko? Ili hleb?... Okrenula se ka sušaču za ruke, pritisnula je hromirano dugme i jednom rukom prelazila je po drugoj. Na prednjoj strani aparata nalazilo se zakačeno jedno od onih malih ogledala. Nikada joj nije bilo jasno zašto ih stavljaju. Ako bi sušila kosu na tome, trebalo bi da okrene mlaznicu, ili već tako nešto, ali nije mogla da se seti da je ikada imala potrebu da suši kosu u javnom toaletu... Šta treba da uradi kada se vrati? Možda bi mogla da čita nešto. Mogla bi da kupi novine. Koliko je uopšte prošlo vremena otkad je poslednji put čitala novine?... Prostorija je bila puna odraza. Keramičke pločice, čelični lavaboi, ogledalo iznad njih, i ogledalo na sušaču... Možda bi mogla da pozove Rejčel. Nije mogla da se seti kada su poslednji put razgovarale... Rejčel je verovatno ljuta na nju... Glasovi devojaka su odzvanjali. Jedna od njih popela se u kabini i posmatrala je odozgo svoju drugaricu. Elis se iz nekog razloga – zašto? Zašto je to učinila? – približila sušaču, i pod novim uglom u majušnom četvrtastom ogledalu nešto se pojavilo iza nje... Možda Rejčel nije želela da razgovara s njom. To bi bilo neobično. Nikada ranije se nisu posvađale. U prodavnici će uzeti korpu, ili možda kolica, da, kolica će odgovarati. Potrpaće u njih sve potreštine. Tako neće morati da neko vreme izlazi. Ali kako da sve to ponese kući?... I dalje držeći ruke pod mlazom vrućeg vazduha,

zagledala se u ogledalo, a zatim se sporo, tako sporo da je izgledalo kao da to traje minutima, okrenula ka njima.

Sada je stajala na pešačkom prelazu. Na semaforu preko puta svetlela je zelena figura koja je odlučno zakoračila. Sa druge strane ulice video se supermarket; prilike su se kretale kroz prolaze osvetljene neonskim svetlom. Činilo joj se da se njen život gubi i nestaje u tački. Ljudi su je zaobilazili, prelazili ulicu, kretali se. Ali, ona je mirno stajala.

Neko ju je očešao s leđa i gurnuo je ka ivici trotoara. Zelena figura se palila i gasila. Poslednji prolaznici žurili su da pređu preko ulice pre nego što se promeni svetlo na semaforu. Pojavila se crvena silueta u stavu mirno, i za trenutak se sve smirilo, nakon čega su se upalili motori automobila koji su čekali u nizu. Dok su prolazili kraj nje, zapljuskujući joj lice izduvnim gasovima, fascinirala ju je njihova snaga – zaobljene, glatke konstrukcije od čelika, stakla i hroma. Đonovi Elisinih cipela odvojiše su se od asfalta i ona zakorači sa ivičnjaka.

prvi deo

Elis vidi samo đonove očevih cipela: izbleđeli, braon boje, izbrazdani peskom i kamenčićima sa ulica. Dopuštali su joj samo da mu trči u susret pločnikom ispred njihove kuće kada se uveče vraćao s posla. Leti ponekad trči u spavaćici, a nabori joj se omotavaju oko kolena. Ali sada je zima, možda novembar. Đonovi cipela savijaju se preko grane drveta u dnu njihove bašte. Pita se koliko će još to trajati. Lišće šušti i opada. Čuje oca kako psuje. Oseća kako joj se vrisak poput suza skuplja u grlu, a onda se grubi, narandžasti konopac u blagim navojima, kao kobra, spušta sa grane.

„Jesi li ga uhvatila?“

Ona steže navoštenu kraj konopca. „Da.“

Grane se tresu dok se otac spušta sa drveta. Na trenutak joj spušta ruku na rame, a zatim se saginje da podigne automobilsku gumu. Fasciniraju je krivudavi kanali koji vijugaju po njenoj površini i platno ispod crne, debele gume. „Ono sve povezuje“, rekao joj je čovek u prodavnici. Usamljena, oguljena, glatka fleka u sredini kanala tera je da zadrhti, iako i sama ne zna zašto. Otac savija narandžasti konopac oko gume i pravi debeli, izuvijani čvor.

„Mogu li sada da se ljuljam?“ Njene ruke posežu za gumom.

„Ne. Prvo moram da je probam.“

Gleda kako otac cupka na gumi, proveravajući da li je

dovoljno bezbedno za nju. Podiže pogled da vidi kako se grana poslušno povija i ponovo brzo pogleda oca. Šta ako padne? Međutim, on silazi i podiže je. Kostu su joj tako male, bele i savitljive, kao ptičije.

Elis i Džon sede u kafiću u nekom selu u Lejk distriktu. Rana je jesen. Drži kocku šećera između kažiprsta i palca, a svetlost u pozadini čini da kristali izgledaju kao ćelije tkiva nekog komplikovanog organizma pod mikroskopom.

„Jesi li znala“, kaže Džon, „da je neko uradio hemijsku analizu kocki šećera koje se služe u kafićima i da su pronašli jake tragove krvi, sperme, izmeta i urina?“

Ona je i dalje ozbiljna. „Ne. Nisam to znala.“

Gleda ga, mrtva-hladna, dok mu se uglovi usana opuštaju. Elis počinje da štuca, a on joj pokazuje kako da pije sa suprotne strane čaše ne bi li prestala. Kroz prozor iza njih vidi se avion koji na nebu iscrtava pravu belu liniju.

Gleda u Džonove ruke dok lome veknu hleba, i odjednom shvata da ga voli. Skreće pogled, gleda kroz prozor i prvi put primećuje belu liniju koju je napravio avion. Sada se već razvejavala u pramenove. Pada joj na pamet da je pokaže Džonu, ali ipak to ne učini.

Elisino šesto leto bilo je vruće i sušno. Kuhinjski prozor gledao je preko dvorišta na veliku baštu iza kuće i kad god su se Elis i njene sestre igrale napolju, mogle su da vide majku kako ih nadgleda. Neuobičajena vrućina osušila je rezervoare, što se u Škotskoj nije pamtilo, i ona je sa ocem išla do pumpe na kraju ulice da natoči vodu u okrugle bele kante. Voda je dobovala po dnu. Na pola

puta između kuće i kraja bašte nalazile su se leje u kojima su grašak, krompir i cvekla rasli iz tvrde, tamne zemlje. Tog leta, jednog posebno vedrog dana, Elis je skinula odeću, iščeprkala grumenje zemlje i razmazala ga u jasne tigraste šare svud po telu.

Plašila je pobožnu, nervoznu komšijsku decu ričući na njih kroz ogradu, sve dok majka nije oštro zakucala na prozorsku dasku i viknula joj da smesta prestane. Povukla se u žbunje da sakupi grančice i lišće kako bi napravila skrovište slično vigvamu. Njena mlađa sestra stajala je ispred skrovišta i vapila je da je pusti unutra. Samo ako si tigar, rekla je Elis. Bet je pogledala zemlju, zatim svoju odeću, pa majčino lice na kuhinjskom prozoru. Elis je sedela u vlažnoj tami skrovišta, režala je i gledala u trouglasto parče neba koje se videlo kroz otvor na vrhu.

„Mislila si da si mali Afrikanac, je l' tako?”

Sedi u kadi, a kosa joj je slepljena u bičeve sa kojih se sliva voda. Baka je sapunja sa svih strana. Oseća hrapavu kožu na bakinim rukama. Voda je sivkastosmeđe boje, puna zemlje iz bašte sprane sa nje. Iz susedne sobe nejasno čuje očev glas dok razgovara telefonom.

„Je l' tako da se više nećeš mazati zemljom, Elis?”

Koža joj pod vodom izgleda svetlije. Izgleda li tako i kada si mrtav?

„Elis? Obećaj mi da nećeš to više da radiš.”

Klima glavom, a voda prska po žutim keramičkim zidovima kade.

Baka joj briše leđa peškirom. „Mala anđeoska krilca”, kaže otirući vodu sa njenih lopatica. „Svako je jednom bio anđeo, a ovde su nam bila krila.”

Osvrće se da vidi izbočenu trouglastu kost kako se

zateže i opušta pod kožom na leđima, kao da se priprema za let po rajju.

Sa druge strane stola u kafiću Džon posmatra Elis koja gleda kroz prozor. Danas joj je teška kosa začesljana, i izgleda kao španska ninja ili igračica flamenka. Zamišlja je kako ujutru četka tu sjajnu, gustu kose pre nego što je veže na potiljku. Preko praznih bokala i šolja pruža ruku i hvata njen rep. Ona ga iznenađeno pogleda.

„Samo sam želeo da vidim kakav je osećaj.“

Ona dodiruje rep i kaže: „Često pomišljam da je sasvim skratim.“

„Nemoj“, brzo kaže Džon. „Nemoj nikada da je odsečeš.“ Oči joj se šire od iznenađenja. „Možda je u njoj tvoja snaga“, pokušava da se našali. Želi da njenu kosu oslobodi iz srebrne šnale i uroni lice u nju. Želi da punim plućima udahne njen miris. Zna ga od ranije. Kada su se prvi put sreli, stajala je na vratima njegove kancelarije s knjigom u ruci i kosom do pasa, tako sjajnom da mu se učinilo kako je začuo zvuk nalik zvoncetu. Želi da uroni u mrak njenih talasa i probudi se u njenim pramenovima.

„Hoćeš još jednu kafu?“, pita je, i dok se ona okreće da potraži kelnericu, posmatra kraće pramenove na njenom vratu.

Malo nakon što su popili kafu, Džon je ispružio ruke preko stola i obuhvatio njeno lice. „Elis Rajks“, rekao je, „bojim se da ću morati da te poljubim.“

„Da ćeš morati?“, rekla je ravnodušno, iako joj je srce odzvanjalo u grudnom košu. „Zaista misliš da je sada pravi trenutak za to?“

Počeo je da izvodi, praveći se da razmišlja, kolutajući

očima i češujući se po temenu. „Mislim da bi sada verovatno sasvim odgovaralo.“

A onda ju je poljubio, isprva veoma nežno. Ljubili su se dugo, isprepletenih prstiju. Posle nekog vremena odvojio se od nje i rekao: „Mislim da će nas, ako uskoro ne odemo, zamoliti da to učinimo.“ Tako ju je čvrsto držao za ruku da ju je šaka zbolela. Krenula je drugom rukom da dohvati torbu ispod stola, ali napipala je samo njegove noge. Kolenima joj je stisnuo šaku.

Počela je da se smeje. „Džone! Pusti me!“ Pokušavala je da oslobodi ruke, ali njegov stisak se samo pojačao. Smešio se, radoznalo je posmatrajući.

„Ako me ne pustiš, nećemo moći da odemo da vodimo ljubav“, objasnila mu je. Pustio ju je istog trenutka. „Potpuno si u pravu.“

Sam joj je dohvatio torbu i žurno joj je pridržao kaput. Dok su izlazili, čvrsto ju je zagrlio, udišući miris njene kose.

Zavese u njihovoj dnevnoj sobi bile su od teškog, svetloljubičastog damasta, a sa spoljašnje strane bile su postavljene tankim slojem požutelog sunđera. Kada je bila dete, Elis je mrzela te zavese. Ljuštenje širokih traka sunđera pričinjavalo joj je neverovatno zadovoljstvo, nakon čega je ostajao ogoljeni svetloljubičasti materijal kroz koji se probijala svetlost. Bet i Elis su jednom na Noć veštica ostale da sa strahopoštovanjem posmatraju treperavo, demonsko svetlucanje, nakon što je iz unutrašnjosti tikava bila izvađena mekana srž, a u kori prosečene četvrtaste oči i nazubljena usta. Kirsti se prejela

tikve i lečili su je negde u kući. Nije bila sigurna da li je zapravo planirala da ih zapali, ali se nekako našla ispred zavesa. Stezala je tankim prstima upaljenu šibicu, prinoseći drhtavi plamen ivici tkanine. Vatra se raširila zapanjujućom brzinom; damast je šištao dok su ga plamenovi razdirali, penjući se sve više. Bet je počela da vrišti, a vatreni jezici lizali su plafon. Elis je ushićeno cupkala, pljeskala i vikala. A onda je u sobu uletela majka i izvukla ih napolje. Zatvorila je vrata i njih tri stajale su sleđene u predsoblju, širom otvorenih očiju.

En strčava, preskačući stepenike. Betino vrištanje postaje sve glasnije. To su pravi krici, puni užasa. Dnevna soba je sva u dimu, a zavesa su u plamenu. Bet se plačući baca na Enine noge i čvrsto ih steže. En je nakratko oduzeta, a tada ugleda Elis. Ova ushićeno posmatra plamenove, a telo joj se uvija i njiše od zadovoljstva. U desnoj ruci joj je sagorela šibica. En se tetura i grabi kćer za rame. Elis se otima poput ribe na udici. En je šokirana iznenadnom snagom deteta. Elis se batrga, pljuje i reži, sve dok En ne uspe da je ščepa za ruke i izvuče je kroz vrata. Zatvara sve troje dece u predsoblje i trči u kuhinju po vodu.

Džon je zaspao dubokim snom. Disao je duboko, poput ronioca. Glava mu je počivala na Elisinim grudima. Miriše mu kosu. Blago drvenast miris, kao tek zarezane olovke. Neki šampon. Limun? Ponovo udiše. Blaga primesa duvanskog dima iz kafića. Spušta ruku na njegova prsa i oseća dizanje i spuštanje pluća. Otkucaji poput šapata – pulsiranje njene krvi – dobuje joj u ušima.

Izvlači se ispod njega i rukama obuhvata kolena. U

iskušenju je da ga probudi. Želi da razgovara. Koža mu je preplanula, braonkastožlatna svuda osim na slabinama, gde je bleđa, ranjivo bela. Rukom mu pokriva penis, privijen uz nogu, a on odgovara trzajem. Smeje se i leže preko njega, uranja nos i usta u pregib njegovog vrata. „Džone? Jesi li budan?”

Majka je vodom ugasila požar. Crne pruge od čađi godinama su ostale kao beleg naplafonu. Iako su moji roditelji često govorili o preuređivanju sobe, požar nikad nije pomenut, nije se govorilo o tome. Nikada me nisu pitali šta me je nateralo da zapalim zavese.

En čeprka po noćnom stočiću, tražeći cigarete. Dok pali upaljač, pogleda Bena da vidi da li ga je probudila. On spava, sa blago iznenađenim izrazom. Uvlači dim cigarete i oseća kako joj puni pluća. Sanjala je kako su je poslali u internat, i to ju je probudilo. Sada ne može da zaspi. Ponovo joj je sedam godina, stoji u neudobnim cipelama na šniranje na vratima škole, previše šokirana čak i da bi plakala. Časna sestra koja stoji pored nje izvlači joj mali kofer iz prstiju. „Tu smo“, kaže joj.

En ne zna na koga ova misli kad kaže „mi“: nikada u životu nije bila usamljenija. Ovo vam nikada neću oprostiti, govori u sebi, i u tom trenutku se ljubav prema roditeljima nepovratno pretvara u nešto blisko mržnji.

Narednih jedanaest godina provela je u internatu gde su je sestre naučile kako da pravilno jede voće za stolom. Dvadeset sedam devojčica u nizu, sa dvadeset sedam jabuka i dvadeset sedam noževa za voće, posmatra kako sestra Metjuz spretno ljušti zategnutu koru jabuke, dok se zelena spirala vijugavo spušta na pripremljeni tanjirić. Ponovo stoje u vrsti u dvorištu, tamo gde se nalazi savršeno prepolovljeni stari automobil, da nauče kako da izađu iz auta, a da im se ne vidi podsuknja. Kada se našla u njemu, En je obeshrabrila zjapeća rupa sa njene desne strane; telo automobila se završava tik do mesta na kome sedi, a ispod je vlažna i tamna zemlja Dartmura. Sestra Kler kuca na prozor. „Hajde, En. Ne treba ti, valjda, čitav

dan za to."

En se ogleda u retrovizoru. Njen stil nije pobuna nego tihi prkos. Graciozno se diže sa sedišta dok joj suknja pada u pravilnim naborima pod željenim uglom.

„Dobro je, En. Devojke, jeste li vidеле En?“

En zastaje pre nego što je stigla do kraja reda. „Sestro Kler, šta se dešava ako ste vozač? Da li i onda učinimo isto?“

Sestra Kler je potpuno zapanjena. Kakvo pitanje! Kratko razmišlja, a zatim se ozari. „Ne brini za to. Voziće tvoj muž.“

Sestre dodaju teške knjige, a devojčice ih nose na temenu. Grde ih ako vezuju kosu. Moraju da paradiraju, praveći osmice po fiskulturnoj sali. En ovo mrzi više od bilo čega drugog. Smeta joj ograničavajuća simetrija i povratak na mesto sa koga je pošla. Ipak, sama se javlja da krene prva i izvodi savršeni okret. Sestre joj aplaudiraju, kao i ostale devojčice, mada one sa nešto manje entuzijazma. Skida knjigu i, dok ostale devojčice vežbaju, otvara je i počinje da čita. Knjiga je puna dijagrama i preseka biljaka. En prstom prati put vode od mreže korenja, preko stabla, sve do listova. Čita i uči o razmnožavanju biljaka. Odobrovoljila ju je priča o nežnom oprašivanju tučka polenom iz prašnika. Nada se da je slično između muškarca i žene, a ne kao u pričama koje kruže po spavaonicama. Neko vreme je pažljivo čitala zabranjeni primerak *Ljubavnika ledi Četerli*, posle čega nije bila ni trunku pametnija. Zar nije sve to, uostalom, bilo cvetanje i oprašivanje?

Na potpuno iznenađenje roditelja, časnih sestara, škole, i na svoje sopstveno, En je dobro prošla na završnim ispitima i stekla je pravo da izučava biologiju na Edinburškom univerzitetu. Edinburg joj je odgovarao;

dopadale su joj se visoke, dostojanstvene građevine od sivog kamena i kratki dani koji su se u pet po podne preivali u večeri osvetljene uličnim svetiljkama. Dopadala joj se i glavna ulica sa svojoj dvostrukom ličnošću: sa jedne strane bile su bleštave radnje, a na drugoj zelena prostranstva Prinses strit gardena. Volela je mali stan sa pogledom na Medouz koji je delila sa dvema drugim devojkama; nalazio se na vrhu stambene zgrade i do njega je vodilo hladno i promajno centralno stepenište. Uveče bi sedele i ispijale čaj u podjednako hladnoj dnevnoj sobi.

Fakultetski život nije joj prijao. Izgledalo je kao da svaki dan otkriva sve više stvari koje nije znala. Predavanja su je zbunjivala, a na vežbama se osećala poniženom; bila je jedna od nekoliko devojaka na studijama biologije i muškarci su je nipodaštavali ili ignorisali. Smatrali su da je rezervisana i staromodna, i opredeljivali su se za društvo mnogo liberalnijih polaznica kursa za medicinske sestre. Na dan kada su objavljeni rezultati ispita, Ben Rajks ju je zaprosio.

Poznavala ga je tačno šest meseci. Dva dana nakon što su se upoznali, rekao joj je da je voli; to priznanje je bilo iznenadno, i, kako će kasnije otkriti, za njega neuobičajeno impulsivno. Nije znala šta da mu odgovori, pa nije ni odgovorila. Kao da mu to nije smetalo, samo joj se nasmešio dok su stajali na trgu pred katedralom Sent Džajls. Počeo je da je izvodi na ples (nikada ranije to nije radila). Držao ju je čvrsto, sa rukom u udubljenju njenih leđa i bradom u njenoj kosi. Pokušavao je da improvizuje plesne korake kojima su je časne sestre tako precizno naučile. To ju je zasmijavalo. Imao je bistre, plavozelene oči i lep osmeh. Jednom prilikom ga je pozvala u stan i on joj je doneo cveće – žute ruže, latica uvijenih i skupljenih

poput malih žutih usta. Nakon njegovog odlaska, skratila je drške i stavila ih u teglu od džema na svom stolu. Kad god bi ušla u sobu, privukle bi joj pogled svojom blistavom žutom bojom, nalik žumancetu.

Zaprosio ju je u Medouzu. Dok je pristajala, bila je svesna da to čini samo zato što ne može da se suoči sa životom kod roditelja. Otkad je upoznala Bena Rajksa, shvatila je da joj nedostaje jedan bitan deo – ljubav nikada neće moći da je potpuno obuzme. Držao je za ruku i ljubio, govoreći kako će njegovoj majci biti drago. Prstom je iscrtavala otisak njegovog poljupca dok su se vraćali. Prsten koji joj je dao pravio je bezbrojne odsjaje po plafonu dok je noću ležala budna u krevetu.

Telefon je prodorno zazvonio. Ben je bio u ponorima sna, ali je osetio kako En ustaje iz kreveta. Kasnije će pokušati da se ubedi da je napregnuto slušao razgovor. Ipak, znaće da je ponovo utonuo u san, jer će se setiti buđenja sa Eninim dlanom na grudima i prstima koji mu dodiruju grlo. Kapci su mu se podigli kao pozorišne zavese. Nije mogao da joj vidi lice; tama joj je razmazivala obrise, a reči su dopirale do njega odvojeno, još uvek bez značenja: „Nesreća“, ponavljala je En, „nesreća“, i „Elis.“ Elis je njegova kćer. Nesreća.

„Probudi se, Bene, moramo da ustanemo. Elis je u komi. Bene, probudi se.“

Da li je moj glas ovo što čujem? Kao da živim u radiju, plovim po talasima, a na svakom su drugačiji glasovi – neke od njih prepoznajem, neke ne. Ne mogu da biram frekvenciju.

Izgleda da je ovo mesto uredno. Miris antiseptika mi draži nozdrve. Razaznajem glasove koji su izvan mene: zvuče udaljeno, kao kroz vodu. A tu su i ovi unutrašnji – čitav spektar njih.

Zašto život nije stvoren bolje, tako da može da te upozori kada nešto strašno treba da se dogodi?

Videla sam nešto. Nešto odvratno. Šta mi je rekao?

En spušta dlan na Elisin obraz i gleda je. Elis, nenaviknuta na ovakvo ponašanje, pomno posmatra majku.

„Gde si naučila tu pesmu?”

Elis ju je pevušila dok je po bašti tražila cveće za minijaturni vrt koji je napravila u staroj kutiji za cipele.

„Hm. Ne znam. Mislim da sam je čula na radiju”, nervozno je izmišljala. Hoće li je grditi?

Majka nastavlja da je posmatra. „To je pesma sa kasete koju sam juče kupila. Nisi mogla drugačije da je čuješ.”

Izgleda kao da En govori sama sa sobom. Elis se vrpolji, jedva čekajući da nastavi rad u svom maleckom vrtu. Želi da ukrade nekoliko štapića za mešanje koktela koji bi joj poslužili kao pritke za leju boranije.

„Čini mi se, Elis, da si veoma muzikalna. Moj otac je

bio veliki muzičar i ti si, izgleda, to nasledila."

Neko neobično, uzavrelo osećanje budi se u njoj. Majka joj se zadovoljno smeši. Elis pruža ruke i grli je oko struka.

„Platićemo ti časove. Treba negovati tvoj talenat. Ne smeš dozvoliti da propadne. Znaš li da je moj otac mogao da odredi svaku notu koju čuje? Imao je savršen sluh i svirao je sa mnogim orkestrima svud po svetu."

„Jesi li išla sa njim?"

„Nisam." En naglo sa sebe skida Elisine ruke. Elis polako odlazi niz baštu, zaboravivši svoj vrt u kutiji za cipele. Ona je muzikalna! Šta ima veze što nije lepa kao njene sestre? Ona ima nešto što je izdvaja, što je čini drugačijom. Savršeni sluh. Talenat. Pušta da joj se nove reči kotrljaju po jeziku.

Njena baka izlazi u baštu da pokupi veš, a Elis skakuće ka njoj. „Bako, čik pogodi šta ima novo. Ja sam muzikalna. Ići ću na časove."

„Je l' tako?", kaže Elspet. „Dobro, samo pazi da se ne uobraziš."

Išla sam jednom nedeljno na časove kod žene koja je živela niz ulicu. Gospođa Bison bila je visoka i neverovatno mršava, duge, sede kose koju je obično šnalama sakupljala u punđu na temenu, a ponekad ju je puštala da joj poput masne, sive zavese pada po ramenima. Nosila je dugačke narandžaste štrikane džempere. Dok je govorila, pljuvačka joj se skupljala u uglovima usana. Tokom časova u mračnoj sobi u prednjem delu kuće, njena velika, prugasta mačka ležala bi na klaviru i prela.

Naučila sam da držim ruku na klavijaturi kao da imam pomorandžu pod dlanom i da crne tufne prenesem sa

papira na glatke ravne bele ili poput prstiju tanke crne dirke, kvintni krug i notni sistem. Naučila sam pompezne italijanske fraze i kako da prema njima menjam način sviranja.

Vredno sam vežbala. Klavir se u našoj kući nalazio neposredno pored kuhinjskih vrata i majka je imala običaj da ih otvori kako bi slušala moje sviranje. Prsti su mi postali snažni i mišićavi, nokte sam sekla kratko, znala sam napamet tačan broj i raspored povisilica i snizilica svakog tonaliteta. U trenucima napetosti prstima sam dobovala skale po svakoj raspoloživoj površini.

Polagala sam ispite, jedan za drugim. Mesecima sam uvežbavala tri komada koja ću izvesti u memljivoj crkvi pred ispitivačem zamišljenog lica. Verovala sam da sam talentovana: svedočanstva koja je moja majka uramljivala potvrđivala su to, zar ne?

Elis je već četrdeset pet minuta bila na žurci. Prvih pola sata ju je Mario stezao uz sebe, ali čim se dovoljno napio, izmigoljila se i pobegla u ugao. Bila je to soba studenta druge godine, sva izlepljena posterima Stoun rouzisa i Hepi mandejsa i krcata ljudima; na krevetu koji se ugibao sedelo je njih šestoro, a devojka u tesnom belom kombinezonu igrala je na stolu, pozivajući dečake iskolačenih očiju da je gledaju.

Smatrala je da su ovdašnji momci čudni: bili su ili neverovatno povučeni, sa neobičnim poznavanjem problematike ezoterije, ili zapanjujuće arogantni, ali i dalje potpuno nesigurni dok su razgovarali sa njom. Sada se prvi put našla među tako velikim brojem Engleza. Prvog dana ju je dečak po imenu Amos pitao odakle je. „Iz Škotske“, odgovorila je.

„Oh, koliko ti je dana trebalo da stigneš ovamo?“,

upitao ju je mrtav ozbiljan.

Gledala je po zadimljenoj sobi i rekla je sebi da će ostati još pet minuta. Mario joj je mahao sa druge strane. Iskapila je šolju toplog, gustog vina i mlako mu se osmehnula.

Mario je bio Italo-Amerikanac iz Njujorka, izuzetno bogat i izuzetno lep. Zahvaljujući ocu, došao je na godinu dana na njihov fakultet. Kada ga je Elis pitala kako je uspeo da dobije mesto u razmeni studenata, rekao je: „Moj otac je otvorio čekovnu knjižicu“, i zaurlao je od smeha. Upoznala ga je tokom prve nedelje svog boravka tamo, dok je lutala hodnicima univerzitetske biblioteke. Videla je kako joj se osmehuje i upitala ga je kako da stigne do severnog krila. Ponudio se da joj pokaže put i umesto na željeno odredište, odveo ju je u kafeteriju na čaj i kolače. Slao joj je cveće koje joj je sobu ispunjavalo teškim, slatkim mirisom, i zvao ju je telefonom u svako doba dana i noći. Želeo je da postane glumac i na javnim mestima joj je deklamovao odlomke iz pozorišnih predstava. Imao je dugu divlju crnu kovrdžavu kosu koja je padala skoro do njegovih snažnih ramena. Nikada u svom životu nije srela nikoga sličnog; izgledao je tako veliki i pun duha u poređenju sa uzdržanom učtivošću većine ljudi koju je dotle upoznala. A osim toga, prijala joj je njegova pažnja: za Mariom su patile mnoge devojke.

Prethodne noći posle bioskopa šetali su se pustim ulicama u centru grada. Mario ju je iznenada pritisnuo uz metalnu rešetku prazne trafike i snažno je poljubio. Bila je zapanjena. Telo mu je bilo čvrsto i toplo, a ruke su mu putovale svud po njoj. Gurao ju je karlicom, dok joj se metalna šipka usecala u leđa.

„O, bože, Elis, digao mi se kao nikad“, dahtao joj je u vrat.

„Digao?“, uspela je da procedi.

„Digao. Erekcija, znaš. Hoćeš da vidiš?“

Nasmejala se sa nevericom. „Šta? Ovde?“

„Da. Što da ne? Nema nikoga.“ Raskopčao joj je košulju i počeo da joj grize dojke.

„Mario, ne budi smešan. Mi smo u centru grada.“

Osetila je kako joj zadiže suknju i polazi prema gaćicama.

„Mario!“ Izvila se i odgurnula ga. „Pobogu!“

Zgrabio ju je za bokove i pokušao ponovo da je poljubi, ali se otrgnula. „Koji je tvoj problem, do đavola?“, viknuo je, a lice mu je bilo crveno od uzbuđenja.

„Nemam problem. Usred grada smo. Samo neću da me uhapse, to j e sve.“

Okrenula se kako bi pošla niz ulicu, ali ju je Mario uhvatio za ruku i okrenuo. „Isuse, Elis, ja sam samo čovek. Zar nisam bio strpljiv? Danas sam kupio nekoliko kondoma, ako je to ono što te brine. Pretpostavio sam da bi se to desilo pre ili kasnije.“

„Pretpostavio si, je li?“, podsmevala mu se. „E, pa, loše si pretpostavio.“

„Jeb’o te, srećo, čovek bi pomislio da si jebena devica.“

Stajali su i gledali se. Mario je teško disao, a Elis je bila ukočena od besa. „Pa, za tvoju informaciju, jesam“, tiho je rekla i otišla.

Stigao ju je ispred mračnog izloga knjižare. „Elis, žao mi je.“

„Gubi se.“

„Elis, molim te.“ Uhvatio ju je i obavio je ruke oko nje, gušeći je; sprečavao ju je da ode.

„Ostavi me na miru. Hoću kući.“

„Elis, tako mi je žao. Bio sam budala što sam ono rekao. Nisam imao pojma. Mislim, što mi nisi rekla?“

„Kako to misliš, što ti nisam rekla? Šta je trebalo da kažem? Čao, ja sam Elis Rajks, devica.“

„Nemam pojma. Izgledala si tako... Ne znam... Mislim, nikad ne bih rekao.“

„Nikad ne bi rekao?“ Ponovo je bila ljuta. „A šta bi inače rekao?“ Otimala se, ali on ju je čvrsto držao. „Pusti me, Mario.“

„Ne mogu.“

Osećala je da mu se čitavo telo trese i užasnuto je shvatila da on plače. Zagrljio ju je i glasno je jecao, s licem u njenoj kosi. „Elis, tako mi je žao. Oprosti mi. Oprosti mi, Elis.“

Osećaj gadenja mešao joj se sa krivicom. Nikada ranije nije videla muškarca kako plače. Ljudi su piljeći prolazili kraj njih. Spustila mu je ruke na ramena i protresla ga. „Mario, u redu je. Ne plači.“

Konačno je popustio svoj stisak. Držao ju je ispruženih ruku i pažljivo je posmatrao. Na licu mu se video očaj i tragovi suza. „Bože, kako si lepa. Ne zaslužujem te.“

Opirala se želji da se nasmeje. „Hajde, Mario, idemo. Ljudi gledaju.“

„Baš me briga.“ Naslonio se na zid. „Uznemirio sam te i ne mogu to sebi da oprostim.“

„Mario, ne budi smešan. Idem.“

Zgrabio ju je. „Nemoj. Reci da mi opraštaš. Opraštaš li mi?“

„Da.“

„Kaži: Mario, opraštam ti.“

„Ne glupiraj se.“

„Kaži! Molim te.“

„Dobro. Mario, opraštam ti. Eto. A sad idem. Laku noć.“

Otišla je niz ulicu, ostavljajući ga skupljenog uza zid u

pozi duboke žalosti. Trenutak pre no što je zamakla iza ugla, čula je kako je doziva. Okrenula se. Stajao je teatralno na sredini ulice, široko raširenih ruku.

„Elis! Znaš li zašto me je ovo toliko pogodilo?”

„Ne.”

„Zato što sam zaljubljen u tebe. Volim te!”

Odmahnula je glavom. „Laku noć, Mario.”

Narednog dana Elis je čitala neko teško štivo, kada je zakucalo na vrata. Ozareno joj se nasmešio i pružio joj buket uvenulih hrizantema.

„Mario, rekla sam ti da danas ne možemo da se vidimo. Imam posla.”

„Znam, Elis. Jednostavno sam morao da dođem. Bio sam budan čitavu noć, šetao sam se pored reke.” Zagrljio ju je oko struka i strasno je poljubio. „Znaš, sinoć sam rekao ono što mislim.”

„Oh. Dobro. Moraš da ideš, Mario. Treba da pišem esej.”

„U redu. Neću da te uznemiravam, obećavam.” Prešao je rukama preko njenih bokova.

„Već jesi.”

Otišao je do drugog kraja sobe i seo na krevet. „Neću više. Obećavam.”

Nastavila je da čita. Pripremio je šolju čaja u majušnoj kuhinji u uglu sobe. Prelistao je par njenih knjiga i spustio ih sa treskom. Igrao se muzičkim uređajem, pregledao njene diskove, a zatim je počeo da radi sklekove.

„Prestani.”

„Šta?”

„Da dahćeš. Ne mogu da se koncentrišem.”

Prevrnuo se na leđa i gledao je. „Previše radiš, znaš?”

Ignorivala ga je. Počeo je da miluje njen članak. „Elis”, prošaputao je.

Otresla je nogu. Zgrabio ju je za članak. „Elis.”

„Mario. Stvarno mi ideš na živce.”

„Ajmo u krevet.” Prešao joj je rukom preko bedra i zario joj glavu u krilo.

„Dobro. To je bilo to. Napolje.”

„Ne. Ne pre nego što dobijem ono po šta sam došao.”

Zločesto se nasmešio. „Znaš li zašto sam došao danas?”

„Ne. Stvarno ne znam.”

„Došao sam”, zastao je da bi joj poljubio levu dojku, „da ti oduzmem nevinost.”

Držala sam se obema rukama za najviši stub ograde stepeništa i ljuljala se sa jedne strane na drugu. To mi je bilo zabranjeno, da se ne bi rasklimala drvenarija, ali majka je imala gošću, a ja sam prisluškivala.

„Otac mi je bio veoma muzikalan”, govorila je tonom za zvanične prilike, „i oduvek mi je najveća želja bila da jedna od mojih devojčica nasledi njegov talenat.”

„Zar nije?”, upitala je gošća.

„Mislila sam da Elis jeste. Svira klavir, ali nije bogzna koliko nadarena. Jako se trudi, ali njeno sviranje je ipak prosečno.”

Izašla sam iz predsoblja i prošla kroz kuhinju. Desnom rukom sam isprobavala gipkost malog prsta. Osećala sam kako je nežan i krhak. Mogla bih da ga slomim jednim trzajem.

Bilo je to kao da je napukla velika činiya tople tečnosti u meni. Sva ta toplota je curila. Bila sam besna na sebe što sam tako lakoverna, i na majku što mi je usađivala takve ideje, a onda je to tek tako pomenula u površnom razgovoru sa dosadnom komšinicom. Napolju je gotovo pao mrak, ali sam besno čupala po bašti, kidajući listove

biljaka dok mi šake nisu prokrvarile.

Baka je slučajno ušla u kupatilo sa gomilom čistih peškira baš kad sam prala ruke u mlakoj vodi. Kada me je videla, spustila je peškire na rub kade i pomilovala me po kosi, gurajući mi neposlušne pramenove iza ušiju. „Elis Rajks, zbog čega toliko proklinješ život?“

Ćutala sam. Gorke suze su mi se kotrljale niz obraze.

„Hoćeš li mi reći šta te je to rasplakalo? Ili možda radije ne bi? Da se danas u školi nije desilo nešto loše?“

Podigla sam pogled i videla naša lica uokvirena u ogledalu. „Tako sam ružna i odvratna“, grunulo je iz mene, „i ni u čemu nisam dobra.“ Počela sam da se gušim u jecajima.

„Pa, dušo, viđala sam te i lepšu, da budem iskrena.“

Pogledala sam se u ogledalu i nasmejala. Oči su mi bile natečene i crvene, a obrazi išarani blatom i zelenim flekama od lišća. Baka me je snažnim rukama čvrsto stegla za ramena.

„Zar ne znaš koliko si lepa? Želiš da imaš plave lokne, kao tvoje sestre, je li?“ Pognula sam glavu. „Da, vidim.“ Okrenula me je ka sebi. „Elis, odaću ti tajnu. Ovde“, stavila je ruku na moje grudi, „baš tu, imaš tonu ljubavi i osećanja koje možeš da pružiš. Tako si sposobna da voliš. Nema to svako, znaš?“

Slušala sam je, sva važna. Prstom me je tapnula po nosu. „Samo pazi da sve to ne daš pogrešnom čoveku.“ Okrenula se da pokupi peškire. „A sad na spavanje. Plakanje te je zamorilo.“

Nisam odustala. I dalje sam jednom nedeljno išla u buvljivu sobu gospođe Bison da vežbam skale i prstored. Majčina izjava me je na neki način oslobodila. Prestala sam da galopiram kroz ispitno gradivo i svirala sam ono što sam htela. Gospođa Bison je telefonirala majci da joj

kaže da sam izgubila motivaciju i da bih mogla da budem „fina mala pijanistkinja” kada bih se više trudila. Ali mene to više nije zanimalo.

Elis je pogledala Mariovo rumeno, nasmevano lice. Još ranije je odlučila da će spavati s njim pre ili kasnije, ali bila je uverena da ne bi bilo dobro za njegov i inače preveliki ego da se to desi kada on bude mislio da treba. Šake su mu sada bile ispod njene majice i borio se sa kopčom brushaltera. Probala je da mu obuzda ruke. Borili su se.

„Mario, prestani. Neću danas da spavam s tobom. Stvarno ti kažem.”

Udario se dlanom po glavi i viknuo: „A kada ćeš hteti? Moram da spavam s tobom! Moram!”

„Moram da radim. Treba da napišem esej.”

Bacio se na pod i počeo da se valja i stenje.

„Spavaću s tobom” – primetila je kako se u trenutku umirio – „ali ne sada.”

„Dobro. Ali neka bude uskoro. Jaja su mi kao lubenice.”

Nasmejala se i ponovo okrenula ka knjigama. Posle nekog vremena shvatila je da je Mario otišao da spava. Kasnije su otišli na žur.

Džon je trčao preskačući stepenike. Elis je imala kancelariju na poslednjem spratu petospratnice. Kada je stigao donde, video je kroz staklena vrata da u sobi nema nikoga osim Elis. Sedela je, ispravljena, sa rukom na telefonu, kao da je upravo završila razgovor. Ušao je i

spustio ruke na njena ramena. Podigavši tešku pletenicu, poljubio ju je u vrat. „Pitao sam se da li bi htela da ručaš sa mnom“, prošaputao je.

Osetio kako se ukočila u njegovim rukama. Lice joj je bilo bledo i nepokretno.

„U čemu je stvar?“

Nije odgovorila. Obišao je stolicu, čučnuo ispred nje i uhvatio je za ruku. „Elis? Šta ti je?“

Konačno ga je pogledala. Zenice su joj bile toliko raširene da su joj oči bile gotovo crne. Pomilovao je i poljubio njenu ruku. „Reci mi.“

Zarila je nokte u njegovu nadlanicu, skupljajući snagu da progovori. „Moja baka je umrla.“

Zagrlio je. „Elis, tako mi je žao“, i držao ju je tako dok su joj suze padale na sto.

Alis je zabranila Džonu da prihvati poziv njene majke, budući da je znala da će ga pozvati posle pogreba.

„Ali želim da vidim kuću u kojoj si odrasla“, bunio se.

„Teško“, namrgođeno je odgovorila.

I tako, kada je En uporno tražila da svrate do kuće, imao je pripremljen izgovor da moraju da se vrate u hotel. Međutim, Elisina predostrožnost nije mogla da spreči majku da je zaustavi u toaletu krematorijuma. „Džon je, izgleda, jako fin.“

„Da. Fin je.“

„Dugo se viđate?“

„Par meseci.“

„Odakle je?“

„Iz Londona.“

„Mislim, poreklom.“

„Poreklom? Kako to misliš, poreklom? Rođen je u Londonu.“

„Mogao bi biti Italijan ili Grk. Tako je taman.“

„Taman?“

„Tamnog tena.“

„Pa i ja sam, ako nisi primetila.“

„Je li Jevrej?“

Elis je eksplodirala. „Kakve to, do đavola, ima vez sa bilo čime?“

„Znači jeste“, mirno je rekla En.

„Da, jeste. Imaš li nešto protiv? Tako si licemerna ponekad. Nazivaš se hrišćankom, izvodiš tamo onu besmislenu predstavu, iako znaš da baka čak nije ni verovala u Boga. Zar hrišćani ne bi trebalo da budu tolerantni i da ljube bližnjega svoga?“

„Elis, nema potrebe da besniš. Samo sam pitala.“

Još jedna žena ušla je u toalet i otišla je u kabinu. Elis je oprala ruke vrućom vodom, a majka joj je dodala papirni ubrus.

„Samo se bojim da bi mogla imati problema zbog toga, to je sve.“

„Kako to misliš?“, prosikta Elis. „Kakvih problema? Nema problema. Ti si ta koja pravi probleme.“

„Znaju li njegovi roditelji za vašu vezu?“

Elis je oklevala. „Ako želiš da znaš, majka mu je mrtva.“

En zakoluta očima. „Zna li njegov otac, u tom slučaju?“

Elis je ćutala.

„Je li rekao ocu da izlazi sa hrišćankom?“

„Ja nisam prokleta hrišćanka!“

„Elis! Pazi kako se izražavaš ovde!“ En se okrenula da vidi da li je ona žena možda čula nešto. „A šta si, bogumilka?“, prošaputala je.

„Ne. Nisam.“

En se približila ogledalu kako bi proverila šminku.

„Jasno mi je.“

Elis je bila natmurena i prkosna, a usta su joj se od napetosti skupila u liniju. En je uzdahnula i nespretnim pokretom uhvatila je kćer za ruku. „Elis, ne želim da se mešam. Možeš da se viđaš s kim god poželiš, što se mene tiče. To si valjda shvatila do sada. Samo ne mogu da gledam kako ti strast smanjuje moć rasuđivanja. Nemoj nikada da dozvoliš da ti zaljubljenost pomuti sposobnost da zaštitiš sebe.“

„O čemu ti to govoriš? “

„Samo ne želim... Ne želim da te povredi.“

„Neće me povrediti. Džon nije takav.“

„To ne možeš da znaš. Muškarci nisu odlučni kao žene. A poznato je da judaizam insistira da se muškarci ne žene sa nevernicama.“ En je želela da ubedi Elis, ali nije znala kako da to učini, a da je još više ne razljuti. „To je opšte poznato“, tiho je ponovila. „Pitaj koga hoćeš.“

„A šta ti znaš o tome?“, podsmevala joj se Elis. „I, uostalom, zajedno smo tek dva meseca. Ne planiramo da se venčamo ili bilo šta slično.“

Bet se pojavila na vratima. „Ko će se venčati? Nećeš valjda ti, Elis?“

„O, bože“, Elis se dramatično uhvatila za glavu, „ne, neću se venčati.“

„Džon je Jevrej“, rekla je značajno En.

„Pa?“ Bet je bila zbunjena.

„Eto!“, reče Elis. „Vidiš? Ne reaguje svako kao ti.“

Bet je pogledala sestru, pa majku, i uhvatila ih za ruke. „Hajde. Nije vreme da se o tome raspravlja.“

Izašle su. Džon je stajao sa Benom, Kirsti i Nilom.

„Džone, pokušavala sam da ubedim Elis da svrati do kuće, ali tako je tvrdoglava. Doći ćete, zar ne?“ En je uhvatila Džona za ruku.

„Zove se Zakon“, reče Elis.

„Zakon? Smešno ime.“

„Poznat je i kao Zakon Bervika. To je vulkanski vrh, jedan od tri; druga dva su Arturovo sedlo i Bas rok. Svi su od iste vulkanske stene.“

„Hej, čuo sam za Bas rok.“

„Jako je poznata. Tamo se nalazi velika kolonija kormorana.“

„Može li se videti odavde?“

„Obično može, bez problema, ali danas je maglovito.“

Pažljivo su gledali, a ona je pokazivala Džonu nepravilne obrise kamenog stuba koji se izdizao iz mora.

„Je li ona bela stvar stena ili ptičja govna?“

Kratko se nasmejala. „Ne znam. Verovatno govna, pretpostavljam. Leti možeš da iznajmiš čamac, tamo u luci.“ Okrenula se za četrdeset pet stepeni. „Ono je moja škola.“

Džon pogleda ka sivim i smeđim zgradama načičkanim u podnožju Zakona Bervika, i ka stativama u obliku velikih, belih slova H na obližnjem igralištu za ragbi. „Sićušna je!“

Nasmejala se. „Misliš? Dobro, ne može da se poredi sa severnim Londonom. Mislim da ima oko šest stotina učenika i nisu svi iz Nort Bervika. Ovde svoju decu šalju i ljudi iz okolnih gradova i sela. Manja zgrada je osnovna škola, a veća je gimnazija.“

„Jesi li ti išla u tu osnovnu školu?“

„Da, kao i Bet i Kirsti.“

Nastavili su da se polako penju travnatom padinom. Elis je stezala urnu u kojoj se nalazio Elspetin pepeo. Galebovi su opisivali nevidljive trapeze u maglovitom, slanom vazduhu. Ben se prilično lako složio sa Elisinim predlogom da pepeo razaspu sa Zakona Bervika. En nije

bila baš tako spremna da poveruje da je Elspet izjavila da to želi. Više joj se sviđalo da počubri ruže njenim pepelom. Međutim, Ben je tvrdio da treba uraditi ono što je njegova majka želela. Sestre su bile iznenađene. Džon je baš tada rešio da porazgovara sa jednom postarijom i, kako je ubrzo utvrdio, naglupom Elspetinom prijateljicom na drugom kraju sobe.

„Dobro. Ovo je dobro mesto“, rekla je i zaustavila se. Dodala mu je poklopac i prvi put je zavirila u urnu. Džon ju je posmatrao.

„Izgleda baš kao pesak“, rekla je ravnodušno, i sama ne znajući šta je očekivala da vidi. Gurnula je ruku unutra.

Opipao je džepove, tražeći minijaturnu lopaticu koju mu je dao grobar. „Evo. Možeš ovim.“

„Ne“, oštro je uzvratila Elis, skupljajući hrabrost.

Vetar je bio jak, tako da nije morala da baca pepeo, čega se pribojavala. Samo je raširila prste i on se razvejao.

„Duva ka severu!“, viknula je. „Ka Nort Berviku! Tamo je rođena!“

Vadila je šaku za šakom pepela i prepuštala ga vetru. Džon ju je posmatrao sa strane, okružen oblakom pepela i prašine. Nestalo je njene svečane ozbiljnosti; bila je uzbuđena, gotovo da je igrala dok je slala Elspet tamo odakle je došla.

Mario skače iz kreveta i počinje da prekopava po džepovima svojih pantalona.

„Imao sam jedan tu negde“, mrmlja. „Isuse. Gde je, jeb'o te?“

Elis malo izdiže glavu sa jastuka i posmatra svoje telo, kao da ga nikada ranije nije videla. Kada, kao sada, leži na leđima, karlične kosti joj štrče baš kao držači za knjige, a

dojke joj se šire u stranu, bradavica uperenih ka plafonu. Mario divlja po sobi, čupa kosu, baca delove njihove razasute odeće, a erekcija mu nestaje. Ne, ni u kom slučaju nije mogao da ga zaboravi, zar ne? Nosi ga već nedeljama. Elis stavlja jednu ruku ispod glave, a drugu na stomak; oseća krčanje creva. Kada su bile male, Bet ju je stalno molila da joj da da prisloni uho na njen stomak i da sluša „klokotanje u cevima“. Razmišlja o tome šta Bet sada radi, a zatim prestaje kada Mario leže na krevet, pored nje. Žali se: „Pobogu, ovi kreveti nisu pravljani za ove stvari, zar ne?“

„Pa ovo je ženski studentski dom. Pre pedeset godina nastojnik bi došao i izneo bi krevet ispred vrata, u hodnik, ako ti dođe muškarac u posetu.“

Mario se smeje. „Zavitlavaš me, zar ne?“

„Ne. I ženama nije bilo dopušteno da studiraju.“

Mario odlučuje da nije ni vreme ni mesto za jedan od Elisinih napada feminizma i grli je. Ona se trgne kad shvati da je on potpuno go. „Jesi li našao kondom?“, pita ga, pomalo nervozna. Nema baš beskonačno poverenja u njega.

„Za sve sam se pobrinuo.“

„Nisam videla da ga stavljaš“, kaže ona, podižući čaršav, i gleda dole. „Nemaš ga.“

Oboje gledaju Mariov mlitavi penis.

„Znaš, treba još puno toga da naučiš.“ Uzdiše. „Ako frajer mora da stane kako bi tražio kondom po sobi, nije neobično da izgubi erekciju. A kondom ne možeš da navučeš ako nema erekcije.“ Hvata je za ručni zglob i vodi njenu ruku do međunožja. „Dakle, moraćemo da je vratimo.“

Počinju da se ponovo ljube. Oseća kako joj penis raste u šaci. Povlači ruku i smeje se. „Neverovatno.“ Sklanja

čaršav kako bi mogla da ga dobro osmotri i ponovo se smeje.

„Šta je tako smešno?“

„Ovo je kao jedan od onih ubrzanih prirodnjačkih filmova, kada gledaš kako cvet procveta za nekoliko sekundi.“

Mario je posmatra. „Na šta su mislili ti momci u Nort Berviku? Gde si ti bila dok su ostali ovo radili?“

Ona sleže ramenima. „Mislim da nisu. Radili ovo, mislim. Nije tako u Nort Berviku. Nije baš kao Njujork. Da su me videli kako se sa dečkom držim za ruke, svi bi saznali za to, i verovatno bi istrtiljali mojoj majci. A da budem iskrena, niko nije bio vredan truda.“

Uzima njegov penis i obrće ga na sve strane, kao da traži felere na njemu.

Mario oseća kako mu se od njenog dodira stomak grči od želje. Elis na sebi ima samo crne gaćice, njena kosa ga golica po butinama, a dojke mu dodiruju telo. Drhtavim rukama užurbano cepa paketić kondoma i navlači ga na penis. Ona leže na bok i posmatra ga sa istom naučničkom radoznalošću. Hvata je za ruku i povlači. „Okej, Elis.“ Sada leži na njoj i steže joj butine. „Samo se opusti.“

Elis jedva diše. Mario joj odjednom izgleda neverovatno težak. On petlja oko njenih gaćica i svlači ih. Izgleda kao da su mu ruke svud po njoj, a ona je svoje ukopala sa strane. Migolji se, pokušavajući da se makar malo oslobodi. On stenje. „O, Elis.“

Disanje joj je ubrzano i promuklo i iznenada oseća kako se njegov u gumu zamotani penis zabija u nju. Koči se od šoka. On je hvata za ramena i izdiže se ka uzglavlju kreveta. Oseća kako se njegov penis, tvrd i klizav, udarajući zabija između njenih nogu.

„Mario.“ Pokušava da kaže nešto, ali usta su joj pod njegovim grudima. Sa naporom okreće glavu u stranu. „Mario!“

Njegovo lice istog trenutka se stvara ispred njenog, i on vreli i zadihanim ustima pokriva njena. Uspeva da oslobodi jednu ruku i pokušava da mu odgurne rame. Privlači je još bliže, a zatim obema rukama grabi njenu karlicu i izdiže je sa kreveta. Ona mu zariva šake u kosu i počinje da ga čupa. „Mario, molim te, prestani.“

Iznenada oseća kako se zabija u nju, a trenutak kasnije oštar bol joj se razliva po donjoj polovini tela. Udar ga. „Mario! Nemoj! Molim te, možemo li da prestanemo? Stvarno me boli!“

„Ne brini. Uvek boli prvi put. Samo se opusti, dušo. Dobro ti ide.“

Sa svakim ostrim i stružućim ubodom njegovo rame joj se zabija u obraz. Bol joj pulsira u slabinama i neprirodno razdvojenim nogama. Glava joj je potpuno prazna. Počinje da broji snažne ubode kako ne bi mislila na to zadihano, teško telo koje skače po njoj. Na sedamdeset osam oseća kako mu se leđa izvijaju, a na sedamdeset devet je zadrhtao i, teško dišući, klonuo na njeno telo.

Dobrih pet minuta ostaju u tom položaju, a zatim se Mario oslanja na laktove, blaženo se osmehujući. Primećuje da je Elis pomalo bleđa i izbečena, ali teši se time da je to normalno ako je devojci prvi put. Upita se zašto ga ne gleda, a onda se priseti. „Je l' si svršila?“

Elis je na povratku držala Džona za ruku. Bila je hladna i pokušavala je da je zagreje među svojim dlanovima. Nebo je dobijalo tamniju, mastiloplavu boju, a svetla Nort Bervika su se palila pod njima.

„Nisi plakala od onda, zar ne?“, reče Džon.

„Nije volela da plačem.”

Doktorica Brimbl se zagledala u studentkinju sa druge strane stola. Stvarno bi trebalo da ode i proveri vid. Devojka nije izgledala loše – možda malo umorno. „U čemu je problem... hm...”, spustila je pogled na beleške pred sobom, „... Elis?”

Devojka je ukočeno gledala ispred sebe, izbegavajući da je pogleda. „Prošlog petka sam prvi put imala seks i od tada krvarim.”

„Aha. Da li osećaš da te pecka dok mokriš?”

Devojka je klimnula.

„Da li si imala temperaturu?”

„Mislim da nisam.”

„Zvuči kao blagi cistitis. Nije ništa strašno, ali je neprijatno, i, nažalost, ako si ga jednom imala, verovatno će se povratiti. Bilo bi bolje da pogledam. Možeš li da odeš iza onog paravana, skineš suknju i gaćice i da me pozoveš kad budeš spremna?”

Doktorica Brimbl je bila zadovoljna što nije bilo ozbiljnijih unutrašnjih povreda, ali bila je zbunjena brojem modrica na devojčinim bokovima i slabinama. Ponovo je pažljivo zagledala, u tišini, i krišom pogledala na sat. Kasnila je već deset minuta. Kada se devojka obukla i sela pored njenog stola, odlučila je da pažljivo formuliše pitanje. „Osoba sa kojom si imala odnos”, počela je, „bio je...?” Čekala je da devojka dovrši. Elis ju je belo pogledala.

„Je li to bio tvoj dečko?”

Izgledalo je kao da devojka razmišlja o tome par trenutaka, a zatim je odgovorila: „Da.”

„Dobro.” Sa olakšanjem joj je pružila recept. „Trebalo bi da ova doza antibiotika to sredi. Ako bude problema,

dođi ponovo.”

Kada se kasnije tog popodneva Elis vratila u sobu, našla je Mariovu gde-si-do-đavola-vraćam-se-za-dva-sata poruku zakačenu za vrata. Sedela je kratko na krevetu, a zatim je ustala i izvukla svoj ruksak iz plakara. Za manje od jednog sata nalazila se u vozu za Škotsku.

Elspet je duboko udahнула. „Bene, to je divno. A kada ću da je upoznam?“ Nadala se da zvuči iskrenije nego što se osećala.

„Uskoro. Dovešću je jednom u Nort Bervik na čaj.“

„Fino.“ Malo se smirila; mogla je da kontroliše glas. „Unapred se radujem. Kako se zove?“

„En. Engleskinja je.“

„Dobro. Pa, tako mi je drago, mili. Sve najbolje. Kakvi su ti planovi za četvrtak?“

„Pitaću En i zvaću te ponovo sutra.“

„Važi. Čujemo se, onda. A sad zdravo.“

Spustila je slušalicu u ležište od crnog bakelita i brzo je zagladila kosu. Ovo uopšte nije ličilo na Bena, njenog mlađeg i opreznijeg sina. Ali, Elspet je mogla da čuje taj prizvuk u njegovom glasu, koji je jasno govorio da je srećan. Ako dolaze u četvrtak, trebalo bi da danas počne da peče kolač. Imaće dovoljno vremena da prvo procedi voće kroz muslinsku krpu. Sišla je stepenicama popločanim kamenom u kuhinju, proverivši usput kako izgleda na staklu vrata dnevne sobe.

Elspet je rođena 1912. godine u Nort Berviku, malom primorskom gradu istočno od Edinburga; iste godine je potonuo *Titanik*. Otac joj je bio sveštenik Škotske crkve i živeli su u maloj, vlažnoj kući na Kirkportsu, u jednoj od uskih, vijugavih ulica kraj plaže. Nort Bervik tada je bio

na vrhuncu slave. Bilo je to mondensko odmaralište za bogate, a velike, nove kuće nicale su po obodima grada. Majka ju je leti vodila u šetnje duž obale, a nedeljom su išle u crkvu u Haj stritu da slušaju kako se očev glas uzdiže ka krovu. Išla je u osnovnu školu kraj mora, i majka ju je svakoga dana čekala na kapiji da je odvede kući. Često su se vraćale istočnom plažom i Elspet je preklinjala majku da joj priča o velikom kitu koji se nasukao na pesak. Otac ju je vodio u Edinburg, u muzej u ulici Čembers, da vidi skelet kita koji je visio sa plafona kao veliki sivi zmaj. Držao ju je na ivici balkona da bi mogla da ga dodirne; bio je topao i hrapav i nikako nije mogla da poveže te prašnjave kosti sa ogromnim čudovištem koje je izašlo iz mora i pokrilo čitavu plažu.

Kada joj je bilo sedam godina, roditelje su poslali u Indiju kao misionare. Elspet nikada nije saznala da li je to bila njihova ideja ili ih je neko savetovao, ali odlučili su da bi za dete bilo najbolje da joj ne kažu da odlaze. Obukli su joj najbolju odeću i povelili je u šetnju po plaži, i oboje su je držali za ruke. Dok se igrala kamenčićima i algama koje je oluja izbacila na obalu, tiho su se odšunjali. Kada se okrenula, nije ih više bilo, a na njihovom mestu stajala je upravnica devojačke škole Sveti Katbert koja ju je uhvatila za lakat i odvela je niz plažu do voza za Edinburg, a zatim u internat. Sedam godina nije videla ni Nort Bervik ni roditelje.

„Kakva šteta što Kenet, Benov brat, nije stigao. Tako je želeo da te upozna, En.”

En je klimnula i poslužila se još jednim parčetom Elspetinog kolača.

„Posao mu oduzima toliko vremena.” Napravila je pauzu u nadi da će En progovoriti. Jedva da joj je čula

glas. „On je lekar“, dodala je Elspet.

Ta devojka ju je zbunjivala i ona se nadala da joj se to ne vidi na licu. En je bila lepa na gracilan, engleski način, sa tankim zglobovima i lepim manirima. Kosa joj je bila ravna, svetloplava, a koža prozračno bleđa. Imala je svetle, svetloplave oči, uokvirene finim trepavicama. Sve na njoj bilo je sitno i krhko. Kada su se rukovale, Elspet je osećala kako bi mogla lakim stiskom da polomi prste mlade žene. U poređenju sa Benovom smeđom kosom i zdravom jedrinom, izgledala je kao da je druge rase. Očigledno je bila bistra devojka, ali Elspet nije mogla da dokuči da li je bila ćutljiva zato što se stidela, što nije izgledalo verovatno. En je bila samouverena; uspravno je sedela na stolici i davala je Benu jasna uputstva kako da joj pripremi čaj, gledajući oko sebe sa jedva prikrivenom radoznalošću.

„Gde ti je mesto, En?“

„Molim?“

Ben se ubacio: „Pita te gde živiš.“ Potapšao je malu belu ruku i nasmejao se. „Moraćeš da se navikneš na škotske idiome. Kada kažemo ‘mesto’, mislimo ‘prebivalište’.“

„Ah. Razumem. Dakle, živim blizu Medouza, gospođo Rajks.“

„Zovi me Elspet, molim te. Svi me tako zovu.“

En je ozbiljno klimnula svojom negovanom, plavom glavom.

„Pričajte mi“, rekla je Elspet, obraćajući se oboma, „o planovima za venčanje. Kada će biti? Šta kažu tvoji roditelji, En?“

Videla je kako su nelagodno pogledali. Ben je pročistio grlo.

„En još nije rekla roditeljima.“

Elspet je bila sigurna da su primetili njeno iznenađenje i pokušala je, doduše neuspešno, da izgleda nezainteresovano. „Da, shvatam.”

„Ne bismo baš želeli da budemo dugo vereni, zar ne?” Ben se okrenuo ka En koja je podigla ruku da prikrije zevanje. Ta žena ne voli njenog sina, shvatila je iznenađena Elspet. Osetila je oštar ubod sažaljenja prema Benu koji je, očigledno, obožavao En. „I zato smo mislili da se uzmemo na jesen”, govorio je Ben, „možda u oktobru.” Nasmejao se, očigledno oduševljen. „Fakultet počinje u septembru i nema svrhe odlagati to, zar ne?”

„Jeste li smislili gde ćete živeti?”

Smračio se. „Ne, zapravo nismo. U nekom malom stanu. Fakultetska plata nije velika.”

„Nešto sam razmišljala”, počela je Elspet, „i, vidite, ova kuća je prevelika za mene samu. Ne znam kako vam se čini da živite u Nort Berviku, ali to je samo sat vremena vozom. Volela bih da oboje dođete da živite ovde, stvarno bi mi bilo drago, naravno pod uslovom da to želite.”

Ben je oklevao, gledajući En. „Nisam siguran...”

„Ovo je predivna kuća, gospođo... Elspet. Otkada živite ovde?”, reče En.

„Veći deo Benovog života. Pripadala je mom svekru i svekrvi. Kada mi je muž umro, dečaci su još bili mali. Benu je bila samo godina dana, i pozvali su me da dođem da živim s njima.”

„Od čega je umro Vaš muž?”

Elspet se nasmešila da pokaže kako joj ne smeta tako direktno pitanje. „Od malarije. Bio je misionar, kao i moj otac, i živeli smo u Africi. Svi su dobili malariju, a nije bilo lekova kao danas. Mislim da se jako namučio. Umro je dve nedelje kasnije. Bilo mi je vrlo teško. Bili smo u braku tek dve godine i morala sam da podižem dva majušna

dečaka, a nisam imala gde da odem. Imala sam sreće da su se Gordonovi roditelji ponudili da me prime."

„A Vaši roditelji?"

„Otac mi je, kao što sam rekla, bio misionar. Oni ne zarađuju mnogo, što verovatno i sama znaš, a moji roditelji nisu mogli da priušte sebi da izdržavaju nas troje. Nisu hteli da nas ostave, naravno, ali to bi bio jako težak život. Gordonovi roditelji bili su tako dobri prema nama, iako u početku nisu odobravali naš brak." Elspet se nasmejala.

„I niste se ponovo udavali?"

Ben se promeškoltio na svom mestu, pitajući se da li majci smeta Enino otvoreno pitanje.

Elspet je bilo stvarno drago što je En napokon progovorila.

„Nisam, dušo. Za mene je postojao samo Gordon."

„Dakle, Gordonovi roditelji su Vam ostavili kuću?"

„Tačno tako. Ostavili su mi je u nadi da ću je ja ostaviti dečacima, što ću i učiniti, jednog dana."

„Pa, volela bih da živim ovde." En se nasmešila, a Elspet je osetila olakšanje.

„To je, dakle, sređeno. Da li će ti se svideti Nort Bervik?"

U Elspetinim sećanjima na internat preovlađivala su sećanja na hladnoću ili glad, ili na oboje. Sveti Katbert pohađale su uglavnom devojčice iz dobrostojećih edinburških porodica, koje su se u smiraj dana vraćale u svoje domove na Morningsajdu ili Grendžu. Internat se nalazio neposredno iza škole i u njemu je boravilo dvadeset pridošlica između osam i osamnaest godina. Elspet se sećala da je vazdan bila prehladena, a rukavi njenog džempera bili su puni vlažnih maramica sa

monogramom „E. A. Lori“. Roditelji su je voleli, bila je sigurna u to, i pisali su joj jednom nedeljno. Slali su komade svile vedrih boja, slonove izrezbarene od slonovače ili razglednice sa žučkastim slikama prašnjavih ulica. Nikada nije pitala kada će ih ponovo videti i zašto joj nisu rekli da odlaze.

Najteže je bilo tokom praznika. Sve ostale stanarke, siromašne, mršave devojčice, imale su gde da odu za vreme raspusta, ali njeni roditelji ni u kom slučaju ne bi mogli da priušte da plate njen dolazak u Indiju. Prvih nekoliko raspusta provela je nadajući se i očekujući ljubazno pismo od svoje bake ili tetke u Glazgovu, ali ono nikada nije stiglo. Nisu odobravale brak njene majke, a samim tim ni kćer iz tog braka.

Očajnički su joj nedostajali roditelji i Nort Bervik. Klima u Edinburgu bila je toliko drugačija nego kod kuće, iako nisu bili udaljeni više od četrdeset kilometara. Edinburg je bio sav u magli i prljavštini. Kad god je pokušavala da se priseti tog perioda detinjstva, iskrsavale su slike mokrih, klizavih ulica u zoru, zaklonjenih iza zastora od izmaglice i sivih zgrada. Svake zime imala je astmatične napade. Ležala bi budna, boreći se za dah, i zamišljala je da je na svežem i toplom vazduhu rodnog mesta.

Postala je jako nezavisno i snalažljivo dete, imuna na poniženja kojima su je druge, bogatije devojčice izlagale. Kada je, tokom treće godine njenog boravka u Sent Katbertu, organizovan školski izlet do Kirkaldija, Elspet je obukla školsku uniformu, za razliku od ostalih učenica koje su nosile svetle džempere i odgovarajuće šešire. U vozu devojčica po imenu Katriona Mekfarlejn počela je da šapuće kako Elspet Lori nema druge odeće osim uniforme. Katriona je bila kolovođa u njihovoj generaciji, i

čak su i devojčice koje su se družile sa Elspet morale da se smejulje i podgurkuju. Elspet je nepokolebljivo zurila kroz prozor u kišom zamrljana predgrađa Edinburga. Pošto nije bilo reakcije, Katriona je šaputala sve glasnije. Konačno je stala u prolaz i grubo je povukla za rukav njenog crvenog školskog džempera. „Elspet, zašto nosiš uniformu? Zar nemaš ništa drugo da obučeš, je li, Elspet?“

Okrenula se i odgovorila „Ne, nemam.“

Katriona je bila poražena. Očekivala je poricanje ili tišinu.

Ostale devojčice tiho i napeto su posmatrale.

„A zašto nemaš ništa drugo, Elspet?“

Ponovo je gledala kroz prozor. „Moj otac je misionar i nema dovoljno para.“

„A kako onda možeš da ideš u ovu školu?“

„Crkva plaća za mene.“ Elspetin glas je bio tih i morale su da se napregnu da bi je čule.

A onda se nastavnica, gospođica Skot, progurala kroz prolaz. „Katriona Mekfarlejn, zašto nisi na svom sedištu? Vрати se nazad, moliću lepo. Gotovo smo stigli.“

Elspet poziva En da vidi baštu.

„Ben mi reče da si biolog“, kaže Elspet dok izlaze kroz zadnja vrata. „Za koju si se oblast biologije specijalizovala?“ Nada se da će sada, kada su ostale same, En biti malo otvorenija. Elspet voli žene. Interesuju je njihove misli i životi, uživa u njihovom društvu, pogotovu ako su obrazovane, bistre devojke. Uvek je patila što posle dva sina nije rodila i kćer.

„Život biljaka, recimo. Moj doktorat je više iz botanike nego iz biologije.“

„Izvanredno. Moraćeš da se pozabaviš ovim vrtom

kad dođeš da živiš ovde. Kao što vidiš, preveliki je da bih ga sama obrađivala."

Bašta je zaista prostrana, sa bujnom zelenom travom koja se sliva ka Vestgejtu, a levo od kuće je poljana za krocket. Kroz drveće probijaju se odsjaji mora na horizontu. En polako odlazi ka ivici bašte. Blistava belina njene haljine smeta Elspetinim očima. Primetila je kako Ben obigrava oko kuhinjskog prozora, ali se pravi da ne vidi.

„A odakle si ti, En?"

En odgovara, ne okrećući se. „Roditelji mi sada žive u Londonu, ali sam odrasla u internatu u srcu Dartmura."

„Provela sam dobar deo svog detinjstva u internatu za mlade dame u Edinburgu. Neverovatno je kako se to često događa. Roditelji su ti živeli u inostranstvu?"

„Otac mi je bio muzičar, a majka je obično putovala s njim po svetu."

„Ah. Jesi li ti muzikalna?"

En odmahuje glavom. „U školi u koju sam išla učili su nas samo lepom ponašanju."

„Razumem. Čudni su ti internati. Odbila sam da tamo pošaljem dečake, iako su Gordonovi roditelji to hteli. Želela sam da odrastu u Nort Berviku."

„Ljudi koji svoju decu šalju u internate ne bi uopšte trebalo da ih imaju", reče ogorčeno En, otkidajući listove sa grane koju drži. Sada Elspet malo više razume svoju buduću snahu.

Ben i En venčali su se u bivšoj crkvi Elspetinog oca, u Haj stritu u Nort Berviku. Čitav grad se postrojio po pločniku preko puta da vidi kako bleđa nevesta Bena Rajksa izlazi iz crkve od crvenog peščara u svojoj skandalozno kratkoj i uskoj venčanici. Izabrala ju je njena

majka, sa željom da venčanje njene kćeri ima malo više stila. En je odbila venčanje kod matičara u Londonu i insistirala da se ceremonija obavi u ovoj, od boga zaboravljenoj, vetrovitoj selendri usred nadođije. Za vreme fotografisanja Enina majka je popravljala ono što je ostalo od njene frizure nalik košnici, bacajući poglede na Elspetinu prirodnu, neofarbanu kosu i cipele na šniranje. Otac je pokušavao da zapali cigaretu na oštrom oktobarskom vetru, ne obraćajući pažnju na radoznale posmatračice sa druge strane ulice.

Jednonedeljni medeni mesec proveli su u francuskim Alpima, gde je Enina kosa posvetlela do bleštavobele boje. Ben još nije mogao da poveruje u svoju sreću. Dok bi ona spavala, sedeo bi kraj nje i vrhovima prstiju pratio bi mrežu ljubičastih reka smrznutih odmah ispod njene kože.

En je odmah želela decu, a Ben se nije protivio, kao što joj se ne bi protivio u vezi sa bilo čim. Tokom prvih meseci braka En nije mogla da zatrudni, ali to je nije posebno zabrinjavalo. Međutim, nakon šest meseci pokušaja da začne, počela je da se brine. „Ne brini, mila“, rekao je Ben kada ju je video kako utučeno iz kredenca vadi peškire kojima se uvijala oko struka. „Treba vremena, znaš.“

Odlazio je iz kuće oko osam, a Elspet bi obično veći deo dana provodila napolju, zaokupljena dobrotvornim radom ili posećujući nebrojene prijateljice. En bi tumarala od sobe do sobe u kući koja je trebalo da joj bude dom, ali u kojoj se neprestano osećala kao zaostali gost; pritiskala je pesnicama stomak, kao da će od toga nekim čudom zatrudneti. Kada bi dobila dete, rekla je sebi, stekla bi pravo da živi u toj praznoj kući sa stolicama uspravnih naslona, sa knjigama povezanim u kožu i akvarelima

morskih ptica.

Devet meseci po venčanju u njoj su se smenjivali hladnoća i strast. Ponekad bi čekala na spratu da se Ben sa fakulteta vrati kući, u krevetu, blistajući od želje, samo u gaćicama. Elspet bi u prizemlju uključila radio dok je En hvatala muža vrelinom dlanovima, pritiskala ga svojim telom i vukla ga u krevet. Nakon svega bi ga dugo držala, u želji da ostane u njoj što je moguće duže. Ležala bi potpuno nepomično, zamišljajući kako se sperma kreće u njoj. Ali bi svakog meseca, bez izuzetka, osetila bolne grčeve u leđima, i sporo širenje toplote među nogama. Tada bi Benu okretala leđa. On bi joj, zbunjen, bojažljivo milovao ukrućena leđa i ljubio njeno ravnodušno, zategnuto lice i šaputao: „En, ljubavi. Molim te, En. Nemoj da se brineš.“

To je trajalo godinu dana. Elspet je bila ta koja je prelomila na kraju. Jednog jutra za doručkom, nakon što je Ben otišao, zagledala se u Enino bledo, napaćeno lice i rekla: „Ovako više ne ide, zar ne?“

En ništa nije rekla, ali Elspet je videla nešto što nikada ranije nije: jednu jedinu srebrnu suzu kako se sliva niz Enin porcelanski obraz.

„Mislim da bi trebalo da zakažemo kod doktora.“

Promukao jecaj provalio je iz Eninog tananog tela. „Ne mogu. Ne mogu to da podnesem.“

„Šta ne možeš da podneseš?“

„Ne mogu da podnesem da mi kažu da ne mogu da imam decu.“

Elspet ju je zagrlila prvi i poslednji put tokom njihovog zajedničkog života. En se za trenutak zgrčila, a zatim je pritisnula lice o njeno rame i ridala.

„Tako. Tako. Plači. Izbaci to iz sebe. Plakanje nikome nije naškodilo“, govorila je. „Sredićemo to. Ne brini.“

Porodični doktor izmerio je Enin puls i krvni pritisak, opipao joj je stomak preko suknje, postavljao je direktna pitanja o njenom menstrualnom ciklusu i „bračnim dužnostima“, sve vreme praveći beleške urednim i čitkim rukopisom. „Sve je u redu i sa vama i sa vašim mužem, gospođo Rajks. Sasvim sam siguran da ćete uskoro zatrudneti. Vežbajte, treba vam svežeg vazduha.“ Dao joj je recept.

Elspet je u apoteci u Haj stritu proučavala recept, prinevši ga licu. „Šta je ovo?“, pitala je apotekara.

„Samo tablete“, odgovorio je vedro, ali ona se nije zbunjivala.

„Znam to, sinko, ali za šta su? Šta rade?“

Čovek je ponovo pogledao parče papira. „To su sedativi.“

Elspet je stisnula usne. „U tom slučaju nam neće biti potrebne. Idemo, En. Do viđenja i prijatan dan.“

Zahvaljujući Kenetovim lekarskim vezama i Elspetinoj odlučnosti, uspeli su da zakažu pregled kod vodećeg škotskog ginekologa, Daglasa Frejzera. Tokom pet meseci jednom nedeljno je putovala u Edinburg da daje krv, da je pregledaju hladnim, tankim metalnim instrumentima i ispituju o njenoj ishrani, istoriji bolesti, menstrualnom ciklusu i seksualnim navikama. Poput tinejdžerke se ljubakala i pipkala sa Benom iza neprovidnih belih paravana kako bi dobili uzorak sperme, dok je Elspet sedela nekoliko metara dalje i čitala časopise. A onda ih je, gotovo dve godine posle venčanja, pozvao da im saopšti konačnu dijagnozu. Sedeli su u crvenim kožnim foteljama i posmatrali kako doktor Frejzer premeće papire po svom stolu. Bio je krupan, ljubazan čovek vodnjikavih očiju. Kada ih je pogledao, kosnulo ga je što su bili tako mladi – gotovo da mu je bilo neprijatno da sa njima priča

o pravljenju dece.

„Vas dvoje ne bolujete ni od čega. Oboje ste potpuno normalna, plodna ljudska bića.“

En je tužno uzdahnula, a Ben je upitao: „Zašto onda ne možemo da imarno dete?“

„Problem je u vašoj kombinaciji. Istini za volju, vi, gospođo Rajks, odbijate spermatozoide svog muža.“

En je zabacila glavu. „Kako to mislite, odbijam?“

„Vi ste, drugim rečima, alergični na Benovu spermu. Vaše telo ima alergijsku reakciju, aktivira celokupni imuno-sistem i – odbija je.“

Zagledala se u lekara. „Dakle, hoćete da kažete, da sam se, recimo, udala za nekog drugog, ne bi bilo problema.“

„Pa, mož e se tako reći. Ovo što se vam a dogodilo, moguće je da se desi jednom u milion slučajeva. I, da, da ste se udali za nekog drugog, verovatno ne bi bilo problema. U pitanju je samo neslaganje vaših i Benovih antitela.“

„I šta da radimo?“, upitao je Ben, hvatajući En za ruku.

„Za sada nema proverene terapije“, rekao je obazrivo dr Frejzer, „ali postoji nešto što bih sa vama probao. Ne vidim razloga da ne uspe.“

„Šta to?“

„Govorim o nečemu što se već neko vreme istražuje. Uzeli bismo parče kože odavde“, pokazao je na Benovu mišicu, „i transplantirali bismo ga ovde“, reče, pokazujući na njenu mišicu. „Enina antitela će prihvatiti novo tkivo i prestaće da odbijaju vašu spermu. Tako je jednostavno.“

Na licima im se, kao što je i očekivao, očitavala mešavina zapanjenosti i nade.

„Bila bi to jednostavna operacija. Ne biste morali ni da prenoćite u bolnici.“

„Ali to zvuči tako... tako...“ En je tražila pravu reč.

„Starovremenski? Da, znam. Ali problem fizičke prirode zahteva rešenje fizičke prirode. Naravno, ništa ne mogu da vam obećam.”

„Je li to... Je li to jedino rešenje?”, upitao je Ben.

„Da”, rekao je nežno doktor Frejzer, „to je vaša jedina nada.”

Elspet ih čeka u kolima ispred edinburške gradske bolnice. Drže se za ruke dok prelaze parking, a na levim mišicama imaju identične zavoje. Benu je ostao namreškani, prozračni ožiljak, a En je dobila parče nešto tamnije kože, površine pet sa pet santimetara, koje je uskoro sraslo kao da je oduvek bilo tu. Takođe je za manje od mesec dana ostala u drugom stanju.

Enin prvi porođaj bio je dug i težak. Shvatila je frazu „porođajne muke”. Dan i po njen nabrekli stomak se grčio i goropadio, a ona je posmatrala otkucaje srca svoje bebe kao talasastu, crvenu elektronsku liniju. Kada je linija postala ravna, a mašina se oglasila monotonim piskom, jednim rezom su je rasekli i čeličnim kleštima bebu su brutalno uhvatili za glavu i izvukli. Nekoliko sekundi kasnije su se gledali u šoku. Devojčica se nikada nije odvajala od majke. Godinama kasnije, ona će roditi devojčicu i nazvati je po En.

Tokom drugog sata života svoje druge kćeri, En je bebu čvrsto umotala u šal. Ova se ljutito bacakala svojim rumenim udovima dok se nije oslobodila, a majušne, morskim zvezdama slične šake bile su prkosno stisnute. Krstili su je kao Elis. To kratko ime nikada nije odgovaralo njenoj ličnosti. Reč počinje duboko u dnu usta, a završava se izbacivanjem vazduha kroz zube. Od

samog rođenja imala je crnu kosu i crne oči. Ljudi bi se nagnuli nad kolica, zatim zagledali u En i njeno starije dete nalik anđelu, a onda ponovo u bebu sa očima tamnim poput maslina. „Izgleda kao da su Vam je podmetnuli, zar ne?“, rekla je neka žena. Enini prsti stegli su ručice kolica. „Ne.“ Kada je Elis bila dovoljno mlada da je En još uvek smatra detetom, otišla je da putuje po svetu. Mahala je sa prozora vagona. U dugu crnu kosu bile su joj upletene perle, a suknja duginih boja vukla se po zemlji. Vratila se kratko ošišana, u tesnim kožnim pantalonama, sa orijentalnim zmajem koji se šepurio na njenoj plečki. „Kakav je bio svet?“, pitala je En. „Krcat“, odgovorila je.

Eninu treću kćer su mazili i pazili. Učila je od dveju starijih sestara i istovremeno je ličila na obe i bila potpuno različita od njih. Posmatrala je, kopirala i učila. Bila je obazriva i nije pravila greške, jer su ih one pravile umesto nje. Kada ju je En posetila, napravila joj je čaj od biljaka koje su rasle u saksijama na prozoru.

* * *

Džejmi vrišti i svojom plastičnom šoljom udara po tabli visoke stolice za bebe. Eni se zdušno pridružuje plakanju, puštajući da se njen kornfleks raskvasi u mleku i postane bljutav.

„Tišina!“, urla Nil iza otvorenog *Škotlanđanina*.

Deca ga ignorišu. Kirsti trpa u Džejmijeva usta kašiku sutlijaša, u nadi da će smanjiti buku. „Pojedi doručak, Eni, ili ćeš zakasnuti u školicu.“

„Mrzim školicu.“

„Ne mrziš je. Prošle nedelje ti se sviđala.“

„Danas je mrzim.“

„Još nisi otišla. Kako znaš da je mrziš?“

„Eto tako.“ Eni vrti kašikom po tanjiru, a mleko se preliva preko ruba.

„Ne igray se nego jedi“, kaže Kirsti. Džejmi baš u tom trenutku ispljune sutlijaš koji prska po njenoj majici. „O, boga li ti tvoga...“, viče ona i skače da donese krpu.

„Psuješ! Psuješ!“

Nil se pomalja iza novina. „Mlada damo, da si ovog trenutka to pojela“, grmi na Eni.

„Ne. Neću. Ne volim ovo!“, viče ona.

Nil je udara po ruci. „Šta sam ja rekao?“

Eni počinje da glasno vrišti. Kroz larmu, Kirsti čuje zvonjavu telefona. „Ja ću.“

Jednom rukom podiže slušalicu, dok se drugom briše.

„Halo?“

„Kirsti, tata ovde.“

„Zdravo, kako si? Slušaj, mogu li kasnije da ti se javim? Ovde je vreme hranjenja zveri i kao što verovatno čuješ, stvari se otimaju kontroli.“

„Bojim se da imam prilično loše vesti.“

Kirsti okreće leđa kuhinji i obema rukama steže slušalicu. „Šta je bilo? Je li mama? Šta se desilo?“

„Mama je dobro. Ovde je, sa mnom. U pitanju je Elis.“

„Elis?“

„Udario ju je auto. U komi je.“

„Kako? Kad?“

U kuhinji nastaje grobna tišina. Eni drži kašiku na grudima i otvorenih usta gleda u majku. Nil preko kuhinje dolazi do Kirsti, staje iza nje i sluša. Džejmi, osetivši da se atmosfera pogoršala, počinje da cvili.

Ben sluša jecaje svoje kćeri preko telefona. En izlazi i ulazi u sobu, pakujući kofere.

„To je bilo sinoć. Zvali su nas rano jutros. Nismo hteli da te zovemo ranije. Nema razloga da vas sve budimo.”

„Ali, ali... Ne razumem. Pa juče sam je videla.”

„Juče?”

„Da. Došla je vozom u Edinburg. Potpuno iznebuha. Bet i ja smo je sačekale na stanici. Izgledala je dobro. U početku. A onda je počela čudno da se ponaša i rekla je da mora da ide. I samo se popela u voz i otišla.”

„Stvarno?”

„O, bože, o, bože, ovo je tako strašno. Ne mogu da verujem.”

„Znam, dušo, znam”, odgovara Ben. „Mama i ja danas idemo tamo. Pitao sam da li mogu da je prebace u bolnicu u Edinburgu, ali rekli su da nema šanse da je pomere.” Benov glas se prvi put slama. Nastaje pauza dok on pokušava da se sabere. Ne želi da još više uznemiri Kirsti svojim plakanjem. „Moramo još da nađemo Bet.”

„Šta? Kako to misliš?”

„Pa, zvao sam je na broj u studentskom domu, ali izgleda da nije tamo. Ne bih da joj ostavim poruku o... ovome.”

„Naravno, naravno.”

„Ponekad ju je tako teško naći.”

Nil uzima slušalicu od Kirsti. „Ne brinite zbog toga, Bene. Samo vi i En idite tamo. Ja ću pronaći Bet.”

„To je lepo od tebe, Nile. Sada idemo na voz. Zvaću vas opet večeras.”

drugi deo

Sunce spaljuje izmaglicu, otkrivajući vrhove stena koji se mestimično izdižu iz peska. Na plaži je preostali deo okrnjenog asortimana članova moje porodice – moja starija sestra je na koledžu sa čovekom za koga će se na kraju udati, baka je u Glazgovu u poseti prijateljima, ali zato je Mario sa nama.

Otišla sam ne javivši mu se, a roditeljima nisam objašnjavala zašto sam došla kući nedelju dana pre kraja semestra. Mario se sutradan pojavio na vratima. Moju adresu je dobio od kućepaziteljke zahvaljujući šarmu. Moji ukućani su prihvatili njegov dolazak sa neočekivanom i nečuvenom staloženošću. I tako, evo nas ovde, na plaži Gulejn, kako se igramo srećnih porodica.

Majka se ugnezdila dole na stenama, sa *Nedeljnim Škotlanđaninom*, pazeći da joj voda kojom je pesak natopljen ne nakvasi suknju. Oko nje su uredno raspoređeni crna tašna od zmijske kože, očeva knjiga o morskim pticama i nekoliko belih plastičnih kutija sa hranom koju smo Bet i ja ranije pripremile. Pored nje, u ležaljci, moj otac spava otvorenih usta.

Bet uvrće svoju kosu u svilenkaste namotaje boje lana i odseca rascvetale krajeve makazicama za nokte iz majčine tašne. Makazice blešte, a ona iskosa gleda ka Mariju, dok ovaj nepokolebljivo žvaće sendviče koje uzima iz kutija kraj moje majke. Jede koncentrisano i ozbiljno; čuje se

mljackanje dok otvara usta i škljocanje zuba dok ih zatvara. Ne govori. Osmatra horizont koji se polako pomalja. Otprilike dva sata kasnije reći ću mu da više ne želim da ga vidim i vratiće se u Ameriku. Ali to još ne znamo. Za sada je tu samo plaža i galebovi koji klikću iznad naših glava.

Modrice na mojim bokovima i slabinama izbledele su i sada su žute, i tek sam prestala da krvarim. Iznad leve dojke imam okrugli, crveni otisak zuba, urezan duboko u kožu. Svake noći ga mažem i masiram biljnom kremom oštrog mirisa, ali jasna boja ne želi da se povuče. Dok razmišljam o tome, vidim da me majka posmatra. Skrećem pogled.

Otac se budi i pita majku koliko je sati. Ona ga ignoriše, a on uzima novine i sistematično ih savija pre nego što otpočne sa čitanjem.

„Je li bilo dovoljno hrane, Mario?“, pita majka, tako zajedljivo da podižem pogled. Njegovo ime je zbunjuje. Ne može da ga izgovori, a da se ne namršti. On klima glavom, ustiju punih hrane, i pokazuje joj podignute palčeve. Bet se kikoće. Ustajem. „Hoćemo li u vodu?“, pitam Bet.

Ona skače i pomaže mi da otkopčam rajsferšlus na leđima haljine. Brzo se skidamo i neuredno bacamo odeću na gomilu – ispod imamo kupaće kostime. Moj je crn, a njen beo sa plavim prugama. Podešavam trake i puštam ih da pljesnu o kožu. Vidim da majka gleda modrice na mojim nogama dok joj se lice opušta od zbunjenosti. Okrećem se. „Ko će prvi u vodu?“

Zajedno trčimo ka moru, ostavljajući Marija sa našim roditeljima. Oštre ivice kamenčića zabadaju se u meku kožu na stopalima. Bet iza mene više da usporim.

Zaustavljam se tik do vode, zadihana i zapanjena:

more je puno meduza, njihova ljigava tela pulsiraju poput srca koja kucaju, a snopovi njihovih pipaka spremni su da hvataju i žare. Nema ni pedlja vode u kome nema treperave mase, ljigave i lepljive, zlokobnog izgleda, kao da su ta stvorenja nastala sama od sebe.

„Ne ulazim dok su one tu“, kaže Bet, štapom gurkajući jednu. Ova se grči u šoku, uvlači pipke i otiskuje se iznenađujućom brzinom. Hvatam Bet i pretvaram se da ću da je gurnem. Ona vrišti i otima se, smejući se, a ja za trenutak ne vidim ništa od njene kose koju vetar nanosi na moje lice.

Ležemo potrbuške u plitku baricu i stopalima urezujemo šare u pesku. Bradu sam naslonila na šake. Poslednji pramenovi magle kotrljaju se niz plažu. Bet se igra svojom kosom i zvižduće. Svesna sam da me nešto tišti i želim da joj to kažem, ali kada otvorim usta da joj se obratim, shvatam da ne znam šta je to. Prolazi pas oklembesenog crvenog jezika. Kratko nas pogleda i otrčkara dalje, previše zauzet da bi stao.

„Juuuuu-huuuuuuu.“

Kroz ptičje krike do nas dopire majčin glas. Okrećem se i preko savijene ruke gledam kako trči onako kako samo žene njenih godina to mogu – nezgrapno i stegnuto, spojenih kolena, kao da bi radije hodala. Maše fotoaparatom. Bet i ja poslušno se smešimo ka suncu dok nas slika. Tu fotografiju ću držati na zidu svoje sobe sve do poslednje godine na koledžu, kada je nestala za vreme žurke – ili je ugažena sa opuścima ili ju je ukrao neko kome smo se dopale.

Otac nam se užurbano pridružuje; ne želi da ostane nasamo sa Mariom. Mario se približava iza njega. Skinuo je majicu. Prsa su mu potamnela. Isteže mišić ruku. Kada bih uspela da ga ne vidim, gotovo da bih mogla da se

pravim da nije tu. Na drugom kraju plaže majčine novine kotrljaju se po pesku.

„Hoćeš li da plivaš ili ne?“ Gleda me ozbiljno.

Ustajem. Kostim mi je vlažan, hladan i prekriven peskom.

„Previše je meduza“, odgovara mu Bet.

Mario me hvata za ruku i trči ka moru, vukući me za sobom; zglobovi mi pucketaju i savijaju se od stiska. Pena pršti pod mojim nogama, meduze su se uskomešale u uzburkanoj vodi i čujem krik koji nije galeb. Ukopao se u mestu. Ledena voda mi zapljuskuje grudi; on mi spušta ruke na ramena i gura me naniže. Kolena mi klecaju i voda mi se sklapa nad glavom. Izvijam se i praćakam u njegovom stisku, udaram ga, gutam velike gutljaje gorke vode. Koža me peče, paničim osećajući žareći dodir meduzinih pipaka. Kroz njegove prste osećam kako se trese od smeha. Odjednom me pušta. Podižem glavu i izranjam na površinu, zaslepljena suncem. Zvuci plaže mi ječe u ušima, udišem vazduh, grcam i kašljem. Drhtavim rukama otirem vodu sa očiju i na trenutak se pogledamo pre nego što me ponovo gura u tišinu mora. Ovog puta zatvorila sam usta. Svetlost se komeša pod vodom. Njegovi prsti mi ostavljaju male okrugle modrice na ramenima. Meduze slične padobranima roje se odmah ispod površine vode. Iznad njih, razaznajem obrise svojih roditelja, udaljene i zamagljene, kako stoje na obali.

Znam gde se nalazim. znam više nego što misle. Danas je neko blizu mene službenim glasom rekao: „Mrka kapa da će ikada doći k svesti.“ Mrka kapa. Zvuči kao ćorava baka.

Danas me muči priča o kralju Kanutu. (Iz navike kažem „danas“ – nemam ni najblažu predstavu da li je

noć ili dan, niti koliko sam već ovde. Najčudnije je što ponekad imam teškoća da se setim imena stvari. Juče, ili kad je već to bilo, nisam mogla da se setim reči za drvenu stvar sa četiri noge na kojoj se sedi. Prekopavala sam po sećanju i otkrila da pamtim De Sosirovu semiotičku teoriju, dugačke odlomke iz *Kralja Lira* i recept za tortu „Aljaska“, ali ne i dotičnu reč. Elem, počela sam o kralju Kanutu. Priča, naravno, kaže da je bio tako arogantan i takav despot, da je verovao da može da upravlja svime, pa čak i plimom. Vidimo ga na plaži, okruženog podanicima, sa skiptrom u ruci, kako naređuje drskim talasima da se vrate – budaletina, kraće rečeno. Ali šta ako smo sve to pogrešno shvatili? Šta ako je, u stvari, bio tako dobar i veliki kralj, da ga je narod uzdigao i slavio kao boga, verujući kako on može sve? Da bi ih ubedio da je običan smrtnik, odveo ih je na obalu i naredio talasima da se vrate, što oni, naravno, nisu poslušali. Kako bi strašno bilo ako smo bili u zabludi, ako smo tako dugo pogrešno tumačili njegov čin.

Možda bi bilo dobro da se ne vratim. Ali ako to ne učinim, ništa više neću moći da otkrijem, nikoga ništa neću moći da pitam. Ali, na kraju krajeva, želim li stvarno da znam?

„Hoćete li, molim vas, da ostanete za trenutak na vezi?“ Suzana je na telefonu pritisnula dugme za čekanje. „Elis, to je neki prokleti novinar. Možeš li da razgovaraš s njim? Imam hiljadu stvari da obavim danas, a on je poslednje što mi treba.“

Elis, koja je stajala na vrhu aluminijumskih merdevina, nasumice je ugurala naramak knjiga na policu. Udruženje književnika bilo je u velikoj krizi: ne samo da su se selili iz hladne, premale, ruinirane džordžijanske kuće u Pimliku

u čvrstu zgradu sa balkonima u Kovent gardenu, nego su juče čuli i da im osnivač ukida dozvolu za rad i otpušta direktora. Već su naimenovali novog direktora i on će početi da radi sutradan. Elis i Suzana su raspakivale kutije iz Pimlika, još uvek pokušavajući da prihvate novosti.

„Oh, ne“, prostenjala je Elis, „lešinari već kruže. Šta hoće? Je li rekao?“ Obrisala je dlanove o mantil koji je nosila, ostavljajući izuvijane debele pruge prašine oko njenih butina.

„Ne. Tražio je predstavnika za štampu.“

„Predstavnika za štampu? Šta on misli da smo mi? Možeš li da vidiš šta hoće? Možda bih mogla da mu se javim kasnije.“

Suzana je ponovo rekla u slušalicu: „Izvinite što ste čekali. Naš predstavnik za štampu trenutno je zauzet... Na merdevinama je... Da... Mogu li da pitam sa čim u vezi?“ Iskezila se ka Elis dok je glas sa druge strane tiho zujao, kao zarobljena pčela. „U redu. Dobro. Sačekajte, molim vas.“ Ponovo je isključila sagovornika. „Elis, to je Džon kako-se-ono-zvaše, piše za rubriku o umetnosti u...“, rekla je ime poznate revije. „Kaže da hoće da piše o nama – o novom imidžu Udruženja književnika. Zašto smo se preselili, kakvi su nam planovi, bla, bla, bla.“

„Da, svakako“, rekla je Elis, silazeći niz rasklimane prečage merdevina, „kladim se u onoliko čokolade koliko sam teška da samo hoće da iskopa nešto prljavo.“

Radila sam u Udruženju književnika dva meseca i volela sam posao. To je bilo dobro, budući da ništa drugo nije išlo kako treba. Živela sam u potkrovlju adaptirane viktorijanske kuće u Finsberi parku. Komšiluk je bio prilično neugledan, a stanarina niska – književne

dobrotvorne organizacije nisu davale velike plate. Kuća je nekada bila predivna i svedočila je da je taj kraj svojevremeno bio perspektivan. Ali, to je prošlo, i sve kuće, izuzev ovih devet ili deset na malom platou, zamenjene su širokim građevinama u stilu sedamdesetih. Plato je sada izgledao napušteno i bedno, otmeno ostrvce u moru depresije i zapuštenosti.

Ja sam tek ostavila Džejsona, profesora muzike sa kojim sam živela oko godinu dana, i doselila se ovde, jer nisam imala gde da odem. Bio je to prvi stan koji sam videla posle mnogo dana provedenih u iščitavanju oglasa, tesno zbijenih u *Lutu*. Gazda je bio zloćudni skot koji nije podizao slušalieu kada je majušno kupatilo bilo poplavljeno ili kada sam zahtevala nešto nameštaja za svoj, kako je u oglasu stajalo, namešteni stan. Mesecima nisam imala zavese, kao ni stolice u kuhinji. Navikla sam se da jedem stojeći, leđa prislonjenih uz frižider koji je zujao.

Postojala su tri prolaza stepeništem do mojih vrata. Živela sam na poslednjem spratu, tamo gde je nekada bio prostor za služinčad. Taj deo je sada bio renoviran, rasitnjen i izdeljen tako da se više nije prepoznavao. Tokom mog boravka tamo, nisam srela nikoga ko je živeo u zgradi. Mrzela sam da budem u stanu i izlazila sam svake večeri. Vodila sam besomučan društveni život: provodila sam se sa prijateljima u Sohou ili Kovent gardenu, ili sam organizovala književne skupove, vraćajući se posle ponoći i padajući iscrpljena u krevet, da bih u osam ujutru samo ustala i napustila stan. Znala sam da postoje drugi stanari samo po probijanju basova njihovih muzičkih uređaja i po ritmu i učestalosti njihovih orgazama. Čitava zgrada zapravo bila je smrtonosna zamka. Prednja vrata uvek su bila dvaput zaključana, uz

navučenu rezu, kako bi se sprečile provale uobičajene u ulici; nije bilo požarnog stepeništa, a nalazila sam se trideset metara iznad zemlje. Da je izbio požar, umrla bih zato što ne bih mogla da izađem. Noću bih, posle večeri provedene u gradu, ležala u krevetu i razmišljala o ljudima koji su živeli na nižim spratovima. Jesi li od onih koji puše u krevetu, ili pale sveće pa zaborave na njih, ili zaboravljaju da zatvore gas? Nisam spavala zbog tih ljudi bez lica i njihovih piromanskih poduhvata koje sam zamišljala; moj život silom prilika bio je u njihovim rukama.

„Halo? Ovde Elis Rajks.“ Igra se spajalicom dok govori. Sa drugog kraja sobe Suzana pravi grimase. Elis je ignoriše.

„Ćao, Elis Rajks“ Zvuči kao da je dobro raspoložen, vickast. Ne dopada joj se. „Ovde Džon Fridman.“

„Kako mogu da vam pomognem? Pišete o nama, ako se ne varam.“

„Upravo tako. Govorite li sa merdevina ili ste se ovog puta spustili na zemlju?“

„Hm“, oseća kako je sve više nervira, „znate, upravo smo se preselili.“

„To sam čuo. Kako vam se dopadaju nove prostorije, Elis?“

„Sasvim su dobre, hvala“, nestrpljivo odgovara. „Nisam znala da ste novina koja toliko brine i razume naše probleme. Da jesam, pozvala bih vas da dođete i ponese nekoliko kutija.“

On se smeje. „Dobro. U redu.“ Čuje ga kako gužva papire.

„Ne znam da li vam je koleginica pomenula nešto, ali bih voleo da napišem članak o Udruženju književnika – o

selidbi, novim planovima i tako to."

„Lepo. Šta želite da znate?"

„Pa, mislio sam da kažemo nešto o vašim planovima za narednu godinu..."

„U redu."

„... i..."

„Da?"

„... da li biste mogli da mi potvrdite da vam je dozvola za rad stopirana, a direktor otpušten."

Elis uzdiše. „Pitala sam se kada ćete doći do toga", kaže.

„Možete li da mi to potvrdite? Da li je vaš direktor otpušten? Ako jeste, zašto? Da li..."

„Ljudi kao vi stvarno mi idu na jetru", prekida ga ona.

„Molim?"

„Udruženje književnika radi javne umetničke projekte već pedeset godina. Jeste li znali za to? Jeste li uopšte bili svesni toga pre nego što ste me pozvali?"

„Jesam."

„To vam ne verujem", oštro odgovara Elis. „Radite rubriku o umetnosti, zar ne?"

„Nn-da", odgovara on.

„Onda mi navedite bar jedan projekat koji smo uradili u poslednjih godinu dana."

Sa druge strane ništa se ne čuje. „Vidite", kaže on konačno, „nije u tome stvar, zar ne? Samo želim da znam..."

„Znam šta želite da znate i to vam neću reći."

„Zašto?"

„Zato što smo državno-umetničko udruženje, a vi, koji pišete o umetnosti u ovoj državi, ne možete da mi navedete ništa od onoga što smo uradili. Kada radimo važne i korisne stvari kao što su formiranje radionica u

školama i zatvorima, ili dovođenje pisaca iz zemalja Komonvelta na turneje po Britaniji, ili organizovanje literarnih konkursa na nivou države, vas nije briga. Zainteresovani ste samo kada nešto pođe naopako."

„Čujte, razumem da ste potreseni zbog..."

„Mislim da ne razumete. Mislim da vi ništa ne razumete. Ako zaista želite da napišete prikaz naših planova i ciljeva – kao što ste na početku rekli – lepo od Vas, pomoći ću vam. Ali ako ste me pozvali samo da biste prekopavali prijav veš, onda neću. Ne volim da to kažem, ali ste svi vi, novinari, isti."

„Je 1' tako? Kako to mislite?"

„Samo prežvakavate skandale – svi vi, tabloidi, revije, svi ste isti. Bilo bi tako dobro kada bi se pojavio neko sa novim pristupom. Ili kada bi neko makar razmislio čemu služi Udruženje književnika ili čak sama književnost, pre nego što me pozove sa predvidljivim pitanjima u vezi sa onim što neće još dugo biti aktuelno." Zastaje. Ostala je bez daha.

„Jasno mi je", odgovara on. „Novi pristup. Kao na primer?"

„Da sam želela da budem novinar, radila bih za novine. Neću da umesto vas pišem vaš članak. Sami birajte način. Ja sam ovde samo da odgovorim na vaša pitanja – bila predvidljiva ili ne."

Zavladala je neprijatna tišina. U obe kancelarije, sa obe strane linije. Shvata da svi užasnuto zure u nju, i okreće se ka zidu.

„Dobro. Dobro. Shvatio sam. Znači, tako stoje stvari, je li?"

„Da", nestrpljivo odgovara Elis. „Ako se ne potrudite da pronađete podatke o nama, nećete dobiti intervju."

Ponovo pauza. Čuje ga kako diše. „Dobro, dobro..."

Njegov glas se gubi. Ona čeka. „Hm... Javiću se ponovo, važi?”

„Važi.”

„Pa”, kaže Suzana, preturajući po papirima na svom stolu na drugom kraju sobe, „razmisliće dvaput pre nego što nas opet pozove. Kako ti je zvučao?”

„Totalni drkadžija.”

Elis je danas ponovo imala taj poznati osećaj, poput čvrsto vezanog čvora u stomaku. Kada bi pokušala da ga razveže, raspukao bi se i zario bi joj se ispod noktiju. Nije se sviđala sama sebi.

Ono što nije mogla da dokuči – a, ispostaviće se, nikad i neće – bila je nestalnost ljudske prirode: kako to da te ljudi jednog dana vole, ali narednog više ne, i to samo zbog nečeg nebitnog kao što je cinkarenje profesoru da gajiš travu u vlažnoj maramici na prozoru.

Gusta magla valjala se sa pučine. Zaustavila se nisko nad gradom, obuhvatajući čak i školu na brdu. Dvorište je bilo hladno, mokro od kiše koja je sipila. Obronci Zakona Bervika, odmah do škole, izgledali su veliki i mračni, a vrh im se nije video. Elis se trudila da ne gleda svoju drugaricu – svoju bivšu drugaricu – Emi, koja je sa još četiri ili pet devojčica preskakala vijaču. Konopac se sve više natapao; udarao je po vlažnom betonu, a na vrhuncu svakog okreta voda je prštala, kvaseći kosu one koja je skakala. Ema je skakutala u savršenom ritmu preko vijače koja se okretala, a dokolenice su joj klizile naniže. „Ne možeš da se igraš sa nama”, rekla je svojim nazalnim glasom, punim prezira što se Elis uopšte usudila da pita. Sada je pevala sa ostalima: „ Oj, bršljaaaane, zelen rasteš. Oj, bršljaaaane, i pokrivaš grob mu sad. Oj, bršljaaaane, reci meni, što mi draaaagi umre mlad.”

Elis je gledala gde su Kirsti i Bet. Obično bi ih lako uočila – njihove platinastoplave kose sijale su među decom. Videla je Kirsti, naslonjenu na zid, kako razgovara sa dvema drugaricama. Bet je bila kraj igrališta i nadmeno je prekorevala malu, uplašenu devojčicu koja se drznula da baci šaku mokrog peska u vazduh.

U Elisinom džepu nalazila se riblja glava, pažljivo zamotana u čvrsti, svetlucavi, bezbojni celofan. Stresla se pri pomisli na sokove koji iz svežeg reza polako cure i prave tamnu fleku na njenom kaputu. Kada bi pritisnula riblje obraze, usta bi se otvorila. Ali njene oči – njene oči! – bile su savršeno okrugle, kao srebrni sjajni krugovi. Kolutale su u svojim dupljama. Pokušala je da to ona izvede – jesu li njene oči kolutale? Sa njene leve strane bila je tamna zgrada škole, a sa desne zid skloništa; ispred su bile neke prilike, kao nažvrljane tupom olovkom na mokrom igralištu. Poželela je da ima srebrne oči.

Navlačila je kapuljaču preko očiju i usta sve dok joj se kragna kaputa nije našla na temenu, a tkanina visila preko lica. Škola, sklonište, deca, sve je nestalo. Čula je zvuke kao kroz vodu, daleke i izobličene. Sada su postojale samo ona i njena riba, same u mraku gustom poput tečnosti.

Pet minuta kasnije telefon ponovo zvonilo.

„Pogrešila sam! Pogrešila sam!” Suzana viče i maše slušalicom ka Elis. „To je Novinar Džon!”

Elis gundđa i javlja se na telefon. „Halo? Je li to Džon? Da pogađam – saznali ste sve što vam je bilo potrebno o Udruženju književnika za pet minuta. Impresionirana sam. Jeste li u svemu tako brzi?” Elis iznenada shvata nenamernu dvosmislenost svojih reči i oseća kako joj se od neprijatnosti licem razliva crvenilo. Iskreno joj je drago

što on ne može da je vidi.

„Imam predlog za vas, Elis...” Smeje se. Đubre. „... bio ja brz ili ne.”

„Da čujem.”

„Uradiću domaći zadatak na temu Udruženja književnika, pod uslovom da mi vi, lično, date intervju.”

Elis ćuti jedan trenutak, a zatim pita: „Gde?”

„U prostorijama Udruženja književnika. Jeste li mislili na neko drugo mesto?”

Elis oseća kako joj lice ponovo bukti. Proklet bio. „Ovo mesto je u potpunom haosu. Ne pada mi na pamet da pustim nekoga poput Vas da čeprka ovde. Zatrpali smo kutijama i prašinom. Vidite, dakle, sutra ionako moram da budem blizu luke. Mogla bih da dođem u vašu redakciju. vi ste kod doka Keneri, zar ne?”

„Tačno. Pa, to je u redu, što se mene tiče. Kada Vam odgovara?”

„Imam jako mnogo obaveza. Može li u vreme ručka? Mogli bismo da razgovaramo za vreme jela.”

„Uvek su mi prebacivali zbog loših manira.”

„Ne smetaju mi loši maniri.”

„Stvarno?”

Blagi bože, kaže sebi, ovo postaje besmisleno.

„Da”, gotovo da reži, „vidimo se sutra u jedan”, i spušta slušalicu, ne sačekavši odgovor.

En i Ben uzimaju taksi na stanici. Putuju neujednačeno: taksi u početku ide brzo, asfalt tutnji ispod njih, zatim uleću u zastoj na putu i stoje, kako im se čini, čitavu večnost. Motor kašlje, zadnji deo automobila puni se dimom kiselog mirisa, taksimetar otkucava. En sedi potpuno ispravljena, a ispod kože joj se vide žile na vratu. Uporno gleda kroz vetrobransko staklo kao da pokušava da raščisti gužvu telekinezom. Ben se pomera na kožnom sedištu. Odeća mu se izgužvala dok je putovao vozom. Retko dolazi u London i svaki put pomisli kako je to pretenciozan grad. Izbacuje glavu kroz prozor ne bi li video razlog zastoja, a odblesak svetlosti sa asfalta tera ga da se mršti. Sunce – ovde je mnogo toplije nego u Škotskoj – izgleda mnogo sjajnije, naglašava konture ljudi, čini da boje na njihovoj odeći izgledaju drečavo. Oseća kako mu se težak vazduh kovitla oko glave dok prolazi biciklista lica sakrivenog iza maske protiv zagađenja i naočara sa ogledalima; gume na njegovim točkovima škripe dok krivuda između zaustavljenih automobila. Ben uvlači glavu i zatvara prozor. Nikada neće shvatiti zašto je Elis napustila Škotsku da bi došla ovde.

Mogli su da idu podzemnom. Možda bi bilo brže. Ali metro je i njemu i En bio nešto zastrašujuće: užasna mašina koja vas prvo usisa, uvuče pokretnim stepenicama pod zemlju sa gomilom ljudi, a zatim vas ispljune na mračne platforme sa kojih vozovi odlaze i dolaze

uznemirujućom brzinom. Sve što vi treba da uradite jeste da pronađete svoj put na mapi punoj ukrštenih, raznobojnih linija i čudnih imena. U unutrašnjem džepu nalazi mu se adresa bolnice i ime lekara. Jutros su mu to izdiktirali preko telefona. Stavlja ruku na džep sluša krckanje papira kako bi imao malo više samopouzdanja, a dok on to radi, taksiju se oslobađa put ka prohodnoj saobraćajnoj traci.

Počinju da jure ulicama, gotovo bez zaustavljanja. Ben ima osećaj da idu uzbrdo. Delići uzvika, razgovora, muzike i automobilskih sirena, otkinuti iz vazduha, uvlače se u automobil. A i pogled se menja – velike edvardijanske kuće sa rešetkastim ogradama, drvećem i bleštavim automobilima parkiranim u dvorištima zamenile su otrcane ulice oko Kings krosa. Ben nema predstavu gde se nalaze. Njegovo poznavanje Londona ograničeno je na dve ključne tačke – stanicu i Elisin stan u Kemden taunu. Bio je u njenoj kancelariji u centru grada i u Nacionalnoj galeriji, koja je verovatno bila blizu, pošto su pešice otišli tamo jednog petka nakon njenog posla. Jednom ih je, možda tokom iste te posete, odvela u park u severnom Londonu gde su ljudi plivali u jezeru punom žabokrečine. Elis je plivala: jasno se seća njene tamne kose, glatke poput fokinog krzna, kako izranja malo dalje od mesta na obali gde je sedeo. Nikada nije izgubio očinski instinkt, i kad god je neka od njegovih kćeri plivala, morao je da bude siguran da je posle skoka izronila iz vode. I Džon je plivao tog dana, priseća se Ben, skakao je iz zaleta sa klizavog drvenog doka. Je li taj park bio negde ovde? Ne uspeva da sva ta sećanja – različita po vremenu i prostoru – uklopi u celinu.

Bolnica je velika i siva, smeštena na brežuljku. Ben, i pre no što su izašli iz taksija, dok još uvek prebrojava

sitniš da plati vozaču, čuje prigušeno zujanje aparata – klima-uređaja, električnih generatora, peći. Dok se penju uz stepenice, drže se za ruke kao u vreme kada su se tek verili. Ben drži smotane novine neprirodno visoko na grudima. U novinskom papiru glave kasnih žutih ruža klimaju u ritmu njegovog hoda.

Veštačko osvetljenje u zgradi čini da su svima lica bledezelenkasta. Ova bolnica razlikuje se od onih u kojima je bio – uglavnom su to bila pomalo zapuštena mesta sa neravnim pločicama na podovima i izbledelim zidovima. Ova je nova i moderna, podseća ga na aerodrom. En se obraća recepcionerki, nagnjući se ka otvoru na prozoru od pleksiglasa kako bi je bolje čula. Medicinska sestra, čiji ravan londonski govor Ben jedva razume, vodi ih kroz hodnik. Nalaze se u čudnom, polumračnom lavirintu u kome sve odjekuje. Skreću levo, zatim ponovo levo, pa desno, a Ben se više ne snalazi i samo sledi gumene đonove njenih cipela koji škripe na ružičastom linoleumu. Ružičast je poput iznutrica. Prolaze kroz teška drvena vrata koja se nečujno klate, pored nizova ljudi koji sede na plastičnim stolicama, menze, liftova, stepeništa, kroz zastakljeni prolaz iza čijeg se zida nalazi akvarijum sa dvema zlatnim ribicama, kraj niza sklopljenih invalidskih kolica, kroz bučni prolaz ispunjen ljudima i galamom, pored bolničkih soba zidova oslikanih likovima iz crtanih filmova, u kojima deca praznih pogleda sede prekrštenih nogu na krevetima, kraj mladića koji drži papirnu čašu ispod slavine automata za vodu, dok se mehurići dižu ka vrhu izvrnute boce. Zatim prolaze kroz pokretna vrata. Ovde je tišina, soba ima jedan veliki prozor kroz koji se vide drveće, automobili i nebo. Elis je tu, na krevetu. Prvo što je Benu proletelo kroz glavu jeste d a j e zaboravio kako je visoka. Telo joj

izgleda dugačko i tanko, kao da pokušava da se opruži po čitavoj dužini kreveta.

Obilazi krevet i spušta ruže u novinskom omotu na ormarić kraj kreveta. Diže pogled da zahvali sestri što ih je dovela dovde, ali ona je, izgleda, otišla. En grize usnu, a Ben dobro zna da to znači da pokušava da obuzda suze. Pogledi im se sreću. Shvata da se oboje plaše da je dodirnu. Hvata Elisinu šaku. Mlitava je, ali topla; prsti su opušteni i savitljivi, bez ikakvog otpora ili snage. Kada bi je pustio, samo bi pala na krevet. Prevlači prstom po belom tragu u korenu njenog domalog prsta. Ima posekotine oko noktiju, koji su uredno, polukružno podsečeni. Koliko je prošlo otkad je poslednji put držao kćer za ruku?

Spušta je nazad, uz bok: savija prste prema njenom dlanu. Naginje se ka En, stavlja joj ruku na rame i ljubi joj kosu. Elisine kose više nema; toliko je kratko ošišana da joj se nazire koža glave.

„Sećaš li se kada se vratila sa Tajlanda sa onom tetovažom?“, kaže on. „Bili smo tako besni.“

En se u grču smeje kroz suze. „A nju je bilo baš briga.“

Tanka, providna cev ulazi u Elisina usta, zalepljena joj je flasterom za lice. Ventilator snažno duva, rotirajući u pravilnim intervalima. Druga, tanja cev izlazi iz bezbojne kese koja visi na stalku i ulazi u Elisinu ruku. Ben se naginje nad nju. Usne su joj blede i beskrvne. Modrica pokriva veći deo leve polovine lica i jedno oko, a tu je i posekotina na obrazu. Posmatra tanane ljubičaste vene koje se granaju na očnim kapcima. Ispod njih su njene nepokretne oči, kao da su opčinjene nekakvom slikom sa unutrašnje strane kapaka.

Gotovo istovremeno, Ben i En uzimaju stolice i sedaju sa suprotnih strana kreveta, sa laktovima na dušek.

Ležaj je neobično visok i Ben se oseća kao dete za visokim stolom.

„Zdravo, Elis, to smo mi“, kaže on, osećajući se pomalo neugodno, kao kad razgovara sa jako malim i izuzetno stidljivim detetom. „Tvoja majka i ja smo došli da te vidimo.“

En joj miluje obraz. „Skoro da me je strah da je dodirnem da ne bih isključila neku od ovih mašina“, šapuće ona. „Misliš li da zna da smo tu?“

Ben još uvek ne zna šta misli, ali odlučno klima glavom, da bi umirio suprugu. Zatim oboje posmatraju ćerku. Shvata da su toliko razmišljali o pripremama za putovanje i dolasku do bolnice, da nijedno od njih zapravo nije ni pomislilo šta će raditi kad stignu ovde.

En puni lavabo. Voda pršti i baca svetlucave odsjaje po plafonu. Vedro, svetlo, sveže popodne – najlepše vreme za Nort Bervik. Mogla bi da se kasnije spusti do plaže, da oseti hladan vetar koji reže. Ostrvo Krejgli se jasno vidi sa prozora naspram marinskoplavog mora. En po moru zna kakvo je vreme; može da ga vidi iz gotovo svakog dela kuće. Boja i izgled menjaju mu se iz sata u sat i može se kretati od odbojnog teget u vreme oluja, do tamnozelene tokom vedrih avgustovskih dana. Ne veruje vremenskim prognozama, iako je smiruje slušanje monotonih izveštaja o vodostaju. Pre nekoliko godina, Ben joj je, misleći da će je to zanimati, kupio mapu okolnih mesta – Farouza, Ferajla, Nortutšira, Fišera, Fortiza, Kromartija. Nije shvatao da nju ne zanima gde se ona nalaze – a i zašto bi je, za boga miloga, to zanimalo? – već da je zadovoljstvo bilo upravo u tome što joj ti podaci ništa nisu značili. Zakačila je kartu na zid, samo da ga ne bi uvredila. Jedna od devojaka ju je pocepala u nastupu tinejdžerskog besa –

- verovatno Elis. U stvari, to je sigurno bila Elis. En je bila zadovoljna što može da je skinе i sklopi, tako da su se severni Hebridi nežno poljubili sa ostrvom Vit, a razučene obale su se trljale u kanti za otpatke.

Iznenadne tresak u sobi iznad tera je da se trgne. Gleda u plafon; čeka da čuje Elspetine korake. Sekunde mile, ruka joj je u hladnoj vodi u lavabou. Ništa.

„Elspet?“ Glas joj je promukao; i posle svih ovih godina još uvek ima engleski akcenat. „Elspet! Jeste li tamo?“

Briše ruke peškirom sa cvetnim dezenom, prolazi kroz dnevnu sobu u penje se uz stepenice. Vrata Elspetine sobe su zatvorena. Ona i dalje živi u velikoj spavaćoj sobi. En ponekad to ide na živce; soba u kojoj ona i Ben borave još od venčanja manja je i gleda na Mermion roud. Ako bi se nagnula kroz prozor, mogla je eventualno da vidi parčence mora, ali to nikako nije bila duga linija horizonta, ispresecana samo izbočenim stenama Kregljija, Fidre i Lemba, koja je dominirala velikom sobom. „Moj pogled“, kako je Elspet sasvim nepotrebno naglašavala.

En kuca na vrata. „Elspet? Jeste li dobro?“ Glas joj pomalo drhti. Pritiska bravu.

Elspet leži opružena na podu, a jedna ruka joj je zabačena iznad glave. Telo joj je savršeno paralelno sa linijom horizonta koji, En opaža, počinje da se smračuje. Pušta bravu, koja se vraća na mesto glasno škljocajući, prilazi i staje iznad Elspet. Lice joj je sivo, iskrivljeno. Telo je u padu zauzelo bizarno zavodljivu pozu starlete: jedna ruka je iznad glave, druga je prebačena preko grudi, a noge su skupljene. En se saginje. Nema znakova disanja.

Uspravlja se i na prstima izlazi iz sobe. Na pola puta zapita se zašto hoda na prstima. Namerno ostavlja otvorena vrata i odlazi niz stepenice.

U kuhinji je. Iz smeđe papirne kese sipa u sudoperu blatnjave krompire. Padaju jedni preko drugih u vodu, zemlja sa njih rastvara se polako i tone, taložeci se na dnu. Kada je gomila vlažnih kora narasla, shvata da joj neće biti potrebno onoliko krompira koliko je pripremila, ali ne prestaje da ih ljušti.

Kasnije čuje Bena koji ulazi i uzvikuje: „Zdravo!“, i penje se uz stepenice. Čuje se zvuk vodokotlića, voda koja otiče kroz kuću, koraci koji idu prema njihovoj spavaćoj sobi. Nikada ranije nije primetila kako teško hoda. Čeka, osluškuje, ruku položenih na radnu ploču. Kratka tišina. Čepрка zasečeni nokat na palcu, uzima turpiju, ali je vraća. Ben tri puta uzvikuje njeno ime: „En, En, En!“, a ona čeka, okreće se ka vratima, širom otvara oči i namešta izraz zabrinutosti.

Nikada ranije nisam bila na doku Keneri. Naravno, zgradu sam videla. Teško može da se ne primeti njen bleštavi vrh u obliku piramide na londonskom sivom nebu. Iako mi se nikada nije dopadala, osetila sam strahopoštovanje dok sam stajala ispred nje i, zabačene glave, posmatrala je kako se strmo uzdiže ka oblacima.

Na prijavnici sam popunila formular, napisavši odakle sam, zašto sam tu i kod koga idem. Tako često sam se prisećala tog trenutka kada sam prvi put napisala njegovo ime, kada su se mišići i tetive mojih prstiju, šake, podlaktice, nadlaktice i ramena udružili da ispišu krivulje, kukice, kvačice i razmake imena Džon Fridman. Jesam li predosetila nešto?

Ne verujem u sudbinu. Ne verujem u uljuljivanje sopstvene nesigurnosti u sistem verovanja koji ti kaže: „Ne brini. Ovo možda jeste tvoj život, ali ga ti ne kontrolišeš. Tu je neko ili nešto koji brine o tebi – sve je već unapred organizovano.“ Sve je to pitanje slučajnosti i izbora, što je mnogo strašnije.

Volela bih da sam, dok je lift promicao spratovima, osetila da će se dogoditi nešto važno, da će moj život skrenuti u potpuno neočekivanom pravcu. Ali, naravno, nisam. Da li se to ikome uopšte dešava? Život je tako surov – nikada ti ne nagoveštava što će se dogoditi.

Elis izranja iz dubina sna. Zvoni telefon. Koliko to već

traje? Neobično je tiho i shvata da je glavni put, koji prolazi ispred njihove kuće, a sa koga nesvesno sluša grmljavinu preko čitavog dana, pust i tih. Tačno može da ga zamisli – kilometri pustog asfalta, bledeg pod narandžastim uličnim svetlima. Telefon zvoni i zvoni i zvoni. Napreže se da čuje nameravaju li cimerke da se jave.

Čim je postala svesna da telefon zvoni – možda čak i ranije – znala je da je to Mario. Ko bi drugi zvao usred noći i pustio da telefon zvoni ovako dugo?

Prvi je semestar Elisine druge godine studija. Iselila se iz sivih hodnika studentskog doma, zajedno sa svojom prijateljicom Rejčel i još dve devojke. Kuća je mala, bez centralnog grejanja, sa rasklimanim uskim stepeništem, bez kuhinje, samo sa rešoom u uglu dnevne sobe. Ipak je vole. Ima šmek slobode i nezavisnosti, daje im nagoveštaj života koji se odvija van ispita, roditelja i pravila. Njihovi prijatelji, koji još uvek žive u domu, svraćaju, sede u rasparenim foteljama i gledaju kako Elis ili neko drugi priprema špagete na malom, belom, četvrtastom rešou.

U iznenadnom naletu odlučnosti (nedeljama je izbegavala njegove pozive, a cimerke su se navikle da ga lažu kako ona nije kod kuće), zbacuje prekrivač i skače iz kreveta-dušeka na podu. Hladnoća je preseca i oseća se kao da se nalazi u tunelu. Bosa, trči na prstima niz stepenice i podiže slušalicu. Tišina. Ona ćuti.

„Elis?”

„Mario, znaš li ti koliko je ovde sati?”

Smetnje su na vezama. Žice su se ukrstile poput hromozoma i Elis čuje odjek sopstvenog glasa neprijatno blizu uhu.

„Jebi ga, srećo, znam, ali sam morao da te čujem. Jesam li te probudio?”

„Naravno da si me probudio, do đavola. Šta hoćeš?”

„Znaš šta hoću.”

„Mario, već sam ti rekla. Gotovo je. Prestani da me zivkaš.”

Čuju se odjeci njenog glasa: zvuči uzdržano i nervozno. Besno trese slušalicu.

„Znam da ne misliš tako. Možemo ovo da rešimo, znam da možemo. Shvatam da je teško, jer smo tako daleko. Hoću da za Božić dođeš u Ameriku. Platiću put. Moramo da se vidimo i porazgovaramo.”

Elis zuri u napadne šare na tepihu pod nogama i menja odgovor po vremenima – ne volim te, neću te voleti, nikada te nisam ni volela.

„Neću.”

„Kako to misliš, ‘neću’? Ne mogu da živim bez tebe, Elis. Volim te. Mnogo te volim.”

On plače. Jecaji i grcanje dopiru kroz slušalicu i zvuče joj nekako vulgarno. Zanimljivo je da je nimalo ne potresa to što on plače. Sve što se događalo između nje i Marija, sada izgleda tako daleko, kao da je o tome čitala ili čula od nekoga – to se nije dešavalo njoj. Jedva da se seća kako on izgleda. Ne može uopšte da prizove mnogo toga u vezi sa njim – njegov u zastrašujuće veliku pojavu, da, ali ništa više – ni miris, ni dodir njegovih ruku, ni težinu tela, niti bilo šta drugo.

Njegov plač postiže krešendo na koji bi, kao glumac, mogao da bude ponosan. Naslonjena je na stolicu i trese se u tankoj pidžami. Žali što nije obula čarape pre nego što je sišla.

„Mario. Ovo mora da prestane. Ozbiljno. Među nama je gotovo. Pomiri se sa time i nastavi da živiš.”

„Ne mogu!”, više, unoseći se sve više. „Potrebna si mi!”

Ona besno uzdiše. „Ne, nisam. Zaboravi, Mario, gotovo je. Ostavi me na miru. Ne želim da ti ikada ponovo čujem glas. Stvarno sam umorna, i stvarno mi je hladno i vraćam se u krevet.”

„To nije moguće. Neću. Ne dozvoljavam da kažeš da je gotovo.”

„Mario... samo... samo odjebi.”

U Americi je zavladała tišina.

„Da odjebem? Jesi li mi upravo rekla da odjebem?”

„Da, jesam, i opet ću. Odjebi.” Zalupila je slušalicu.

Džon pogleda, začuvši kucanje na staklenim vratima svoje kancelarije. Vidi mladu ženu sa dugom tamnom kosom koja joj u talasima pada niz leđa. Drži knjigu na grudima.

„Zdravo. Tražim Džona Fridmana.”

„Taj sam.” Ustaje. „Ti si Elis? Uđi.” Ona prelazi preko prostorije i, umesto da sedne na stolicu koju joj je pokazao, odlazi do prozora. Pomalo je zatečen: očekivao je sparušenu, ozbiljnu intelektualku, sa cvikerima, u vrećastoj, bezobličnoj odeći, i zbunjen je pojavom ove visoke, uspravne žene u kratkoj suknji, u čizmama do kolena i prugastoj crno-zelenoj uskoj majici.

„Kako je lep pogled.”

„Da, zar ne? To je jedina kompenzacija za rad u ovoj zabiti.” Zbunjuje ga i to što mu je odnekud poznata: siguran je da ju je negde već video, ali ne može da se seti gde. To ga nervira. Jučerašnje prilično agresivno ćaskanje sada mu se činilo nemogućim. „Juče se pojavila neverovatna duga – otprilike malo posle našeg razgovora – i protezala se sve do istočnog Londona.” Pravi luk u vazduhu, opisujući kako je izgledala. „Baš dugo je trajala. Često ih viđam odavde. Mora da je zbog visine ili već

nečega."

„Dakle, ćup zlata je negde u Lejtonstonu“, reče i pogleda ga.

Flertuje li to ona s njim? Ne. Pre izgleda da ga proučava. Oči su joj tamne, kao i kosa, sa tačkicama boje ćilibara oko zenica. Džon prisiljava sebe da je ne gleda i odlučno se uputi ka stolu. Šta mu se, zaboga, događa? Pre manje od minuta lepa žena mu je ušla u kancelariju i on se raspao u paramparčad. „Ne izgledaš kao neko ko radi u Udruženju književnika.“ Nada se da će se ona nasmejati. Nije to učinila.

„A kako bi to, po tebi, ljudi koji rade u Udruženju književnika trebalo da izgledaju?“

„Ne znam“, izvlači se, ljuteći je još više.

„Znaš, znaš. Misliš da smo tamo svi knjiški moljci, akademski likovi sa naočarima. Zašto lepo ne kažeš tako, ako već to misliš?“

„Ne. Ni najmanje.“ Zauzet je memorisanjem onoga što je radio na kompjuteru. Ona seda naspram njega. „Uostalom“, kaže on tiho, „ti imaš isto toliko predrasuda u vezi sa novinarima, kako mi se čini. Misliš da svi pišemo različite verzije iste priče.“

Ona naginge glavu u stranu, a oči joj se sužavaju. Prelepe oči. Divan vrat. Saberi se, zaboga.

„Ja dozvoljavam da me ubede u suprotno. U tome je razlika između nas.“

Njene reči vise u vazduhu. Hard disk kompjutera huji. Gledaju se. Džon razmišlja kako mu se nikada u životu reč „nas“ nije više dopadala nego u tom trenutku. Na trenutak zamišlja kameru koja zumira iznad njih, i izgleda kao da je Keneri dok, kao i ceo London, pust, i da nema ničega osim te sobe u kojoj njih dvoje sede jedno naspram drugog. To ga tera da se priseti odlomka iz pesme Džona

Dona. Nešto o vođenju ljubavi u maloj sobi negde, ili je to bilo bilo gde?

Gleda ga: pomalo je zbunjena. Zuri li on to u nju? On očajnički razmišlja šta bi rekao, i u trenutku doživljava otkrovenje kada mu pogled padne na knjigu koju je nosila kada je ušla. Spustila ju je ispred sebe na sto i ruka joj pokriva deo korice. Još uvek može da pročita naslov. *Ispovesti i sećanja osvedočenog grešnika.*

„Zvuči kao teško štivo.”

Ona se prvi put osmehuje. „Valjda jeste. Ne mogu da kažem da imam omiljenu knjigu, ali ovu stalno čitam iznova. Htela sam da nešto pronađem u njoj, pa sam je ponela da bih je čitala u metrou.” Dodaje mu je. Na korici je sumorna slika dečaka zlobnog izgleda.

„O čemu se radi?”

„Teško je reći. Morao bi da je pročitaš. Knjiga je jezivija od ijedne koju sam ikada pročitala. Dečaka prati i muči đavo po imenu Gilmartin, koji može da se menja. Dešava se u Škotskoj, i Gilmartin ga proganja preko turobnih i ogolelih krajeva. Nikad ne znaš je li đavo stvaran ili je samo projekcija dečakove tamne strane.” Ona se stresa i ponovo osmehuje.

„Oh”, kaže on, pomalo zbunjen. Traži odgovarajući odgovor koji neće biti banalan, što se završava sa: „Ti si Škotlandčanka, zar ne?”

„Da. Mada sam to shvatila tek kada sam otišla na studije. U zgradi glavne biblioteke smo imali čitaonicu pod kupolom krova. Tu nismo smeli da razgovaramo i opominjali bi te ako bi glasno disao. Uvek je bila krcata ozbiljnim studentima u nizu, sa gomilama ozbiljnih knjiga kojih više nema u prodaji. Jednog dana sam čitala baš ovu. Bilo je kasno popodne i padao je mrak. Taman sam stigla do jako jezivog dela – iskopavali su prastari leš koji

je još uvek bio netaknut – kad sam osetila kako me neko uhvatio sa leđa. Vrisnula sam stvarno glasno i cela sala je odjekivala. Svi su se prepali. To je bio samo drug koji je hteo da me pita hoću li s njim na šolju čaja. I on je bio nasmrt preplašen.”

Tada je Džonu puklo pred očima – čitaonica koju je opisala!

„I ja sam bio tamo!”

„Gde?”

„U biblioteci... Hoću da kažem na fakultetu... Mislim, studirao sam kad i ti!”

Opet je sumnjičava. „Je li?”

„Kada si diplomirala?”

„Hm... Pre pet godina. Ne, četiri.”

„Znao sam! Znao sam!” Najradije bi ustao i igrao po sobi.

„Znao sam da sam te negde već video. Diplomirao sam pre sedam godina, što je bilo...”

„Kada sam bila na prvoj godini, ili pri kraju”, dovršava njegovu rečenicu. Pažljivo ga posmatra, i kaže zbunjeno: „Uopšte te se ne sećam.”

„I ja se tebe ne sećam dobro. Ne jasno. Samo si mi odnekud poznata. Možda sam te video u biblioteci, mada ne bih rekao da sam čuo tvoj vrisak.”

„Nećeš valjda pisati o tome u članku?” Izgleda iskreno zabrinuta.

„Ne. To ostaje među nama – čuvene novinarske poslednje reči.”

Nastaje pauza. Džon se zavaljuje u stolici i ukršta ruke iza glave.

Elis se osvrće. „Pa...” kaže konačno, „Hoćemo li da ovde to uradimo?”

„Šta?”

„Intervju.“

„Da, naravno. Intervju. Mislio sam da bismo mogli da odemo do menze. Može?“

Ona klima glavom i ustaje.

Najčudnije je što misao može da ti se uporno mota po glavi, a ne možeš da prekineš tu opsjednutost. Nema načina da odagnaš ono o čemu ne želiš više da razmišljaš. U normalnom životu možeš da skreneš misli – uzmeš novine, odeš da prošetáš, uključiš televizor, telefoniraš. Možeš da potplatiš sopstveni mozak, da zavaraš sebe da je sve u redu, da će se ono što te muči rešiti samo od sebe. Naravno, to ne može da traje dugo – sat, možda dva, ako imaš sreće – zato što niko nije toliko glup i zato što se takve stvari vraćaju čim se malo opustiš, u gluvim, noćnim satima, ili kad utoneš u misli dok se voziš autobusom.

Problem takvog postojanja jeste u tome što si stalna žrtva tih misli. Baš sada, ne mogu da prestanem da mislim kako je strašno što on ništa ne zna.

On, koji me poznaje bolje nego iko drugi, ništa ne zna o ovome. Čak ni nagoveštaj. Mislimo da znamo sve što se može znati o onom drugom. A onda iznenada otkrivam tu bitnu stvar koja menja moj život iz korena.

To je kao one kičaste religiozne razglednice koje možete kupiti u katoličkim zemljama; one sa tvrdom, plastificiranom površinom koje izgledaju čudno, zamućeno i trodimenzionalno sve dok ih ne nagnete i otkrijete još jednu sliku iza prve. Može se videti Marija kako podiže ruke u molitvi ili Isus koji vas blagosilja, ili anđeli koji plaču. Meni se sada čini da se sve pomerilo i otkrilo potpuno novu sliku koja je sve vreme postojala, samo je bila sakrivena.

Pokušavam – neprestano, jer ne mogu da prestanem, ne mogu da se zavaram i zatupljujem beznačajnim poslovima – da zamislim šta bi on rekao; kako bi reagovao kada bih se vratila kući u kojoj je on i rekla: „Džone, danas sam videla nešto strašno. Ne bi verovao šta sam videla. Daj da ti ispričam šta sam videla.”

„Budi mirna, Elis”, viče En, stežući Elisinu potkolenicu. Majka ju je stavila na kuhinjski pult. Nagazila je na pčelu i ova ju je ubola u mekani deo stopala. Opet. „Koliko puta ti je rečeno da ne hodaš bosa po bašti? Koliko puta?”

Elis sleže ramenima i jeca. Istini za volju, plače više od šoka nego od bola. Bol je ipak jak, širi se od kolena naniže, a stopalo joj otiče toliko da joj kosti skočnog zgloba nestaju u mesu kao suvo grožđe u testu.

Više bi volela da ovo Elspet uradi, ali ne zna gde je ona. Čim se to dogodilo, počela je da vrišti, a Kirsti je otrčala u kuću vičući: „Maaamaaaaa, Elis je opet zgazila pčeeeeeeeluuuuu!”, i En je izjurila u baštu, podigla je i posadila ovde u kuhinji.

„Stavi nogu u vodu.” En je napunila lavor hladnom vodom i stavila ga kraj Elis. Ova odbija da to uradi, iz razloga nerazumljivih kako En tako i njoj. „Stavi nogu u vodu, Elis.”

„Gde je baka?”, uspeva da protisne između jecaja. Gleda kako se majčino lice opustilo i snuždilo. En se zatim uspravlja, hvata Elisin članak i uranja joj stopalo u vodu. Elis ispušta prodoran vrisak i pokušava da se izvuče iz stiska. Obe su mokre. Rvu se. En uspeva da uhvati obe Elisine ruke, i nakon što ju je savladala, obraća joj se stisnutih zuba: „Ako ne staviš nogu u vodu, otok neće da spadne. Ako otok ne spadne, nećemo moći da ti

izvučemo žaoku. Ako ne izvučemo žaoku, neće prestati da boli. Zašto nikada ne uradiš ono što ti se kaže?" Elis se ponovo otima u majčinim rukama. En je sve jače steže i pritiska telo deteta svojim. „Nećeš da slušaš, je li? Ista si kao tvoj prokleti otac.“

Reči, jedva čujne, zlobne, izleću poput stršljenova iz Eninih usta. Iako joj je samo osam godina, Elis je zapanjena. Gleda kroz prozor očevu siluetu koji, povijen, kopa u cvetnoj leji duž kuće. Prati ga malecna figura njene mlađe sestre koja u rupe ubacuje lukovice iz smeđe papirne kese koju otac drži u rukama. „Dobra devojčica“, kaže joj on, „to je jako dobro.“ Elis oseća vrelinu iz majčinog lica, koje je sada blizu njenog, okreće se i vidi je kako grize donju usnu dok joj iznenadna navala krvi boji blede obraze.

En je pušta, ali ova i dalje mirno sedi. Više ne plače i pušta majku da potraži žaoku u stopalu. Elis je svesna da se nešto dogodilo, ali ne zna tačno šta. Je li majka uznemirena zato što je tražila Elspet? Želi da je pita, ali ne može da nađe prave reči. En je tiha, povijene glave, ruke su joj sada nežne. Elis čudno bućka u stomaku. Htela bi da se izvini, da kaže da joj je žao što je bila nevaljala, da joj je žao što je pitala za baku. Volela bi kada bi je majka pomilovala po zajapurenom, vlažnom licu.

En se trijumfalno uspravlja. „Evo je!“

Spušta Elis na pod i pokazuje joj žaoku. Zajedno je proučavaju. Majušna je, u obliku smeđeg koplja, krhka. Zalepljena je za splet linija na majčinom prstu. Elis je zapanjena što je nešto tako malo moglo da napravi tako veliki bol. „Mogu li da je zadržim? Mogu li?“

„Molim te!“

„Šta će ti to, zaboga?“

Elis ne može da se seti razloga, ali zna da je želi. Želi

da je drži, i dugo razgleda. Vuče majku za ruku. „Molim te. Molim te, daj mi je!”

En popušta, što nije karakteristično za nju, saginje se i stavlja žaoku na Elisin prst. Zatim izlazi iz sobe i Elis je čuje kako se brzo penje uz stepenice i zatvara vrata spavaće sobe. Ali ne može sada o tome da razmišlja; drži pčelinju žaoku na pregibu srednjeg prsta, gde ova ostaje do kraja dana.

Kasnije ju je otpratio do lifta, kome je izgleda trebalo baš mnogo vremena da stigne i Elis nije mogla da smisli šta da kaže.

„Ne moraš da čekaš sa mnom. Sigurna sam da ću moći sama da izađem.”

„Ne, ne. Nije mi teško.”

Prolazeći hodnikom, debeljko sa olabavljenom kravatom mu je rekao: „Je li sve u redu, Džone?”, a zatim mu je, odmerivši Elis, namignuo. Pravila se da to nije primetila. Džon je bio besan, videla je to. Vena na slepoočnici mu je pulsirala.

„Imaš li danas mnogo posla?”, pitala ga je da prekine tišinu.

„Da, kao i obično.”

„Od kada se baviš novinarstvom?”

„Odmah posle studija. Magistrirao sam na Filozofskom fakultetu i promenio sam nekoliko poslića. Ovde sam već godinu dana.”

Kompjuterski zvuk zvona označio je dolazak lifta.

„Pa, hvala na ručku. Kada će članak biti objavljen?”

„Sledećeg četvrtka, mislim. Mogu da ti javim telefonom, ako želiš.”

Ušla je u lift. „Oh, ne brini zbog toga. Verovatno iovako imaš dovoljno posla.”

„Ne, uopšte nema problema... Elis!“ Gurnuo je stopalo između vrata koja su se zatvarala, a ova su se opet otvorila sa treskom.

„Sranje... to boli.“

„Jesi li dobro?“

Masirao je stopalo, naslonjen na vrata lifta kako bi ih sprečio da se zatvore. „Sasvim sam dobro. Nije smešno, znaš? Mogao sam da ostanem bez noge, a ti bi bila kriva.“

„Sumnjam. Uostalom, to bi bila povreda na radu, zar ne? Dobio bi milione za odštetu.“

Tada je jedna namrgođena žena ušla u lift.

„Pitao sam se da li bi... ako bi htela...“, mucao je dok je žena nervozno pokazivala svoj sat. „... Hm... Da li bi htela da mi pozajmiš tu knjigu?“

Bila je iznenađena. „Pa, da. Stvarno to želiš?“

„Bilo bi mi drago.“

Izvadila je knjigu iz tašne i dodala mu je. Uzeo ju je i zakoračio unazad. „Vratiću ti je.“

Elis je zaustila da kaže kako nema potrebe, ali vrata su se zatvorila.

Rejčel se upravo vratila sa jutarnjih predavanja i zakucala je na Elisina vrata. „Elis? Jesi li budna? Jesi li obučena?“

Elis je sedela na krevetu sa knjigom na kolenima. Zavesе su bile raširene i prepodnevno sunce pravilo je trouglove svetlosti na tepihu. „Da, uđi. Kako je bilo na faksu?“

Rejčel se pojavila na vratima, još uvek u kaputu, umotana u šal, držeći veliki koverat. „Dosadno, da budem iskrena. Pogodi šta ti je poštar doneo?“

„Šta?“

„Iz Njujorka je.“

Elis je pokrila oči rukama. „Neću ga! Skloni to negde!”

Rejčel je sela na krevet i spustila joj koverat u krilo. „Hajde, otvori ga. Možda je nešto lepo, nešto skupo.”

Elis ga je obrtala. Nije bilo adrese pošiljaoca, ali rukopis je sigurno bio Mariov. Bio je to obični veliki smeđi koverat, a u njemu se nalazilo nešto kabasto, lagano i mekano, i lako se ugibalo pod njenim prstima. Šta li je to? Odeća?

„Ti ga otvori”, rekla je i gurnula je paket ka Rejčel.

„Ne. Adresirano je na tebe. Ti ga otvori.”

Elis je odlepila selotejp na kraju koverta i okrenula ga naopako, kako bi istresla na dlan sadržinu, šta god to bilo. To što je izašlo bilo je tako šokantno da je događaje zapamtila obrnutim redosledom. Kosa. Mnogo kose. Crna kosa. Kovrdžava zamršena kosa. Poznata kosa. Odsečena jednim rezom sa nečije glave. Kosa koju je ranije osećala pod prstima. Mariova kosa.

Obe devojke su vrisnule i skočile su sa kreveta. Stajale su na drugom kraju sobe, držeći se, a Elis je histerično pokušavala da otrese zaostale vlasi sa svojih prstiju, gledajući tu crnu gomilu sklupčanu na krevetu poput velikog glodara.

„Isuse Hriste, taj čovek je psihopata”, mrmrljala je Rejčel.

Elis je cupkala, otirući dlanove o pižamu. „Ggggnnnn! Fuj, fuj, fuj! Grozno je. Bože, kakva stvar.” Ponovni osećaj zamršenih kovrdža pod prstima, sam dodir kose, vratio ju je silovito u vreme kada je spavala s njim. Bilo je kao da je on tu, sa njima u sobi, a ne hiljadama kilometara daleko preko ledenog Atlanskog okeana. Unezvereno je gledala oko sebe. „Šta da radimo sa ovim?”

„Da bacimo.”

„Ne mogu. Ne mogu to ponovo da dodirnem.”

Rejčel je uzela Elisinu korpu za otpatke i mašući njom, otišla je do kreveta. Pokupila je kosu u nju i odnela niz stepenice. Elis ju je čula kako prazni korpu u kontejner ispred kuće.

„Hvala ti, Rejčel”, viknula je.

„Nema na čemu.”

Ali nedeljama kasnije Elis je nalazila vlasi kose kako vise sa šoljica, zamotane oko sapuna ili zalepljene za njen jezik, zbog čega je morala da kašlje i pljuje.

Džon je hodao hodnikom, udarajući se knjigom po glavi.

„Ti jebena kukavice, jebena, jebena kukavice.”

Ovo mu zaista nije trebalo.

Kada se kasnije tog popodneva Elis vratila u kancelariju, Suzana ju je pomno posmatrala sa drugog kraja sobe.

„Šta je s tobom, češirski mačoru?”, pitala je dok je sedala za sto.

„Imala si poziv”, odgovorila je Suzana, iznenada zaokupljena nečim na kompjuteru.

„Ko je zvao?”

„Onaj čovek”, odsutno je rekla Suzana, ne skrećući pogled sa monitora.

Džom Fridman, pomislila je Elis nesvesno, i istog trenutka se trгла. Počela je da prekopava po vizit-kartama. „Koji čovek?”, pitala je, kao da joj nije stalo.

„Onaj. Kakosenozvaše. Znaš.”

Elis je ostavila kartice. „Suz, zar ne misliš da bi mogla da budeš malo određenija?”

„Izvini.” Suzana se okrenula ka njoj, ovoga puta

koncentrisana. „Onaj čovek iz one organizacije u Parizu.”

„Ah.” Elis se borila sa snažnim osećanjem razočaranja. „Taj čovek.” Ovo je bilo besmisleno. Ne može tek tako da odlepi za tim novinarom. Ili možda može?

„Zar to nije onaj do kojeg si pokušavala da dođeš čitave nedelje?”, pitala je Suzana, zbunjena njenim bezvoljnim odgovorom.

„Da. Baš taj.”

Iz nekog razloga, Elis je otvorila svoj rokovnik.

„Ali, javio ti se. To je dobra vest, zar ne?”, bila je uporna Suzana, „mislim, to znači da hoće da učestvuje u projektu s tobom, zar ne?”

„Nadam se da hoće. Javiću mu se za minut.”

Usledila je pauza. Elis je, osećajući da je Suzana još uvek posmatra, pognula glavu nad rokovnik, upisujući nebitne sastanke.

„Kako je prošao intervju?”

„Oh... Fino... U redu... Da, sjajno. Pa... Bilo je... U stvari, dobro.”

Na zvuk zvona koje je visilo na vratima, Elspet izlazi iz pomoćne prostorije prodavnice Oksfam i vidi koleginicu iz popodnevnog smene kako već skida kaput pored kase: krupna žena, rumenog lica, u kabanici od tirkizne plastike.

„Poranila si danas”, primećuje Elspet.

„Da”, odgovara žena, „dobro je ranije napustiti kuću kada je ovakav dan.”

Elspet je nelagodno u njenom prisustvu. Oduvek je tako bilo. Nosi one naočare koje reaguju na svetlo. Kako je danas vedar i sunčan dan, oči su joj potpuno sakrivene. Ne može se verovati nekome ko ne pokazuje oči. I uvek uvodi svog psa u radnju. Fino je to psetance, ali se oseća. Odbija mušterije.

Okleva ispred prodavnice. Treba da ode do supermarketa da kupi nešto devojčicama za užinu kad se vrate iz škole, ali nije računala na ovih pola sata slobodnog vremena. Instinktivno se okreće-suprotno od kuće i hoda ka kraju Haj strita, javljajući se ljudima koje sreće. Kod prodavnice auto-delova skreće desno, u Kuoliti strit, i odlazi ka Lodž groundsu.

Ne dolazi često tu, ali ovo je jedno od njenih omiljenih mesta u gradu. Sviđa joj se kako je njegova produhovljena lepota uhvaćena između širokog pojasa plaža i vresom obraslih litica Zakona Bervika. Iako je radni dan, ljudi u čezama i majke sa dečijim kolicima kruže nepravilnim,

krivudavim betonskim stazama i razgledaju biljke ili samo uživaju u suncu. Stresa se prolazeći pored velikog kaveza sa pticama. Nikada je nisu privlačile zarobljene životinje.

Na obronku brežujka vidi nekolicinu tinejdžera u crveno-crnim uniformama gimnazije. Brzo pogleda grupu da se uveri da ni Kirsti ni Elis nisu među njima. Prošle godine naletela je na posramljenu Kirsti i njene dve drugarice dole, kraj luke, jedne srede u jedanaest ujutru. Obećala je da ništa neće reći ako Kirsti da reč da se to neće ponoviti.

Osećajući se i dalje kao dete koje je ranije pušteno iz škole, seda na zelenu klupu sa terenom za mini golf iza leđa i gradom i morem ispred sebe. Otprilike na ovom mestu njen tadašnji verenik Robert i ona šetali su kada su sreli čoveka koga su joj predstavili kao Gordona Rajksa. Čula je za porodicu Rajks, njihovu veliku kuću na Mermion roudu i fabriku štapova za golf na periferiji grada, ali nikada ranije nije srela njihovog najmlađeg sina. Posle školovanja u internatu poslat je na univerzitet Sent Endrjuz, objašnjavao joj je Robert, dok su se ona i Gordon gledali bez reči. Kao što mu je mnogo puta kasnije ponovila, mogla je tog trenutka i na tom mestu da skinе Robertov verenički prsten. Verenici su nastavili šetnju i dok su skretali da krenu niz padinu brega, Elspet se okrenula i videla ga kako još uvek stoji tamo, pored žive ograde od šimšira, i gleda za njima. Mora da je to bilo ovde. Tada, naravno, nije bilo betonskih staza, već samo prašnjavi zemljani puteljci koji su se na kiši pretvarali u žitko blato.

Ponovo ga je srela kasnije nedelju dana kasnije u gužvi Haj strita. Oboje su bili sa majkama, oboje ruku punih paketa sa hranom. Namignuo joj je dok su njihove majke

ćaskale, a ona je iznenadila samu sebe – a bez sumnje i njega – tako što je uzvratila. Samo par dana kasnije stajala je u luci i gledala ulazak ribarskih čamaca kada se on pojavio iza ugla. „Zdravo, Elspet“, rekao je i pridružio joj se. Ulovljene ribe su se praćakale i klizale po palubama, repovi su im pljeskali, a suva usta su se otvarala i zatvarala. Ribari su izbacivali koševe i korpe na drvene dokove.

„Da li te svi zovu Elspet?“, upitao ju je.

„Ne svi. Neki to skrate u Eli.“

„Kladim se da ne voliš to“, rekao je, približivši lakat na ogradi tik do njenog.

Odmahnula je glavom. „Ne, ne volim.“

„Tako sam i mislio. Ne pristaju ti nadimci.“

Odveo ju je do mesta iza bazena. Sedela je sa rukama oko kolena, pomalo nervozna zbog dizanja i spuštanja talasa koji su zapljuskivali stenje odmah ispod njih i oštrog vetra koji joj mrsio kosu oko lica, i slušajući ga kako govori da hoće da ode u crkvu i postane misionar.

„Otac hoće da me uključi u porodični posao, ali mislim da to jednostavno nije za mene. Ne znam kako bi to moglo da me učini srećnim. To bi trebalo da svakome bude cilj, zar ne, Elspet?“

U tom trenutku prestao je da baca kamenčiće u zelenkasto more i pogledao u nju. Čitala je, suvih usta, i jedina misao joj je bila: šta li će mi samo reći roditelji?

„Zar ne misliš, Elspet, da bi trebalo da čovek uvek bude srećan koliko god je to moguće?“, upitao ju je ponovo.

Podigla je bradu i susrela njegov uporni pogled. „Da. Da, mislim da bi trebalo.“

Čučnuo je tako da su bili u istom nivou. „Stvarno nameravaš da se udaš za Roberta?“

„Ne znam.“

„Nemoj da se udaš za njega. Uđaj se za mene“, rekao je. A onda se nagnuo, oslonio na stenje i uradio nešto što Robert nikada nije – poljubio je njene usne.

Elspet zaklanja oči od sunca i okreće se da pogleda na istok, ka Bas roku. Tamo, dalje niz stazu, gde su drveće i šiblje bili gušći, vidi blesak plave kose i poznatu sitnu figuru. En. Elspet je blago zbunjena. Nije li En rekla da će danas u Edinburg? Elspet i dalje sedi na klupi, podiže ruku da mahne, uzima vazduh da je pozove – ali ništa se ne čuje.

Sa još uvek podignutom rukom, posmatra kako crnokosi muškarac, kojeg je smatrala slučajnim prolaznikom, privlači En. Svojim telima izazivaju pomračenje sunca dok se približavaju i ljube. Elspet pušta da joj ruka padne u krilo i gleda u zemlju. Da li je ovde prvi put sreća Gordona? Ili je to bilo malo više ka onom hrastu? Ponovo gleda niz puteljak. Razdvajaju se. Sunce se ponovo pomalja između njih. Razgovaraju. En obuhvata njegovo lice. Taj pokret Elspet poznaje jako dobro: videla je kako to radi deci i Džonu.

Čovek brzo odlazi, sve dalje od Elspet. En polazi na suprotnu stranu. Elspet posmatra svoju snahu kako polako hoda krivudavom stazom, stotinjak metara od nje, a zatim nestaje kroz kapiju Lodž groundsa. Ponovo gleda leđa čoveka koji odlazi, a zatim se zgrči, kao da ju je presekao fizički bol, i pritiska pesnice poput lopti na oči. Javila joj se još strašnja misao.

Dva dana kasnije, sredinom prepodneva, Elis se javila na interfon.

„Želeo bih da vidim Elis Rajks.“

Čulo se pucketanje linije i zvuk ulične buke koji se prolamao iz slušalice. Nije mogla da prepozna glas. „Ko je to?“

„Ovde Džon Fridman.“

Istog trenutka zalupila je slušalicu. „O, sranje.“

Svi u kancelariji su je pogledali. A onda je pritisnula dugme da mu otvori vrata. „O, sranje, sra-nje.“ Na brzinu je otvorila tašnu, izvukla četku i počela da je provlači kroz kosu dugim, brzim pokretima.

„Ko je to, zaboga?“, viknula je Suzana sa drugog kraja prostorije. Entoni, njihov novi direktor, pojavio se na vratima svoje kancelarije. „Šta se dešava?“, upitao je tiho. „Zašto je Elis u gužvi?“

„O, bože. Ne pitajte... sranje... Šta da radim? Kako izgledam?“, obratila se Suzani.

„Kao potpuno luda.“

Sjurila se niz prvi krak stepenica, a zatim je usporila kako se ne bi pojavila zajapurena i zadihana pred njim. Stajao je u podnožju stepeništa i čitao tekst sa postera na zidu.

„Zdravo.“

Okrenuo se i nasmešio, kao da je uhvaćen u nedelu. Pokušavala je da ne primećuje šta se dešava u njenom

stomaku, koji je pokušavao da joj izađe na usta. „Ćao“, rekla je, oslonjena na rukohvat, u pozi za koju se nadala da izgleda opušteno. „Otkud ti ovde?”

Zaboravio si da me pitaš nešto za intervju?”

Odmahnuo je glavom.

„Jesi li pročitao knjigu?”

„Ne. Još nisam.”

Nastala je mučna pauza. Igrala se kosom i stavila pramen u usta.

„Samo sam prolazio Kovent gardenom i... ” zastao je, uzdahnuo i pogledao ka plafonu. A onda je bacio torbu na pod, pogledao je i kazao: „Mislim da oboje znamo da je to laž.”

Tada se nešto čudno desilo sa njenim licem. Činilo se da su oni mišići oko usta koji kontrolišu smeh počeli da se grče. Morala je da ugrize usne kako ne bi izgledala kao da se maloumno klikeri. Pogledala je u pod. Taksi je projurio ispred zgrade. On je protrljao neobrijano lice. „Moraš sa mnom večeras da pogledaš film.”

Osmeh joj je iščezao istog trenutka. „Kako to misliš, 'moram'? Zar ne bi trebalo da kažeš nešto kao 'molim' i 'hoćeš li'?”

„Ne. A i zašto bih, kad mi je savršeno jasno da si veštica i da si bacila čini na mene?” Približio joj se. Oh, bože, hoće li je poljubiti? Ovde? Uspaničila se i ustuknula ka stalku na kome su se nalazili leci sa propozicijama konkursa za poeziju. Približio joj se toliko da je mogla da oseti njegov dah na vratu. Bila je sigurna da bi mogao da čuje lupanje njenog srca. Prisilila se da bez osmeha izdrži njegov pogled. „Sviđaš mi se kada si ljuta”, prošaputao je.

Smeh je iz nje provalio kao voda iz brane i snažno ga je udarila u grudi. „Ti si najdrskiji muškarac koga sam ikada srela. Ne pada mi na pamet da sa tobom idem u bioskop!

Nikada! Sve i da... i da..." očajnički je tražila najstrašniju moguću situaciju "... i da se moj omiljeni film prikazuje poslednji put, a da ti imaš poslednji par karata. Čak ni tada!"

Džon je trljao grudi na mestu gde ga je udarila. „Svaki put kada te vidim, nešto mi se desi. Ali ja sam optimista. Čak i veštica ne može da uradi bogzna šta u bioskopu.”

„Ne idem!”, viknula je.

„O, da, ideš”, viknuo je i on.

„Neću! Neću s tobom nikuda!”

Ona ga prva ugleda ispred bioskopa u aveniji Šaftsberei. Blago je namršten, a glava mu je pognuta nad novinama. Gleda niz ulicu u suprotnom smeru od nje. Vidi da je oslonjen na jednu nogu, a druga je prebačena preko stopala prve. Prilično je visok. Uznemirenost mu se očitava i u položaju vrata, dok ga isteže ne bi li je video na zakrčenom trotoaru.

„Hej”, kaže, lupkajući po novinama, „nisi na dužnosti. Možeš ovo da skloniš.”

Olakšanje mu se razliva licem dok se okreće ka njoj. Ne dodiruju se, iako su blizu. „Kasniš, Elis Rajks. Pomislio sam...”

„Uvek kasnim.”

„Imaću to u vidu...”

Vidi da je hteo da kaže „sledeći put”, ali se uzdržao.

„Hoćemo li da uđemo, ili ćemo da prestojimo ovde čitavo veče smešeći se?”

On se smeje. „Mogli bismo, ali se bojim da bi ti dosadilo. Idemo.”

Elis hoda pored njega, sa rukama u džepovima.

Razgovaraju o filmu. Kad god želi da naglasi nešto, okreće sa ka njemu i kaže:

„Misliš li i ti da...“ Nosi tesne tamnoplave farmerice i džombaste čizme sa metalnim potpeticama koje svetlucaju pod neonskim reklamama Sohoa. Staje ispred japanskog restorana, zatvara oči 1 duboko udiše vazduh.

„Šta je bilo?“, pita on.

„Volim ovaj miris.“

Džon miriše, ali jedino što oseća jeste slatkasto-kiseli smrad trulog povrća i oštar miris paleži sa otvorenog roštilja.

„Uvek me podseti na Japan.“

„Bila si tamo?“

„Aha. Provela sam mesec dana u Tokiju.“

„Stvarno? Kada?“

„Za vreme raspusta, dok sam bila student. U to vreme sam puno putovala – ti dugi raspusti bili su najbolja stvar za vreme studija.“

„Dopao ti se Japan?“

„Obožavam ga. Bilo je tako uzbudljivo. Ipak, bila sam zadovoljna kada sam odlazila. Tokio je tako histeričan grad. Odatle smo otišli pravo na Tajland i proveli par nedelja na plaži, vraćajući se u život.“

„Mi?“, pomislio je Džon.

„Sa kim si išla?“, pita nezainteresovano.

„Sa bivšim dečkom.“

Sa naporom se uzdržava da ne vikne: ko je on? Da li si ga volela? Koliko ste *bili u vezi*? Kada *ste raskinuli*? Da *li se viđate*?

„Šta ćemo sad?“, pita je umesto svega toga.

„Ne znam. Imaš li ti neki predlog?“

„Pre bih to nazvao problemom nego predlogom.“

„Molim?“ Gleda ga iskosa, kroz kosu koju je verovatno

raspustila tokom filma. Kada je došla, bila joj je sakupljena šnalom na potiljku. Povremeno uhvati njen pomalo uznemiren pogled.

„Vidi, pošto sam proveo dobar deo dana jurčajući po Kovent gardenu, uznemiren poput tinejdžera zbog jedne devojke...”, pažljivo ju je pogledao; pognula je glavu i slap kose joj je skliznuo preko lica, „... nisam obavio posao. Treba da napišem članak od dve hiljade reči o nezavisnoj američkoj produkciji do sutra u devet.”

„Shvatam.” Zabacuje kosu. „To jeste problem.”

„Mmm. Bar mogu da se zavaravam da sam večeras prikupljao podatke.” Glavom pokazuje ka bioskopu.

„Pa, dobro”, Elis se ljulja napred-nazad u čizmama. „U tom slučaju, idem kući.”

„Gde živiš?”

„Finsberi park. A ti?”

„Kemden. Da te odbacim?”

„Imaš auto?”

„Da. To mi je jedini luksuz u životu. Potreban mi je zbog sastanaka, ili se makar zavaravam. Ne odobravaš to?”

„Ma ne. Samo ti zavidim.”

„Hoće li vožnja ublažiti ili pogoršati tvoju zavist?”

Vidi da okleva i da je nesigurna. „Elis, ne brini. Nisam pijan, niti sam masovni ubica, i svečano obećavam da ti neću dosađivati.” Naravno, osim ako to budeš htela, dodaje u sebi.

Pre nego što bi zatvorila vrata automobila, okreće se i kaže: „Hoćeš li da svratiš?”

On istog trenutka izlazi i čak uzima njene ključeve i otvara vrata umesto nje. „Gore?”, pita, polazeći ka stepeništu.

„Na samom vrhu.“

Čeka je na vratima. „Živiš sama?“ , pita, jedva primetno napet.

„Da. Tako više volim. Delila sam neko vreme stan sa drugaricama, ali se više ne viđamo otkad smo se posvađale oko toga čiji je red da riba kupatilo. Posle sam živela sa dečkom, bivšim dečkom, da budem preciznija, a i to nije uspelo.“ Govori izbegavajući da ga pogleda. Oseća da je zainteresovan; između njih varniči. „Trebalo je da ovaj stan bude samo privremeno rešenje, ali tu sam već pet meseci.“

Njegova radoznalost je iznenađuje, jer on zaviruje u sve sobe majušnog stana.

„Prilično je mračan, zar ne?“ , dovikuje mu.

„Nije loš. Viđao sam i gore.“

Pridružuje joj se u kuhinji. „Jesi li ovo ti?“ Posmatra fotografiju nje i Bet na plaži. U kupaćim kostimima su, leže potbuške u plitkoj barici.

„O, bože, ne gledaj to.“ Prilazi mu s leđa i viri preko njegovog ramena. „Mislim da mi je bilo osamnaest godina. To je moja mlađa sestra, Bet. Oduvek sam volela ovu našu sliku. Odavno sam izgubila svoju sliku. Bet mi je ovu kopiju poslala prošle nedelje. Čudno, tada nisam ni pomišljala da je to kraj mog zajedničkog života sa sestrama. Očajnički sam želela da napustim kuću, ali nisam ni primetila kada sam to i učinila. Jednostavno se desilo.“

On skida sliku sa zida i prinosi je licu jednom rukom. U drugoj drži pribadaču kojom je bila prikačena. „Jesi li uvek imala dugu kosu?“

„Ne. Nisam kada sam bila mala, a odsekla sam je ponovo, malo nakon što je ta slika snimljena.“

Okreće se ka njoj i ona shvata koliko su blizu.

Atmosfera se istog trenutka menja.

„Koliko je trebalo da ponovo izraste?“, mrmlja on.

„Mmm.“ Ne može ničega da se seti. „Oko četiri godine.“

Podiže ruku da joj dodirne kosu i polako namotava jedan pramen oko prsta. Ona drhti.

„Je li ti hladno?“

„Nije.“

Savija se ka njoj i spušta joj prste na potiljak. Usnama vrlo nežno dodiruje njene. Iznenađujuće su meke i tople. Ona dozvoljava sebi da se priljubi uz njega, obuhvata ga oko struka i povlači ka sebi. Oseća lupanje njegovog srca kroz džemper i zatvara oči.

„Sranje“, kaže on sa iznenadnom žestinom, i povlači se. Ona gubi ravnotežu, što zbog njegovog pokreta, što zbog šoka. Počinje da pada i pruža ruku tražeći oslonac. Mekim jastučićem u korenu palca udara u čošak stola. Ruka počinje da joj pulsira sve do lakta i ona podiže bolno mesto do usta.

Džon se baca na kuhinjsku stolicu previše izveštačeno, po njenom mišljenju. Glava mu je na dlanovima, a laktovi su mu na stolu. Ne pada joj na pamet da prva progovori. On konačno progovara, prigušenim glasom. „Elis, izvini.“

Ne može da mu odgovori. Stoji tamo, sa rukom pritisnutom na usta. On je pogleda. „Jesi li se povredila?“

Pružna ruku ka njoj, ali ona ustukne. On klone. Neko vreme ostaju tako u tišini – Elis stoji, a Džon je preklinjući gleda. Duboko udiše vazduh. „Stvar je... Problem je... Zvuči odvratno... Ja sam... trenutno sa nekim drugim...“

Ona klima glavom, ali oseća mučninu, kao da vrtoglavom brzinom klizi niz gotovo vertikalnu kosinu.

„Ona mi ništa ne znači, Elis... Nije ono što misliš...“

„Molim te. Nemoj. Hajde... Hajde da zaboravimo na

sve ovo."

„Nije ono što misliš“, uporno ponavlja, „garantujem ti.“

„A šta ja to mislim, po tebi?“, pita ga. Reči joj zvuče neobično, kao da su izdeklamovane, tuđe.

„Da sam dvolični skot“, odgovara. „Nije tako. Stvar je...“

„Zaboravi“, prekida ga, „samo zaboravi. Nije važno. Imaš devojkju. Neka ostane na tome.“

Provlači ruku kroz kosu. „Sofi nije moja devojkja... ne stvarno... Stvar je u tome što...“

„Molim te“, okreće se i odlazi ka prozoru. „Stvarno ne želim da znam.“

Četiri sprata niže vozila zuje dok prolaze, njihovi farovi prelaze preko Džonovog automobila parkirano g ispred njene zgrade.

„Mislim da bi trebalo da pođeš.“

Ako ostane okrenuta, on će otići, i nikada više neće morati da ga vidi.

„Ne misliš tako“, čuje njegov glas i okreće se.

„Upravo tako mislim. Napolje iz mog stana. Odmah.“

Ne pomera se sa svog mesta za stolom. Elis u neverici bulji u njega. Gledaju se prvi put otkad je – kad je to bilo? – dodirivao njenu kosu i samo što se nisu poljubili. Delovalo je da se vreme rascepkalo i čini joj se da se to dogodilo satima ranije.

„Hoću da odeš“, kaže upadljivo sporo, kao da objašnjava nešto strancu. „Nikome ne dozvoljavam da me zaje bava.“

„Moraš da mi veruješ. Ne zaje bavam te. Stvarno. Samo me pusti da objasnim...“

„Da objasniš? Šta tu ima da se objašnjava? Da ti baš i ne ide dobro sa devojkjom, pa si mislio da se malo

oprobaš sa mnom? E, pa, ne brini. Ništa se nije dogodilo. Nećeš morati da je lažeš."

On gleda na sto. Spušta ruke na imitaciju tikovine; dlanovi su mu okrenuti nadole, raširenih prstiju. „Koliko puta treba da ti kažem? Sofi nije moja devojka. Nije mi ništa. Boli nju uvo šta ja radim, sve je to samo..."

„Seks?", sugeriše Elis.

„Ne." Uvređeno podiže pogled. „Nisam to hteo da kažem."

Ustaje i prilazi joj. Ona skreće pogled i prekršta ruke.

„I kako samo možeš da kažeš", kaže on, „da se ovde noćas nije dogodilo ništa?"

Ona ga gura, prolazi pored njega, odlazi ka ulaznim vratima i otključava ih. „Gubi se. Poslednji put ti kažem."

Gleda kako on okleva, a zatim uzima svoje ključeve sa stola i polazi ka njoj. Mora da prođe veoma blizu nje da bi došao do vrata, i dok prolazi, hvata je za ruke i naginge se da bi je poljubio u obraz. Ona ga gura, kako opečena, i udara glavom u dovrtak. On pokriva svojom rukom njene i pritiska joj čelo. „Izvini", šapuće joj tik uz uvo.

Elis oseća kako se guši u suzama, i gura njegovu ruku.

„Samo idi. Molim te", kaže, gledajući u njegoja stopala.

„Srediću sve i javiću ti se sutra da ti sve objasnim, važi?"

Ona sleže ramenima.

Zatim on odlazi, a promaja duva kroz otvorena vrata. Zatvara ih, slušajući kako mu koraci odzvanjaju stepeništem. Čuje lupanje ulaznih vrata zgrade i odmah posle toga paljenje automobila. Tek onda se odvaja od vrata.

Odlazi do kupatila i odvrće do kraja crvenu slavinu. Cevi klokoću i kašljuckaju dok topla voda počinje da teče.

Stavlja šaku pod mlaz, i osetivši da je postalo pretoplo, zatvara slavinu. Prostorija je puna pare. Ona stoji ispred ogledala.

Nikada ga više nećeš videti, kaže sebi. Mesta koja je dodirivao – njen vrat, njene usne i njena šaka – kao da su povređena, gotovo bole. Gleda svoj odraz pravo u oči, pokušavajući da zaplače. Zatim pritiska ruku preko majice, na srce, i kaže glasom koji bi trebalo da je snažan ali i odsečan: „Ne želim da te ikada više vidim.“ Jedino što oseća pri tome jeste blago ubrzavanje otkucaja srca i samo nagoveštaj stezanja u grlu. Do sutra će ovo uvežbati do savršenstva.

Ben je teško da se usredsredi na ono što lekar govori. Iza njega se, na osvetljenoj podlozi, nalaze rendgenski snimci Elisinog mozga. Na avetinjski osvetljenom sivom negativu vidi njene očne duplje, jagodične kosti, čelo i nos. Mozak je sav u vijugama – izbrazdana zbrka senovitih zona, udubljenja, prevoja.

„Stvarno nema ničeg više što bih u ovom trenutku mogao da vam kažem“, kaže lekar, šireći ruke kao da je upravo izveo mađioničarski trik.

„Ali... ali ima li nečega što bismo mi mogli da učinimo?“, pita En.

„Možete da joj pričate, da joj jako glasno puštate muziku koja joj nešto znači. Važno je da pokušate da je izvučete iz ovog stanja.“ Doktor se tu zaustavlja, grči lice kao da je kratkovid i šetka se iza svog stola. „Znate“, počinje, „policija i neki od svedoka kažu da je... nesreća... možda bila... njen nameran pokušaj da... oduzme sebi život. Još ne znamo to pouzdano, ali...“

Ben oseća gorčinu u grlu. Krajičkom oka vidi En koja prekršta noge i naginje se: „Hoćete da kažete... samoubistvo? Elis je pokušala da se ubije?“

„To je samo mogućnost. Nisu sigurni. Ali je nešto o čemu treba voditi računa.“

„Voditi računa?“, ponavlja zbunjeno Ben. „Na koji način?“

„Veoma je važno da nastavimo da je stimuliramo.“

Doktor uzdiše. „Ono što hoću da kažem jeste da se ona neće probuditi ako nema zbog čega, zar ne?“

Sedaju na Elisin krevet, ne progovorivši ni reč. En uvrće kaiš svoje tašne oko šake. Ben u rukama premeće malu, providnu plastičnu kesu sa patent-zatvaračem u kojoj se nalaze stvari koje je Elis imala kod sebe u trenutku nesreće, koje im je doktor dao. Zamišlja lekara kako posmatra dok izvlače stvari iz njenih pocepanih, okrvavljenih džepova: novčanik sa tačno 2,80 funti sterlinga u novčićima, pola pakovanja spearmint žvaka (bez šećera), venčani prsten od platine i alku sa tri nazubljena ključa i dva veća ključa za brave. Za istu alku ustima je zakačena mala metalna riba, prekrivena zelenkastom patinom, a delovi su joj sastavljeni mesinganim šarkama tako da rep može da se savija sa jedne na drugu stranu. Zna da je iz Japana, ali ne može da se seti odakle zna. Da li mu je to Elis rekla? Izvlači burmu iz kese i uhvativši je kažiprstom i palcem, okreće je prema svetlu. Laka je i topla. Ništa nije ugravirano.

„Ne verujem“, iznenada progovara En. „Ne verujem. Elis nikada to ne bi uradila.“

„Misliš?“

„Apsolutno. Pogrešili su. Ona jednostavno to ne bi uradila. Iskreno, prošlo mi je kroz glavu da bi možda i mogla. Posle Džona i sve te priče. Ali to nekako ne liči na nju, zar ne? Ona je suviše... prkosna.“

„Mmm, Možda.“ A onda mu nešto pada na pamet. „Kirsti je rekla da je Elis juče bila u Edinburgu.“

„U Edinburgu?“

„Da. Hteo sam da ti kažem. Jutros mi je to rekla preko telefona.“

„Elis je juče bila u Edinburgu?“ En se mršti, kao da misli da Ben laže. „Kad juče?“

„Ne znam. Zvala je iz voza, valjda, i Bet i Kirsti su je čekale na Vejverliju.“

„Na Vejverliju?“, zagrcnula se En. „U koliko sati?“

„Ne znam“, ponavlja Ben. „Kirsti mi je rekla da se zadržala oko pet minuta, a zatim je uhvatila voz za London.“

En ustaje tako naglo da joj tašna pada na pod. Neseser, češalj, papirne maramice, cigarete, karmine i ključevi rasipaju se po pločicama, ispod kreveta, oko nogu stolice. Saginje se i skuplja stvari, jednu po jednu, praveći gomilicu na sredini.

„Jesi li dobro?“, pita Ben i saginje se da joj pomogne.

„Da. Naravno da jesam. Zašto ne bih bila?“ En odlazi do vrata i otvara ih. „Mogla bih da odem da kupim cigarete.“

„Važi“, viče Ben za njom. „Vidimo se kasnije.“

„Elis, ja sam. Slušaj“, glas mu drhti, „sve je sređeno.“
Ona jače steže slušalicu, ali ne progovara.

„Elis? Jesi li tamo?“

„Da.“

„Onda reci nešto.“

„Ne znam šta da kažem.“

„Samo... samo mi reci da nisam sve uprskao sinoć.“

„Džone, nema tu šta da se ‘upraska’, kako ti to kažeš. Ti si sa nekim drugim, sa mnom si napravio intervju i otišli smo u bioskop. Ništa se nije dogodilo.“

On ćuti. Ona čuje zvuke iz njegove kancelarije: zvonjavu telefona i tihu kakofoniju kliktanja tastatura.

„Elis“, progovara s naporom, „nisam ni sa kim drugim. U suštini, nisam ni bio, a pogotovu sada nisam.“

Ona ne odgovara. On ponovo pokušava. „Elis, molim te... Ne možeš da kažeš da se ništa nije dogodilo... Shvati, teško mi je... Ja nisam takav... “

Elis sklanja slušalicu od uha. Ruka joj se koleba. Spusti slušalicu, govori sebi, spusti je. Pokušava da se ohrabri, podsećajući se na onaj osećaj propadanja nakon što ju je prethodne noći odgurnuo.

„Ne prekidaj! Molim te, nemoj... Elis? Znam da si tamo. Molim te, reci nešto ili... ili... ću da poludim.“

„Ne budi melodramatičan.“

„O, zdravo. Za trenutak sam pomislio da sam sam. Zašto si tako tvrdoglava?“

„Nisam tvrdoglava. Samo neću da dozvolim da me zavatlavaš. Zašto bih? Šta je sa Sofi? Šta je ona...”

„Zajebi Sofi”, žestoko je prekida Džon. „Moraš da me saslušаш – ona mi nije bila ništa, niti ja njoj. Ona nije problem.”

„A šta jeste?”

On okleva. „Ne mogu da ti sada kažem.”

„Zašto ne možeš?”

„Ne mogu.”

„Zašto? Zato što si na poslu?”

„Ne, ne zbog toga. Previše toga treba da se objasni. Elis, molim te, daj mi još jednu šansu. Samo jednu – to je sve što tražim, i ako opet zajebem stvar, kunem se da ti nikada više neću dosađivati. Tako mi je žao zbog onog sinoć. Daj mi šansu da ti objasnim. Molim te.”

Mogućnosti joj se roje u glavi – nije u pitanju njegova devojka, ne može o tome da govori iz kancelarije, treba mnogo toga objasniti. Šta se tu dešava? Ako nije druga žena, onda... Ne... sigurno ne.

„Džone?”

„Da?”

„Taj tvoj problem...”

„Elis, rekao sam ti, ne mogu sada da ti objašnjavam. Moramo da se vidimo i onda ću ti sve objasniti. Obećavam.”

„Nisi... nisi valjda...”

„Šta?”

„Jesi li... bolestan?”

„Bolestan?”, ponavlja on.

Ona besno uzdiše. „Jesi li HIV pozitivan? Jer ako je to, onda možeš i sad da mi kažeš.”

On se smeje. „O, bože, ne. Ništa takvo. Ne, fizički sam savršeno zdrav, mada u ovom trenutku ne mogu isto da

garantujem za mentalno zdravlje."

„Oh.“

Duga napeta tišina. Ona besno žvrlja šiljate šare po beležnici crnom hemijskom olovkom.

„Vidi“, kaže Džon, „ne možem o da razgovaram o ovome preko telefona. Imaš li olovku?“

„M-hm.“

„Dobro. Onda piši: Helm Kreg hotel. Dve reči, H-E-L-M i Kreg, K...“

„Znam kako se piše kreg, ali zašto...“

„Samo ti piši. Jesi li zapisala?“

„Da, ali šta...“

„Dobro. To je na Isdejl roudu u Grasmiru. U pet i petnaest ti polazi voz iz Justona. Zapiši i to. Moraćeš da siđeš u Oksenholtu i uhvatiš voz za Vindermir. Odatle možeš taksijem do hotela, koji se nalazi odmah na izlasku iz Grasmira, u dolini koja se zove Isdejl, Rezervacija je na moje ime.“

„Džone, ako misliš da ću...“

„Slušaj. Moram da budem na predstavi u Mančesteru večeras, i stići ću dosta kasno. Možda oko dva-tri izjutra.“

„Šta, do đavola...“

„Znam. Žao mi je, ali ne mogu to da izbegnem. Videćeš, ja ću voziti celim putem iz Mančestera. Možeš da večeraš i izađeš da prošetаш...“

„Džone! Saslušaj me!“

„Molim?“

„Ne želim da...“ Elis počinje prve reči dugog govora koji je razradila u kupatilu prethodne večeri, ali u trenutku zaboravlja kako ide dalje.

„Bilo kako bilo“, nastavlja on, kao da ona ništa nije rekla, „možemo da provedemo subotu i nedelju zajedno. Ne verujem da ću dobiti slobodan dan u ponedeljak,

inače... "

„O čemu ti pričaš? Nema šanse, apsolutno nema šanse da dođem u neki hotel u Lejk distriktu sa tobom. To mogu odmah da ti kažem.“

„Zašto da ne?“

„Zašto da ne? Kako to misliš, ‘zašto da ne’? Jedva te poznajem, ako ništa drugo. Sigurno si lud ako misliš da ću ostaviti sve i uskočiti u voz da bih s tobom provela nestašni vikend.“

„Ko je rekao da će biti nestašan?“

„Nema svrhe čak ni raspravljati o tome. Uostalom, imam planove za ovaj vikend.“

„Otkazi ih.“

„Ni slučajno. Nema govora o svemu tome.“

„Moraš da dođeš. Molim te. Treba da razgovaramo o svemu i da se zajedno vratimo u London. Sve je sređeno. To je najljepši hotel na svetu. Dopašće ti se. Potpuno je vegetarijanski.“

„Otkud znaš da sam vegetarijanac?“

„Sama si mi rekla u menzi, kada smo radili intervju.“

„Jesam li? Ne sećam se toga.“

„E, pa, ja se sećam. Elis, dođi, molim te. Šta treba da uradim da bih te ubedio? Kaži mi i učiniću to.“

„Ti si najarogantniji čovek koga sam ikada videla. Daj mi jedan razlog, jedan dobar razlog, da otkážem sve svoje planove za ovaj vikend da bih provela dva dana, i to verovatno kišna dva dana, sa čovekom koji... ima nekakvu sumnjivu tajnu.“

„Zato što“, kaže on nežno, „ne znam da li ću moći da podnesem da ne dođeš.“

Moli, devojka koja je te noći bila na dužnosti, probudila se na zvuk automobila koji dolazi pošljunčanim

prilazom. Sela je, još uvek u obučen u hotelsku uniformu sa cvetnim dezenom, i pogledala je na sat. Bilo je dva i dvadeset četiri po ponoći. Iskobeljala se iz kreveta, obula je cipele koje je ranije zbacila i navukla džemper.

U holu je stajao muškarac tamne kose. Mladolik. Zgodan. Nisu imali mnogo mladih gostiju. Ovde su obično dolazili stariji posetioци da se dive pogledu, ili bradati planinari da se pentraju po brdima. Držao je crnu torbu i portabl kompjuter. Nasmešio se kada ju je video kako trči niz stepenice.

„Zdravo. Izvinite što vas budim ovako kasno“, prošaputao je.

„Nema veze. Gospodin Fridman, je li tako?“

„Tačno.“

„Dugo ste vozili?“

„Pa, od Londona, danas po podne, ali sam večer proveo u Mančesteru.“

„Oh. Dobro. Poslovno?“

„Da. Moglo bi se to tako nazvati. Morao sam da presedim na najgoroj i najglupljoj pozorišnoj predstavi koju sam u životu video.“

Moli se smejala. „Zašto?“

„To mi je posao. Neko i to mora da radi.“

„Jeste li neki kritičar ili tako nešto?“

Klimnuo je glavom.

„Hoćete li da pojedete nešto?“

„Neće vam biti teško? Ne mora da bude toplo. Sendvič je sasvim dovoljan.“

„Naravno. Samo se potpišite ovde“, Moli mu je pružila knjigu gostiju, „a, evo i vašeg ključa.“

Ustuknuo je kao da mu je dodala pseće govno na tanjiru. „Ključ?“

„Aha. Ključ od vaše sobe. Možete da odnesete torbe

gore dok vam napravim sendvič."

„Hoćete da kažete da je ovo ključ moje sobe i da je još uvek ovde, na recepciji?" Sada je već blebetao kao idiot.

„Pa, tu ih obično držimo." Definitivno je bilo nešto čudno u vezi sa ovim momkom. Izgledao je kao da je upravo primio najgoru moguću vest u životu, kao da mu je upravo saopštila da mu je umrla majka, ili tako nešto.

„Oh."

„Je li to problem, gospodine Fridman?"

„Problem?" Blenuo je u nju tako dugo da je počela da se preispituje. Razmišljala je koliko bi glasno morala da viče da bi je ostale devojke čule. Ovaj tip je bio uvrnut. „Ne. Nema problema", brzo je rekao i sagnuo se da podigne torbu. „Poneću ovo u sobu."

„Samo, pazite da budete tihi. Vaša žena je odavno otišla na spavanje."

„Moja šta?", uzviknuo je.

„Vaša žena." Možda ne razume njen akcent ili tako nešto?

„Moja žena!", kriknuo je, odjednom ozaren. „Ona je tu? Mislim, došla je?"

„Jeste. Prijavila se ranije, večerala i otišla pravo gore."

„Jeste? To je sjajno!" Poskočio je, oči su mu sijale kao ludaku, zgrabio je svoju torbu i potrčao, preskačući stepenike.

„Želite li još uvek sendvič. Gospodine Fridman?", prošištalala je za njim.

„Ne, ne zamarajte se time. Hvala na pomoći. Laku noć."

Moli je počela da pregleda rezervacije. Koliko li će ostati?

Kada je Džon zatvorio vrata za sobom, bilo je potpuno mračno i nije mogao da vidi ništa posle jakog svetla u hodniku. Stajao je mirno, još uvek stežući torbu i kompjuter, i čekao da mu se oči naviknu na tamu. Negde u sobi čuo je Elisino disanje. Iznenada ga je obuzela snažna želja da se histerično zacereka, što bi bilo krajnje neprimereno, i morao je da spusti torbu na pod i obema rukama da pokrije usta. Smirio se, na sreću. Verovatno joj se ne bi svidelo da je usred noći probudi kikotanje ludaka. Setio se u tom trenutku da ne može da se seti imena ludakinje iz *Džejn Ejr*. Nešto na B. Elis bi znala, ali to bi bio još gori razlog da je probudi. Beril, je li tako? Beril Ročester nekako nije zvučalo kako treba. Beril... Beti... Beatris... Bridžet? Ne. Sranje, kako joj je, do đavola, bilo ime? Mozak je zdušno nastavio da ga zasipa imenima koja počinju na B. Bidi... Bet... Brajdi... Umukni, mozgu. Mozgu, mesto! Lezi. Miran.

Sada je mogao da razazna slabo svetlo iza zavesa. Mogao je da nazre belu posteljinu i oh-hvala-ti-bože-činiću-bar-po-jedno-dobro-delo-svakoga-dana-sve-do-kraja-života-obećavam belinu Elisine kože i njenu tamnu kosu. Ležala je na boku, okrenuta leđima, i pravilno je disala. Seo je na stolicu pored kreveta i razvezao je pertle. Je li uvek spavala na toj strani bračnog kreveta? Da li je bivši dečko, kojeg je pomenula, uvek spavao na ovoj strani? Ili na onoj? O, za boga miloga, Džone, hoćeš li već jednom da se odvučeš u taj krevet? Svukao se do bokserica – pa dobro, ne želi da nastupi pretenciozno, zar ne, i da se devojka isprepada na mrtvo ime i prezime. Šta li je ona imala na sebi? Pažljivo se nadneo nad krevet. Bilo je teško proceniti. Kosa joj je pokrivala ramena. Možda je bila gola. Zbog te misli poželeo je da istog trenutka uskoči u krevet. Ali, čekaj malo: ako je gola, a on uskoči u

boksericama u krevet, mogla bi da pomisli da je potpuni kreten. Ili, još gore, da je nevin. Ali ako nije bila gola, a on se uvuče iza nje u krevet kao od majke rođen, mogla bi da se uplaši za svoj život ili da pomisli da on hoće jednom na brzaka – na šta se uopšte ne bi požalio. Bepomoćno se osvrtao po sobi, tražeći rešenje. Odeća joj je bila prebačena preko stolice pored njene strane kreveta. Presekla ga je još jedna misao. Gde je stavio kondome koje je kupio u Mančesteru? Samo što je krenuo da prekopa svoj prtljag, kada mu se prikaza užasna scena: Elis se budi, pali svetlo i vidi ga kako đipa oko kreveta samo u tesnim boksericama, mašući velikom kutijom kondoma.

Podigao je prekrivač i uvukao se u krevet. Molim te, probudi se sada. Hajde. To bi bilo savršeno. Ona će se probuditi i osetiće da je tu. Onda bi mogli da se maze i možda – ne, ne još, za ime boga.

„Elis?“, prošaputao je. Nije mogao da izdrži.

Pomerio se ka njoj. Nosila je spavaćicu. Bogu hvala. Bila je od nekog tankog, svetlog, prozračnog materijala.

„Elis?“, ponovo je promrmljao. Molim te, probudi se, Elis.

Na svoj potpuni i definitivni užas shvatio je da dobija snažnu i neizbežnu erekciju. Sranje, sranje, sranje. Jeb'o te, kakav način da je probudiš – da joj zabiješ đoku među noge. Čao, mila. Jesam li ti nedostajao? Od panike je počeo da mu izbija znoj i udaljio se od nje najbrže što je mogao, a da pri tome previše ne drma dušek. O, Isuse, ona se meškolji i okreće. Šta da radi ako se ona probudi? Da legne na stomak i ne pomera se? Misliće da je retardiran ili u najmanju ruku čudan. Čao, Elis. Da, dobro mi je. Samo moram da nekoliko minuta ležim ovako i ne pomeram se. Kako si putovala, uzgred budi rečeno? Ona se budila, bio je siguran u to. Disala je sve plice, a njego

erekcija nije pokazivala znake opadanja. Jeb'o te, šta da radim? Misli na druge stvari, brzo... hm... hladan tuš... šta još, šta još... sistematski pregled u školi... hmmm... tablica množenja. Tablica množenja! Jedan puta osam je osam. Dva puta osam je šesnaest. Tri puta osam je...

Pogledao je Elis. Da li je stvarno spavala ili se probudila i ležala mirno, nasmrt prepadnuta seksualnim manijakom pored nje? Ne, ležala je na leđima, i dalje u dubokom snu. Nastavio je da je posmatra. Prekrivač joj je skliznuo do struka i mogao je da kroz tanani materijal vidi krivinu njenih dojki i – sranje, sranje, opet je počelo. Neće se naspavati noćas i ujutru će biti beživotni, neispavani idiot. Divno društvo za Elis, koja je već odspavala sigurno pet dobrih sati.

En gura pokretna vrata i izlazi u baštu. Brava je udara po ručnom zglobu, i ona psuje. Vazduh je gust; pokrov od sivih oblaka lebdi tik iznad bolničkih dimnjaka i izgleda kao da pritiska grad, hvatajući u klopku dim i ustajali vazduh.

Naslanja se na zid pokriven reljefom od gipsanih ukrasa. Bolnica je okružuje. Bašta u kojoj se nalazi toliko je veštačka da u travnjaku vidi spojeve četvrtastih busenova. Već pada mrak. Levo od nje nalazi se hodnik u kome njena kćer leži bez svesti, obrijane glave, ne reagujući na svet oko nje, pluća programiranih da udišu svakih nekoliko sekundi.

Otvora kutiju cigareta, izvlači jednu i drži je među usnama. Traži šibice po džepovima kaputa. Tri puta mora da zagrebe purpurnom glavom palidrvca po parčetu šmirgl-papira pre nego što uspe da zapali. Drži dim u ustima dok gleda kako vrh cigarete sija narandžastom svetlošću u sumraku, a zatim ga uvlači u pluća, puštajući ga da popuni svaku alveolu, sličnu cvetu. Broji prozore bolničkog krila, pokušavajući da odredi koji je Elisin.

Zna da bi trebalo da ugasi cigaretu o zid, da se vrati u sobu i sedi pored muža i kćeri. Ali ovog trenutka to ne može. Stoji i pušta dim da polako izlazi iz pluća u nepomični vazduh. Gleda kako se svetlo u trakama probija kroz Elisin prozor.

Elspet stoji u zadnjem delu kuće, kraj kibic fenstera i posmatra svoje unuke. Na travnjaku Bet pravi premete i malo-malo, pa zove Elis: „Jesu li mi noge sad bile prave? Jesi li videla? Sad gledaj.”

Elis leži na stomaku na ivici staze, sva u crnom, i čita; nedavno se sama ošišala, napravivši repove nejednake dužine, i ofarbala je drečavoplavu široku prugu na glavi poput vodomara. Uz blesak tankih nogu, belih patika i nabora suknje, Bet pravi još jedan premet. „To je bilo odlično”, kaže Elis, ne dižući pogled sa knjige.

„Je l' jeste?”, pita Bet, rumena od napora. „Je li, Kirsti?”

Kirsti sedi na suncu, u bikiniju, sa komadima vate zaglavljenim između nožnih prstiju. Trese bočicu laka za nokte, odvrće zatvarač i kaže: „Aha, super si, Bet.”

„To je potpuni zločin”, čuje Elspet glas iza sebe. Okreće se i vidi En. Tri dana su prošla od onog popodneva u Lodžu. Vikend je i Ben igra golf na terenima uz obalu.

„Šta?”, pita Elspet.

„Ono”, besno kaže En, pokazujući na Elis. „Zločin je učiniti tako nešto sa tako divnom kosom kao što je njena. Ne znam samo šta misli kako izgleda.”

Elspet se oslanja na prozorsku dasku i posmatra En. Nad njihovim glavama su crne, čađave pruge nastale kada je Elis pre nekoliko godina neobjašnjivo zapalila zavese. „Ima i gorih zločina.”

En je gleda, bez sumnje iznenađena žestinom njenih

reči.

„Zar ne, En?“, uporna je Elspet.

Svekrva je tako besno gleda da En obliva crvenilo. Gledaju se. Elspet je potpuno odlučna da ne skrene prva pogled. En se ponovo okreće ka bašti.

„Znaš li šta su Grci radili preljubnicama, En?“

Nema odgovora. En pritiska šaku na usta.

„Znaš li?“

En odmahuje glavom, ne progovorivši ni reč.

„Vezivali su je za zadnjicu kobile u dvorištu prepunom muževljeve porodice. Zatim bi puštali pastuva i gledali kako ženi do smrti lomi kosti dok opasuje kobilu.“

„Molim Vas... nemojte“, kaže En.

„I znaš šta još ? Oduvek sam mislila kako je potpuno varvarski to učiniti nekome. Do sada.“

„Zna li Ben?“

„Ne. I neće, ako mi se zakuneš da nikada više nećeš videti tog čoveka.“

Gledaju kroz prozor. Elspet posmatra devojčice, a En fiksira neku tačku na horizontu.

„Voliš li ga?“

„Koga? Bena?“

Elspet se kratko smeje. „Ne. Ne Bena. Znam da njega ne voliš. Onog drugog.“

En prkosno sleže ramenima. „Stvarno ne moram da odgovorim na to pitanje.“

„Otkad to... Jeste li...?“

„Godinama.“

Elspet vidi da se En okreće da ode. Pruža ruku, grabeći je za tanani, krhki ručni zglob i povlači je natrag ka prozoru. „Ljudi su oduvek primećivali, i meni je padalo na pamet kako je neobično što imamo dve male plave devojčice i jednu visoku crnu, a sada se pitam koliko ljudi

zna za to." Elspet je vuče i tera je da gleda kroz prozor zajedno sa njom. „I dok sam stajala ovde, razmišljala sam kako je to čudno. Elis izgleda kao da je drugačije rase od svojih sestara; mogla bi da bude iz druge porodice. Ili možda, od drugog oca. Neobično je i da Elis uopšte nije zainteresovana za nauku, za razliku od svih ostalih iz ove porodice, već voli da po čitav dan čita ili svira klavir. Čudno je i to što je reaguje toliko naglo i impulsivnije od ostalih. Ne sećam se nikoga iz moje porodice na koga ona liči. A ti? Možeš li da se setiš nekoga na koga te ona podseća? Bilo koga?”

En se otima iz Elspetinog snažnog stiska. Ova je konačno pušta. „Reci mi.”

„Šta da Vam kažem?”

„Je li Elis Benova?”

En kroz prozor gleda Elis koja sada stoji iza Bet na travnjaku, spremna da je uhvati za članke kada ova napravi stoj na rukama. „Polako”, govori, „polako, Bet, inače ćeš me šutnuti u lice.” Kirsti lakira nokte na nogama preciznim pokretima, a slušalice vokmena su joj na ušima.

„Ja... ne znam... Nisam sigurna... Prilično sam sigurna da jeste.”

„Prilično? Šta bi to trebalo da znači?”

„Upravo to što sam rekla.”

Elis se budi uz trzaj. Nešto nije u redu. Sumnjičavo posmatra sleva nadesno. Jutro je. Sunce sija kroz veliki prozor. Veoma je tiho. Nema saobraćaja. Čuje kako ptice pevaju. Ptice? Odeća joj je na stilskoj stolici, odmah pored kreveta. Polako pomera glavu. Jastučnica je bela, sa čipkanom bordurom. Gleda gore; leži u krevetu sa baldahinom. Gleda dole; muška ruka grli je oko struka. Tupo je posmatra. Snažna, preplanula, sa crnim maljama. Prsti su obavijeni oko palca. Izgleda da onaj čija je ruka leži iza nje, priljubljen uz njena leđa.

Pre nego što stiže da ispituje dalje, čuje kucanje na vratima. Otvara usta da kaže da je slobodno, ali ništa ne izgovara. Nekoliko sekundi kasnije zapanjeno gleda u devojkju bujne kovrdžave kose, u dugoj suknji sa cvetnim dezenom. Gleda je kako ulazi, noseći veliki poslužavnik. „Bro jutro, gospođo Fridman“, kaže ona. „Evo Vašeg doručka. Ostaviću ga pored prozora.“

Elis zausti da je pita zašto je, do sto đavola, oslovljava kao gospođu Fridman, kada se odjednom seti svega. O, Isuse, o, mili bože, šta radi ona ovde?

Istog trenutka kada se vrata zatvaraju, iskače iz kreveta kao uplašena antilopa, izvlačeći se iz Džonovog zagrljaja. On mrmlja i prevrće se u udubljenje koje je njeno telo napravilo u mekanom dušekju. Elis nervozno čeka, stojeći na jednoj nozi. On otvara oči. „Zdravo“, pospano trlja lice, „predivno izgledaš.“

Ona shvata da postoji realna opasnost da se debilno nasmeši. On to već čini. „Doneli su doručak“, kaže ona, odlazeći ka prozoru.

„Dobro je. Mrtav sam gladan. Ništa nisam večerao sinoć.“

Tek da bi nešto radila, navlači zavese, sve vreme užasno svesna koliko je kratka njena spavaćica. Jedva da joj pokriva zadnjicu, zaboga, ali to je jedina koju ima. Takođe pretpostavlja da je naspram svetla ta spavaćica prilično providna. Okreće se prema njemu i na osnovu njegovog ozarenog lica shvata da je dobro pretpostavila.

„Kada si stigao?“, pita ga prilično zvanično.

„Oko tri, valjda.“

„Kako si prošao sinoć?“

Na trenutak izgleda uspaničeno zbunjen, a onda odgovara:

„Ah, misliš na predstavu. Očajna, istini za volju.“

„Hoćeš li tost?“

„Dođi“, izgovara, pružajući ruke ka njoj.

„Džone“, kaže ona napetim glasom, „ne mogu. Sve je tako... uvrnuto. Ne mogu da se borim sa ovim“, pokazuje glavom na sobu, u kojoj su njihove torbe, razbacana odeća, krevet sa baldahinom, „ne pre što makar... Mislim, još se nismo čak ni poljubili. Ili bar ne pošteno.“

Ruke mu padaju na posteljinu. „Znam na šta misliš.“

„I“, nastavlja ona, „još uvek treba da čujem nešto o toj tvojoj tajni. Zato smo i ovde, zar ne?“

Džon ćuti. Elis petlja oko šolja za čaj na poslužavniku sa doručkom i pretvara se da se divi pogledu na Isdejl.

„Drago mi je što si rekla 'još'“, kaže on tiho.

„Molim?“

„Jako mi je drago što si upotrebila reč 'još'. Rekla si da te još nisam poljubio.“

„Pa, teško da bih bila ovde da... mislim... ” Napravi par koraka ka krevetu. „Džone?”

„Da?”

„Jesi li...?” Počinje da se kikoće.

„Jesam li šta?”

„Jesi li...?” Ponovo se kikoće. „Mislim, imaš li nešto na sebi?”

On se ponosno smeši. „Da, imam. Ostavio sam bokserice.”

Zbacuje prekrivač u širokom luku i ustaje. Stoje tako, Elis u spavaćici, Džon u gaćama, na metar jedno od drugog, i gledaju se.

„Mislim”, polako će Džon, „da bi bilo bolje da malo prošetamo.”

Ako je ovo život, onda liči na život u pećini ili podmornici sa minijaturnim periskopom kao vezom sa spoljnim svetom; periskop je tako mali da hvata jedino miris i, vrlo retko, zvuk.

Juče, prošle nedelje, ove godine, minut ranije, jutros, pre dva meseca – moglo je to biti bilo kada – moj nos je uhvatio jedan miris tu gde se sada nalazim. Kažu da se od svega što osećamo, mirisi najduže pamte. (Jednom sam razmišljala o čoveku koji je imao vrlo ograničeno čulo mirisa – mislim da nije išlo baš zbog toga. Rejčel ga je, nakon što ga je upoznala, proglasila emocionalno retardiranim i bila je potpuno u pravu. Ali ja sam bolećivija – kako je uopšte i mogao da potpuno razvije emocionalne kapacitete bez ove bitne alatke? Kako bi iko mogao da živi bez te ključne veze između neposrednog, fizičkog okruženja i unutrašnjih osećanja?)

Čim je taj miris dopro do mene, setila sam se putovanja autom kada sam bila dete – stešnjena, ulepljena, golih

nogu koje se lepe za navlake na sedištima. Betin lakat mi pritiska bok; nas tri vapimo da se otvori prozor i majka to odbija kako joj vetar ne bi pokvario frizuru. Setila sam se i plakara koji su nam zabranili da otvaramo, punog haljina okačenih na vešalice. Taj miris je bio parfem moje majke, kojim se jednom dnevno prskala po žili kucavici i po ručnim zglobovima. Miris je poput traga ostajao za njom, viseći u vazduhu u svakoj sobi u kojoj je bila, u haljinama koje je nosila.

To može da znači samo jedno: pozvali su moju majku. Na neki način osećam da je ona u prednosti – može da me vidi, a ja nju ne. Da li je sada tu, baš ovde, ovog trenutka – šta god bio „ovaj trenutak”. Užasno je saznanje da bi ona mogla da bude ovde, da možda sedi tik do moje kože, a ja čekam, zgrčena u njoj. Ona je tu negde, možda sa mojim sestrama, možda je čak i otac tu.

Elis i Džon šetaju po okolini Isdejla uskim puteljkom od šljunka i nabijene zemlje. Tlo pod njihovim nogama stalno se menja: od suvog, travnatog treseta do natopljenih, zelenkastih močvarnih delova u kojima joj se noge lepe dok hoda. Ljudi prolaze u pravilnim intervalima. Elis im se srdačno javlja, Džon takođe, ali manje srdačno. On hoda par koraka iza nje, uglavnom ćutke. Skinuo je džemper i vezao ga je oko struka. Ona čeka da on počne neku vrstu ispovesti ili objašnjenja, ali još uvek se ništa ne događa. Preplavljuje je razočaranje, koje je svakog trenutka sve veće, i zna da će, ako on uskoro ne učini nešto, verovatno prekinuti sve ovo.

Kao da pokušava da ne misli na to, zastaje i osvrće se. Sa tri strane okružuju ih visoke litice, a pravo ispred njih je široko sivo vodeno prostranstvo, slično ogledalu. Obeshrabrena je mirnoćom jezera: nema vetra i jedini

pokreti na površini jesu linije koje povlače patke dok klize u uskomešanim, bučnim grupama blizu obala.

Džon joj prilazi s leđa i staje blizu nje. Ipak je preblizu, razmišlja ona, s obzirom da ju je naterao da već dobar sat čeka njegovu ispovest. Odjednom oseća kako je hvata za ruku. Iznenađena, spušta pogled. Prstima klizi između njenih dok gleda preko jezera, kao da nije svestan šta radi njegova šaka – što sasvim sigurno nije tako. Elis izvlači ruku iz njegove i polazi dalje. Iza sebe, čuje ga kako sebi u bradu mrmlija: „Pošteno“, blago iznenađenim tonom.

„Elis“, kaže nešto glasnije, „hoćeš li da ovde malo sednemo?“

Ona se okreće i, sa rukom na boku, gleda ka njemu. „Dobro.“

Ali kada su seli, on ćuti, gutajući knedle. Elis se pita šta je to tako ozbiljno. Laktovima je oslonjen na kolena i posmatra jezero. Izgleda kao da je očajan, kao da se sprema da joj kaže nešto užasno.

„Dakle?“, odlučno izgovara ona.

„Dakle“, odgovara joj, okrećući se ka njoj sa poluosmehom. Lica su im jako blizu. Posmatra njegove usne i razmišlja kako bi izgledalo da ga ljubi. Stvarno da ga ljubi. Seća se njegovih usana na svojim i počinje da vrti svoj film o njima dvoma na ovoj pustoj zemljanoj obali jezera. Shvata da se nesvesno celim telom okreće ka njemu. U mozgu joj se aktivira nekakav sigurnosni mehanizam i ponovo sedi ukočeno pored njega. Priseća se saveta koji joj Rejčel dala sinoć, kada ju je iz voza zvala telefonom: *ne idi u krevet s njim sve dok ti ne kaže šta je u pitanju, šta god to bilo. Ne čini to, Elis, ne smeš.* Odjednom strah se uvlači u nju: šta može da bude toliko loše? Ruka mu je na njenom. „Elis, šta osećaš... prema meni?“

Ona odmahuje glavom. „To ti neću reći, pošto hvataš

zalet da mi kažeš kako imaš ženu i dvanaestoro dece, ili da se spremaš da emigriraš u Australiju, ili da si osuđeni kriminalac koji odlazi sledeće nedelje na doživotnu robiju, ili da si nedavno otkrio da si možda gej."

On se smeje.

„Jesam li blizu?“, pita ona.

„Ni najmanje.“ Ponovo tone u tišinu, prstima gladeći mrežu vena na unutrašnjoj strani njenog ručnog zgloba. Ona pogleda ka nebu i vidi pticu koja kruži u širokom luku, gleda dole, i u tom trenutku se ustremiljuje ka vodi. To je bilo to, razmišlja Elis, dosta mi je svega. Saginje se i počinje da razvezuje pertle na čizmama.

Džon uspaničeno shvata da Elis raskopčava svoje farmerice i skida ih. „Šta to radiš?“, pita je, osvrćući se unaokolo da vidi ima li koga u blizini. Šta se to dešava? Taman je zaustio da joj kaže, kad je odjednom počela da se svlači.

„Oдох“, kaže mu, kao da joj je postavio jako glupo, besmisleno pitanje.

„Gde?“

„Tamo“, objašnjava, pokazujući ka jezeru.

„Ali... smrznućeš se. Nemoj, Elis. Vrati se.“

Ona ga ignoriše. Čuje se tiho bućkanje dok oprezno ulazi u tamnu vodu, održavajući ravnotežu raširenim rukama. Diže stopalo iz vode, a nožni prsti su joj zgrčeni.

„Tako je hladno!“, kaže, i brže hoda, ostavljajući trag od mehurića.

Potpuno zbunjen, ustaje i dolazi do ivice jezera. Ona je prilično daleko, u vodi do kolena. „Elis, vrati se, molim te“, tupavo viče za njom, „možeš da se oklizneš i padneš. Smrznućeš se.“

„Fino je kad se jednom navikneš.“

„Prestani da se praviš da si iz legendi o kralju Arturu i

izađi iz vode, molim te."

Njen smeh odzvanja preko površine vode i dopire do njega. Vidi sredovečni par koji sedi niže uz obalu. Žena pokazuje ka Elis, a Džon pretpostavlja da muž zuri kroz dvogled u nju, obučenu samo u tesnu majicu kratkih rukava i čipkaste gaćice. Elis vrišti i Džon vidi kako se izvija u stranu, boreći se da povрати ravnotežu, a zatim se okreće ka njemu. Voda joj dopire do butina.

„Evo ovako, Džone Fridmane“, viče preko vode, skupivši šake oko usta, „ovo ti je poslednja šansa.“

Sredovečni par i nekolicina drugih koji su zastali na stazi posmatraju ga sa iščekivanjem.

„Kako to misliš?“

„Ako mi ne kažeš u čemu je one noći bio problem, otplivaću na drugu stranu“, pokazuje na suprotnu obalu „i nikada me više nećeš videti.“

Džon gleda preko jezera. Pretpostavlja da bi ona verovatno brže preplivala nego što bi on prepešao do nje. Da li je ovo nekakav test, čikanje? Očekuje li možda da pođe za njom?

„Hoćeš da ti odmah kažem?“, pita je, kako bi dobio na vremenu.

„Baš sad“, odgovara, a zatim zlobno dodaje, „sad il' nikad.“

„Elis“, progovara, sa namerom da je urazumi, „zar ne možemo da razgovaramo o ovome...“, pokazuje na prolaznike koji ih gledaju, „... na nekom mirnijem mestu?“

Ona odmahuje glavom. „Imao si čitavo jutro da mirno razgovaramo. Više ne mogu da čekam. Reci mi sad.“

Gleda je preko vode: glava joj je nagnuta u stranu, ruke su joj na leđima i drhti od hladnoće u ledenoj vodi. Da li bi otplivala kada joj ne bi rekao? Ne sme toliko da

rizikuje.

„Ja sam Jevrej“, viče.

Sledi pauza. Ona ga gleda kao da čeka da objasni. On bespomoćno sleže ramenima. Publika sada pomno posmatra Elis, očekujući njenu reakciju.

„I to je to?“, kaže ona.

„Da.“

„A zašto je to problem?“

„Zato... što ti nisi.“

Ona izgleda kao da razmišlja, gledajući u nebo, a zatim ponovo u njega. Pauza traje duže vreme: Elis stoji u jezeru, a Džon je u agoniji, nepokretan na obali, okružen posmatračima. Dok razmišlja da li da se izuje, skine pantalone i pođe za njom, ona ponovo progovara: „Znači, misliš da ne možeš da budeš sa mnom zato što nisam Jevrejka? Je li to? Zato si...“, zastaje birajući reči, verovatno zbog publike, „... izvrdao one večeri u kuhinji?“

„Mislio sam da ne smem“, ispravlja je Džon. „Bio sam uveren da su za mene nejevrejke zabranjene.“

„A sada?“

„Sada... Mislim da me je sada baš briga, sve i da jesu.“

Ona ne odgovara. On čeka, zbunjen, prebacujući se s noge na nogu.

„Elis, molim te, izađi iz vode.“

„Razmišljam.“

„Dobro. Izvini.“

On se okreće i gleda ljude, koji se razilaze i prave se da šetkaju. Kada se ponovo okrene, vidi je kako gaji ka njemu, veoma ozbiljna. Pruža ruku ka njoj, i kada uspe da je uhvati, shvata da je hladna kao leš. Privlači je k sebi i grli je. „Smrzla si se“, kaže, i prstima joj dodiruje usta. „Usne su ti modre.“

Ona ga odguruje i ozbiljno ga gleda. „Trebalo da porazgovaramo o ovome.“

„Znam.“

Elis uzima iz činije jednu po jednu kocku šećera i gradi majušni zid. Isturen je po ivicama, tako da se konstrukcija opasno klata na plastificiranoj površini stola. Džon je posmatra. „Sigurno ti zvuči nedotupavno“, kaže posle nekog vremena.

Ona slaže peti red zida. Dok dodaje novu kocku, zaklanja je rukom kao da je štiti od naleta promaje. „Ne“, odgovara zamišljeno, „nije nedotupavno.“ Ubacuje kocku šećera u mali procep, ali narušava ravnotežu konstrukcije i sve se sa glasnim štopotom ruši po stolu.

„Prokletstvo“, kaže, i vraća šećer u činiju. Briše zaostala zrna sa vrhova prstiju, pogleda kelnericu koja je sa negodovanjem posmatra iz bezbednog zaklona iza automata za kapučino, a zatim se laktovima oslanja na ivicu stola i gleda u Džona, ponovo potpuno koncentrisana. „Nije nedotupavno“, ponavlja, „pre je čudno, pretpostavljam. Prevaziđeno. Čula sam da se to dešavalo ljudima, ali sam valjda mislila da toga ima samo u ekstremističkim religioznim sektama. Pretpostavila sam da si Jevrej, po imenu i po tome što baš i ne izgledaš kao arijevac, ali mi nije čak ni palo na pamet da bi to moglo da bude problem.“

„Stvar je u tome da nije u pitanju samo religija. Teško je objasniti. To više ima veze sa... sa... nacionalnim identitetom nego sa Bogom. Više je pitanje rase nego vere. Mislim... išao sam na jevrejsku veronauku tri puta nedeljno i... vidiš... sve to mi je usađeno još u detinjstvu.“

„Shvatam“, mrmlja ona, sada već pomalo očajna. Gleda kroz prozor. Turisti lunjaju glavnom ulicom

Grasmira. Žena koja nosi dugu crvenu kabanicu preko šortsa i gumenih čizama zastaje kraj izloga da pročita jelovnik ispisan tačno iznad Elisine glave. Elis je posmatra, razmišljajući o tome kako je čudno što stranci misle da mogu da ti stoje tako blizu samo zato što se između vas nalazi staklo. Žena spušta pogled, ugleda je i ona ustukne. Uznemirena i postiđena, udaljava se i pokušava da pročita jelovnik, skupljajući oči od napora.

„A Sofi je bila...?”

Džon se smeje i grize usnu. „Sofi je bila katastrofa. Porodični prijatelj. Fina jevrejska devojka, što bi rekao moj otac. Valjda sam mislio... Pretpostavljam da smo oboje mislili da bi bilo stvarno lepo kada bi naša veza proradila na neki čudesan način, ali nije, naravno. Hteo sam da završim s time prošlog vikenda, ali nismo se videli, a onda sam sreo tebe i to me je obuzelo. Otac očajnički želi da budem sa Jevrejkom... ” Tone u tišinu, oslanjajući se na šaku.

Elis ga gleda, čekajući objašnjenje.

„Ovo mu se neće dopasti, ali...”, sleže ramenima kao da odustaje, „... to je njegov problem. Znaš, sve se pogoršalo kada je moja majka umrla otac je postao potpuno religiozan”, iznenada je završio.

„Oh”, kaže Elis, „žao mi je. Mislim, zbog tvoje majke.”

U tom trenutku prilazi im kelnerica i osmehuje im se prilično zlobno, kako se učini Elis. Sledeća rečenica joj zastaje u grlu i oboje se zavaljuju u svojim stolicama dok ova servira još kafe ispred njih. Izgleda kao da joj je potrebna večnost da pokupi prljave šolje i tacne na poslužavnik, i dok kelnerica čangrlja posuđem po stolu, Elis oprezno pogleda Džona. On je posmatra, a ona je tako zbunjena – ovim što joj je rekao, pitanjem šta dalje, ako on ili ona promene mišljenje. Oseća kako joj se obrazi

žare od besa. Gleda u stranu, duva u vrelu kafu pred sobom, igrajući se kašičicom koja joj se nalazi na tacni.

„Elis, kada kažem da se ovo neće dopasti mom ocu“, progovara nesigurno kada je kelnerica konačno otišla, „ne mislim da automatski podrazumevam bilo šta... Mislim, nigde ne piše da ćemo da... se... upustimo u bilo šta. Mislim, zavisi od tebe... Ne želim da te forsiram...“ Ućutao je.

Elis podiže kašičicu i posmatra je. Na jednoj strani je njeno lice, razliveno: sva se pretvorila u usta i nos. Na drugoj je prostorija iza njenih leđa: kelnerica je razvučena kao apostrof, hoda po plafonu. Spušta kašičicu nazad na tacnu. Pažljivo posmatra čoveka pred sobom – njegove ruke, nekoliko santimetara od njenih na crvenoj plastificiranoj površini stola, njegova ramena, oči, usta. Kako je samo moglo da joj padne na pamet da se predomisli? Odjednom se stidi – to osećanje joj je strano. Teže joj je da ga dodirne sada, dok sede u kafiću, nego što je to bilo dok su bili na jezeru. Nije u stanju da pruži ruku ka njemu; gotovo je preplašena da će napraviti bilo kakav pokret koji bi mogao da se protumači kao odbijanje.

Pružila ruke ka njoj i drži joj lice među dlanovima. Nekoliko sekundi kasnije, ne prestaju da se ljube, kao da u prostoriji nema nikoga osim njih; ljudi za susednim stolovima ih pogledaju, a onda gledaju u stranu, kelnerica cokće i prevrće očima, a prolaznici se gurkaju i pokazuju na njih.

U nedelju, oko devet ujutru, Džon izlazi iz kupatila u hotelskom bade mantilu.

„Znaš šta?“, obraća mu se Elis sa kreveta.

„Šta?“ Vidi da nosi jedan od njegovih džemperu i preplavljuje ga talas zadovoljstva. Ona leži na stomaku i

čita knjigu, mašuci stopalima po vazduhu. Izgleda kao da joj je četrnaest godina.

„Mogli smo da ostanemo u Londonu. Hoću da kažem, nije baš da smo se nagledali ni Isdejla ni Lejk distrikta.”

„Kako možeš da kažeš tako nešto kad imaš ovako fenomenalan pogled?” On razmiče zavese širokim pokretom. „Ti si urbani prostak.” Seda za sto pored prozora, gde mu se nalazi kompjuter i peškirom snažno briše kosu.

Čuje tapkanje njenih bosih stopala po podu, a zatim oseća njene ruke na ramenima. „Džone, ako nastaviš da to radiš, oćelavićeš pre tridesete.”

„Trebalo malo prokrvim mozak ako hoću da napišem taj članak. A uzgred”, dodaje, glave ispod peškira, „nema opasnosti da ću oćelaviti. Potičem iz duge loze kosmatih muškaraca.”

„Jesi li siguran u to?” Skida mu peškir s glave, kao berberin, a zatim uvlači ruke u njegov bade mantil i ljubi ga u potiljak.

„Elis... ne”, kaže Džon, misleći, Elis, da, nastavi i radi što god poželiš. „Moram da... hm... Stvarno bi trebalo...” Kao paralisana posmatra kako njeni prsti počinju da mu odvezuju čvor na pojasu. Gde je centar u mozgu koji treba da naredi rukama da je zaustave i spreče je da mu skine bade mantil? Gde je nestao? Je li ga to ona uništila? Možda mu se mozak topi. Oh, bože, pomisli, a ona ga opkoračuje i seda mu u krilo. Usta i ruke spuštaju joj se niz njegovo telo. Taj centar neće nikada više proraditi.

Uz krajnji napor, Džon je zaustavlja. „Dosta. Prestani da me mučiš. Moram da napišem taj prokleti prikaz predstave ili ću biti u govovima. Skloni se, čuješ li?”

Ona se smeje i odlazi u kupatilo. Čuje šuštanje tuša. Beleške od petka potpuno su nečitke – tu su strane i

strane nažvrljane hemijskom olovkom. Uzdiše i gleda ka planinama, tražeći inspiraciju. Čuje je kako peva. Zvuči škotski, ili možda irski. Ima lep glas. Okreće stolicu ka kupatilu. Ona je sada pod tušem. Možda se sapunja. Ponovo gleda beleške. Mogao bi samo da... Ne. Mora to da završi. Odlučno stavlja slušalice i uključuje kompjuter. „Istini za volju, predstava prikazana u petak uveče bila je...” počinje, i tu staje. Šta je bila? Ponovo preleće po beleškama i pokušava da sredi utiske o onome što je video. Jedini utisak koji je mogao da sredi u ovom trenutku jeste eksplozija sreće prošarana požudom - nijedno od ta dva nije imalo nikakve veze sa *Per Gintom* mančesterskog pozorišta. Briše ono što je napisao i počinje ponovo: „Ibzenov *Per Gint* nije komad u kome možete priuštiti sebi da škrtarite na glumačkom talentu.” Dobro. U redu je. Imamo početak.

Iznenada je i ona tu, ispod stola, između njegovih nogu. Rastvara njegov bade mantil. On skače iznenađeno, a na ekranu kompjutera se pojavljuje „akdjneuskjnlkfhakew”. Izvlači slušalice baš kada ona uzima njegov penis u usta. Efekat je trenutak: kao da sva krv napušta ostale delove tela i hrli dole. Glava mu leluja u šoku. „O, bože.”

Usta su joj meka, gipka i neverovatno topla. Oseća njena nepca kako ga guraju, i njene zube koji ga, tu i tamo, nežno dodirnu. Oslobađa joj kosu šnale koju je stavila dok se tuširala, i ova se rasipa po njegovim butinama i njenim ramenima. Jedini put u životu kada je mislio da će prerano ejakulirati bilo je sinoć, kada se u mraku nagla preko njega i kosom mu omotala penis. Uzima je za ruke u privlači ka sebi.

Sto broj sedam, kraj prozora, i dalje je prazan, a

doručak se primiče kraju. Ko nedostaje? Moli hitro gleda po trpezariji. Pa naravno, mladi par iz Londona. Ostali, stariji i naviknuti na boravak u hotelima, sišli su na vreme i dostojanstveno jedu svoje voćne salate i palačinke sa javorovim sirupom; jedva da iko razgovara. Pogleda na sat. Danas bi izašla ranije, ako je ikako moguće. Njen dečko, koji radi u muzeju Vordsvort, dole u selu, dolazi tog popodneva da se nađe s njom. Planirali su da odu do Grasmira.

Koraci joj odzvanjaju dok hoda preko ispoliranog (po njenom mišljenju) poda da raščisti slobodni sto. Porodica, koja u tom trenutku izlazi, smeši joj se.

„Mislim da stiže jesen“, kaže otac.

Moli se priseća da je vazduh bio jedva primetno rezak kada je jutros izbacivala dubre. „Mislim da ste u pravu.“

„Ovde mora da je prelepo sa svim tim drvećem.“

„Čula sam da jeste, ali neću biti ovde da to vidim. Odlazim za par nedelja.“

* * *

Džon je steže, podiže i nosi ka krevetu. Smeju se dok se stropoštavaju u postelju naglije nego što je hteo.

„Jesi li dobro?“, pita je zabrinuto.

„Mislim da jesam. Ne pada na mene svakog dana jedanaest tona muškog mesa takvom silinom... Oh, sranje.“ Glas joj postaje prigušen dok mu grize rame. „Šta mi to radiš?“

On se podiže na laktove da je pogleda. Ona se mršti, koncentrišući se, gledajući u nešto iza njegovih leđa. Dodiruje joj lice. „Ej, je li sve u redu?“

Ona se smeje i isteže vrat da bi ga poljubila.

Moli i Sara, druga devojka, počistile su sve stolove u trpezariji osim onog koji nije bio korišćen.

„Šta ćemo sa ovim?“, pita Sara, pokazujući ka njemu.

„Nemam pojma. Mogu da dođu svakog trenutka.“

„A opet“, kaže Sara, „možda će da provedu čitav dan u krevetu, kao juče.“

Moli se smeje. „Pssst, mogu da te čuju. Uostalom, i ja bih to radila da sam došla ovamo.“

Sara šmrče i dobacuje joj pajalicu, koja za zviždukom leti kroz vazduh. „Zavisi s kim bi došla.“

Počinju da rade: prvo brišu površinu sa stola, a zatim je glancaju pčelinjim voskom. Moli trlja brzo, kružnim pokretima, sve dok ne vidi odraz svog lica na polituri drveta.

Zna da će ona uskoro da svrši: dah joj postaje sve kraći i brži, i steže ga sve jače. Tela su im klizava od znoja. Džon prelazi jezikom po Elisinom vratu, sve do njenog uha: oseća slani ukus u ustima. Telo joj se grči i izvija. „O, Isuse jebeni Hriste, jebem li ti jebeni pakao!“, viče ona. On mora da okrene glavu i pravi se gluv, smejući se sa nevericom nizu njenih psovki. Steže mu potiljak dok jeca ili se smeje, teško je reći. Posle nekoliko sekundi, on počinje da se povlači, ali ona sklapa ruke oko njega. „Nemoj još da ideš.“

„Pa, veruj mi, voleo bih da ostanem, ali tu dole imam celokupno stanovništvo Kine.“

Elis trči niz stepenice. Hotel izgleda napušteno. Zvoni na recepciji; oseća krivicu što je zvuk zvona toliko glasan, ali niko se ne pojavljuje. Pomera pokretna vrata i zaviruje u kuhinju. I tamo nema nikoga. Šporet je isključen, vrata

pećnice su otvorena kako bi se ohladila. Aluminijska folija pokriva nekolicinu šerpi i poslužavnika. U velikoj staklenoj činiji nalazi se potopljeno sočivo koje polako ispušta mehuriće na površinu vode. Sat iznad sudopere, na kome je petnaest do jedan, glasno kuca.

Elis čuje glasove koji dopiru odnekud. Izlazi kroz glavna vrata, mršteći se od jakog sunca. Na stepeništu ispred hotela sede deojka kovrdžave kose i mladić. Jedu sendviče sa belih poslužavnika koji im leže na kolenima. Mladićeva ruka prebačena je preko devojčinih ramena. Smeju se nečemu, i on, pomažući se slobodnom rukom, majicom otire suze. „Ne mogu da verujem, ne, ne verujem.“ Na zvuk Elisinih koraka po šljunku, devojka se okreće i ustaje.

„Zdravo“, kaže Elis.

„Ćao.“

Sada, kada je ustala, Elis vidi da devojka na sebi ima šorts, vojničke čizme i debeli vuneni džemper na zakopčavanje.

„Izvini – ne radiš, zar ne? Tek sad vidim.“

„U redu je. Želite li nešto?“

Mladić se okreće da je pogleda. Elis se seća da ga je ranije videla kako dolazi travnjakom, visoko podignutog nosa.

„Ne, ne brini. Samo sam htela da pitam možemo li nešto da pojedemo pre nego što krenemo u nazad u London. Znaš, propustili smo doručak.“

„Da, znam. Obično ovde ne služimo ručak, ali sigurno ću naći nešto za vas.“

Elis odmahuje glavom. „Ne, ni ne pomišljaj. Možemo da odemo do sela. Uživaj u ručku. Radila sam u hotelu i znam kako zamara kad ljudi kao mi ne jedu kad im je vreme.“

Moli je očigledno laknulo. „Pa, ako ste sigurni...“
„Jesam.“ Elis se okreće i odlazi. „Prijatno popodne.“

Elis se šunjala oko zida ogrđene bašte kraj Tajningema, velike seoske kuće koja je nedeljom bila otvorena za posetioce. Bilo je vruće. Nosila je crni viktorijanski kaput nalik mantiji. „Tvom ocu je rođendan, obuci nešto lepo, za ime boga“, siktala je njena majka kada ju je videla kako silazi niz stepenice. Elspet je rekla En da je „ostavi na miru“. Zato sada nije smela da skine kaput.

Zid od crvenih cigala mestimično je bio pokriven sivozelenim lišajevima. Traka koja se duž njega prostirala bila je zasađena ružama, travom i nekim svetlonarandžastim cvetovima kojima Elis nije znala ime. Na drugom kraju nalazio se mali, sumorni ribnjak sa kamenim grifonom iz čijih usta je curio tanak mlaz vode. Bio je tu i travnjak, oivičen niskom živicom od mirte. U sredini je, na beloj baštenskoj garnituri od kovanog gvožđa, ispod suncobrana, sedela Elisina porodica.

Kelnerica se, sa velikim poslužavnikom u rukama, približavala preko travnjaka. Elis je došla za njom i zauzela mesto između bake i Kirsti. Elspet i Ben su razgovarali o Kenetu, Benovom bratu, i njegovoj novoj ordinaciji. Elis je napola slušala, posmatrajući kako kelnerica prebacuje šolje za čaj sa poslužavnika na sto. Bet je dosađivala majci molbom da kasnije odu da vide konje. „Možemo li, možemo li, možemo li?“, ponavljala je Bet, cupkajući na stolici. „Molim te.“

En je uzimala jednu po jednu tacnu sa gomile koju je ostavila kelnerica, na svaku je stavljala šolju i nalivala je mlazom vrelog, tamnog čaja. Zatim ih je redom dodavala Kirsti, Elspet, Benu i na kraju je ostavila jednu za sebe. „Za tebe sam naručila sok, Elis. Videćemo, Bet“, kazala je,

i svakoj je dodala po čašu narandžaste tečnosti.

„Srećan ti rođendan, Bene“, rekla je Elspet, nazdravljajući sinu šoljom čaja.

Prethodne večeri Elis je zapakovala kompas, čiji se brojačnik nalazio u kugli punoj vode. Na jednom kraju nalazila se velika, providna sisaljka. Ben ju je navlažio jezikom i zakačio kompas na vetrobransko staklo njihovog automobila. „Divan poklon, Elis“, rekao je, okrenuvši se da joj se nasmeši. Kompas se celim putem od kuće do Tajningema obrtao, podrhtavao i podešavao, pokazujući i najmanje promene pravca.

„Ja bih čašu vode“, izjavila je En, ne obraćajući se nikome konkretno. Ben je ustao i otrčao za kelnericom koja je odlazila.

„Vruće je“, nastavila je, hladeći se rukom. „Zašto ne skineš kaput, Elis?“

Elis nije odgovorila, već je kroz slamku srkala bledunjavi sok. Preslatka tečnost prolazila joj je kroz usta, lepeći joj se za zube. Iz džepa kaputa izvukla je naočare za sunce i stavila ih, gurnuvši u senku svoju porodicu koja ju je okruživala i oca koji se približavao travnjakom, noseći čašu vode koja je blistala na suncu. Majka je napućila usta. Otac je stavio čašu ispred nje. Obratila mu se, jedva ga pogledavši: „Bene, možeš li da pomeriš suncobran? Predugo sam na suncu.“

„Kao Hamlet“, promrmljala je Elis.

Ben je zarotirao beli plastični šiljak koji je prolazio kroz rupu u sredini njihovog stola. Platno suncobrana se zavrtelo nad njima.

„Šta si rekla?“ En se zagledala u svoju kćer kao da je ova negde daleko.

„Rekla sam, kao Hamlet. Rekao je svojoj majci i Klaudiju da je 'predugo na suncu'. Kao i ti. Samo to.“

„Oh. Ali zašto...“, zaustila je En. „Bene, ne tako. Ovamo, više ka meni.“

Elspet je odgurnula stolicu i odšetala, kao da želi da vidi grifona koji pljučka vodu u viktorijanski bazenčić. Elis je to primetila. Videla je svog oca kako seda i saginje se da sa zemlje podigne džemper njene majke koji je pao. Videla je kako je ogrće njime. Videla je, prvi put u životu, svog oca kako svojoj ženi ispunjava sitne prohteve. I videla ga je kako, posle svega, stavlja ruku na njeno koleno i smeši se svojim trima kćerkama, na svoj četrdeset peti rođendan. I videla je, par sekundi kasnije, kako njena majka pomera svoju stolicu, samo malo, ali dovoljno da Benova ruka padne u prazno između njih.

Kako se približavaju Londonu, razgovor polako staje. Kasete se završava i Džon stavlja narednu. Elis naslanja glavu na staklo i broji beskrajna narandžasta svetla, povremeno gledajući njihov odsjaj u njegovim naočarima.

„Šta će ti naočare?“, pita ga iznenada.

On na kratko skreće pogled sa puta kako bi je pogledao. „Zvuči kao da sam počinio zločin. Potrebne su mi za vožnju, bioskop, pozorište i slične stvari. Za daljinu su. To je posledica osmočasovnog rada za kompjuterom svakog dana.“

„Dakle, oslepećeš i oćelaviti.“

„Oslepeti možda, ali oćelaviti nikada.“

Premešta levu ruku sa volana na njenu nogu. Ona prelazi svojim dlanom po njegovoj šaci; sluša kako se menja zvuk dok joj se ruka kreće po njegovim zglobovima, žilama i prstima.

„Kada ti je majka umrla?“, pita.

„Bilo je to krajem moje prve godine na faksu. Bilo mi je devetnaest. Ti si tada bila seksi sedamnaestogodišnjakinja.“

„Pre bih rekla, živčana sedamnaestogodišnjakinja.“
Hvata ga za ruku. „Kako se to dogodilo?“

„Imala je rak dojke. Doduše, u početnoj fazi. Otkrila je prvi čvor dan po završetku mojih ispita, a umrla je tokom leta. Svuda se proširilo – po pankreasu, plućima, želucu, jajnicima i jetri. Na Uskrs su je otvorili, u nameri da joj operišu jetru, ali kada su videli sve te tumore, samo su je zatvorili i poslali kući. Rekli su nam da neće izdržati ni mesec dana, ali je izgurala, i još dva preko toga.“

„Džone, to je strašno.“

„Da, bilo je.“

„Kako je tvoj otac podneo sve to?“

„Dosta loše, kao što se i moglo očekivati posle dvadeset šest godina braka.“

„A kako je sada?“

„Pa, vidiš, postao je religiozan. Jako religiozan. Pretpostavljam da to i nije čudno, kad malo bolje razmislim. Ali je zabrinuo mnoge ljude.“

„Zašto?“

„Zato što je to njegovo otkrivanje vere tako... očajničko... opsesivno. Majka mi je bila jako religiozna, a on je uvek bio ciničan u vezi sa tim. Uvek se šalio na njen račun. Hoću da kažem, bio je prvi kada se trebalo izjasniti kao Jevrej, ali to se odnosilo pre na nacionalnost nego na veru. Moj barmicvah nazvao je „polisa osiguranja“. Pokušavala je da nas natera da svi jedemo košer, ali on to nije hteo. Bilo kako bilo, otkad je ona umrla, postao je religiozni manijak. Neće ni da jede u mojoj kući – čak i kad kupim odgovarajuću hranu – zato što ne održavam

košer kuhinju. Ima odvojene posude za mleko i meso, čak i dve mašine za pranje suđa. Pazi na sva ta čudna pravila koja ja stalno zaboravljam. Jako ga uznemiri ako ga pozovem telefonom u nedelju i slično. Povremeno ume da bude... težak. Kao da ima uvrnutu ideju da će, ako ne nastavi ono u šta je moja majka verovala – ono sa čim se sprdao ranije – izneveriti uspomenu na nju. Uvek je bio za to da se oženim Jevrejkom, ali sada je opsednut time. Naporan je. Ponekad poželim da upozna neku drugu, da bi imao na šta da se usredsredi."

„Osim na tebe, naravno?“

„Da. Mada ne mislim da hoće. Ne mogu to ni da zamislim.“

Džon naglo izvlači ruku iz njene i ponovo je vraća na volan. Lice mu je mračno i zamišljeno. Elis ćuti, a toplota od njegove šake brzo čili iz njenog dlana. Podiže noge na sedište i obuhvata kolena rukama.

Dok prolaze kroz Krouč end, kaže joj: „Elis, proveo sam najlepší vikend na svetu.“

„I ja sam. Dopalo mi se tamo.“ Spušta noge sa sedišta. „Hoćemo li se ponovo videti?“

Ramena mu se trzaju od iznenađenja i auto počinje opasno da vrluda. „Kako to misliš? Ne govori to. Hoćemo li se ponovo videti? Pa, naravno. To jest... Želiš li da se ponovo vidimo? Mislio sam... O čemu ti pričaš? Je li ovo za tebe bio samo mali izlet?“

„Ne, naravno da nije. Znaš to. Nema potrebe da se ljutiš.“

„O, da, ima potrebe da se ljutim kada tako govoriš. Kaži mi na šta misliš, Elis.“

„Mislim na jevrejski problem.“

On ne odgovara. Ona skuplja hrabrost da ga pogleda i vidi kako steže volan, pogrbljenih ramena. Uzdiše i kaže

mu: „Džone, ne ljutim se na tebe. Neću da ti stvaram probleme. Boli mene dupe koje si ti vere ili nacionalnosti, i ti to znaš. Ali tebi to znači, ne možeš da porekneš. Samo hoću da budemo realni.“

„Realni?“

„Da. Ne želim da budem povređena. Moraš da odlučiš šta želiš.“

„Ovo želim“, udara volan. „To sam ti rekao.“

Ona ćuti; nije je uverio.

„Ne veruješ mi, zar ne?“

„Nije u tome stvar. Verujem da to zaista i misliš, sada i ovde, ali takođe verujem da bi mogao da se predomisliš.“

„Neću da se predomislim.“

„Možda.“ Pokriva oči i slepoočnice šakama. „Vidi, ovo postaje pomalo naporno. Tek smo se upoznali. Zašto se ne dogovorimo da pustimo da sve ide svojim tokom, pa šta bude?“

On nezadovoljno gundā. „Ne razumem zašto mi ne veruješ.“

„Džone, ne kvarimo vikend raspravom o nečemu što se možda neće ni dogoditi. Ovo sve je šta-bi-bilo-kad-bi-bilo.“ Gleda u putokaz za Holovej dok prolaze pored njega. Približavaju se ivici Finsberi parka. „Možeš li da me odbaciš do kuće, molim te?“

On se istog trenutka uspaniči. „Mislio sam... Hoću da kažem, da li bi htela da odemo mojoj kući? Još je nisi videla.“

„Volela bih da je vidim neko drugo veče, ali treba da se raspakujem i spremim za posao sutra.“

„Oh. Ja bih... Jako bih voleo da dođeš. Osećam se kao da se rastajemo u svađi.“

Ona odmahuje glavom. „Nije tako. Časna reč.“

„Onda dođi jednom na večeru. Sutra uveče – ne,

sranje, ne mogu sutra. Može li u utorak."

„Utorak je u redu. U koje vreme?"

„U osam? Kod mene."

Auto se zaustavlja na kraju platoa ispred njene zgrade. Džon iskače napolje i stiže u trenutku kada ona izlazi iz kola. Grli je i dugo se ljube.

„Izvini što sam bio dupeglavac. Ja sam idiot."

„Ne, nisi, i to je dobro."

Prelazi palcem po njenoj jagodici. „Nikada te ne bih povredio, Elis."

Ona okreće glavu i grize ga za prst. „Bolje bi ti bilo da i ne pokušaš."

On se smeje, podiže je i vrti. „Onda se vidimo u utorak."

„Da. Ima samo jedan mali problem."

„Koji?"

„Ne znam ni adresu ni broj tvog telefona."

Spušta je. „Pobogu. Sad ću ti dati." Žvrlja po parčetu papira, a zatim se ponovo ljube. „Sigurna si da nećeš sa mnom?", pita je posle nekog vremena.

„Jesam. Bolje da ideš pre nego što se predomislim. Kući!"

Elis maše dok se zadnja svetla njegovih kola udaljavaju. Tek što je auto nestao iza ugla, gleda papirić koji joj je dao. Na njemu je ispisan broj telefona, adresa, a zatim reči: „Volim te, Džon, XXX". Polazi stepenicama ka ulazu u zgradu.

Ulazi, petljajući s torbom u jednoj, i ključevima i bravom u drugoj ruci. Baca torbu na pod i naslanja se na vrata, i dalje držeći ključeve. Zatim ide kroz stan, pušta CD, širi zavese i puni čajnik. Soba joj je puna dokaza da se pakovala na brzinu u petak popodne – odeća je razbacana svud po krevetu, knjige su po podu. Oseća se čudno dok

gleda sve to. Zar je stvarno prošlo dva dana otkad je razbacala sve te stvari? Izgleda joj kao večnost, kao da čitav stan pripada nekom drugom. Baca se na krevet. Može da se raspakuje i ujutru. U stanu ispod počinje ritmična muzika i nerazgovetni glasovi koji je nadjačavaju. Ona leži na stomaku, obraza naslonjenog na ruku. Džonova poruka joj je smotana u šaci. Ispravlja je na prekrivaču. Čuje se zvuk voza koji klopara kroz noć, od čega se čitava kuća tresе. Negde u gradu, on skreće u svoju ulicu.

„Viđ'o sam ja tak'e k'o što si ti“, rekao je čovek dok se približavao En.

Ona je prinela cigaretu ustima i povukla dim. Čovek joj je odnekud bio poznat, i nije bilo nemoguće da ga je viđala u gradu, ali to je bilo verovatno stoga što su postojale stotine muškaraca u ovom mestu koji su izgledali kao on – proređena riđa kosa, dugmad na košulji koja samo što nisu popucala od stomaka koji kipti, džemper sa zakrpama od antilopa, jeftini štosevi. Izdahnula je dim, posmatrajući kako mu se oči cakle. Imao je ostatke pивske pene na krajevima riđih brkova.

„Jesi li?“, reče ona.

„Ti si Engleskinja, je l' tako? O, da.“ Sam je sebi odgovorio tako da En nije morala da se time zamara. „Viđ'o sam ja tak'e.“

„Stvarno? A kakve to?“

Stajala je sama u dnevnoj sobi velike zidane kuće na istočnom kraju Nort Bervika. Svuda oko nje su mladi *bračni* parovi, baš kao što su bili i ona i Ben, ćaskali, jeli, pili i flertovali međusobno. Bila to zabava nekog momka sa kojim je Ben išao u školu, a sada je bio zubar. Ispričao joj je to dok su dolazili ovamo.

Stajala je pored kamina. Bena je ostavila još davno, kada im je prišao neki čovek ozbiljnog izgleda sa labradorom na kravati i počeo da ih ispituje koji će auto kupiti te godine. A sada se iz kuhinje pojavio ovaj tip,

noseći dve krige piva kao da preti njima.

„Sitna“, rekao je, „plave oči. Plavuša.“ Glas mu se pojačavao kao motor kome se dodaje gas.

„Udata“, dodala je En, i podigla ruku kako bi mu pokazala zlatnu burmu na prstu.

„Oho“, rekao je, s naporom se usredsređujući naprsten, „Izazov! To volim. Daj da vidim.“ Sa treskom je spustio čaše na gornju ploču kamina, uhvatio je za ruku i gladio joj dlan. „Možda ne bi rekla, al' ja sam poznat čitač dlana.“

„Ma nemoj.“ Povukla je još jedan dim.

„O, da. Nego šta. Ti si jako strastvena, jako osećajna. Al' nešto nemaš u životu i zbog toga si mnogo nezadovoljna, al' to kriješ.“

Pokušala je da povuče ruku, ali ju je čovek čvrsto držao znojnim prstima.

„Šta je sad ovo?“, pitao je, prevlačeći prstom preko zupčastog, bledog ožiljka koji joj se pružao preko dlana, na šta su joj se prsti refleksno trznuli. „Mora da je bila gadna posekotina. Šta je to bilo? Ovo ti je napravio muž, je l' tako?“

Izvukla je cigaretu iz usta. „Pusti mi ruku“, izgovarala je reči jednu po jednu, veoma razgovetno, „ti ružni, mali trolu.“

Potpuno zapanjen, pustio je da joj ruka isklizne iz njegovog stiska. Očešavši se zadnjicom o rešetku kamina, En se progurala i izgubila među ljudima za koje je znala da je posmatraju, ali nije je bilo briga.

Tražila je Bena. Gde je nestao? Činilo joj se da su prošli sati otkada ga je ostavila sa onim dosadnjakovićem. U hodniku je videla vlasnicu kuće kako stoji uz ikebanu od odvratnog osušenog plavog cveća i došaptava se sa nekom drugom ženom. „Jeste li videli moga muža?“,

pitala je En.

„Bena? Ako se ne varam, poslednji put kad sam ga videla, bio je u trpezariji. I to ti je to. Lepo ja mom Piteru ponekad kažem: ako ne možeš da ponekad sebi daš malo oduška, šta onda možeš?“

„Da.“ En je ispravila porub na svojoj bluzi. „Ovuda, je li tako?“

„Baš tu, sa Vaše leve strane. Ne možete da promašite.“

„Hvala.“

Progurala se hodnikom između mnoštva ljudi koji su stajali duž zidova sa pićem i cigaretama. Ženska tela bila su mekša i sklanjala su se da je puste da prođe. Muškarci nisu odstupali, čuvali su svoje teritorije i nisu se pomerali dok je pokušavala da se progura mimo njih. Imam trideset jednu godinu, razmišljala je En, moje tri devojčice spavaju u svojim krevecima, šta ja ovde tražim?

U trpezariji je žena u preuskim pantalonama sedela na stolu od šlifovanog stakla i mazila prugastu mačku. Dvojica muškaraca su stajala ispred nje.

„Stvar sa edinburškim školama je“, govorio je jedan od njih, „što će ti se dete garantovano mešati sa drugima koji imaju inteligenciju alfa tipa.“

„Ali ti za srednje škole to niko ne garantuje“, reče žena.

„Ni u kom slučaju“, potvrdio je drugi muškarac.

„Izvinite“, reče En prišavši im, „da niste možda videli Bena?“

„Kog Bena?“, pitala je žena. Mačka se izvila, podigla rep i pokazala im svoj anus.

„Bena Rajksa.“

„Aaaaa“, rekla je žena i podigla je ruku. „Ti si En, zar ne? Ne mogu da verujem da se nismo već upoznale. Ja sam Gili. Ovo je Skot, a ovo je moj muž Brajan.“ Obojica su klimnula glavom. „Moja Viktorija je ista generacija kao

tvoja Kirsti."

„Tačno."

„Baš smo prežvakavali stare priče na temu privatne ili javne škole. Šta ti i Ben mislite o tome?"

„Hmm, pa ovako, Kirsti ima tek sedam godina, a Elis je tek pošla u prvi razred, tako da..."

„Mala Elis! Znam je! Videla sam je kako izlazi iz škole sa Kirsti. Predivne su. Obe. Elis ima strašno tamnu kosu, zar ne?"

„Ne", En je počela da se povlači, „to jest, da. Da, ima. Pa, moram da nađem Bena. Drago mi je što sam vas upoznala. Sve troje."

Posmatrali *su* je dok je odlazila, pomalo iznenađeni.

En se vratila do vrata dnevne sobe i propela na prste ne bi li videla da li je Ben tu negde. Trol se takmičio u ispijanju piva sa nekim dugajlijom. Baš kada je htela da se vrati u hodnik, muškarac smeđe kose, u tesnim kožnim pantalonama uhvatio ju je oko struka. „Ajde da đuskamo."

„Ne."

„Što se ne bismo malo zezali? Ti i ja?"

„Ne. Molim te."

„Ma daj, opusti se. Jednom se živi."

En mu se otrgla, udarivši tašnom u radijator, što je proizvelo dug, nizak ton, kao violončelo. Progurala se do hodnika. Ben joj je toliko bio potreban da je mislila da će zaplakati. Znala je da je on negde u kući, ali nije mogla da ga pronađe. Stajala je u podnožju stepeništa i osećala potrebu da iz sveg glasa vrisne njegovo ime i zamoli ga da dođe.

Čim je videla čoveka-trola kako tetura iz sobe, potrčala je uz stepenice pokrivena debelim prostirkama i zaključala se u kupatilu. Spustila je poklopac klozetske

šolje i sela. Tašna joj se vukla po podu, a palcem je ritmično prelazila preko konture svog ožiljka. Domaćica kuće je kupatilo ukrasila zelenom bojom. Na redovima cigala bile su iscrtane plaže, školjke i morske zvezde. Iznenadilo ju je što vidi dijafragmu, čistu i spremnu za upotrebu, u kutiji na ivici kade. Ustala je, pogledala se u ogledalu, i utvrdila da izgleda kao da će da povrati. A onda je shvatila da je to odsjaj odvratne zelene boje sa zidova na njenoj svetloj koži.

Čula je nekoga na stepeništu. „Ima dan vožnje do Dovera, pravo do Al“, čuo se ženski glas, „zatim noćnim trajektom, a onda još oko dva dana vožnje do Alpa. Ili mi je bar Denis tako rekao.“

„Pa, nadam se da neće biti previše naporno, zbog dece i svega ostalog.“

Ben. Bio je to Benov glas. Bez sumnje. En se bacila na vrata i širom ih otvorila. Hodnik i stepenište bili su pusti.

„Bene?“ Spustila se par stepenika i videla je more lica dole u hodniku. Okrenula se i požurila natrag na sprat. „Bene! Bene!“

Gde je, za ime boga, bio taj čovek? Bila je sigurna da nije mogao biti daleko.

„Bene? Gde si? Bene!“

A onda je odnekud čula njegov iznenađeni glas: „To je moja žena.“ Nagnula je glavu u stranu pokušavajući da odredi odakle dopire. „En!“, čula ga je kako je zove. Negde je gore. Definitivno.

„Molim!“ Uskobeljala se uz stepenice. „Bene! Ovde sam! Ovde!“

Naglo je otvorila prva vrata, ali je prostorija, neka vrsta ostave, bila je u tami. Osetio se jak miris tikovine i paste za poliranje. Zvučala je sama sebi kao da će da zaplače i zalupila je vrata. A onda se on stvorio iza nje, spuštajući

ruku na njenu. „Zdravo“, rekao je, „odakle si me zvala?“

„Bene.“ Naslonila je glavu na njegovo rame. Od olakšanja joj se steglo grlo i ništa više nije mogla da kaže. Pokušao je da je odmakne, ne bi li joj video lice, ali ga nije pustila. Smejao se; bilo mu je pomalo neprijatno, ali videlo se da je zadovoljan.

„Jesi li dobro?“

„Gde si bio? Nestao si... Nisam znala gde si.“

„Kako to misliš? Bio sam ovde sve vreme.“

Otrla je čelo o kragnu njegovog sakoa i poljubila ga u vrat. „Možemo li da krenemo kući?“, prošaputala je u njegovo uho. „Molim te.“

Osetila je kako se on osvrće da vidi da li ih neko gleda i još čvršće se privila uz njega. „Hajdemo kući“, šaputala je, „odmah.“

Još uvek je pokušavao da joj vidi lice, ali ona je čvrsto bila priljubljena uz njegovo rame. „Ako to... ako to želiš.“

„Želim.“

„Doneću naše kapute.“ Pokušao je da se odmakne, ali ga En još nije puštala.

„Idem s tobom.“

„Važi.“ Obuhvatio ju je rukom oko struka, pridržavajući je kao da je ranjenik. „Onda da krenemo.“

En je smestila stopala na najvišu prečagu visoke stolice. Nije volela da sedi na njima. Te stolice su napravljene za visoke ljude. Ona se plašila da sedi na njima i osećala je vrtoglavicu. Kada bi se jednom i popela, bilo joj je teško da siđe. I najmanja razlika u dužini nogara izazivala je upozoravajuće kuckanje o pod, što ju je plašilo i teralo je da čvrsto drži sedište.

Sedi je u fakultetskoj laboratoriji. Opušta je tišina koja tamo vlada. Drugačije je nego u biblioteci, u kojoj je

vazduh težak od koncentracije i prepun reči odštampanih crnom bojom na beloj podlozi. Ovde ljudi razgovaraju, ali upola glasa. Nema površnih ćaskanja, nego se uvek priča o poslu, rezultatima eksperimenata i aparaturama. Niko ne govori duže nego što je nužno, niti postavlja lična pitanja. Bezbedno je i izolovano: znaš da svako dolazi ovde da bi obavio svoje eksperimente, a zatim ode.

Na pultu ispred nje nalaze se skalpel, ploča za seciranje napravljena od tamnog, tvrdog drveta i snop stabljika biljaka, načupanih listova i cvetova. Zna da se od nje očekuje da izvede eksperiment u vezi sa sistemom kapilarnih cevčica u drvetu, da raseče stabljike, natopi ih tamnoplavom bojom i da ih stavi na pločicu mikroskopa.

Kada je profesor prošle nedelje najavio da će morati da rade taj eksperiment, En je sedela držeći olovku iznad sveske. Tokom čitavog predavanja, svi oko nje su ispisivali beleške i dijagrame, stranicu za stranicom, ali ona nije bila u stanju da poveže bujicu zvukova koji su dolazili iz profesorovih usta u suvisle reči. Nije imala pojma zašto mora da puni kapilare plavom bojom i da ih posmatra pod mikroskopom, čak nije imala ni predstavu šta treba da gleda kada sve to uradi.

Zabacuje pramen kose sa lica, ispravlja leđa, sastavlja kolena i uzima skalpel. Ona to može da uradi, ona može, stvarno može. Pritiska vrh skalpela o dno stabljike. Tesna, nabrekla kora se razdvaja i iz nje kaplje beličasti sok". Bez ikakvog napora raseca biljku na dve identične polovine. Listovi jorgovana padaju, gomilaju se po radnoj ploči. Ona ih slaže jedan do drugog po stolu. Ona može to da uradi. Ona može to da uradi. Ona to radi.

Uzima narednu stabljiku i drži je palcem i kažiprstom leve ruke. Sunce se kroz visoke prozore probija u laboratoriju. Budući da su prozori prilično razmaknuti,

stolovi su dodatno osvetljeni belim svetlom koje imitira dnevno: naizmenično se smenjuju stolovi u tami sa onima na suncu. En sedi na jasnom, gotovo biblijskom zraku svetlosti, a instrumenti oko nje bacaju tamne senke jasnih ivica. Vidi sopstvene laktove naslonjene na radnu ploču, šake u vazduhu, noge prekrštene ispod stolice; prosto ne može da veruje da ima tako jasne obrise pošto se oseća potpuno nematerijalno, bezoblično, kao da je lišena bilo kakve forme.

Ponovo gleda svoje šake i gotovo zainteresovano posmatra kako se skalpel koji drži useca u kožu na njenom levom dlanu. Prsti u kojima je držala stabljiku otvaraju se naglo, ali sečivo nastavlja da se urezuje. Svetluca, crveni cvet niče joj na dlanu, i počinje da se brzo razliva preko mekog tkiva u korenu palca i niže ka ručnom zglobu. Nema bola. Ali zato, dok skalpel ide po njenom dlanu, razdvajajući joj liniju života, čuje jasan zvuk, kao kad kosa prolazi kroz travu. Prsti joj je grče i skupljaju. Pušta da skalpel padne. Oseća da joj je rukav mokar sve do lakta.

Kao da joj se promenio čitav pogled na svet: odjednom joj svi izgledaju bliže. Može da čuje šapat dvojice kolega za stolom na drugom kraju prostorije, kako raspravljaju o količini metanola u pipeti koju je jedan od njih uzdigao naspram prozora. Ne opažaju je. U prednjem delu laboratorije nalaze se ogavni insekti u staklenim kutijama: šuščaju, migolje se i grebu tanušnim zglavkastim nožicama, krećući se po svojim zatvorenim, simuliranim svetovima napravljenim od lišća; čestice prašine se kovitljaju u zracima svetlosti; Bunzenov plamenik tri stola dalje urliče kao vodopad.

En klizi niz stolicu sve dok stopalima ne dodirne pod. Radna ploča kao žedna biljka upila je svu krv koja je

kapala po njoj. En se gadi toga i jedino zna da želi da ode što dalje od tog komada drveta natopljenog krvlju, i što dalje odavde. Gleda po sobi kao da upravlja reflektorom: posude sa izvijenim grlicima, narandžaste gumene cevi koje idu od boca sa gasom do plamenika, iza čijeg plamena prostorija izgleda kao da je pod vodom; ona dvojica su sada pognuta nad komplikovanim sistemom staklenih cevi; momak svetle kose sedi za mikroskopom, polako zavrtnjem prilagođavajući sočivo kako bi mogao da gleda; devojka nešto mučka u epruveti; mladić skida jaknu i kači je za ekser; polica sa nizovima tegli u kojima su u formaldehidu potopljeni gušteri, gumasta prasad i fetusi čvrsto zatvorenih očiju.

Polazi glavnim prolazom ka vratima. Prolazi pored devojke sa epruvetom. Ova ne diže pogled. Dok prilazi momku koji gleda kroz okular mikroskopa, verovatno usled trzaja glavom ili zabacivanja kose, jedna od njenih ukosnica izleće iz njene pažljivo napravljene punđe. Verovatno je satima klizila sa mesta gde ju je En zabolala tog jutra, vučena gravitacionom silom, i baš u tom trenutku pada na popločani pod, uz metalni zvuk koji je podsećao na zvučnu viljušku. To je neuobičajen zvuk u laboratoriji – usamljeni glas nečeg ličnog među svim tim žamorom vrenja, seckanja i kondenzacije. En to čuje i zdravom rukom dodiruje kosu. Oseća pramen koji joj je pao na rame. I mladić za mikroskopom ga čuje i diže pogled sa okulara. Oči mu počivaju na En samo delić sekunde, automatski se vraća snopu svetla koji pada na ključali rastvor joda, a onda skače sa stolice. „Isuse Hriste!”

Hvata En za povređenu ruku, odnekud izvlači stoličicu i vodi je do nje. Ona oseća olakšanje. Lice joj se zajapurilo, a mišići nogu su umorni od neudobne visoke stolice.

„Gde si se posekla?“, pita je tiho, mirnim glasom, naginjući se ka njoj. „Možeš li da mi pokažeš?“

Ona pokušava da opusti prste, ali bol joj se iznenada širi do ramena. Zadihana je od šoka, suze joj naviru iz očiju i kotrljaju se niz obraze. On joj drži ruke nad lavaboom i odvrće slavinu. Krv se spira i, praveći spirale na belom porcelanu, sliva se u odvodnu cev. Kroz vodu oboje vide crvenu posekotinu koja joj preseca dlan po dijagonali. Mladić je posmatra, mršteći se. „Dobro“, kaže on, „sve je u redu.“

On se povija i počinje da izuva cipelu. Ostali iz laboratorije prekinuli su sa radom i okupili su se da vide šta se dešava. Svi stoje i zbunjeno gledaju kako se mladić svetle kose muči sa čvorom na pertli. Enina mlitava šaka leži na stolu kao da joj više ne pripada. On izvlači pertlu iz cipele, uzima je za ruku i podiže je iznad njene glave. Lice mu je napeto od koncentracije, podvezuje joj ručni zglob i čvrsto zateže čvor.

En se stresa. „Previše je zategnuto“, kaže i ponovo počinje da plače. „Boli me.“

„Znam. Žao mi je. Ali presekla si krvne sudove“, objašnjava joj nežno i strpljivo, „kao i većinu tetiva, kako mi se čini, tako da moramo da zaustavimo dotok krvi u šaku.“ Seže u džep, vadi belu maramicu i, pre nego što En stiže da ustukne od iznenađenja, presavija je i prinosi njenim vlažnim obrazima. „Tako.“ Zatim se okreće ka ljudima koji bulje u njih. „Idem da pozovem hitnu pomoć. Može li neko da ostane ovde i drži joj ruku ovako dok se ja ne vratim?“

Kasnije, ulazi zajedno s njom u kola hitne pomoći. Kaže joj da se zove Ben, Ben Rajks, i da radi doktorat. Obožava Edinburg, posebno botaničke bašte, nije odavde, dolazi iz gradića na obali mora, istočno odatle. Pita je za

ime, odakle je, da li je dosta putovala po Škotskoj, dopada li joj se biologija, kako joj je ruka, kako je uopšte uspela da se tako duboko poseče, da li je i dalje boli, može li nekako da joj pomogne. Ali En se sada oseća čudnovato. Kako se dogodilo da završi u zadnjem delu ambulantanjih kola sa brbljivim Škotlandđaninom, na čijoj košulji se nalazi njena krv, a na maramici njene suze? Oseća se kao da joj je životni put nekako skrenuo: gde li bi se sada nalazila da se nije posekla, ili da joj nije ispala šnala dok je prolazila pored Bena Rajksa i tako ga naterala da podigne pogled? Sve to je tako neočekivano i ne voli taj osećaj, ne sviđa joj se što se ovaj čovek toliko brine za nju, što joj je šaka posečena i umazana, i što sada pulsira, i što toliko želi da mu kaže da je ponovo uhvati za ruku svojim nežnim prstima, kao što je to učinio tamo, u laboratoriji, dok joj je krv liptala iz vene.

Ruka joj je zavijena, zašivena i manje je boli. Obešena joj je na grudima dok sledećeg jutra otvara svoj ormarić i u njemu nalazi mali koverat na kome je plavim mastilom napisano „Ana”. Oštra, četvrtasta slova. Videvši pogrešno napisano ime, srce počinje da joj lupa: zna od koga je. Ruka počinje da je boli od uzbuđenja. Nikada ranije nije dobila ljubavno pismo. Nikada to nije ni poželela. U biblioteci zadiže rub papira i otvara koverat nožem za hartiju. Međutim, ono što iz njega izlazi nije pismo koje drži ljubav u svojim prevojima ili u mastilu, nego gomila četvrtastih papirića, svaki sa po jednim slovom. En gleda u njih, zbunjena i razočarana, i pušta da joj ispadne. A onda vidi da je u uglu svakog od pravougaonika broj.

Napeta, širi ih pred sobom kao krupije, okrećući one koje su pali na naličje. Ljudi oko nje prolaze između polica, okreću stranice knjiga, pišu po papirima. Ali En pravi reči od iseckanih papirića, histerično traži sledeći

broj, sledeće slovo, oseća kako joj krv pulsira u celom telu. Ne mogu da prestanem, čita prve reči. Ne mogu da prestanem, ne mogu da prestanem, ponavlja u sebi dok pretražuje gomilu papirića pred sobom. On ne može da prestane. Šta ne može da prestane? da mislim. A zatim: na tebe. Hajde da se nađemo u Srcu Midlotijana, čim budeš mogla, Ben.

En naglo ustaje. Zatim seda. A onda skuplja sva slova i vraća ih nazad u koverat. Zatim odlazi do najbliže osobe. „Oprostite, znate li šta je Srce Midlotijana?“

Nikada ranije nije bila u katedrali, nije do sada uočila da se ispred vrata, ugrađeno u kaldrmu, nalazi srce od kamena. Zabrinuta je dok se penje Rojal majlom, razmišlja o tome da neće uspeti da ga pronađe u kaldrmi, da će se možda mimoići sa Benom, da će on pomisliti da se ona nije ni pojavila, da je možda otišao. Ali vidi ga, čim skreće iza ugla potamnele katedrale, kako sedi na klupi, umotan u kaput, sa knjigom u rukama. Videvši je, ustaje i blago joj mahne. Ona razmišlja: niži je i sitniji nego što mi se činilo. Ona razmišlja: da li ga volim? Ona razmišlja: razvezao je svoje pertle i podvezao mi ruku da bi sprečio da iskrvarim. Ona razmišlja: koliko li me dugo čeka?

Ponekad sam ovde, ponekad sam na nekom drugom mestu, blokirana – odblokirana. Ali katkad sam bliže nego inače i mogu da čujem, namirišem ili osetim stvari koje ne mogu da vidim. To je kao plima koja mi zahvata telo i nosi me ka svetlu i zvuku.

Sada su svi ovde i baš mi je milo.

Otac je imao običaj da nam priča kako je upoznao majku („Podigao sam pogled, i bila je tu, krv joj liptala iz ruke i padala na pod“), a mi bismo joj tražili da nam pokaže ožiljak, beo i uglast, poput munje na njenom dlanu. Nekad bi to učinila – otvorila bi dlan pred nama, slično biljci koja reaguje na svetlo – a nekad ne.

Tokom čitavog života zamišljala sam tu scenu – imam u glavi savršenu sliku laboratorije i svega u njoj; majka sa skalpelom koji je skliznuo i posekao je po ruci; njen hod između stolova; otac koji jedini skače da joj pomogne; zajednički ulazak u kola hitne pomoći. Sasvim jasno ih vidim: majka je mlada, duga kosa joj je skupljena šnalama, otac, sa cipelom bez pertle koja spada dok hoda, bela pamučna maramica koju je Elspet oprala i ispeglala.

Ali danas, u ovakvom stanju, lebdim blizu plafona i odozgo posmatram laboratoriju kao da je kuća za lutke: vidim majku kako ide ka ocu; rukav joj je natopljen krvlju. I u trenutku kad on čuje pad šnale na pod i podiže pogled da je vidi prvi put u životu, želim da ih uzmem u ruke, podignem i dlanovima čvrsto pritisnem jedno uz drugo,

kao da su figurice od plastelina.

Jedino svetlo u tom trenutku bilo je od vatre koju je neko raspalio – otkrila je da joj se glasno šištanje uvlači u uši ako se okrene na tu stranu. Lica u pozadini rastapala su se i transformisala u titranju vreline. Iza njih još uvek je mogla da nazre liniju horizonta i obalu. Ako bi okrenula glavu na drugu stranu, suprotno od vatre i uskovitlane, bučne muzike koja je bubnjala iz zvučnika, mogla je da čuje ritmični šum talasa koji se naizmenično povlače i razbijaju o obalu.

Ustala je i otrla pesak sa zadnjice svoje duge, crne suknje. *Gde je Ketī?* Nestala je nešto ranije iza peščane dine u potrazi za pićem, nakon što ju je naterala da obeća da će je čekati. Elis je zurila u tminu, zagledana, tražeći Ketinu plamenocrvenu kosu. Otišla bi da je potraži. Čupkala je kraj boe od perja koja joj je visila preko ramena i uputila se ka podnožje dine, prema vatri i najvećoj gužvi na žurki, gde su stajali unaokolo ili igrali u ritmu muzike. Čizme su joj tonule u meki pesak, a stopala su se, ponesena strminom, kretala brže nego što je htela. Bila je ushićena iznenadnim ubrzanjem i raširila je ruke, kao da se suprotstavlja strujanju vazduha: činilo joj se da će prozujati kraj grupica ljudi, dok joj se stopala kreću bez njene volje, a pramenovi kose i krajevi perjane boe lepršaju za njom. Zaustavila se tako što se zakucala u nečija leđa, smejući se. Ko god da je to bio, morao je da je zgrabi za ruke da bi sprečio da oboje padnu.

„Izvinjavam se“, rekla je bez daha, „žao mi je, nisam mogla da se zaustavim.“ Osoba je nije puštala.

Napregнула je oči u polumraku. Bio je to momak, viši od nje. Neko koga poznaje? „Izvini“, ponovila, očekujući da će je pustiti. Okrenuo ju je ka vatri i zurili su jedno u drugo, osvetljeni demonskim, narandžastim odsjajem plamenova. Poznavala ga je – bio je to Endru Inerdejl, Kirstin vršnjak. Brat mu je bio godinu dana mlađi od Elis. Ili možda dve? Njihov otac, nekakav umetnik, bivši hipik koji je živio blizu Nort Bervika, držao je antikvarnicu u Haj stritu. Još uvek držeći je za mišice, rekao je: „I mislio sam da si to ti.“

Bila je istovremeno ljuta, radoznala i polaskana. Lice mu je bilo veoma blizu njenog i mogla je da oseti oštar miris piva u njegovom dahu. Očima je u polumraku pročešljavao njeno lice: bilo je nečeg u njegovom pogledu što ju je uznemirilo. Spustila mu je dlanove na grudi i odgurnula ga. Zateturao se unazad, uzdahnuvši tiho od iznenađenja. Okrenula se i nestala u gužvi, tražeći Ketu, ušuškavajući se u perje koje joj je bilo omotano oko vrata.

Perjanu bou pronašla je u dnu Elspetinog plakara. Bezvoljno je pipala po mraku tražeći džemper koji ju je baka zamolila da donese, kada su joj prsti očešali o nešto mekano, svilenkasto i elastično. Iznenađeno je povukla ruku, pregledajući je, kao da je očekivala da ju je to nešto, što je upravo dodirнула, povredilo. A zatim se sagla, tako da je stajala u visini police, i pažljivo je ponovo zavukla ruku unutra. Ovoga puta nije ustuknula kada je osetila lagani dodir, nego je uhvatila to i povukla ga ka sebi. Razmotalo se poput kobre koju je neko izvukao iz njene jazbine u dnu plakara, i u roku od par sekundi duga niska zelenkasto-crnog perja njihala se pred zapanjenim očima. Izvlačila ju je i izvlačila, i krajevi su joj, kada ju je stavila oko vrata, dosežali gotovo do poda. Omotala je nekoliko puta oko vrata i pogledala se u Elspetinom ogledalu.

Perje koje joj je dopiralo do ušiju bilo je glatko, uljano zelenkasto-crno, kao ono na vratu čvorka. Po sredini boe, gde je bilo utkano u nevidljivi gajtan, bilo je paperjasto i mekano, pre no što se pretvaralo u čvrsta, zašiljena pera sa izuvijanim vlaknima čiji su je vrhovi golicali po obrazima kao travke. Nikada ranije nije videla nešto tako lepo, niti je tako snažno poželela da to ima: počela je da cvili od žudnje, od želje da ta stvar bude njena. Zašto je to baki bilo potrebno? Zašto je nikada ranije nije videla? U kakvim je prilikama Elspet to nosila i hoće li joj je dati?

Nekoliko trenutaka stajala je pred ogledalom i prevlačila prstima preko spoljašnjih pera. A zatim je uzela džemper koji je Elspet tražila i sišla niz stepenice, dok joj se boa od perja vukla kao rep morskog čudovišta.

Elspet joj je, naravno, poklonila bou, i večerašnja žurka na plaži bila joj je premijera. Pazila je da krajevi ne dodiruju pesak dok se provlačila između ljudi. Stresala se od same pomisli na vlažan pesak među glatkim perima.

Iznenada ju je nečija ruka obuhvatila oko struka. Brzo se okrenula, ali bila je to nasmejana Kirsti koja se stvorila iz tame. „Zdravo, curo“, rekla je Elis, stavljajući ruku oko sestrinog toplog vrata, „kako si mi?“

Hodale su zagrljene kroz masu ljudi. Kirsti se svom težinom oslonila na nju.

„Sasvim dobro. A ti? Dobro se provodiš?“

„Mhm. Izgubila sam Ketí. Da je nisi možda videla?“

„Hmm, ne. Mislim da nisam.“

Neko je iza njih povikao: „Kirsti! Kirsti!“, i Kirsti se izvukla iz Elisinog zagrljaja i nestala u tami. „Moram da palim“, rekla je preko ramena. „Vidimo se kasnije.“

„Važi. Kad ćeš kući?“, viknula je Elis za njom, ali ova je nije čula.

Popela se na vrh druge dine, tresući se od oštrog vetra

koji je uvek duvao noću, i tražila je Keti. Nije mogla da je nađe. Ako pođe kući, bolje bi joj bilo da deo puta ide uz obalu nego da ide prečicom preko terena za golf: bilo je previše mračno i sigurno bi upala u neki jendek. Mnogo bolje je poznavala put uz more. Spustila se niz padinu, ovoga puta držeći se za busenove trave kako bi održala ravnotežu, i pošla je niz plažu. Nekoliko ljudi ju je dozivalo. „Oдох kući“, doviknula im je, dok joj je vetar nosio glas, „baj-baj.“

Bez kontrasta svetlosti vatre, bilo je mnogo lakše gledati kroz tamu. Krune talasa hvatale su ono malo mesečine što se probijalo kroz guste oblake. Udaljivši se oko pet stotina metara od zabave sa koje je otišla, okrenula se i vratila par koraka, gledajući majušne tamne siluete naspram odsjaja vatre. Zatim se ponovo okrenula i pogledala u pravcu u kome je pošla. Kožom su joj prošle prve srsi jeze kada je videla mračnu, praznu plažu. Prekrstila je ruke, uvukla šake u rukave i hodala je brzo, pognute glave, dok su joj čizme tonule u vlažni pesak na obali, a rubovi sukne su se vukli po slanoj vodi, pesku, morskoj travi i sićušnim ljušturama školjki. Kada su se oštre stene Point Gerija pomolile iz mraka sličnog katranu, počela je da se opušta. Disala je u perje oko vrata i počela je da šapatom pevuši pesmu koju je čula na žurki. Nema još mnogo.

Zaustavila se, a dah joj je zastao u grlu. Na stenama pred njom nalazio se neko; mirno je stajao. Mogla je samo da vidi siluetu, tamnu naspram neba. Sklonila je kosu sa lica i viknula je: „Hej! Ko je tamo?“

Ko god da je bio, nije odgovorio, nego je skočio sa stene i pošao prema njoj.

„Ne!“ , vrisnula je. „Ne prilazi mi! Vrištaću! Reci mi ko si!“

Osoba se zaustavila i sklopila ruke, kao da moli. „Izvini.“ Bio je to neki mladić. „Ne boj se“, rekao je. „Jesi li to ti, Elis?“

„Možda“, odgovorila je, još uvek uznemirena. „Ko si ti?“

„Endru“, rekao je i ponovo krenuo ka njoj.

„Endru Inerdejl?“ , insistirala je.

„Da.“

„Da znaš da sam se zbog tebe usrala od straha, Endru Inerdejl“, rekla je i pošla dalje. Mogla je da ga oseti negde iza sebe - čula je kako dahće dok pokušava da uhvati korak s njom.

„Izvini. Stvarno mi je žao. Nisam hteo da te uplašim.“ Glas mu je bio ravan, veoma blizu nje.

„E, pa jesi.“

Neko vreme hodali su u tišini, a onda je Elis stala i rekla: „Ja ovde skrećem ka terenima za golf.“

„Poći ću s tobom.“

Oklevala je. Krv joj je pulsirala u slepoočnicama. Bila je nervozna, uzbuđena i zbunjena zbog siluete muškarca koji se nalazio u mraku kraj nje. Da li ju je uplašila napetost u njegovom glasu?

„Važi“, kazala je.

Preko terena za golf videli su nisku sumpornožutih uličnih svetala. Malo se smirila dok su im se približavali i postepeno izlazili iz tame. Bio je visok i mršav, nosio je čizme sa debelim đonovima, kao i ona.

„Ti si Kirstina sestra, zar ne?“ , rekao je.

„Jesam.“

„Ne ličiš na nju.“

„Znam.“

Ošišana trava terena za golf ulegala se pod njihovim tihim koracima, i izbili su na omanji veštački brežuljak.

„Imaš dobre ocene?“ , upitao je.

„Aha. A ti? Jesi li odlučio šta ćeš da studiraš?“

„Jok.“

„Kako to?“

„Još ne znam. Mama želi da budem doktor, ali ja bih u umetničku školu, kao moj tata.“

„Onda tako i uradi. To je tvoj život, ne njen.“

„Znam.“ Zvučao je očajno. Počela je da ga sažaljeva. Okrenuo se ka njoj, osmehujući se. „Ne voliš hokej, zar ne?“

„Molim?“ Zablenula se u njega. „Ne, ne volim. Otkud znaš?“

„Petkom prva dva časa imam istoriju, a ti fizičko. Ja sam u istorijskom kabinetu, evo ovde“, pokazao je rukom, „a ti si na igralištu, evo ovde“, približio je drugu ruku prvoj, „pravo od prozora.“ Ponovo se nasmešio. „Sedim do prozora. Uvek izgledaš nadržano.“

Nasmejala se. „I jesam. Mrzim hokej.“

„Vidi se“, rekao je. Zatim je zastao i uhvatio je za lakat. „Elis... hm... da malo posedimo ovde?“

Odmakla se, osećajući se nelagodno, i uvukla je ruke dublje u rukave. „Ne znam. Treba da palim kući.“

„Možeš još malo da ostaneš.“ Oprezno ju je zagrlio. Osetila je kako se njegovo telo priljubljuje uz njeno i kako delovi njegovog tela dodiruju iste delove njenog – njegove grudi i njene dojke, njegove butine i njene, izbočina na njegovom međunožju kroz pantalone pritiska njeno međunožje, pokriveno tankim materijalom suknje. Ruke su mu bile tanke poput konopaca, ali snažne. Privlačio ju je sve bliže.

Stajala je ukočeno, nesigurna. Progovorio je: „Stvarno mi se dopadaš, Elis. Gledao sam te u školi i mislim da si stvarno... stvarno.. lepa. Znam da si mlađa od mene i sve

to, ali mislim da bi sve bilo u redu. Šta ti misliš?"

Nelagodnost joj je gamizala po utrobi. Perje njene boe uz pucketanje se lomilo između njih i bockalo je kroz odeću.

„Ne znam“, kazala je i izmigoljila se. „Nemam pojma.“
Ponovo se uputila ka gradu.

Opet ju je uhvatio za ruku. „Elis, hoćeš li da me poljubiš? Molim te. Hoćeš li?“

Začuđeno ga je pogledala. Odakle je poticala ta strast? Izgledao je žalosno od stida i nelagode. Delovalo je da će da zaplače. Približio joj se i gledala ga je pravo u oči. Mučan, bezimni strah opet ju je obuzeo i dlanom je potisnula njegove grudi. „Ne“, rekla je i odgurnula ga. „Neću.“

Zatim se okrenula, privlačeći bou od perja. Potrčala je ka kućama na periferiji grada i nije stala sve do svojih ulaznih vrata. Dok su joj koraci ritmično dobovali po pločniku, a isprekidan dah joj je goreo u grudima, iznova je zamišljala ono što joj se učinilo da je videla. Njegove oči – identične boje kao i njene, sa svetlijim tačkicama u sredini. Gledajući u njegove oči, imala je utisak da gleda svoje.

Doktor Majk Kolman ubacuje novčić od pedeset penija u prorez automata za kafu i čeka. Plastična čaša izleće na metalnu rešetku i prevrće se na stranu. Vrela, smeđa tečnost curi iz cevčice preko izvrnute čaše, niz automat i po njegovim cipelama. „O, jebem li ti...”

Oseća kako bes ključa u njemu. Duboko uzdiše, ubacujući još jedan novčić u prorez. Žena u uglu nervozno prelistava časopise jedan za drugim, potpuno ignorišući damu koja je sa njom, postariju ženu, koja uporno ponavlja: „Kako ti je izgledao? Meni se čini da izgleda bolje. Kako je tebi izgledao?”

Pre dve noći, Majk je došao kući dobrano posle ponoći, očajnički željan sna, i u prizemlju susreo Melani, koja je jecala čvrsto grleći čupavog plišanog medu. Dadiljina vrata bila su zatvorena i on je devojčicu sam vratio u krevet. „Zašto mama više ne može da živi s nama?”, pitala je, istovremeno štucajući od plača. Pomilovao ju je po kosi: „O tome smo već pričali, Melani, sećaš li se? Mama sada živi sa Stivenom i možeš da je posetiš kad god poželiš”, a u tom trenutku želeo je da, kao i ona, zabaci glavu i počne da zavija. Konačno je zaspala, zamršene kose, sa palcem u ustima. On, naravno, nije mogao da zaspi. Jebeni Stiven – njegov takozvani najbolji prijatelj.

Sasipa gorku kafu u usta i stresa se dok je guta. Starija žena utonula je u tišinu, zagledana u žuta svetla. Majk

mrzi čekaonice, posebno noću. Fina matematika ljudskog života. Ali ništa, ništa na svetu nije tako gadno kao period između tri i pet izjutra, kada su svi posetioци i svi iz dnevne smene već davno otišli, većina pacijenata spava, a užasni šum disanja širi se bolničkim sobama i hodnicima. Tokom tih par sati umire najveći broj ljudi u bolnicama. Majk mrzi tu smenu više nego išta.

Vraća se kroz vijugave bele hodnike ka intenzivnoj nezi. Ne mora da razmišlja gde treba da skrene, niti da čita uputstva: ima dobar osećaj za prostor. Ima ovde ljudi koji tu rade duže od njega, a ipak se izgube. Majkova metoda, što nikome ne bi priznao, jeste da jednostavno ne razmišlja, da pusti da ga podsvest vodi, zabavljajući svoj mozak nečim drugim dok telo i instinkti preuzimaju kontrolu. Čini mu se da bi se, ako stane i razmisli kojim putem da krene, potpuno izgubio.

U sobi vidi ženu ravne plave kose, u crvenoj haljini, koja sedi pored kreveta. „Zdravo“, kaže on.

Ona se uspravlja i okreće se ka njemu gornjim delom tela.

„Zdravo. Ja sam Rejčel.“

Ima crne cipele visokih potpetica i bolno uskih špiceva. Na podu, pored stolice nalazi se kofer. Po natečenim očima vidi da je plakala. On ćutke proverava aparate i bocu za infuziju. Prisanja palac uz unutrašnju stranu Elisinog ručnog zgloba, prebrojava otkucaje kojima njeno srce šalje krv. Zadiže joj očne kapke, usmerava snop svetla u njene zenice, od kojih je jedna nepokretna, tamna i raširena kao morska sasa, a druga mala, treperava i crna. Oseća kako Rejčeline širom otvorene, zelene oči prate svaki njegov pokret.

„Kako joj je?“, pita ona. Glas joj ima punoću i neposrednost nekoga ko je navikao da dobije odgovore na

sva pitanja.

„Koliko je dugo poznajete?“, pita Majk.

„Godinama. Upoznale smo se na fakultetu.“ Sklanja kosu kako bi pogledala telo na krevetu. „Ona mi je, valjda, najbolja prijateljica.“ Ustaje, odlazi do prozora i gleda u neprozirni mrak. „Imamo potpuno različite živote, ali smo i dalje bliske.“

„Jeste li danas sreli njene roditelje?“

„Ne“, odgovara ona, a on bez osvrtnja zna da se udaljila od prozora po načinu na koji njen glas odzvanja, da je negde iza njega i da ga ponovo posmatra. „Pretpostavljam da smo se zamalo mimoišli. Ostala sam večeras na poslu duže nego što sam planirala.“

Majk podešava cev za dovod vazduha i plastični konus koji se nalazi na Elisinom licu; njegove ivice ostavile su crvene tragove na njenoj koži.

„Dakle“, kaže Rejčel dok obilazi krevet i vraća se na stolicu, „kako joj je?“

„Bez promene.“

„Je li to dobro ili loše?“

„Nijedno.“

Oboje posmatraju Elis. Majk prvi put opaža da se posekotine na njenom licu suše i pretvaraju u kraste, a da modrice dobijaju tamnu, ljubičasto-crnu boju. Ponovo mu pada na pamet kako je to čudno što veći deo tela može da otkáže, a da jednostavne stvari, kao što je zarastanje kože, i dalje teku kao da je sve u redu. Na neki čudan način smiruje ga da je posmatra, možda zbog ritma pumpe za vazduh, ili zbog toga što je nepokretna, osim veštački izazvanog dizanja i spuštanja njenih grudi. Seda na ivicu kreveta.

„Znate, kažu da je to možda namerno učinila. Pokušaj samoubistva.“

Pumpa ubacuje vazduh jednom, dvaput. Elisine grudi se poslušno dižu i spuštaju. Majk posmatra Rejčel.

Ne izgleda iznenađena. Gricka nokat na palcu vrhovima svojih belih zuba, oblikom sličnih dečijima. „Da”, jednostavno kaže posle nekog vremena. „Palo mi je na pamet.” Naginje se napred i prelazi prstom preko tanke kože na slepoočnici svoje prijateljice. „Elis, Elis”, šapuće, „zašto si to učinila?”

„Ne, ne, uopšte ne tako“, Elis tiho govori u slušalicu, bezuspešno pokušavajući da obuzda smeh. U kancelariji je danas tiho, svi su zaboli noseve u ekrane svojih kompjutera, ali su uši, kako ona zamišlja, podesili da čuju njen razgovor.

„Dobro, onda, a kako?“, viče Rejčel sa druge strane. Razgovara sa mobilnog telefona; puno je šuma, glas podrhtava dok hoda. Veza se na trenutak prekida, a zatim se čuje „... u krevetu, ili ne?“

„Rejč“, podseća je Elis, „u kancelariji sam.“

Rejčel uzdiše. „Dobro. Pričaćeš mi kasnije. I šta je sa mračnom, strašnom tajnom? Jesi li uspela da to iščeprkaš iz njega ili niste gubili vreme na razgovor?“

„On je Jevrej.“

Sa druge strane čuje se hućanje automobilskog motora, a zatim Rejčelin glas, odjednom miran, kao da je stala. „Koliko je Jevrej?“

„Kako to misliš, koliko je Jevrej? Zar se to stepenuje?“

„Naravno.“

„Pa“, Elis ne zna šta da kaže, „on je... on je... hm... rekao da ga brine šta će tata da kaže.“

„Shvatam.“

„Šašavo, zar ne?“

„Pa zapravo i nije. Nije to ništa neobično.“

„O!“ Elis je iznenađena. „Zar nije?“

„Blagi bože“, kaže Rejčel, „ponekad zaboravim to u

vezi s tobom."

„Šta zaboraviš?"

„Da si veći deo života provela zakopana u nekoj škotskoj selendri, hiljadu kilometara ni od čega. Naravno da nije neobično. Dešava se jebeno često. Je li problem samo u njegovom tati ili i u njemu?"

„Hm, nisam sasvim sigurna." Elis vraća film. „Mislim da je u obojici."

„Hmmm", čuje se Rejčel. „Moram da krenem uskoro. Treba da budem u sudu za dva minuta. Samo... samo se čuvaj, to je sve. Nemoj da se previše upuštaš pre nego što budeš sigurna šta je šta, važi?"

Elis se udaljava od Kemden dauna, stanice podzemne železnice, sa planom grada u rukama. Džonova ulica je uska i toliko kratka da na mapi čak nema dovoljno mesta da bude ispisano čitavo njeno ime. Uglavljena je između Kemden rouda i Rojal koledž strita. Penje se Kemden roudom, prolazi pored paba *Kraj sveta* na uglu, gde ljudi stoje sa čašama u rukama. Obasjana svetlima Sensberija, prelazi ulicu i kupuje bocu vina u maloj alžirskoj prodavnici ispred koje su se nalazili rafovi prepuni egzotičnog povrća i kaktusa. Prodavac zavija flašu u papir boje mahovine i viče za njom: „Lepo se provedi, mila!"

Pošto je nekoliko puta prošla ulicom uzduž i popreko, zagledajući brojeve kuća u polumraku, pretpostavlja da je njegova verovatno ona na drugom kraju tesne ulice. To je tipična viktorijanska zgrada severnog Londona. Svi prozori su osvetljeni, a prednja vrata su plava. Stojeći pred njima, može da oseti vibracije od glasne muzike koja dopire iznutra. Zvoni, a on joj otvara tako brzo da joj je delovalo kao da ju je čekao na vratima. Neuredan je,

košulja mu je sasvim izgužvana, a kosa štrči na sve strane. Naredne sekunde su zagrljeni; toliko čvrsto je drži u rukama da jedva hvata dah. Ne zna koliko su ostali tako. Sve joj je već poznato: njegov miris i način na koji joj glava naleže u pregib njegovog vrata, njegov dlan na potiljku dok se ljube. Odvaja se kako bi ga pogledala, prevlači prstima po njegovim usnama i obrazima. „Lepo je što te vidim“, kaže bespotrebno.

Pušta je unutra i zatvara vrata. „Uđi“, kaže, vodeći je za ruku kroz hol, sve do velike dnevne sobe sa visokim plafonom. Nekada su se tu nalazile dve prostorije, koje su sada bile spojene u jednu. Brodski pod se protezao od kibic fenstera na prednjoj strani kuće do zadnjih vrata koja su izlazila na malu baštu. Zidovi su okrečeni u tamnocrveno, cela jedna strana sobe pokrivena je policama za knjige. U uglu se nalazi neuredni sto sa kompjuterom i telefaksom koji povremeno trepće i svetluca. Tu su još i dva otrcana, udobna kauča, postavljena pod pravim uglom, i sto, zatrpan časopisima, novinama i knjigama.

Džon stoji iza nje, sa rukama oko njenog struka. „Pa?“, mrmrlja joj u uho.

„Šta pa?“

„Kako ti se čini?“

„Džone, predivno je. Neverovatna kuća.“

„Imao sam sreće. Kupio sam je novcem koji mi je ostavila majka. Često mi padne na pamet da bi trebalo da nađem cimera, ili da dovedem nekog prijatelja da se useli u gostinjsku sobu ili tako nešto, ali sam se navikao na lepote samačkog života. Ne bih čak voleo ni da živim negde drugde. Volim ovu kuću. Uglavnom sam u ovoj sobi. Ostatak kuće prilično je neopremljen. Jednostavno nikad nemam dovoljno vremena da sredim sve to.“

Ona prilazi biblioteci na drugom kraju sobe, dlanom prelazi po hrptima knjiga složenih u nizove, okreće se i gleda po sobi.

„Sviđa mi se”, kaže konačno.

„Dođi da vidiš ostale.”

Prati ga kroz hodnik i gleda kako mu se mišići bedara kreću u farmericama dok se penje uz stepenice. Stigavši na vrh, on se okreće i vidi je kako se smeška sama za sebe. „Čemu se to ceriš?”

„Ničemu”, odgovara ona, pokušavajući da se uozbilji, ali počinje da se smeje.

„Šta je bilo?” Hvata je za ramena i prislanja je uza zid. „Bolje bi ti bilo da mi kažeš.”

„Ma ništa”, guši se od kikotanja. „Samo sam razmišljala o... vikendu... Ma znaš.”

„Konkretno o kom delu vikenda, kad smo već kod toga?”

„O, ne znam.” Stavlja mu ruke na zadnjicu i privlači ga k sebi. „Možda o ovom.”

Ljube se. Ona iznenada oseća kako je prožima požuda. Želi ga; želi ga toliko da to oseća fizički, trnce i bol od žudnje. Želi ga tu, baš tu, na spratu u tami, dok jedino svetlo dopire iz sobe u prizemlju, i želi ga odmah. On otkopčava njenu bluzu, povija glavu da bi joj ljubio vrat i grudi. Ona petlja oko dugmadi njegove košulje, ali zbog želje je nespretna, i ne uspeva da ih probaci kroz rupice u platnu. „Prokletstvo”, kaže ona.

„Šta je bilo?” Glas mu je dubok i prigušen.

„Ne mogu da ti raskopčam košulju.”

Nakratko se odvaja od nje, obema rukama grabi zadnji deo kragne, prevlači košulju preko glave i baca je na pod. Ona pruža ruke ka njemu. Voli da oseti pod prstima njegovu glatku, toplu kožu i žilavost njegovog tela. Miluje

ga po leđima i rukama, ljubi ga u vrat i rame. A onda se zaustavlja. Nešto nije u redu: nešto je neprijatno, ima ga previše, i ona to primećuje gotovo nesvesno. Pokušava da izbistri svoj zamagljeni um i da formuliše suvislu misao. Miris. Oseća neki zloslutan miris.

„Džone?”

„Mmm?”

„Nešto gori.”

On podiže glavu i kao pas tragač njuši vazduh.
„Sranje.”

Juri niz stepenice i nestaje. Elis se naslanja na zid, u grudima joj podrhtava, a otkucaji srca sustižu jedni druge. Zaljubljena sam, razmišlja, volim ovog čoveka, volim ga. Ispituje svoja osećanja, pažljivo, kao neko ko hoda po tek izrasloj grani prvi put, otkriva njena ograničenja, traži znake slabosti. Je li uplašena? Da – neopisivo. Želi da proguta vreme, da proleti kroz dane, nedelje i godine sa njim, i da ih doživi baš sada. Ali, u isto vreme, želi da zamrzne trenutak: dovoljno zna o ljubavi i svesna je njene dvojakosti – nema ljubavi bez bola, nikoga ne možeš voleti bez tog nagoveštaja strepnje da se sve to može završiti.

Povlači rub svoje suknje i zakopčava dugmad na bluzi, istovremeno tražeći na zidu prekidač za svetlo. Gotovo je nervozna pri pomisli na silazak niz stepenice, jer će možda, samo možda, videti ravnodušnost u njegovim očima – ali u dubini srca oseća da neće. Misli da je on voli, ili bar da bi je mogao voleti, i dok prevlači dlanom po zidu, odsutno razmišlja koliko li će proći vremena pre no što mu kaže da ga voli. Prst nalazi prekidač i pali svetlo.

U prvom trenutku zaslepljena je i trepće obasjana jakom, električnom žutom svetlošću. Nema abažura na sijalici. Stoji i posmatra mali, nenamešteni hodnik. Vidi

troja vrata, sva malčice odškrinuta. Otvara prva i pali svetlo. To je Džonova spavaća soba: iznenađujuće je spartanska: bračni krevet pokriven je plavim prekrivačem, lampa za čitanje i gomila knjiga stoje pored njega. Veliki prozor gleda na ulicu. Ima želju da sve pretraži na brzinu – da otvori fioke, prelista knjige – da prikupi svaku moguću informaciju o tom čoveku koji joj je ušetao u život, ali, ipak, uživa i u voajerstvu; Džon, na kraju krajeva, i ne zna da je ona ovde.

Naredna soba je, očigledno, ostava u kojoj drži nepotrebne stvari. Manja je i nalazi se u zadnjem delu kuće, pretrpana je stvarima – dva bicikla u različitim fazama razmontiranosti, stari kompjuter iz koga kulja zamršeni snop raznobojnih žica, velika komoda sa fiokama, garderober, police pune fascikli, kamare odeće, hartije, novina, časopisa. Treća soba je kupatilo, obojeno kraljevskom tamnoplavom bojom. Kada je prostrana i tirkizna. Pored lavaboa nalazi se još jedna gomila knjiga – nešto poezije, Ibzenova sabrana dela i *Novinarski priručnik*. Sve vreme čuje se zvuk klokotanja i grgoljenja koji ona pripisuje cevima sve dok se ne okrene i iza vrata ne ugleda veliki akvarijum. Pumpa izbacuje vodu u ujednačenom mlazu i sve se presijava fluorescentnim svetlom: unutra nisu ribice nego čudno, nepokretno stvorenje.

Elis prilazi akvarijumu. Liči na guštera, ali je potpuno belo i potopljeno u vodu, i posmatra je majušnim crnim očima postavljenim visoko na glavi. Nikada ranije nije videla ništa slično: stvorenje oko glave ima krhke, ružičaste škrge u obliku listova, koje polako pulsiraju. Fasciniraju je stopala životinje: liče na šake neke lutke, nežne i blede, sa tananim, finim prstima. Izgleda neizrecivo melanholično. Najviše je pogađa nepokretnost

tog bića: ne pomera se čak ni kada se ona sagne da ga izbliza pogleda. Pita se koliko li će ostati tako, na pola dubine, bez namere da pomeri nogu ili rep. Zar ne bi trebalo da potone na dno pokriveno šljunkom? Dok ga posmatra, stvorenje se pokreće veoma sporo ka ivici akvarijuma, njegov mišićavi rep šiba kroz vodu; stigavši do kraja, udara nosom u zid i tone par santimetara u vodu, a zatim se zaustavlja, posmatrajući je netremice. Elis prislanja prste uz staklo. „A šta ti tu radiš?“, šapuće.

Posmatra je žalosnim, sitnim očima. Ona se uspravlja, okreće i odlazi u prizemlje.

Džon stoji bez košulje kraj šporeta u kuhinji, snažno mešajući nešto u tiganju. „Ćao“, kaže joj, „ne brini, nije potpuno upropašćeno.“ Naginje se i ljubi je. „Jesi li razgledala malo?“

„Džone, šta je ona stvar?“

„Koja stvar?“

„Ono u akvarijumu, tamo gore.“

„A to“, smeje se, „to je aksolotl.“

„Šta?“

„Aksolotl. Potiče iz Južne Amerike. Jedan od mojih rođaka ih uzgaja. Neverovatno je, zar ne?“

„Ali, je li to gmizavac, vodozemac ili šta već?“

„Oni su larve salamandera. Ako mu dozvolim da izađe iz vode, postaće salamander. Oni su jedina postojeća vrsta čije larve mogu da dišu.“

„Dakle, zarobljen je u večitom pubertetu?“ Ona sleže ramenima. „Kakva strašna ideja. Tako okrutno. Trebalo bi da ga pustiš da izraste u odraslog salamandera i spaseš ga bede.“

„Zar ti nije prijalo kada si bila tinejdžerka?“

„Nije! Mrzela sam to. Nisam mogla da dočekam da odrastem i napustim porodicu.“

„Stvarno?”

„Ma da. Bila sam odvratna tinejdžerka, bilo je gadno živeti sa mnom, a još grđe gledati me.”

„Ne verujem ti.”

„Stvarno. Uvek sam se oblačila u crno, radila sam strašne stvari sa svojom kosom i nisam ljudski popričala sa roditeljima pet godina.”

„Imaš li slike?”

„Nijednu koju bih ti pokazala. Bilo kako bilo, ne menjaj temu: držiš ono ubogo stvorenje zatočeno ni na nebu ni na zemlji.”

„Nije baš tako. Pre bi se moglo reći da mu je stalno dvadeset godina – može da diše, da ima veze, da živi normalan, srećan aksolotlovski život. Nikada ne stari, što i nije tako loše, kako mi se čini. Dorijan Grej među vodozemcima.”

„Ne izgleda mi baš srećno.”

„Trenutno ne, ali samo čekaj. On je noćni soj. Sada spava. Za par sati će se probuditi i zujati po akvarijumu i prekopavati pesak. Samo sačekaj pa ćeš videti.”

Džon otvara vrata rerne i saginje se da zaviri unutra. „Neće još dugo”, kaže i zatvara ih.

„Zar ti nije hladno?”, pita ona i grli ga s leđa, položivši glavu između njegovih lopatica.

„Nije”, odgovara, i Elis čuje i oseća kako mu glas vibrira u grudima. „Lepo mi je.”

„Lepo miriše.”

„Gladna si?”

Ona klima glavom.

Bilo je lepo voleti Džona. Ljubav je laka i čudnovata. Razmišljala sam u buci metroa, u pretrpanim autobusima, na poslu – šta je to u njemu izazvalo takvu moju reakciju?

Nikada nisam mogla da se odlučim i imala sam spiskove, kako uopštenih tako i konkretnih stvari: volela sam njegovu širokogrudost, njegovu sposobnost da se smeje na sopstveni račun, njegovu odlučnost, način na koji se predano posvećivao svakom zadatku, njegovu impulsivnost i to što je u svakoj situaciji zadržavao smisao za humor. Ali opet, volela sam i način na koji je kružnim pokretima prolazio kroz kosu kada je bio umoran, njegovu ispupčenu gornju usnu kada je bio ljut, to što nije mogao da ode na spavanje ako pored kreveta nije imao čašu vode i što ga je uvek iznenađivala količina hrane koju može da pojede.

Jako sam volela da ga gledam dok se brije. Moj otac je, otkako znam za sebe, koristio električnu mašinicu za brijanje, tako da me je čitav ritual starinskog brijanja fascinirao: četka od jazavčeve dlake koju mu je poklonio njegov otac, lavabo pun vode, brijač koji je otesao brzim, odsečnim pokretima pre no što bi njime dodirnuo lice. Sedela bih na ivici kade i posmatrala ga kako četkom pravi penu na dlanu, a zatim je nanosi na bradu. A posle toga žiletom struže po kratkim dlakama i pravi bizarne izraze kako bi zategao kožu. Ponekad sam stajala iza njega i imitirala ga, sve dok se jednog dana nije toliko zasmejao da se posekao. Volela sam to što njegovo lice, koje je hrapavo i bockavo ostavljalo crvene pruge po mome licu i telu, postajalo tako glatko da sam mogla da ga ljubim bez bojazni. Odsečene dlačice ostajale su na gomili, kao metalni opiljci u slivniku, nakon što bi voda otekla.

Volela sam ga više nego išta u svom životu. Kako sam mogla da znam da je on poklon koji neću moći da zadržim?

U rano subotnje jutro, telefon u Elisinom stanu počinje da zvoni. Džon leži u krevetu, prelistava vikend-izdanja novina, držeći čašu vode u ruci. Elis je u kupatilu. On sumnjičavo posmatra telefon. Viče: „Da se javim?“

„Da. Možeš li?“, čuje se ona sa druge strane zida.

On se isteže i podiže slušalicu. „Halo?“

Sa druge strane je potpuna tišina. Zvuci pljuskanja iz kupatila razležu se po celom stanu.

„Halo?“, ponavlja, ovoga puta glasnije.

„Da li je Elis tu?“ Ženski glas, odsečan i pomalo nervozan. Elisina majka. To mora da je ona. Spušta čašu na natkasnu. „Da“, odgovara, „tu je.“ Svestan je da, iz nekog nebuloznog majčinskog razloga, činjenica da se nepoznati muškarac javlja na telefon njene kćeri u rano jutro jeste razlog da ga Elisina majka automatski ne voli, kao i da će prema njemu biti gruba koliko god može.

„A mogu li, ako je već tako, da razgovaram sa njom?“

„Mislim da biste mogli,“ odgovara joj, a onda, samo da bi je nervirao, pita: „Šta da joj kažem, ko je traži?“

„Ovde njena majka“, oštro će ona.

Mora da odloži telefon i otrči na drugi kraj sobe da ga ne bi čula kako se smeje. „Elis“, viče ispred vrata kupatila, „tvoja majka je na vezi.“

Ona se pojavljuje iz oblaka pare, sa peškirom zamotanim oko glave. Džon se vraća u krevet i posmatra je dok prelazi preko sobe i podiže slušalicu. Analizira rečenicu: Elis je moja devojka. Moja nova devojka. Smetaju mu izrazi za ovakve prilike. Mrzi frazu: „Zabavljamo se“. „Devojka“ mu zvuči beznadežno klinački i neprimereno. Kako onda? „Partner“ zvuči previše poslovno, „ljubav“ prejako za svakodnevnu upotrebu. „Priateljica“ zvuči kao da nešto kriju. „Bliska prijateljica“ – oh, zaboga. Nijedna od ovih reči nije

dovoljna, jer ono što on želi svima da kaže je ...

U tom trenutku gubi nit, jer Elisin razgovor dostiže tačku ključanja. Pretvorio se u zlobnu igru verbalnog ping-ponga.

„Ko? Ne kažem tebi.“

Sledi pauza dok glas njene majke zuji iz slušalice.

„Znam koliko je sati, hvala ti lepo.“

Još jedan krug zujanja.

„Zato što to nije tvoja stvar.“

I to traje nekoliko minuta, Elis povremeno odgovara: „Da, kako da ne... Moja je stvar šta radim... Zašto ne gledaš svoja posla?... Znam da ti nisam rekla... Ne... Ne... Da... Ne... Mislim da sam dovoljno odrasla da sama odlučim... Da sam htela tvoj savet, a veruj mi da nisam, tražila bih ga...“ I u tom trenutku sve se završava uzvikom: „Ma, idi do đavola!“, i spuštanjem slušalice. Nastupa kratko zatišje. Elis pilji u telefon, bez i najmanjeg pokreta. Ponovo počinje da zvoni. Podiže slušalicu kao da je sve vreme znala da će se to dogoditi. „Šta je sad?“, reži.

Džon počinje da se smeje. Ovo je neverovatno.

„Zašto?“, urla ona. „Zašto? Zato što sam znala da ćeš reagovati upravo tako kao što reaguješ... Ne počinji ponovo sa tim sranjima... Jesam!... Ne... Koja je svrha opreza?... Ljubav? Ljubav? Kako se usuđuješ da izgovoriš tu reč? Ne bi je prepoznala ni kada bi ti prišla i ošamarila te.“

Ovoga puta, monotono tu-tu dolazi iz Nort Bervika: njena majka je spustila slušalicu. Elis treska slušalicu u ležište i počinje da vitla po sobi kao litijumska lopta po vodi. „Kako se usuđuje? Kako se samo usuđuje? Blagi bože, ako misli da može tek tako da me pozove telefonom i počne da mi drži predavanja o ... “

Tu staje, ispušta nešto između cicanja i gundanja,

trzajem skida peškir s glave i potpuno ga rasprostire po podu.

„Isuse“, kaže Džon sa kreveta, „dešava li se ovo često?“

„Ovo nije ništa“, odgovara mu, „tek se zagrevamo.“

„U čemu je bio problem?“

„U tebi.“

„Meni?“

„Ko si ti. Zašto se javljaš na moj telefon. Otkad te poznajem. Zašto joj nisam rekla da sam se opet s nekim spetljala. Kao da je to“, sada već više, „njena stvar.“

„Pa...“, oprezno će on, „... mislim, ona je ipak tvoja majka. Na neki način je se tiče.“

Ona ga gleda, zapanjena, kao da joj tako nešto nikada nije palo na pamet. „Ali ona samo hoće da bude mirođija u svakoj čorbi. Uvek pobrljavi kada su u pitanju muškarci u mom životu. Uvek.“

„Pobrljavi?“

„Da, samo savetuje i zabranjuje. Uporno naklapa kako treba da vodim računa i da pazim da me neko ne povredi, da dobro promislim, da na strast ne treba računati na duge staze. I tako dalje, i tako dalje.“

„Zar nije takva i prema tvojim sestrama?“

„Istini za volju, nije. Ali one su tipovi koji se dugo zabavljaju sa razumnim momcima i na kraju se udaju za njih.“

U iskušenju je da je podseti da je samo jedna od njenih sestara udata, ali se uzdržava. Umesto toga je pita: „Hoćeš li je pozvati?“

„Ne!“

Samo zarad eksperimenta, Džon izlazi iz sobe. U kupatilu uzima četkicu i pastu za zube. Pre nego što je završio, čuje Elis kako okreće neki broj, a zatim: „Mama?“

Ja sam."

Vraća se u sobu i zatiče je kako se češlja. Pognuta je i mokri krajevi gotovo da dodiruju pod.

„Kako je prošlo?“, pita je, sedajući na ivicu kreveta.

„O, dobro.“ Češalj se ritmično diže i spušta. „Ništa strašno, stvarno... Sve je to samo... vatromet.“

Zaustavlja se i prebacuje češalj u drugu ruku.

„Jesi li stvarno mislila ono što si rekla“, pita on, „... o njoj... i... ljubavi?“

Češljanje prestaje na trenutak. Lice joj je pokriveno kosom. Sleže ramenima, a zatim nastavlja dvostruko energičnije. „Jesam.“

„A... šta je sa tvojim ocem?“

„Hm. Nisam baš ubeđena. Ponekad mi se čini da ga je samo upotrebila za priplod.“

„Priplod?“

„Za nas.“

„Nas?“

„Ne tebe i mene, Džone“, strpljivo mu objašnjava. „Moje sestre. I mene.“

„Stvarno? Stvarno tako misliš?“

Ona zabacuje kosu i ustaje, mršti se i posmatra ga odozgo. „Moj otac bi sve učinio za nju, ali ona...“ I tu prekida, videvši njegov izraz. „U redu je, pusti to. Zbog toga sam samo još odlučnija.“

„Na koji način?“

„Da ne budem kao ona.“

Džona je probudio nagli pokret u krevetu, sasvim blizu njega, i snop Elisine kose koji ga je ošinuo po licu.

„Elis, jesi li dobro?“

„Ne mogu da zaspim.“ Glas joj je tih, napet i mrzovoljan. Pospano poseže rukom iza sebe da je nađe.

Dlan mu se spušta na krivinu njenog boka. Ona leži postrance, na ivici kreveta, njemu okrenuta leđima. „Šta je bilo?”

Iznenada mu zbacuje ruku i seda, kruta od besa. Zatim eksplodira, na ivici suza: „Ovaj jebeni dušek. Tako je neudoban.”

On trepće od iznenađenja, pokušava da izbistri glavu i shvati zašto se tako uznemirila. „Oh.”

„Tako je... tako tvrd i žulja mi... čašice na kolenima.”

On počinje da se smeje. Ne može da se uzdrži. „Tvoje čašice na kolenima?”

Ona ga ćuška. „Nemoj da mi se smeješ”, ali zatim i sama počinje da se smeje. „Žulja mi čašice na kolenima. To je uobičajeno, zar ne?”

„Nije, ako ćemo pravo. Nikada nisam čuo da je neko dobio žuljeve na kolenima od spavanja na dušeku.”

„Ako ležim na stomaku, čašice na kolenima me bole, jer je ležaj tako tvrd.”

On se migolji ispod prekrivača i počinje da joj miluje čašice na kolenima.

„Je li sada bolje?”

„Nije”, odgovara, još uvek neobjašnjivo uznemirena.

On počinje da ih veoma nežno ljubi. „A je li sada bolje?”, ponovo pita. Sledi pauza.

„Malo”, odgovara ona.

Naredne večeri čeka je da dođe s posla i u holu joj vezuje oči.

„Čemu to?”, pita ga. „Šta se dešava?”

„Sačekaj i videćeš.” Okreće je ka stepeništu i pazi da se ne saplete. Stavlja joj šaku na rukohvat, čvrsto je držeći. Zaustavljaju se na vratima spavaće sobe. „Spremna?”

„Da, da. Šta se dešava?”

Skida joj povez sa očiju. U sobi, na mestu omraženog

ležaja, nalazi se novi, ogromni krevet. Ona čiči i baca se na njega. „Džone! Sjajan je!” Odskače, cupkajući na krevetu. Jastuci lete, a posteljina joj se gužva pod nogama. On je posmatra, naslonjen na dovratnik. „Da li mekoća odgovara daminim nežnim čašicama na kolenima?”

Ona, kikoćući se, pada na stomak. „Da. Savršen je.” Okreće se na leđa i seda, iznenada ozbiljna. „Hvala ti, Džone. Nije trebalo... znaš... mislim, ne samo zbog mene.”

Svestan je da oboje znaju da je krevet neka vrsta predznaka. Nijedno od njih do sada nije pominjalo budućnost, i iznenadilo ga je kada je shvatio da je nestrpljiv u vezi sa tim pitanjem. „Ne, u redu je, stvarno sam morao”, odgovara ozbiljno kako bi video njenu reakciju. Ona istog trenutka pocrveni i spušta pogled. Pa dobro, Elis, razmišlja on, neka ti bude. Prilazi i seda na krevet. „Morao sam”, nastavlja, vedrijim glasom, „da bih te naterao da prestaneš da se pentraš po meni usred noći.”

Ona se smeje. „Stvarno mi je žao zbog toga. Nisam mogla da zaspim, a kada mi se to dogodi, počinjem da se bacakam po krevetu. Izvini, Džone.”

„Pa”, zamišljeno će on, „možeš da se iskupiš na samo jedan način.”

Usta joj se polako razvlače u taj zločesti osmeh od kog a on svaki put dobije erekciju. „Jelte? A koji to?”

„Moraš da se tučaš sa mnom dok ne crknem u našem novom krevetu.”

En stoji na vratima i posmatra Elis. Lice njene kćeri je napeto, i ima taj, tako dobro poznati, prkosni izraz, dok skida tu smešnu, moljcima izjedenu perjanu stvar koju joj je baba poklonila, i pažljivo je spušta na krevet. Elspet je ta koja ohrabruje ovakvo ponašanje, ne daje joj dobar primer, ne postavlja granice koje su neophodne za čudljivu devojkicu kakva je Elis. Nezamislivo, ali vraćena je kući iz škole zbog toga što je bila – kako je ono pisalo u direktorovom pismu? – „neadekvatno obučena za prisustvo nastavi“. En nadgleda Elis koja zakopčava dugmad na beloj Kirstinoj košulji i oblači suknju pristojne dužine.

„Čarape“, komanduje En, namrgođeno pokazujući na rupu iznad kćerinog levog kolena. Elis kipti od potisnutog besa, ali ipak skida čarape i navlači novi par iz fioke.

„Kravata“, nastavlja En, držeći u ispruženoj ruci obaveznu gimnazijalsku crveno-crnu prugastu kravatu. Elis odmahuje glavom. „Kravata“, ponavlja En čvršće.

„Neću da nosim jebenu kravatu.“

„Mlada damo, sa mnom nećeš govoriti tim paorskim jezikom. I ako ti kažem da staviš kravatu, onda stavi kravatu.“

Elis ponovo odmahuje glavom. „Neću.“

En uzdiše. Stvarno ne može da se zamara raspravom o ovome. Istini za volju, bila je prilično iznenađena kako je

Elis lako pristala da se presvuče. Pre sat vremena je ušla u kuću, izjavivši kako se nikada više neće vratiti u tu školu.

„Dobro. U kola. Vozim te nazad.“

„Peške ću“, potišteno odgovara Elis.

„Rekla sam da te vozim nazad. U kola. Odmah.“

En odlučuje da izvuče maksimum iz pet minuta tokom kojih joj je kćer zarobljena u automobilu. „Tvom ocu i meni ovakvog tvog ponašanja je preko glave. Teška si, gruba, neposlušna, nekomunikativna, bezobrazna. Izgledaš smešno i drago mi je što i oni u školi misle isto. Hoću da se tvoje ponašanje potpuno promeni, počev od ovog trenutka. Mislim da...“

U tom trenutku Enin monolog prekida automobil koji je na raskrsnici izleteo pred njih. Drugi vozač počinje da krivuda. En je prinuđena da ukoči u mestu i malo joj nedostaje da opsuje. Na sreću, u tom trenutku joj pada na pamet da je upravo održala predavanje o lepom ponašanju i uspeva da prećuti. „I još jedna stvar“, počinje ponovo, manje ubedljivo, pokušava da se seti gde je stala dok polako zaustavlja automobil uz trotoar ispred škole.

„Umukni, umukni, umukni“, mrmlja Elis sa rukama preko ušiju.

„Nemoj tako da razgovaraš sa mnom“, reži En, ponovo zagrejana za nastavak razgovora.

„Ne znam u čemu je tvoj problem“, viče Elis razjareno. „Dobijam proklete pohvalnice, zar ne? To je i onako sve do čega je tebi i tati stalo!“

„Neću da te ponovo upozoravam na rečnik, Elis. Ne govorimo o tvojim pohvalnicama.“ En ponovo prekida, ali ovoga puta zbog momka koji stoji na kapiji škole dok se zaustavljaju. Visok je, u crnom džemperu, torba mu je obešena o rame. To je njegov sin. Bez sumnje. Najstariji. En naglo gazi pedalu kočnice i pokušava da ga dobro

osmotri kroz vetrobransko staklo. Izgleda kao ona njegova ogavna majka. Svesna je da Elis otvara svoja vrata automobila. Divljački ih zalupivši, odlazi bez pozdrava. Zbog te morbidne zainteresovanosti za dečaka, sav njen bes je ishlapio, a Elisin prestup je zaboravljen. Visok je na oca, ali ima majčin ten i tu njenu groznu kovrdžavu kosu.

En ga posmatra. On se nervozno osmehuje dok gleda devojkicu koja se kreće ka njemu. En prepoznaje taj osmeh. Na ivici je da tiho, čežnjivo uzdahne kad iznenada shvata da je devojkica kojoj se osmehuje upravo Elis. On se, dok mu se ona približava, odvaja od zida na koji je bio naslonjen i hvata korak s njom. En pilji u njih stežući volan. Da li se znaju? Da li se druže? Da li su...? Ne. Nemoguće. Zašto bi između tri stotine momaka u školi Elis izabrala baš njega? Posmatra ga dok poseže u torbu i daje nešto Elis. Dok to čini, ruka mu je na njenom ramenu. En je sleđena od užasa.

Izbacuje glavu kroz prozor. „Elis!“, viče histerično. Nekolicina prolaznika se okreće, ali ne i Elis koja je sa tim momkom stigla do sredine školskog dvorišta. „Elis!“, ponovo urla En. Elis za trenutak uspori, ali nastavlja dalje bržim hodom. En pritiska sirenu. Zvuk se razleže preko dvorišta. Srednjoškolci, profesori i dečica iz osnovne škole okreću se da radoznalo pogledaju majku sestara Rajks, koja purpurnog lica sedi u automobilu pred kapijom škole i trubi. Elis se okreće i besno se vraća preko dvorišta sevajuću očima. Dečko je prati nekoliko koraka iza. Lice joj se pojavljuje u Eninom prozoru. „Šta to radiš?“, povika. „Gubi se, hoćeš li već jednom?“

„Elis“, En grabi svoju kćer za ruku, „ko je taj momak?“

„Molim?“, zaprepašćeno kaže Elis.

„Taj momak.“ En pokazuje prstom na njega.

„To se tebe ne tiče. Zašto si takva? Idi. Molim te.”

„Odgovori mi na pitanje. Ko je taj momak?”

Elis je gleda besno i sa nevericom. „Blamiraš me”, sikće. „Čuće te. Zašto jednostavno ne odeš?”

„Otići ću ako mi kažeš njegovo ime. Obećavam.”

Elis je gleda, rastrzana između želje da sačuva svoju privatnost i da njena majka ode već jednom. „Endru Inerdejl”, odgovara.

En zatvara oči. I za milion godina joj ovako nešto ne bi palo na pamet. Je li ovo božija kazna? Elis počinje da izvlači ruku iz majčinog stiska. En je, usled nove navale straha, još jače steže. „Elis, reci mi, zabavljaš li se sa tim mladićem?”

Elis je sada stvarno besna. „Pusti me”, sikće, „obećala si da ćeš da odeš. Obećala si.”

„Samo mi reci. Jeste li u vezi?”

„Zašto bih ti to rekla? To se tebe ne tiče.” Suze sijaju u Elisinim očima od besa.

„Hoću da znam.”

„Ne. Nisam. Samo smo drugovi. Je li sad u redu?”

En joj gleda iza leđa, u momka koji se muva u pozadini i stidljivo ih posmatra. „A hoćete li biti nešto više? Da li te je pitao da se zabavljate?”

„Mama, molim te! Molim te, pusti me.” Elis pokušava da iščupa ruku iz stiska. „Zašto mi to radiš? Mrzim te, mrzim te! Boli me ruka.”

„Odgovori mi. Da li te je pitao?”

„Jeste.” Jeca i briše suze slobodnom rukom.

En je pušta. Elis odskoče od automobila, trlja zglavak, trči preko dvorišta ka školi, ostavljajući momka koji je zove: „Elis! Elis! Kuda si pošla?”

En pravi polukružni zaokret na ulici, a vozač koji dolazi iz suprotnog smera gestikulacijom joj pokazuje šta

misli o tome. Ona vozi punom brzinom ka kući. Zatvara se u svoju sobu, za slučaj da se Elspet iznenada vrati, i stavlja telefon u krilo.

Još uvek zna broj napamet. Naravno da ga zna.

„Molim Vas, gospodina Inerdejla“, kaže njegovoj asistentkinji. A onda čuje njegov glas; govori mu, on joj odgovara. Nekoliko puta mora da zarije nokte u dlanove, jer shvata da se ništa nije promenilo, da se, uprkos činjenici da nisu progovorili otkad je ona prekinula sve – ponovo – pre gotovo godinu dana i uprkos činjenici da svakoga dana sebi čestita što je uspjela da iz korena iz sebe iščupa ljubav prema njemu, ništa nije promenilo. „Potrebna mi je tvoja pomoć.“

„Naravno, En. Samo reci.“

„Drži svog sina podalje od moje ćerke.“

„Tvoje... ? Koje od njih?“

„Elis.“

Sledi pauza. Čuje ga kako cokće, jezikom udarajući u unutrašnju površinu zuba.

„Dakle, hoćeš da kažeš, moje ćerke.“

En ustaje, još uvek stežući telefon, i počinje da hoda sitnim, odmerenim koracima po sobi. „Vidi, ne želim da ponovo prolazimo istu priču.“

„Zašto jednostavno ne priznaš da je moja? Znaš li da ponekad ranije izađem iz radnje i gledam je dok se vraća iz škole? Gotovo svake nedelje sretnem je na ulici, ponekad toliko blizu da je gotovo dodirnem. Više liči na mene od mojih rođenih sinova. Moja je, i ti to znaš. Zašto lepo ne priznaš?“

„Šta bi se time promenilo?“, oštro odgovara En. „Ona je u svakom slučaju Benova. A za tvoju informaciju“, dodaje oholo, „verovatnije je da je njegova nego tvoja.“

„To su gluposti, En, i sama si svesna toga. Naravno da

je moja. Bez sumnje. To je sve očiglednije što je starija. Zar ne misliš da ima pravo da sazna istinu?"

„Nikada joj neću reći za tebe. Nikada.“

„Ne možeš da savladaš to, zar ne, En? Ne možeš da savladaš tu stalnu, živu uspomenu na ono što smo imali – i što još uvek imamo.“

„Nemamo mi ništa.“ En razmišlja o tim rečima, kao da ih vidi napisane u glavi i glasno mu ih čita. „Ničega nema među nama. Gotovo je. Rekla sam ti.“

„Ne verujem ti.“ Glas mu se utišava do šapata. „En“, mrmlja on, a zvuk curi iz telefona, kruži kanalima ka unutrašnjosti njenog uha, „dođi da se vidimo.“

„Ne.“ Uspaničena je. Može sve da podnese osim toga. Prestaje da kruži po sobi. Oseća vrtoglavicu, kao da se našla na ivici tamnog bezdana. Ako se ne pomeri sa tog mesta na tepihu u spavaćoj sobi i drži čvrsto skupljene noge, sve će biti u redu.

„Molim te“, insistira on.

„Ne.“

„En, ne reci to. Volim te. A znaš da i ti voliš mene. To ne možeš da porekneš. Jednostavno ne možeš. Niko neće znati. Ben neće saznati, obećavam ti. Ni Liza. Pazićemo.“

„I poslednji put smo pazili.“

„Ali ne dovoljno. Molim te, En.“

„Ne.“ Da li je to njen glas? Izgovara li ona ove reči? „Ozbiljno ti kažem.“

On ćuti i ne pita je ponovo. Jednom delu nje je drago, tako drago, jer da ju je pozvao još samo jedanput, zna da mu ne bi rekla ne, da ju je još samo jednom pozvao, ne bi mogla da mu kaže ne i istog trena bi izašla iz kuće i otišla u njegovu radnju. Tako joj malo treba. Zašto on nije svestan toga, proklet bio, zašto je ne pozove još jednom, samo još jednom, to je sve što treba da uradiš, ljubavi

moja.

Posle nekog vremena, čuje kako mu se obraća: „Obećaj mi da će se tvoj sin držati podalje od nje.“

Pozovi me još jednom.

„Endru može da se viđa s kime god poželi.“ Glas mu je ovoga puta uzdržan, grub i bezličan.

„Molim te. Treba mi tvoja pomoć u vezi s tim. Ti, samo ti znaš koliko... bi to moglo da bude loše.“

„Šta treba da kažem Endruu: 'Izvini, sinko, ona ti je sestra'?"

„Ne zanima me. Kaži mu šta moraš. Izmisli nešto. Učini mi to. Molim te.“

Molim te, pozovi me još jednom.

„Shvataš li da je to što tražiš od mene isto kao da si priznala da je Elis moja ćerka?"

„Znam“, kaže ona tiho, „ali šta ćeš uraditi u vezi sa tim? Tražićeš starateljstvo?"

Još uvek me je strah i plahovita sam. Ranije – pre nekog vremena, ne znam kada – odjednom sam postala svesna nečijeg prisustva. Neko nepoznat nalazio se blizu mene, možda je čak i bio nagnut nada mnom. Moje nozdrve su reagovala na nepoznat, muški miris, sa nagoveštajem nikotina.

Jednom sam gledala kako jastreb u vazduhu kruži oko plena. Krstarilo je nebom, pretraživao, a kada je uočio nešto, sjurio se vertikalno naniže, poput metka, zastao na oko metar i po visine, brzo mašući krilima, i čekao možda čitav minut pre nego što se spustio.

Ta osoba, ko god to bio – kao da sam mogla da čujem lepet krila i osetim senku kako se nadvija nad moje telo. Mozak mi je zujao i škljocao: želela sam da vrisnem, da pružim ruke i odgurnem ga. Ima li gore stvari – znaš da je neko tu, a ne možeš ni da se pomeriš, ili progovoriš, čak ni da ga vidiš?

Elis je zaspala još kod Njukasla, sklupčana uz njega, podavijenih nogu. Njena crna odeća, koju je nosila na kremaciji, bila je sva izgužvana. Bila je bleđa, sa tamnim podočnjacima. Džon je čitao njen primerak *Daniela Deronde* i posmatrao kuće, fabrike, polja i goveda praznih pogleda pored kojih su prolazili. Neko detence skakalo je po sedištima naspram njihovih. „Prestani, Kimberli“, ponavljala je majka, ne dižući pogled sa revije. Preko puta

njih, dve časne sestre su u tišini ljuštile i jele pomorandže iz crvene mrežaste torbe, a od oljuštenih kora su na pomoćnom stočiću pravile piramide oštrog mirisa. Jedna od njih mu je uputila blaženi osmeh kada mu je srela pogled. Druga je kiselo gledala kroz prozor. U Piterborou Elis se proteгла i otvorila oči.

„Ćao, kako si?“, pitao je Džon.

„Mmm, dobro.“ Zevnula je i sklonila zamršenu kosu sa očiju. „Gde smo? Jesam li dugo spavala?“

„Otprilike dva sata. Upravo smo izašli iz Piterboroa.“ Zatvorio je knjigu i umetnuo je u prorez između njihovih sedišta. „Porodica ti je sjajna, znaš?“

„Mhm.“ Gledala je kroz prozor. „Volela bih da si upoznao baku.“

Uzeo ju je za ruku i čvrsto stegnuo. „I ja bih to voleo.“ Blago se nagnuo napred da vidi da li plače, ali lice joj je bilo suvo, a pogled bludeo dok su pejsaži u sumraku proletali pored njih.

„Znaš“, nastavio je, „ne postoji ništa što ti mogu reći, a zbog čega ćeš se osećati bolje, ali da ti ipak kažem nešto.“ Namrštio se, duboko koncentrisan. „Ljubav se ne smanjuje smrću, niti je išta izgubljeno. Sve je to, na kraju krajeva, žetva.“

„Ko je to rekao?“

„Džulijana Norvička. Neko mi je to poslao kada mi je umrla majka.“

„Džulijana Norvička? Ona luda žena mistik iz srednjeg veka?“

„Baš ta, samo što nije bila luda, za tvoju informaciju.“

Elis je ponovila reči upola glasa, netremice ga gledajući sve vreme. „Sviđa mi se. ‘Ljubav se smanjuje smrću...’ Mislim da bi se Elspet dopalo. Njen muž je umro kada je bila mojih godina.“

„Stvarno? Od čega?”

„Malarija. Bili su misionari u Africi.” Uzela je knjigu koju je on do malopre čitao i odsutno je prelistavala. „Drago mi što smo njen pepeo rasuli sa Zakona Bervika”, rekla je iznenada. „Jesi li ti negde prosuo majčin pepeo?”

„Ne. Sahranjena je u Golders grinu.”

„Oh. Sahrana.” Stresla se. „Nikada mi se to nije dopadalo.”

„Zašto?”

„Spuštaš telo nekoga koga voliš u hladnu i vlažnu zemlju, a zatim si svestan da se ispod humke koju obilaziš, praveći se da je to ta osoba, taj neko raspada malo-pomalo.”

„To nije ta osoba. To je samo telo.”

„Jeste, ali i tela su važna. Bar zato što ona tebi nešto znače.”

„Valjda je tako. Nikada se nisam time zamarao. Nije mi ni palo na pamet šta se nalazi ispod nadgrobne ploče moje majke.”

Klekla je na sedište da vidi da li je toalet slobodan.

„Moram do toaleta. Odmah se vraćam.”

Progurala se pored njega; nakratko je osetio na licu toplinu njenog tela pre no što je otišla niz prolaz, hvatajući se za naslone sedišta da bi održavala ravnotežu pri kretanju voza.

Kada se vratila, video je da se umila i očetkala kosu. „Bolje izgledaš”, rekao je, uklanjajući joj pramenove sa lica.

„Bolje se i osećam.” Nasmejala se i stavila mu noge u krilo.

„Šta radiš sutra?”, upitao je. „Šta kažeš za popodnevnu projekciju u Kinoteci?”

Namrštila se. „Imam osećaj da nešto treba da uradim,

ali ne mogu da se setim... Ah, da! Naravno! Sutra je važan dan. Tražim stan. Odlučila sam. Ne mogu više da podnesem ono mesto. Ustaću jako rano, kupiti novine i tumaraću Londonom u potrazi za savršenim stanom. Eto, to je moj plan za sutra. Ne verujem da ću ga brzo naći, ali nikad se ne zna. Stan iz mojih snova je tamo negde – i ja jednostavno moram da ga nađem.”

Dok je ona govorila, smislio je nešto što se iskristalisalo u konačnu i artikulisanu želju – da bi trebalo da pređe kod njega. Posmatrao ju je kako se igra plastičnom čašom iz vagon-restorana, a njene reči su dopirale u odlomcima: „... jednosobni stan negde u severnom Londonu, možda u Kilburnu... za oko osamdeset funti nedeljno ili tu negde... Vilsden bi trebalo da je lep kraj... tiha ulica...”

„Doseli se kod mene”, izletelo mu je.

Istog trenutka je ućutala. Njegove reči ostale su da vise u vazduhu između njih.

„Naravno, ako želiš.”

„Želiš li ti?”

Nasmejao se, i obema rukama je uhvatio za lice. „Stvarno, stvarno želim to.”

Uhvatila ga je zglavke. Zenice su joj bile široke, a usne ozbiljne. Reći će ne, palo mi je napamet. Sranje, sranje, sranje. Jebi ga. Tako mu i treba kad trči pred rudu.

„Hoćeš li da pređeš da živiš sa mnom?”, nesigurno je upitao i počeo da blebeće: „Hoću da kažem, razmisli o tome. Ne moraš sada da odlučiš. Ako hoćeš, sve može da se nastavi po starom. Kako god. A ako želiš svoj prostor, možeš da zadržiš svoj stan ili, u slučaju da se doseliš – pazi, ne želim da forsiram bilo šta, sve samo od tebe zavisi – možemo da ispraznimo jednu od slobodnih soba tako da...”

„Džone!”, reče, stavljajući prste na njegova usta.

„Šta?“

„Volela bih da živim s tobom.“

Srce mu je poskočilo od sreće i olakšanja, i nagnuo se da je poljubi. Tek što su im se usne dodirnule, rekla je: „Ali...“

Ustuknuo je da bi je pogledao. „Šta ali?“

„Mislim da znaš šta ću reći.“

U narednih nekoliko sekundi preletao je preko svega što je mogao da smisli. „Šta? Onaj ležaj sam izbacio. Tepisi? Nameštaj? Aksolotl? Reci mi i promeniću sve.“

„Ne, ne, nije kuća u pitanju. Ako se uselim, moraćemo da kažemo tvom ocu za nas.“

Zavalio se u sedište. Od one vožnje iz Lejk distrikta, tri meseca ranije, nisu pomenuli njegovog oca. Izbegavao je to, vođen smešnom iluzijom da stvari mogu da ostanu kakve jesu – on savršeno srećan i zaljubljen, a njegov otac razmišlja o tome kako on provodi večeri i vikende, ali ništa više od toga. Iznenada je shvatio koliko je moralo biti teško za Elis da sve vreme to uviđa, ali da mu ništa ne kaže. Prebacivao je sebi što se zavaravao, nanoseći joj time sav taj bol i čineći je nesigurnom, dok je on glavu držao u pesku.

Položila mu je ruku na rame. „Džone, poslednje što želim jeste da poremetim odnos između tvog oca i tebe.“ Gledao je kako joj se oči pune suzama i kako se očajnički bori da ne zaplače. To mu je slamalo srce, ali i dalje nije mogao da progovori. „Ali, zar ne vidiš?“, nastavila je, a suze su joj se kotrljale niz obraze. „Kako da se uselim, kad on čak i ne zna za mene? Šta ako slučajno svrati? Šta ako pozove telefonom i ja se javim? On ti je otac. Ne možemo da živimo zajedno, a da on to ne zna, i ne mogu da se uselim kod tebe ako pred njim poričeš da ja postojim.“

Povukao ju je ka sebi i počeo je da je ljubi, osećajući

slani ukus njenih suza. „Ne plači, Elis. Molim te, ne plači. Izvini. Ispao sam takva budala. Reći ću mu sutra, obećavam. Biće sve u redu, stvarno hoće. Sve će biti u redu.”

Elspet se oko četiri vraća kući i još sa ulice čuje buku: Elis viče iz petnih žila. Žuri stazom oko kuće i otvara zadnja vrata. En je na ivici histerije – grčevito stiska ivicu kuhinjskog stola – a Elis urla, kosa joj je neuredna, neobično je konvencionalno obučena - na sebi ima belu košulju i školsku suknju. „Da mi nikada, nikada više nisi rekla šta da radim!”

Elspet sa treskom zatvara vrata i galama prestaje, pošto su se obe okrenule ka njoj. „Šta se dešava?“, kaže ona. „Znaš li da se čuješ do ulice, Elis?”

„Baš me briga!” Elis besno izlazi iz prostorije. Upada u dnevnu sobu, a sekund kasnije čuju kako se poklopac klavira diže sa treskom, a potom slede uvodni taktovi Šopenovog valcera, odsvirani neobuzdano i veoma brzo.

Elspet se visoko dignutih obrva okreće ka En.

„Elspet”, počinje En, „nešto užasno se dogodilo.”

Od ozbiljnosti njenog glasa i bledila lica, Elspetino srce na trenutak prestaje da kuca. „Nešto... nešto se dogodilo Elis?”

„Da.”

„Šta?” Elspet je već u mislima prebiralala po mogućnostima: droga? Policija? Izbačena iz škole? Trudnoća?

„Nije ona... Još se nije dogodilo, ili bar mislim da nije... ali činjenica je da bi moglo... i može biti ozbiljnih... ozbiljnih problema ako se to dogodi... a ne znam kako da

joj kažem a da ne objašnjavam zašto... Ne znam kako da to sprečim."

„En“, oštro je prekida Elspet, „šta se događa?“

„Elis je... Njegov sin se muva oko Elis.“

Elspet je na ivici da pita čiji, zaboga, sin, ali shvata to u trenutku dok otvara usta. „Shvatam“, kaže i seda za sto.

En histeriše pored nje, na ivici živaca. „Elspet, morate da mi pomognete. Moramo da zaustavimo... to što se dešava.“

Elspet se okreće i posmatra svoju snahu. „Zar ne shvataš“, progovara, „da ako kažeš Elis da nešto ne uradi, možeš biti sigurna da će uraditi upravo to. Zar ne shvataš to? Zar tako slabo poznaješ svoju kćer, ženo?“

Elspet odlazi u dnevnu sobu, gde Elis divlja po klaviru, i čvrsto je hvata za ruke. „Dosta je toga, mlada damo.“

„Nemoj sad i ti da mi popuješ“, viče Elis i podiže svoje crveno lice ka Elspet.

Ova seda do nje na klavirsku stolicu, ne ispuštajući unukine uzdrhtale ruke. „Ako ne naučiš da kontrolišeš svoju narav, Elis Rajks, jednoga dana ćeš povrediti nekoga koga stvarno voliš“, govori, nežno je milujući po vratu. „Toliko buke ni oko čega. Ništa ti ne naređujem. Znaš da se to ne radi muzičkom instrumentu.“

Krajevi Elisine kose dodiruju dirke dok ona briše suze. Stavljja levi dlan na dlan svoje unuke – linija na liniju, prst na prst, i zajedno ih podiže. „Vidi ovo“, kaže. Elis gleda. Prsti su joj duži od Elspetinih za trećinu. „Kako su ti velike šake.“

„Dobre za sviranje skala“, mrmlja Elis.

„Reci m i“, posle nekog vremena će Elspet, „da li ti se dopada taj dečko, Endru? Da li ti se stvarno dopada?“

Elis bezvoljno sleže ramenima. „Nije loš.“

„Nisam te to pitala.“

„Nije u tome stvar“, kaže Elis, ponovo osećajući navalu besa.

„Rekla bih da baš u tome jeste poenta. Je li on vredan ovolikog gubljenja vremena? Da li ga stvarno želiš ili ne?“

Namrgođena, Elis ne odgovara i trese stopalom.

„Dakle?“, uporno će Elspet.

„Nije loš“, ponavlja Elis.

„I ništa više?“

„Ne“, priznaje konačno, „ništa više.“

„Dobro.“ Elspet pušta Elisine ruke i kaže: „A sada mi sviraj nešto lepo.“

U narednom trenutku Elisini prsti su na klaviru. Čuje se tihi šum dok se njeni podsečeni nokti spuštaju na dirke od slonovače. Počinje da svira.

Džon napušta kuću u deset ujutru. Elis mu maše sa ulaznih vrata i dovikuje mu: „Srećno!” On joj se smeši.

Još otkad su ustali, oboje su neprirodno dobro raspoloženi; šalili su se i ćaskali kao da je sve u redu, pretvarajući se da ono što Džon tog dana treba da obavi nije uopšte ozbiljno, kao da je to samo još jedna poseta ocu. Nakon što je njegov auto nestao iza ugla, Elis čisti ostatke doručka sa stola. Odlazi da se okupa i dugo suši kosu, kupuje novine u trafici preko puta. Ne može da se smiri: neko vreme pokušava da čita knjigu, ali joj reči samo proleću pred očima – ma koliko puta iznova počinje da čita uvodno poglavlje, ne može da se dovoljno sabere kako bi nastavila koncentrisano da čita. Stalno razmišlja šta li se dešava sa Džonom. Do sada je morao da stigne. Da li mu je već rekao? Hoće li mu direktno kazati ili će sačekati dok ne izađu iz sinagoge? Šta će mu otac odgovoriti? Hoće li se složiti? Ili će biti ljut? Prelistava novine i čita najave filmova. U jedan telefonom zove Rejčel i ostavlja joj poruku na sekretarici. Šta će se dogoditi ako mu otac zabrani da je viđa?

Odlučuje da izađe. Na kuhinjskom stolu mu ostavlja poruku, za slučaj da se vrati dok nje nema, i odlazi ka Kemden marketu. Ulice su zakrčene od turista, tinejdžera sa odvratnim kosama, u etno-odeći, i dilerima koji šapuću: „Trava? Ekstazi? Nešto drugo?” Vazduh je zasićen mirisom aromatičnih štapića i ulja pačulija, a

obale kanala prepune su ljudi koji sede na suncu i klate nogama nad vodom. Posmatra mladu ženu sa kosom boje žita koja ima mindušu u pupku. Kupuje bluzu sa drečavožutim i plavim prugama koja joj jedva doseže do struka. Oblači je i u njoj *odlazi kući*, a onu u kojoj je izašla stavlja u papirnu *kesu* koju joj je dao prodavac.

Džon se još nije vratio. Na sekretarici je poruka od Rejčel: „Elis? Ja sam. Jesi li kod kuće? Javi se... Nisi tamo? Okej. Samo me zanimalo kako je prošlo veliko priznanje. Javni mi se. Čao.”

Hrani aksolotla onako kako ju je Džon naučio: maše komadićem dagnje koji drži u plastičnim makazama pred njegovim prćastim nosićem. „Hajde”, mrmlja, „zar nisi gladan danas?” On tužnim očima gleda pravo preda se, i kada ruka već počinje da je ozbiljno boli, skače i dohvata parče dagnje iz makaza, a zatim ga glasno guta u jednom komadu.

Oko četiri čuje okretanje Džonovog ključa u bravi. Baca se na sofu i zauzima opuštenu pozu, kao da je čitavo popodne provela čitajući.

„Zdravo?”, čuje se njegov glas.

„Čao.”

On ulazi u dnevnu sobu i slabašno joj se osmehne. Izgleda umorno i iscrpljeno. Ona ustaje, prilazi mu i grli ga. Oslanja čelo na njeno rame.

„Sedi”, kaže mu dok mu skida jaknu i gura ga ka sofi. „Jesi li za šolju čaja?”

On se mršti. „Mmm, ne. Radije bih viski.”

Sipa mu dupli; nekoliko kapi pada na sto. Staje ispred njega i dodaje mu čašu. On uzima gutljaj, grli je oko struka, a lice uranja u njen goli trbuh. „Lepa bluza”, kaže prigušenim glasom.

Ona ga miluje po kosi. „Danas sam je kupila. Toliko

sam brinula da sam morala da kupim nešto. Kako je bilo? Hoćeš li da mi ispričaš sada ili kasnije?"

„Pa-a“, počinje on sporo, a ona pomisli da lice uranja u njen stomak kako ne bi morao da je pogleda u oči, „nije bilo gore no što sam očekivao.“

„Tako loše, a?“

On klima glavom. „Da. Tako nekako.“

„Džone, žao mi je.“

Steže je jače. Prsti su joj i dalje u njegovoj kosi.

„Elis, moraš da shvatiš da ništa od ovoga nije tvoja krivica. To znaš, zar ne?“

„Valjda, ali svejedno bi trebalo da se osećam odgovornom, zar ne? Hoću da kažem, da nije mene...“

„Leći će na rudu“, prekida je on., „samo da razmisli par dana.“

Oboje ćute nekoliko trenutaka. Elis ne može da podnese da ga gleda tako slomljenog i povređenog i počinje da se ljuti. „Ali šta je rekao? Da li me mrzi?“

„Naravno da te ne mrzi. Zavoleće te.“

„Upoznaćeš nas?“, obraća se ona u panici njegovom temenu.

„Pa, da, jednog dana. Možda je sada malo rano. Ali kada se navikne na sve, odvešću te da ga upoznaš. Zavoleće te kada te upozna.“ Zvuči ozbiljno, kao da pokušava sebe da ubedi u to što govori.

„Ali šta je rekao?“, ne odustaje ona.

„Bolje da ne znaš.“

„Oh.“

Odvaja se od njega, odlazi do prozora koji gleda u baštu, i kršeći prste, posmatra je. Smračuje se, a drveće se njiše na vetru. Na prozorskom staklu vidi se odraz sobe preko hladne, mračne bašte. Sve je izvrnuto i gleda kako je Džon posmatra sa sofe.

„Elis?”

„Da?” Ne okreće se, gledajući u njegov odraz umesto u njega.

„Reci nešto, molim te. Nemoj da ćutiš. O čemu razmišljaš?”

Ona sleže ramenima, kao da pokušava da se oslobodi ukočenosti u vratu. „Ne znam. Ne znam.”

„Šta ne znaš?”

„Ne znam... Ne znam da li mi se dopada to što ne znam šta je rekao.”

„Kako to misliš?”

„Pa...” Elis se pita šta zapravo misli. Neverovatno je zbunjena, a misli su joj zamršene u čvor. „Čini mi se da... Zapanjuje me da mu to toliko znači, ali kako da razumem ako nećeš da mi kažeš?”

Ne odgovara joj odmah. Gleda ga u staklu kako sedi na sofi nekoliko sekundi, a zatim ustaje i prilazi joj dok mu se čarape klizaju na golom parketu. Čvrsto je hvata za ramena i okreće ka sebi. „Elis, ja...” I tu učuti. Miluje je dlanom po obrazu i vratu. „Teško je objasniti”, kaže tišim glasom. „Ako ti kažem šta je rekao, možda bi...” Ponovo zastaje, duboko uzdišući. „Vidiš, ja to mogu da razumem, pošto sam čitavog života vaspitavan u tom duhu. Shvataš šta hoću da kažem?”

Ona nestrpljivo klima glavom. „Da. Ali, Džone, zašto mi jednostavno ne kažeš šta je rekao?”

„Zato što... Zato što se bojim da će ti zvučati besmisleno, i zlobno... i... preterano.”

„Ne, neće”, odgovara ona ozlojeđeno, „ne ponašaj se kao da sam od stakla. Hoću da znam. Hajde. Reci mi najgore.” Ramena joj se grče. „Sve mogu da podnesem, Džone.”

On grize usnu. „Hoćeš da čuješ najgore?”

„Da.“

„Sigurna si?“

„Da. Koliko puta treba da ti kažem?“

„Dobro. Moj otac je rekao da bi ženidba sa tobom bila kao da sam dopustio da Hitler dobije rat“, deklamuje na brzinu.

Neko vreme Elis pokušava da shvati ovu izjavu. „Dopustio da Hitler...?“ Odmahuje glavom. „Ne razumem. Kakve veze, pod milim bogom, ovo ima sa Hitlerom?“

„Zato što, ako se oženim tobom, naša deca ne bi bila Jevreji, a on to vidi kao istrebljenje našeg roda.“

„Ali...“, počinje ona, a zatim ućuti. Ponovo se okreće ka prozoru. Dopustio da Hitler dobije rat? Dopustio da Hitler...? To je tako nečuvena izjava da jednim delom želi da se smeje. Nije baš sasvim sigurna šta bi drugim delom želela da uradi.

„Elis“, stavlja joj ruku na leđa, „užasno je što je tako nešto rekao. Nisam hteo da ti kažem. Nije tako mislio. Samo sam...“

„Šta si ti rekao?“

„Njemu?“

„Da.“

„Rekao sam... mmm... Rekao sam mnogo stvari koje nisu za prepričavanje, između ostalog i da neću dozvoliti da Treći rajh upravlja mojim ljubavnim životom.“

„Dobro“, šapuće Elis. „Sranje.“ Plače joj se. Hitler? Po ko zna koji put pokušava da zamisli Džonovog oca. Kakav je to čovek koji je mogao da izgovori tako nešto? Ponavlja rečenicu u mislima, izgovara je na različite načine, različito naglašavajući reči.

Džon je hvata oko struka i privlači je k sebi. „Elis, ovo je glupo. Ne mogu da poverujem da se raspravljamo oko

toga. Neću ni svom ocu dozvoliti da upravlja mojim ljubavnim životom. Samo blefira, to je sve. Smiriće se. Moraš da shvatiš: on sve potpuno drugačije gleda. Znao sam da neće biti lako da mu ovo kažem.

Znao sam i da neće lako primiti, ali ga dobro poznajem. On nije zlopamtilo. Uvek više laje no što ujeta. Kada bolje razmisli o svemu, smiriće se."

„Otkud znaš? Šta ako to stvarno znači da će te ovo izopštiti iz porodice, odvojiti od porekla i... svega? Ne mogu to da dopustim."

„Neće biti tako, obećavam ti."

„Otkud znaš?"

„Jednostavno znam. Poznajem svog oca – ovo neće potrajati, garantujem ti to. Hajde da se više ne prepiremo." Podiže joj lice i prinuđena je da ga pogleda u oči. „A sada mi reci", kaže on, glumeći bes, „hoćeš li se već jednom useliti ovde?"

„Ne znam", nevoljno odgovara Elis, „kada tebi odgovara?"

„Što je pre moguće."

„Pa, rekla sam onoj bitangi od gazde da ću se iseliti iz stana do kraja decembra."

„Do kraja decembra, al' za malo. Možeš li sutra?"

„Nisam ni pretpostavljao da imaš toliko odeće, Elis. Stižeš li da obučeš sve ovo?" Džon leži na njenom krevetu i posmatra je kako pokušava da zatvori kofer. Ona, zadihana od napora, skače po poklopcu, pokušavajući da spoji ivice.

„Znam, znam. Stvarno bi trebalo da bacim nešto od ovoga, ali ne mogu da se nateram. Volim odeću."

„Očigledno."

„Ovo je sakupljano godinama. Znaš, u tom ormanu..."

Zastaje, iscrpljena. „Džone, dođi na trenutak, hoćeš li, i sedi na ovo kako bih mogla da ga zaboravim.“

On se kotrlja preko kreveta, puži kroz gomile stvari po sobi i seda na kofer. Čuje se škljocaj zatvaranja brave.

„Tako!“ Elis zabacuje kosu u repu na leđa i čuča. „A sad, šta dalje?“

On iz kutije vadi krhkog kineskog zmaja napravljenog od obojenog papira. „Odakle ti sve ove stvari, Elis?“

„Sa svih strana. To je iz Bangkoka, ako se ne varam, ili tako nekako.“ Uzima kutiju sa vrha garderobera, otvara je i viri unutra. „Bože, ovo su sve stvari iz studentskih dana. Kada sam se selila iz Džejsonove kuće, ništa nisam sređivala, već sam sve potrerala u kutije i pobegla sam odande glavom bez obzira.“

„Baš tako. To malo govno“, mrmlja Džon prekopavajući po kupatilu.

Ona se smeši zbog njegove saosećajnosti u vezi sa događajima u prošlosti i izvlači gomilu starih razglednica, fotografija, traka, šnala i zvonce za bicikl. Na brzinu pregleda fotografije, zgrožena svojim izgledom u devetnaestoj-dvadesetoj godini, u različitim pozama, sa različitim prijateljima.

„Hej, Džone, dođi da vidiš nešto. Moram ovo da pokažem Rejčel.“ Odlazi za njim u kupatilo i nalazi ga kako gomila njenu šminku u kartonsku kutiju. Dodaje mu pregršt fotografija. Na vrhu je jedna na kojoj su ona i Rejčel ispred šatora na nekoj livadi. Leto je, grle se oko struka i srećno se smeše. Elis nosi lepršavi kaftan boje starog zlata. Kosa joj je u pletenicama, a po celom licu ima iscrtane zvezdice. Rejčel nosi zvonaste farmerice pokrivene zakrpama i kratku jaknu sa cvetnim dezenom.

„O, bože“, kaže Džon dok gleda sliku. „Šta ste, zaboga, radile?“

„Bile smo u Glastonberiju, vidi se po odeći. Sigurno je to bilo posle druge godine studija. Posle ispita.”

On nastavlja da pregleda fotografije, kikoćući se. Ona se okreće kako bi nastavila pakovanje, kada ga iznenada začuje: „Elis – vidi ovo.”

Vidi ga kako bulji u fotografiju.

„Šta?”

Ćutke spušta sliku i daje joj da je pogleda. Na njoj je mlada Elis na nekoj žurki. Smeši se, glava joj je blago nagnuta, usta su malo otvorena, a ruka je podignuta kao da je uhvaćena u pola razgovora sa fotografom. „Šta?”, pita zbunjeno. „To sam samo ja na žurki.”

„Ne, pogledaj.” Kaže joj i pokazuje prstom na ugao slike. „Na koga ti ovaj liči?”

Uzima sliku i prinosi je licu. U pozadini, sa njene leve strane stoji neko ko iznenađujuće liči na čoveka koji je tom trenutku pored nje.

„Ne. Nemoguće.” Odmahuje glavom i prolazi kroz sobu da pogleda sliku pored prozora.

Džon ide za njom i gleda joj preko ramena. „To sam ja. Definitivno sam to ja.”

Vidi se iz poluprofila kako gleda sa strane u kameru. Izgleda kao da se naginje nad nekakvim stolom, a u ruci drži čašu piva. Prepoznaje jasno liniju obrva, oblik vilice, način na koji mu kosa štrči u čupercima. Iako je momak na slici mnogo mlađi, nema sumnje da je to Džon. „Sranje”, šapuće ona, „to *jesi* ti.” Okreće se ka njemu. „Kako je to moguće?”

„Koja je to bila žurka? Možeš li da se setiš?”

Ona ponovo posmatra fotografiju, jedva verujući u ono što vidi. Gleda šta on ima na sebi, šta se kroz polumrak vidi u pozadini. Ponovo posmatra njegove obrise na slici koju je videla nebrojeno puta do sada.

„Ti si sigurno bila brucoš, ako smo oboje bili tamo“, kaže on.

„Mislim da nisam bio ni na jednoj žurki od kada sam diplomirao.“

„To je bilo u nekoj kući kraj reke. Letnji semestar, ako se ne varam. Ne mogu da se setim imena osobe koja je pravila žurku, niti otkud ja tamo.“

„Richard kakose nozvaše“, kaže Džon.

„Richard?“ Elis se mršti od napora. „Da, tako je. Bio je odvratan. Studirao je istoriju. Prijatelj nečijeg prijatelja ili tako nešto.“

„Sada se sećam te žurke.“ Džon klima glavom. „Nekome je bilo muka i ležao je na krevetu.“

„E, to nisam bila ja.“

„I ti si bila tamo? Ovo je šašavo. Uopšte se ne sećam da sam te video. Mislio sam da te znam iz biblioteke, ta kosa i te noge...“

„Trebalo je da se koncentrišeš na ispite, a ne da šmekaš brucoškinje.“

„Mmm. Morao sam nečim da održavam motivaciju.“

„Motivaciju? Ti to tako zoveš?“

On ponovo gleda fotografiju. „Zamisli da smo se onda upoznali. Zamisli da si se u tom trenutku okrenula ka meni i rekla mi: ‘Džone Fridmane, za šest godina ćemo se voleti.’“

„Mislio bi da sam treštena pijana.“

„Verovatno bih pomislio: ‘Premija! Ali zašto, misteriozna seksi lepotice, moramo da čekamo šest godina?’“

„Bila sam premlada, tada još nisam bila spremna za tebe. Tek je trebalo da prođem sve sa Mariom i Džejsonom. Bez njih ne bih došla do tebe.“

„Dakle, treba da budem zahvalan tim drkadžijama?“

„Ma ne, hoću da kažem da je sve to kao emocionalna jednačina: Mario podeljen Džejsonom jednako je Džon.“

On se smeje. „Pa, hvala što si na kraju završila sa mnom.“ Stavlja fotografiju u džep jakne. Dok ga grli nešto kasnije, Elis je oseća kako krcka pod pritiskom njenog tela.

Taksi ih je ostavio na pločniku ispred Elisine kuće, i kada su se iskobeljali iz automobila, sa torbama i kaputima, En je pogledala i videla neverovatnu stvar – upaljeno svetlo u spavaćoj sobi svoje kćeri. Srce joj je zaigralo u grudima, i dok je racionalni deo njenog mozga znao da je ona leži nesvesna u bolnici, druga polovina je vikala: „Ona je tu! Sve je ovo bila greška, sve vreme je bila kod kuće!” Ben je video isto. Lice mu je bilo tužno, a beonjače su svetlucale odsjajem s prozora.

En je posegla u tašnu i izvukla je ključeve nanizane na taj privezak u obliku ribe koji nikada nije volela. Uvek se ježila od riba – tih ljigavih stvorenja, pokrivenih krljuštima, sa nazubljenim vilicama. Naslonila se jednom rukom na drveni dovrtak, a drugom je gurnula ključ u bravu. Okrenula ga je i vrata su se otvorila.

Gurali su se u predsoblju. Ben je petljao sa torbama dok se En borila sa glupim porivom da pogleda gore, ka svetlu iz spavaće sobe. Čega se plašila? Svetlo se probijalo do mračnog prizemlja i izobličavalo stvari i zidove u tami. Još uvek u kaputu, sa ključevim a u ruci, ušla je u dnevnu sobu i upalila svetlo. Na niskom stočiću nalazila se otvorena knjiga, licem nadole, poluprazna čaša vode, gomilica papirnih maramica, skorelih od osušene vlage. En je skinula kaput, prebacila ga preko naslona fotelje i prekrstila ruke na grudima. Ben se dobauljao u sobu, seo na sof u i zavalio se, odmarajući glavu na naslonu.

Kapljica je klizila iz njegovog oka. En nije znala da li je to bila suza ili ne, ali ju je nerviralo što je nije obrisao, nego je samo buljio u plafon.

Kružila je po sobi i razgledala. Usput je otvorila fioku, bez nekog posebnog razloga, i videla je u njoj članske karte iz biblioteke, veze lavande, stare, izgrebane naočare za sunce, zgužvane izveštaje iz banke i penkalo zapušeno skorelim mastilom.

U kuhinji je, na stolu, uspravno stajala kartonska kutija od mačijih biskvita. Čajnik je bio otklopljen, a poklopac je počivao pored njega, na radnoj ploči. Na stolici u uglu nalazio se dopola ispleteni džemper od svetlozelene vune. En se namrštila. Nije znala da Elis ume da plete. Prišla je prozoru i zagledala se u tminu pokušavajući da osmotri baštu. Tek što je prislonila čelo na hladno staklo, sa druge strane je, na samo nekoliko centimetara od svog lica, ugledala par očiju koje se lelujuju i svetlucaju. Istog trenutka je vrisnula – vrisak kao da je bio lastišem zakačen za zube. Zateturala se unazad i pala je preko kuhinjske stolice. Iza nje se pojavio Ben, napetog lica. „En? Šta se desilo?”

„Tamo je... tamo...”

Zbog straha nije mogla da progovori i pokazivala je ka prozoru. U tom trenutku videla je kako se gomila crnog krzna pomera tik uz staklo, a stvorenje nalik na ogromnog pacova okreće i premešta na simsu. Mačak. Naravno. Zaboravila je na prokletu mačketinu.

Osećajući istovremeno bes i olakšanje, odmarširala je do zadnjih vrata, otključala ih i širom otvorila. Mačak, sklupčan na uskoj dasci, osmotrio ju je zelenim očima sa zenicama nalik vertikalnim prorezima.

„Hajde”, pokazala je ka kuhinji, „požuri ako imaš nameru da uđeš.”

Nije se ni pomerio. Komarci su zujali oko njega, a obasjavalo ga je svetlo koje je dopiralo kroz kuhinjski prozor. En je stajala na vratima. „Ulaziš li ili ne?”

I dalje nije bilo pokreta. En je uzdahnula i zakoračila unatrag da zatvori vrata. Ali trenutak pre no što ih je sasvim zatvorila, mačak je jurnuo, brzo poput metka, i provukao se unutra kroz otvor veličine šake.

Stajao je u kuhinji, vrh repa mu se trzao, a jedna od prednjih šapa bila je uzdignuta nad linoleumom. Ben je pružio ruku ka njemu, mrmļajući nešto besmisleno. Mačak mu je vrhom nosa dodirnuo prste, dok su mu brkovi štrčali u vazduh, sada prohladan zbog otvorenih vrata. En je videla njegove kandže, dopola uvučene u šape. Posmatrala je kako Ben pomera prste ka mačkovoj glavi i dodiruje mu uši nalik trouglovima od mekog papirusa.

A onda, stvorenje kao da se skupilo, leđa su mu se izvila u luk, a kičmeni pršljenovi ispupčili su se kao bodlje dinosaurusa. Počeo je da kruži po kuhinji, spustivši se uz pod. Ponovo ih je pogledao, otvorio je svoju crvenu čeljust i, zavijajući, užasno kriknuo.

„Šta mu je?”, nervozno je upitao Ben i sagnuo se da pogleda mačka koji se u tom trenutku nalazio ispod stola. „Da nije bolestan?”

En je šakama poklopila uši. Zvuk joj se poput noževa zarivao u slepoočnice. „Otkud znam?” Pogled joj je pao na kutiju biskvita na stolu. „Možda je gladan.” Slegla je ramenima. Zvuk je bio odvratna mešavina mjaukanja i jecanja. Nikada ranije nije čula ništa slično; nije imala pojma da su mačke sposobne za tako nešto. „Bene, ovo je strašno. Strašno. Zar ne možeš da ga zaustaviš?”

Ben je pokušao da ga uhvati ili pomiluje, vabeći ga dubokim, umirujućim glasom, ali životinja nije

dozvoljavala ni da joj se približi. Zavijajuće jecanje nije se prekidalo. En to više nije mogla da izdrži. Isteturala se iz kuhinje i pošla ka dnevnoj sobi, a mačak je izleteo za njom, očešavši je krznom, pretrčao kroz predsoblje, pojurio stepenicama i nestao na gornjem spratu.

Čekali su, En na vratima, a Ben stojeći pored kuhinjskog stola. Buka je prestala. En je čula samo Benovo disanje i monotoni huk saobraćaja, isti kao u bilo kojem kraju Londona. Stajali su tako, u iznenadnom zatišju, rame uz rame, gotovo nepomični. A tada je En pomislila na upaljeno svetlo u spavaćoj sobi i shvatila da ih je oboje strah da pođu gore.

Elis ulazi teturajući se; nosi tri pune kese namirnica i nogom zatvara vrata za sobom. Prebacuje sve kese u jednu ruku, a drugom skuplja poštu sa poda. Letimično je pregleda na putu do kuhinje. Pismo za Džona. Luksuzni koverat adresiran na „vlasnika“, koji ih poziva da se, još danas uključe u nagradnu igru i pobjede“, a razglednica je ispisana neurednim rukopisom. Počinje da je čita, iako zna da ne bi trebalo, ali nešto je tera da to uradi. Zatim se vraća na početak i čita je iznova. A zatim još jednom, i još jednom, i još jednom, posle čega spušta kese na sto, stavlja čajnik na šporet još uvek držeći razglednicu, seda, stavlja je pred sebe i ponovo iščitava: „Dragi Džone, kao i uvek, bilo je divno što sam te video prošlog vikenda. Hvala ti što si me posetio. Voleo bih da se češće viđamo, ali izgleda da si u poslednje vreme prezauzet. Želim da ti se zahvalim i što si sa mnom podelio svoju dilemu. Jedina želja mi je da ti budeš srećan, a znam da to ne možeš biti sa nekim ko nije Jevrej. Ako želiš da se upuštaš u veze sa devojkama koje nisu Jevrejke, to nije moja stvar. Ali ako se budeš oženio sa tom devojkom, ili živio sa njom kao da ste venčani, neću više moći da te smatram svojim sinom. Znam da bi i tvoja majka tako postupila. Voli te tata.“

Elis dugo ostaje za stolom, gledajući u razglednicu pred sobom. Iz kese vadi jabuku koju zatim valja među dlanovima, zureći u parče kartona toliko dugo da slova počinju da se razmazuju u male crne tačke i poigravaju

kao mravi. A onda skreće pogled i pritiska hladnu, zelenu koru jabuke na čelo. Okreće razglednicu i na drugoj strani vidi sliku brajtonske luke, očigledno štampanu sedamdesetih, sa drečavotirkiznim nebom i nizom bledonarandžastih kabina na plaži. Pita se je li Daniel Fridman namerno odabrao baš ovu ili je to bila prva koja mu je došla pod ruku.

Zatim ustaje, nalazi adresar u tašni, odlazi do telefona i okreće broj. „Rejčel? Čao, ja sam. Slušaj, ne mogu sada da objašnjavam, ali mogu li da pređem kod tebe na neko vreme?... Ne, nije to u pitanju... Na neki način... Znam... Vidi, pričaću ti kasnije... Da... Ne... U ovom trenutku to stvarno ne mogu da znam... Neću dugo ostati, obećavam... Ne, znam da... Hvala ti... Vidimo se uskoro.“

Spušta slušalicu, prolazi kroz dnevnu sobu i penje se uz stepenice. Na podestu zastaje, kao da je zaboravila kuda je pošla, a onda odlazi u spavaću sobu i iz ormana izvlači torbu.

Džonu je stalo – po njenom mišljenju i previše – da ona u kući promeni sve što poželi ne bi li joj postala dom koliko i njemu. Uporno joj ponavlja da premesti gde šta hoće, da okreći sobe; prošlog vikenda navaljivao je da odu i kupe nameštaj po njenom izboru. Nije smatrala da je to neophodno – Džonova kuća joj je delovala opušteno: lako se menjala, bila je udobna i normalna. Ništa joj ne smeta, ništa joj nije strano. Ali, samo da bi ga usrećila, besomučno su obilazili prodavnice polovnog nameštaja, napunivši auto, a kada unutra više nije bilo mesta, na krov su natovarili kredenac sa fiokama, braon fotelju sa ulegnutim sedištem, policu za knjige, i još jednu policu za knjige i mali noćni sto. Kada su došli do velikog pokretnog ogledala, pokušala je da ga prizove pameti.

„Može da zatreba“, odgovorio je, „u spavaćoj sobi. Zar ne?“ Zacenila se od smeha. Prodavac se pravio da ima napad kašlja.

Otvara fioke na kredencu. Tri puta su se vraćali kako bi ih doneli uz stepenice. Na kraju je došao i Džonov prijatelj Sem da im pomogne. Elis je stajala u prizemlju dok su dva muškarca psovala i proklinjala, noseći teret korak po korak.

Trpa u torbu sve što joj dođe pod ruku – veš, majice, farmerice. Nije u stanju da staloženo razmišlja. Okreće leđa svom novom kredencu, policama i stolu, odlazi u kupatilo i počinje da svoje stvari gura u bočne džepove na torbi. Za trenutak zastaje i posmatra aksolotla koji, kao i obično, pluta u svom akvarijumu; on joj ogorčeno uzvraća pogled posle čega ona izlazi i trči niz stepenice. Ako stvarno hoće da danas ode odavde, mora to da učini pre no što se Džon vrati: ako ga vidi, neće biti u stanju da izađe.

Suze su joj navrle na oči tek kada je ušla u metro.

Džon se vraća oko devet. Kuća je u mraku. Pipa po tami i pali svetlo u holu dok otresa kosu mokru od kiše.

„Elis!“ Niko ne odgovara. „Elis?“ Osluškuje, očekujući da je čuje. Ništa. Da nije izašla? Pokušava da seti da li je nešto rekla tog jutra, ali mu se ne čini da je bilo šta pominjala. Telefonska sekretarica je uključena, ali nema snimljenih poruka. Seda na sofu u dnevnoj sobi, izuva cipele i zeva. Pomalo je razočaran što ona nije tu. Radovao se što će je videti i na putu kući kupio je bocu vina. Da li je bio ovakav njegov život dok je nije sreo? Umor i povratak u praznu i hladnu kuću? Iako su živeli zajedno jedva nedelju dana, bio je ponesen talasom zadovoljstva koje bi osetio svaki put kada se vrati kući i nađe je kako

sklupčana čita u spavaćoj sobi, razgovara sa aksolotlom dok se kupa ili zaliva biljke koje je zasadila u starom slivniku ispred zadnjih vrata. Odlazi u kuhinju i na stolu nalazi kese pune namirnica, i to ga zbunjuje. Očigledno je dolazila i ponovo izašla. Uzima čajnik da skuva čaj, ali shvata da je već napunjen, a voda je još uvek vruća.

Penje se uz stepenice, odlazi u kupatilo, puni lavabo i umiva se. Pevuši za sebe dok sapunja ruke nekim finim sapunom koji je Elis kupila, a onda zastaje u pola pokreta, skamenjen. Nema njene četkice za zube. Njegova stoji usamljena u čaši. Brzo ispira ruke i briše ih o pantalone, paranoično gledajući na sve strane. Ne budi smešan, govori sebi, sigurno ju je ostavila negde u kući. Ali nema ni njene hidratantne kreme, niti četke za kosu, ni peškira.

Trči u spavaću sobu i naglo povlači fioku na kredencu koji su kupili pre nekoliko dana u staretinarnici na Halovej roudu. Nedostaje li nešto? Teško je reći. Još uvek je tu sva sila odeće, uredno poslagana na gomile. Okreće se ka krevetu. Kraj njenog uzglavlja je još uvek gomila knjiga. Dobro je. Samo je izašla. I ponela svu svoju šminku i četkicu za zube? Ali nije otišla. Nije mogla da ode. U tom trenutku u ogledalu ugleda vrh ormara. Praznina zjapi na mestu gde je stajao njen ranac, koje je, kako mu je ponosno rekla, sa njom obišao svet. Seda na krevet. Zašto, zašto, zašto je otišla? Napreže mozak u pokušaju da se seti da li se bilo šta neobično dogodilo tog jutra. Da li je rekao nešto što ju je naljutilo? Zajedno su doručkovali, kao i svakog jutra, poljubila ga je pre nego što je otišla ka metrou. Ništa loše. Razgovarali su o eventualnom odlasku u Češku tog leta, pošto je na omotu kornfleksa videla sliku Praga. Da li je rekao nešto toliko uvredljivo zbog čega bi poželela da ga ostavi?

Poruka. Sigurno je ostavila poruku. Možda je iznenada

morala da ode i nije stigla da ga pozove telefonom. Možda joj se razboleo neko u porodici. Ne bi otišla tek tako, bez reči, zar ne? Trči niz stepenice i po dnevnoj sobi traži parče papira sa njenim rukopisom. Ništa. Odlazi u kuhinju i očajnički pretražuje po kesama. Možda je poruka u njima – avokado, špageti, plavi patlidžan, jogurt. Samo to. A onda ugleda nešto na stolu. U prvom trenutku toliko je ushićen da nije u stanju da čita. Razglednica od oca. Zašto mu je poslao razglednicu? Nikada do sada to nije učinio. Nikada. Sprema se da je odloži sa strane kako bi nastavio da traži Elisinu poruku, a onda mu pogled pada na reči „devojkama koje nisu Jevrejke“. Oseća kako mu se srce grči; na brzinu čita tekst, pogledom prelazi preko gusto zbijenih reči. Nekoliko trenutaka zuri i trepće. Kako je otac mogao da bude tako okrutan, ne samo prema njemu već i prema Elis? Sigurno je bio svestan da je velika verovatnoća da će i ona to pročitati.

Seda za sto i cepa razglednicu. Zatim dve identične polovine cepa na jednake delove, pa čini to još jednom, i nastavlja tako sve dok ne dobije gomilicu crnih i belih konfeta, i onih u bojama brajtonskog neba sedamdesetih.

Mora trezveno da razmisli. Sada zna zašto je otišla, ali pitanje je gde? Kod koga bi od ljudi koje poznaje najverovatnije odsela? Najverovatnije je ponela adresar sa sobom, inače bi zvao njene prijatelje abecednim redom. Kome bi se javila posle čitanja ovakve poruke? Porodici! Sestrama! Naravno. Ustaje i podiže telefonsku slušalicu. „Rajks“, mrmlija. „Rajks, Nort Bervik.“

Služba obaveštenja mu daje broj, a on ga ispisuje na nadlanci olovkom koja visi kraj telefona. Upravo se sprema da okrene njihov broj kada počinje da razmišlja. Šta da im kaže? „Ćao, ovde Džon. Verovatno još ne znate,

ali vaša kćer i ja živimo zajedno. Da, divna vest, zar ne? Bilo kako bilo, ona je nestala. Mislim da me je ostavila. Da možda, kojim slučajem, ne znate gde bi mogla da bude? Ne? Pa dobro, nema veze. Već će se ona pojaviti.”

Spušta slušalicu. Sigurno je negde u Londohu. Uostalom, mora sutra da se pojavi na poslu. U trenu – samo trenu, ne više, na šta je kasnije bio ponosan – proleće mu kroz glavu ideja da se vratila Džejsonu. Ne budi smešan, Džone. Uozbilji se.

Kruži po dnevnoj sobi, kao da traži rešenje, ali jedino na šta misli jeste: Elis me je ostavila, Elis me je ostavila. Zar ovako izgleda kriza? Mozak ti nudi samo ono što ti je očigledno. Kod koga je otišla? Kod koga? Kod koga?

Pri kraju petog kruga konačno mu pada na pamet. Rejčel. Ko drugi? Samo još treba da se seti njenog prezimena i da nađe broj u telefonskom imeniku. Rejčel... Rejčel... Rejčel... Kako ono beše? Nema svrhe. Elis verovatno nikada nije pomenula njeno prezime. Zna da ova živi negde u južnom Londonu, u Griniču možda, ali nema predstavu gde tačno. Potiskuje iracionalnu želju da sedne u auto i kruži ulicama tražeći Elis. Očajan, baca se na sofu i pilji u telefon. Pozovi me, Elis. Hajde. Podigni slušalicu, gde god da se nalaziš, i okreni ovaj broj. Ne čini mi to.

Odjednom se uspravlja, vraćen u život novom idejom. Poslednji pozvani broj. Sigurno se javila onome kod koga je otišla. Hvala ti bože na tehnologiji. Ruka mu se pomalo tresе dok pritiska dugme za ponavljanje poslednjeg poziva; pritiska slušalicu uz uho, kao da ne želi da propusti nijedan zvuk. Telefon sa druge strane zvoni jednom, dva puta, tri puta, pre nego što čuje karakteristično „klik” i šum telefonske sekretarice. Prokleta bila, prokleta i do sto đavola! A zatim čuje: „Ćao,

ovde Rejčelina sekretarica. Trenutno ne mogu da se javim, ali ću Vas možda pozvati ako mi ostavite poruku." Savršeno! Znao je, znao je da bi nju prvo pozvala. Nervozno pročišćava grlo. Na čijoj god da je strani Rejčel u ovoj priči, na njegovoj sigurno nije. „Zdravo, Rejčel, ovde Džon. Da se nisi možda čula sa Elis večeras? Molim te, javi mi se na..."

Mašina je škljocnula i ljutito zapištala nakon što je neko podigao slušalicu. „Zdravo, Džone."

„Elis? Jesi li to ti?"

„Ne. Ovde Rejčel."

„Rejčel, jesi li se čula s njom? Znaš li gde je?"

Tišina sa druge strane.

„Rejčel, znam da znaš. Molim te, reci mi. Očajan sam."

„Ovde je. Dobro je. Ne brini."

„Mogu li da je čujem?"

„Nisam sigurna. Sačekaj sekund." Rejčel rukom pokriva slušalicu, ali je čuje kako govori: „Elis, on je. Rekla sam mu da si ovde..." Sledi nerazumljivo negodovanje, a zatim Rejčel koja kaže: „Ma daj, Elis, ima pravo da zna, jadničak. Hoće da razgovara s tobom."

Čuje kako Elis nešto govori, ali ne razume šta. Oseća kako se svaki nerv i svaki mišić njegovog tela napreže gotovo do pucanja. Molim te, Elis. Javi se.

A zatim čuje njen glas. Tik uz njegovo uho. „Zdravo."

„Elis."

„Da?" Zvuči kao da je slična i da se nalazi jako daleko.

„Elis, molim te, vrati se. Ne čini to."

„Morala sam." Čuje lagani drhtaj u njenom glasu. „Stigla je razglednica..."

„Znam. Video sam. Pocepao sam je."

Oboje ćute. Džon želi da vikne: „Vrati se kući, vrati se,

molim te da se vratiš!"

„Kako si me našao?“, pita ga.

„Primenjena nauka. Ponavljanje poslednjeg pozvanog broja.“

„Oh.“

Još jedna pauza. Džon upliće spiralni gajtan oko prstiju. „Trebalo mi je vremena da u glavi prelistam tvoje prijatelje i rođake, razmišljajući kod koga bi mogla da budeš. Setio sam se Rejčel, ali nisam znao njeno prezime.“

„Saunders.“

„Dobro. Setiću se kada me sledeći put ostaviš.“

„Džone, izvini. Nisam htela da...“

Prekida je. „Znaš i sama da on ne misli tako. To je emocionalna ucena. Zar ne shvataš? Napisao je razglednicu, jer hteo da se dogodi upravo to što se dogodilo.“

Ona ponovo ćuti, ali on oseća da ga pažljivo sluša. „Hteo je da ti to vidiš i da me ostaviš. Igraš kako on svira. To je okrutno i zlobno s njegove strane, on ne misli tako, i molim te, molim te, molim te da se vratiš.“

„Ali napisao je da...“

„Napisao je on svakojaka sranja.“

„Ali šta ako stvarno tako misli? Ne mogu to da dozvolim. Ne mogu... Mislila sam da...“ Čuje je kako guta suze. „Mislila sam da će ovako biti najlakše za sve.“

Počinje da jeca i verovatno udaljava slušalicu od lica pošto zvuči udaljeno. Neće valjda da prekine vezu?

„Elis?“ Toliko jako steže slušalicu da zglobovi počinju da ga bole. „Elis! Jesi li tamo?“

„Da.“

„Daj mi Rejčelinu adresu. Dolazim iz ovih stopa po tebe.“

„Ne znam, Džone... Možda ipak...“

„Ovo je potpuno sumanuto. Ja te volim.“ Čuje njen duboki, drhtavi uzdah. Makar je prestala da plače. „Nije tako mislio, na časnu reč. Vidi, sve i da hoćeš da me šutneš, ne možemo to ovako da završimo, zar ne?“

Smeje se i šmrca. „Mogu metroom nazad u Kemden. U redu je. Ne moraš čak dovde da voziš.“

„Ne budali. Daj mi adresu. Biću tamo čim pre.“

„Važi.“

Četrdeset minuta kasnije, Džon u polumraku gleda niz tastera interfona na vratima stambene zgrade u kojoj je Rejčelin stan. Nasumice pritiska jedan i javlja mu se neki neprijatni Nemač koji mu kaže: „Ovo je treći sprat i možete li, molim lepo, da im kažete da obeleže dugmad?“ Rejčel ga pušta u zgradu i on trči, preskačući stepenike. Na trećem spratu ona ga čeka na vratima svog stana. Pored nje se na podu nalazi Elisin ranac.

„Ćao, Džone.“ Ovlaš ga ljubi u obraz. „Baš si brz.“

„Nije bilo gužve, a i prekoračio sam dozvoljenu brzinu.“

Rejčel se smeši. „Što ti je ljubav.“

„Da. Tako nekako.“ Nestrpljiv je, propinje se i viri joj iza leđa.

„Gde je ona?“

Rejčel se okreće i viče: „Elis! Dragi ti je ovde!“

„Stvarno izvini zbog svega, Rejčel.“

„Ne izvinjavaj mi se. Sve je u redu. Ona mi je pomogla u gomili ovakvih situacija.“

Elis se pojavljuje u hodniku. Osmehuje se slabašno, oči su joj otečene i krvave. „Zdravo, Džone.“

Grli je i ljubi u čelo. Ona ga čvrsto steže rukama i toplina njenog daha mu prolazi kroz kragnu.

„Dobro je, dosta je bilo. Prehladiću se stojeći ovde na promaji.“

Elis je grli. „Hvala ti, Rejč. Izvini što nisam duže ostala.“

„Ma nema veze. Drugi put ćeš.“

„Nije valjda da će ovo postati redovna pojava“, protestuje Džon.

„Samo zapamti“, kaže Rejčel dok zatvara vrata, „on sada zna gde živim.“

Dok on pali auto, Elis spušta ogledalo iznad suvozačkog sedišta i kritički posmatra svoj odraz. „Užasno izgledam“, gundđa, a onda se okreće ka njemu i smeši mu se. „Siguran si da ne želiš da ostanem ovde?“

On ne odgovara. Ona uzdiše i trlja oči. „Mrtva sam. Idemo kući.“

U kadi sedi nasuprot njemu, skupljenih nogu, sa obrazom na kolenu. Posmatraju se kroz paru. Džon zahvata vodu dlanovima i izliva je po njenim ramenima. Srebrni potočići joj se slivaju niz ruke, po leđima i niz grudi. „Nikada više nemoj to da uradiš, važi?“

Ona ne odgovara, nego duboko udiše vazduh, naduvava obraze i uranja lice pravo u vodu. On se trza od iznenađenja. Voda pljuska na sve strane i preliva se preko ivice kade po linoleumu. Golica ga prstima. On se izvija. Još vode preliva se preko ivice.

„Elis!“ Ljut je. Hvata je za ramena i izvlači iz vode. Ona izranja, smejući se i kašljuckajući, poput sirene, sa kosom u pramenovima i trepavicama ulepljenim od vode. Lice joj je samo par centimetara od njegovog i osmeh joj zamire kada shvata da se on ne smeje.

„Ozbiljan sam, Elis.“ Odjednom je mrzovoljan i neopisivo umoran. „Možeš li da zamisliš kakav je osećaj vratiti se ovde i shvatiti da te nema, i da“, neodređeno pokazuje ka lavabou, „nema tvojih stvari? Bilo je strašno. Strašno. Bez poruke. Bez objašnjenja. Nisam imao

predstavu zašto si otišla dok nisam našao onu prokletu razglednicu, kao što nisam znao ni gde si, ni kako si. Nemoj nikada više to da uradiš. Molim te."

Ona se mršti dok odmahuje glavom i zasipa ga kapljicama vode. „Džone, tako mi je žao... Nisam razmišljala.“ Sklapa mu ruke oko vrata, a tela im se priljubljuju. „Neću više nikada. Obećavam.“

Ben trzajem širi zavese, okreće se i na vratima vidi svoju ženu.

„En, moraćemo da prespavamo ovde.“

„Znam.“

„Bar noćas.“

„Znam.“

„Nemamo gde drugde.“

„Znam, Bene. Znam.“

En prelazi preko sobe i dlanom pritiska Elisin krevet, kao da proverava koliko je dušek mekan. Ostaje nagnuta nad njim.

„Prekasno je da nađemo sobu u hotelu.“

Bez odgovora.

„Mogli bismo da prespavamo na kaučima u prizemlju, a iza vrata je i poljski krevet, ali ne mislim da bi se ijedno od nas naspavalo. A mislim da nam je baš to potrebno.“

„Bene, znam. Samo sam... nekako mi je... čudno. Zar tebi nije?“

En obilazi krevet i ćuška jastuke.

„Spavanje u Elisinom krevetu?“

Ona ne odgovara. Šakom je pokrila usta; posmatra jedan od jastuka koji na sredini ima udubljenje od glave. Čak se i Ben stresa. Ona se saginje, i Ben je posmatra kako sa jastučnice uzima dugu tamnu vlas kose i podiže je ka svetlu. Pokret je spor i pažljiv. Pre dve noći, razmišlja Ben, moja kćer je spavala u tom krevetu, a sada je, obrijane

glave, zaključana u bolničkoj sobi i tiho se bori sa smrću. En iz džepa izvlači maramicu i u nju umotava Elisinu vlas.

„En...“, počinje on.

Ona ustukne par koraka i tone u fotelju. Ben prilazi i čuči ispred nje. „En, znam da je teško, ali stvarno ne vidim šta drugo možemo da uradimo.“

Ona obema rukama stiska maramicu.

„Ne bi joj smetalo. Znaš da ne bi. Više bi volela da smo ovde nego u hotelu, zar ne?“

Ona ga gleda. Izgleda kao da razmišlja o tome. „Zar ne?“, uporno će on.

„Možda.“ En se pomera u fotelji, gleda ispod sebe i počinje da izvlači odeću na kojoj je dotle sedela: čarape, kratku suknju, crvenu bluzu. „Možda bi trebalo da promenimo posteljину“, kaže.

Spavaću sobu ispunjavaju čaršavi koji lepršaju. Benu izgleda kao da su to prvi pokreti posle mnogo godina u ovoj prostoriji, kao da dugo, dugo niko tu nije živeo. En ulazi sa naramkom čiste posteljine u trenutku kad on čaršave vezuje u zavežljaj da bi ih odneo u prizemlje.

„Šta je to?“, pita ga.

„Koje?“

„To.“ Pokazuje na nešto plavo u smotuljku posteljine.

Ben sleže ramenima. „Majica. Bila je pod jastucima.“

En gleda i mršti se. „Elis spava bez ičega“, kaže, više sama sebi nego njemu.

„Molim?“

„Ona ne...“ En prekida, prilazi i izvlači majicu iz gomile, kao što bi mađioničar izvukao niz raznobojnih maramica iz šešira.

„Elis nikada...“ Ponovo zastaje, podiže majicu do lica i duboko udiše. Ima onaj izraz koji ljudi nesvesno prave

kada osluškuju muziku koja dopire izdaleka. Nešto, Benu nedokučivo, prolazi joj kroz misli. On hvata drugi kraj izgužvane majice i podiže ga do lica. Njuši ga. Miriše kao da je neko spavao u njoj. Slab, ali sasvim određen miris. Miris muškarca. Ben i En se gledaju, spojeni plavom majicom. Ben pušta svoj kraj.

„Mislim da ovo ne bi trebalo da perem“, brzo će En. „Za svaki slučaj“, dodaje, a zatim slaže majicu i spušta je na Elisinu odeću na fotelji. Ben ne pita na koji slučaj misli. Prikuplja čaršave i odlazi u prizemlje.

Tokom nekoliko prilično neobičnih nedelja, njih dvoje su balansirali na konopcu razapetom iznad zabrinutosti i izbegavali su da razgovaraju o tome. Elis je to podsetilo na mučno čekanje rezultata ispita: spoznaja da je sve u tuđim rukama. U Džonu su se smenjivali optimizam i seta. Znala je da se čuo sa ocem, a znala je i da on zna da ona zna. Takođe joj je bilo poznato da njegov otac ne odgovara na pozive, već drži uključenu telefonsku sekretaricu. Nedelje su proticale. Sve ređe su to pominjali, a on je postajao sve obeshrabreniji.

Jedne noći nešto se dogodilo: prošao je voz, ili je promaja zalupila prozor, ili je neko nešto viknuo na ulici. Iznenada je bila potpuno budna, trgnuta iz sna. Soba joj se učinila neprirodno tihom. Džon je spavao, ruke prebačene preko nje, prstiju upletenih u njenu kosu.

Bila je potpuno sigurna da otac pokušava da ga natera da izabere između njih dvoje. Nije u pitanju bilo samo prenemaganje, kako je Džon to uporno tvrdio – taj čovek je mislio upravo ono što je i napisao. Neće odgovoriti na pozive sve dok mu Džon ne javi da mu je ona napustila i kuću i život.

Oslonila se na lakat i posmatrala ga. Skliznuo je sa jastuka i glava mu je počivala na dušek. Ruka mu je prebačena preko njenog tela. Verovatno je osetio da ona ne spava, ili možda njen pogled, pa se promeškolljio. Gotovo budan, približio joj se i uronio lice između njenih

dojki, mrmļajuci nešto. Ruka mu je oživela i pospano ju je vukao ka sebi. A onda se smirio. Nekoliko sekundi disao je u njenim nedrima, a zatim je podigao glavu i pogledao je širom otvorenih očiju, potpuno budan. „Šta je bilo?”

Elis ga je dlanom milovala po licu. „Volim te.”

Uhvatio ju je za ruku. „Elis, šta ti je? Izgledaš zastrašujuće.”

Sagnula se, ovlaš mu poljubila usne, a onda rekla: „A ti zastrašeno.”

Povukao ju je ka sebi tako da su im lica bila primaknuta i pogledao ju je pravo u oči. „U čemu je stvar?”, prošaputao je.

Nije mogla da odmah progovori. Nije želela da izgovara te reči.

„Elis, reci mi. Šta je bilo? Nikada te nisam video tako ozbiljnu.”

Ponovo ga je poljubila. Uzvratio joj je poljubac, ali rezervisano i zbunjeno.

„Tvoj otac”, rekla je, „nateraće te da biraš između mene i njega.”

Počeo je da je miluje dugim, sporim pokretima od vrata, preko grudi i struka, sve do obline bedra i natrag. Ponovio je to tri, četiri, pet puta, a zatim je rekao: „Znam.”

Zagrlila ga je i neko vreme su se čvrsto držali.

„Ne mogu to da učinim, ne mogu, ne mogu”, rekao je.

„Ne želim da to uradiš”, prošaputala mu je u vrat. „Nemam prava da očekujem od tebe da odlučiš tako nešto. Ne mogu. To je stvar o kojoj niko nikada ne bi trebalo da razmišlja. Nikada.”

„Znam”, ponovio je. „Osećam se kao loptica za ping-pong. Po čitave dane rastrzan sam između tebe i njega. Kako može da od mene očekuje da izaberem, da kažem: ‘Pa dobro, tebe hoću, a tebe neću.’ A kad bih čak i rekao:

'Važi, tata, ostaviću svoju šiksu i postati dobar mali Jevrej', šta bi očekivao, znajući da me je naterao da te ostavim? I kako, za ime boga, može da pomisli da bih te se dobrovoljno odrekao? Bilo bi to isto kao da kažem: 'Da, naravno, tata, samo ti meni odseci desnu ruku, ako želiš.'"

Pustio ju je i ponovo mu je videla lice.

„Ne mogu da verujem dokle smo stigli. Neverovatno je da se to dešava u današnje vreme“, rekla je. „Znaš, moja majka je bila u pravu.“

„Tvoja majka?“

„Mhm. Rekla je, sa svojim uobičajenim taktom zle vile, na bakinjoj kremaciji, da će tvoja vera biti problem.“

„Oh, bože, Elis, žao mi je.“

„Ne budi glup. Nisam u sve ovo ušla žmureći, zar ne?“

„Ali nisi ni očekivala ovo.“

„Nisam.“

„Znaš li šta je uradio prošle nedelje?“

„Šta?“

„Poslao mi je primerak omladinskog jevrejskog časopisa u kome se objavljuju oglasi za traženje srodnih duša. Možeš da objaviš konkurs za savršenu jevrejsku nevestu. Na to je zakačio poruku sa pitanjem da li sam razmišljao o tome.“

Automobili su povremeno prolazili Kemden roudom. Nespokojno se igrao pramenom njene kose i povremeno je ponavljao. „Kako je to besmisleno.“

„I šta ćeš sad?“, upitala ga je posle nekog vremena, okrećući se prema njegovim grudima.

„Pravo da ti kažem, ne znam. Vidim samo dve mogućnosti. Jedna je da svog oca pošaljem tamo gde mu je mesto i rizikujem da izgubim svaki kontakt s njim. Druga je da mu kažem da sam raskrstio s tobom, a da mi

nastavimo da se viđamo, nadajući se da će se on vremenom smiriti."

Odmahnula je glavom. „To stvarno nije rešenje, Džone, zar ne? Ne možemo da ga lažemo. Nanjušiće. A tu je”, rekla je mirno, još uvek izbegavajući da ga pogleda, „još jedna opcija.”

„Ne”, poklopio je uši. „Ne. Nikada. I ne pominji to, Elis.”

„Mogućnost broj tri”, nastavila je kao da ga nije ni čula, „jeste da svako ode na svoju stranu.”

„Ali kako?” Udario je pesnicom u jastuk. „Elis, jeb'o te, pogledaj me, hoćeš li? Pogledaj me”, navaljivao je. „Kako to da učinimo?”

„Ne znam”, kriknula je, „ali možda ćemo morati. Ne možeš tek tako da... odbaciš porodicu. Jednostavno ne možeš. Neću dozvoliti.”

Okrenuo se na leđa i piljio je u plafon. Držala je njegovu šaku i pomno je posmatrala. Shvatila je da je pomislila: možda je ovo poslednji put da smo zajedno u krevetu. „Dobro”, rekla je, u želji da potisne tu misao. „Imam plan.”

„Za šta? Za operaciju 'Elis'?” Živnuo je, uspravljajući se, lica punog nade. „Imaš rešenje?”

Nasmejala se, uprkos svemu. „Ne, to nije rešenje, pre bi se reklo da bi moglo da dovede do rešenja. Dajem ti nedelju dana da odlučiš šta hoćeš.”

„Nedelju dana?” Uzdahnuo je. „Dobro.”

„Počevši od ovog trenutka. I – sledi deo koji ti se neće dopasti – ja idem.”

„Ne.”

„Ne? Kako to misliš, 'ne'?”

„Mislim, ne, nigde ti ne ideš.”

„Moram. To je deo plana.”

„Ali... ali...“, koprcao se, „... potrebna si mi da mi pomogneš da odlučim.“

„Sereš. Treba ti vremena i slobodnog prostora da bi mogao sa sobom da raščistiš. Moje prisustvo bi samo otežavalo stvar.“

„Ne bi.“

„Da, bi. I zato, odlazim na nedelju dana. Nećemo se čuti telefonom. Neće biti nikakvog kontakta. Idi i vidi se sa ocem, razgovarajte. Imaš vremena da razmisliš o tome šta želiš, u šta veruješ, šta ti je važno“, prošla je rukom kroz kosu, „i slično. A za sedam dana pozvaćeš me da mi kažeš šta si odlučio.“

„Ne sviđa mi se taj deo sa tvojim odlaskom. Šta ako se ne vratiš?“

„Pa, to bi se svelo na opciju broj tri, zar ne? I oboje bismo morali... da se pomirimo sa time.“

Krajičkom oka videla je da je posmatra, ali izbegavala je da ga pogleda, kako se ne bi pokolebala.

„Dobro. Dakle, ja ostajem ovde, viđam se sa ocem i odlučujem između tri mogućnosti.“

Pljesnula ga je po ruci. „Džone! Rekla sam da je opcija dva izbačena.“

„Znam, znam. Samo se šalim. Ali zašto ne mogu ja da izbacim iz tvog plana deo o odvajanju?“

„Zato.“

„Šta zato?“

„Zato što sam“, govorila je, penjući se na njega i pritiskajući ga, „ja tako rekla. I sam znaš, uostalom, da je to jedini način.“

Gledao ju je kroz kosu. „U pravu si. Kao i obično. Ali gde ćeš da ideš?“

„Gde ću da idem? Pa kući, naravno.“

Sledećeg jutra sam se ukrcala na avion, spiskala pare na kartu, budući da nisam mogla da se odvažim na četvoročasovni zatvor u spavaćim kolima. Džon je plakao na aerodromu. Nikada ranije nisam ga videla da plače: to me je uplašilo, i grlila sam ga sve do poslednjeg poziva za moj let. Morala sam da trčim asfaltiranom stazom i uz metalne stepenice sve do mrzovoljne stjuardese koja je morala da me čeka.

Smatrala sam to lošim predznakom, naravno. Ako plače, mislila sam, to znači da misli da je gotovo. Kroz prozor aviona sam videla Keneri dok. Izgledao je majušno i krhko, kao da je od kartona. A k o bih zažmurila na jedno oko i podigla ruku, mogla sam da ga prekrijem palcem.

Let je trajao četrdeset pet minuta. Ignorisa sam obuku za slučaj nesreće, ponuđene sendviče i šarene magazine, i utonula sam u sedišta, zureći u oblake. Sa aerodroma autobusom sam otišla do Prinses strita. Nisam nacionalista, ali ima nešto u tom prvom pogledu na potamneli vrh spomenika Škotskoj, i u zelenim padinama Gardensa, u prvom udahu tog oštrog, čistog vazduha što mi uvek uzburka duh.

Progurala sam se do telefonske govornice ispred Vejverli marketa i zatvorila sam vrata za sobom (baš tu, ispred, bio je čovek u kiltu koji je turistima svirao gajde, i to prilično loše). Podigla sam slušalicu i okrenula broj.

„Suzana? Elis ovde.”

„Elis, gde se, za ime boga, nalaziš? Sada je pola jedan. Znaš li da...”

„U Edinburgu sam.”

„Molim? Pretpostavljam da se šališ.”

Nogom sam odškrinula vrata. „Slušaj ovo”, kazala sam i ispružila slušalicu ka urliku gajdi. Mogla sam da čujem

Suzanu kako gundā. „Objasniću ti“, rekoḥ.

„Odlučno. Slušam.“

„Ali ne sada.“

Usledila je pauza.

„Aha“, odgovorila je, „znači tako, a?“

„Aha.“

„Dobro“, polako je odgovorila, „ispričaćeš mi sve kada se vratiš. A kada bi to, tačno, trebalo da bude?“

„Ah-em... sledeće nedelje.“

„Elis, jesi li poludela? Šta da kažem Entoniju?“

„Ne znam. Izmislićeš ti nešto. Reci mu da sam bolesna. Ili da istražujem po Škotskoj. Bilo šta.“

Čula sam njen uzdah. „Duguješ mi za ovo.“

„Suzana, jesam li ti ikada rekla da te volim?“

„Da, da, da. Pa, donesi mi neki suvenir ili nešto takvo.“

„Hoću, ćao.“

„Ćao.“

Ubacila sam još jedan žeton i zastala. Džon bi trebalo da je sada na poslu; sedi za stolom kraj prozora, sa čitavim istočnim Londonom pod nogama. Želela sam da ga pozovem. Već. To nije bio dobar znak. Bilo bi to kršenje pravila. Pogledala sam kroz prozor govornice, ka nebu iznad Starog grada. Američki turisti u naduvanim perjanim jaknama i raznobojnim šalovima mileli su i dovikivali se dok su čekali autobuse. Okrenula sam im leđa i odlučno okrenula Kirstin broj.

„Kirsti?“

„Elis! Kako si?“

„Dobro. Kirsti, mogu li da neko vreme ostanem kod tebe?“

„Naravno. Kada?“

„Recimo, sada.“

„Sada?“, ponovila je Kirsti i nastavila je oprezno: „A

gde se sada nalaziš?"

„U Prinses stritu.“

„Za ime boga, Elis, šta tražiš ovde? Šta se desilo? Jesi li dobro?"

„Dobro sam, sasvim dobro.“

Kirsti je utihnula sa druge strane.

„Čuj, jesi li u gužvi? Mogu li da dođem odmah?"

„Jesam li u gužvi?", pitala je kroz smeh. „Naravno da nisam. Dani mi prolaze u vežbama za trudnice i ždranju. Dolazi ovamo. Izaći ću da te sačekam.“

Elis je pisala esej o Robertu Brauningu. Ispred nje se nalazio kalendar na kome su crnom bojom bili precrtani dani koji su prošli. Crvenom bojom bila je obeležena nedelja u kojoj su joj bili maturski ispiti. Sužavanje belog pojasa između crvenih dana i gamižućih crnih izazivalo joj je podrhtavanje u stomaku od straha. Tog jutra, dok je išla ka školi, osetila je peckanje u nosu, a to je značilo polensku kijavicu, a polenska kijavica je značila dolazak leta, a dolazak leta je značio ispite.

Ponovo je prionula na posao. „Uporedi i analiziraj“, glasilo je pitanje, „motivaciju vojvode u ‘Mojoj poslednjoj vojvotkinji’ i monaha u ‘Fra Lipo-Lipi’.“ Ispisala je četiri strane beležaka i isplanirala strukturu eseja. Za ovakve stvari, to je dobro znala, postojala je formula: u uvodnom pasusu ukratko odgovoriš na pitanje i daš argumente, u razradi teme koristiš koliko god možeš navodnika, kao i, ako je ikako moguće, što više upitnih rečenica, a u zaključku daš što više ličnih opaski i komentara, ako ih imaš, a zatim sve sumiraš, pozivajući se na uvod. Trebalo bi da je lako, trebalo bi da je lako. A I i nije mogla da se smiri. Noću bi budna ležala i preslišavala se, razmišljajući o ispitima, beleškama, dijagramima, trik-pitanjima i test-

sistemu.

Odvrnula je poklopac penkala kojim je uvek pisala eseje. Vrh pera bio je izlizan sa jedne strane. „Brauning je“, napisala je, „bio zabrinut za pojedince koje su progutale njihove sopstvene potrebe.“ Dok je stigla do kraja rečenice, mastilo na početku već se osušilo. Uglovi stranica sveske bili su uvijeni na krajevima. Ispravila ih je dlanom i ponovo pritisnula hartiju perom. „U svojim poemama ‘Moja poslednja vojvotkinja’ i ‘Fra...’“. Osetila je promaju u sobi i videla je m a j k u koja je otvorila vrata.

„Zdravo.“

„Ćao“, odgovorila je Elis čkiljeći, pošto su joj oči bile priviknute na svetlost lampe nad radnim stolom, a ne na tamu koja vladala u ostatku sobe.

„Kako ide?“, pitala je En, ušavši i pogledavši preko ramena na sto.

Okrenula se u stolici, pokušavajući da pogleda majku.

„Uh. Dobro.“

„Pišeš esej? O čemu?“

„O Robertu Brauningu.“

„O.“

„On je pesnik.“

„Znam.“

En je počela da skuplja odeću razbacanu po sobi. Elis je zatvorila penkalo. Nije volela kad joj se mastilo suši.

„Kako je danas bilo u školi?“

„Dobro.“ Spustila je penkalo na sto i prekrstila je ruke.

„Kada želiš čaj?“

„Mmm. Svejedno mi je. Bilo kad.“

Počela je da uvija pramen kose oko kažiprsta, još uvek razmišljajući o eseju. En je sela na ivicu kreveta i prekrstila je noge. Elis ju je posmatrala kako slaže odeću koju je sakupila i odlaže je pored sebe na ležaj.

„I, ko je taj dečko koji te uporno zivka?“, pita En vedro, kao da joj je to upravo palo na pamet.

Elis je prestala da se igra kosom. „Koji dečko?“

„Ma hajde, Elis“, reče En, a u glasu joj se prvi put osetila nervoza. „Govorim o dečku koji te traži telefonom svake noći. Ali baš svake.“ Osmehnula se na silu, ponovo kontrolišući glas. „Samo sam se pitala ko je to. Ništa više.“

Elis se vratila poslu, prethodno protresavši glavom, ne bi li joj kosa pokrila lice. Gledala je pravo pred sebe, u list papira na kome je bila nedovršena rečenica, i pretvarala se da duboko razmišlja. Srce joj je lupalo takvom brzinom da joj se zavrtele u glavi. Ili je možda samo bila gladna.

„To j e on, zar ne?“

Elis je lupila šakom o sto i snažno uzdahnula. „Ko?“, pitala je, ne osvrćući se.

„Ko? Mislim da savršeno dobro znaš o kome pričam. To je onaj – onaj Endru Inerdejl, zar ne?“

Elis nije odgovorila. Još uvek je zurila u svoj esej, pogrbljena nad stolom, dok joj je mozak ključao od besa.

„On je, zar ne? Znam da je on, Elis. Mislila sam da je to... Šta se dešava između vas dvoje? Jeste li – jeste li u vezi, Elis? Je li? Izlaziš li s njim?“

„Ne!“, vrisnula je, a glas joj se vraća, odbijajući se o zid na kome je visio kalendar. „Ne izlazim s njim.“

„A zašto onda povazdan zivka ovde?“

Elis je skočila sa stolice. Osećala se kao u zamci: ovo je bila njena soba, a u njoj je bila njena majka. „Ne znam! Pitaj njega, nemoj mene!“

„Nadam se samo da mu ne daješ lažnu nadu.“

„Šta, do đavola, time hoćeš da kažeš? Kako se usuđuješ? Pokušavam da radim, mama, pokušavam da napišem esej. Zašto lepo ne izađeš? Ostavi me.“

En je ustala. „Verovatno mu daješ pogrešne signale, Elis. Jesi li sigurna da ga ne ohrabruješ? Muškarci ne zovu toliko telefonom, osim ako nisu... isprovocirani.“

Elis je zgrabila prvo što joj je došlo pod ruku – svoj dnevnik - i bacila ga o zid. Zažalila je čim joj je izleteo iz ruke, lepršajući svetlozelenim stranicama. Udario je tupo o zid i pao na pod, a stranice su se rasule na sve strane. Želela je da kaže majci kako je on prati u školu i iz škole, da joj ispriča o porukama koje joj ostavlja u torbi, kako se pojavljuje niotkuda kada šeta gradom, ili plažom, ili kad ide kod drugarice, i kako sve to počinje da je plaši, kako ne zna šta da radi niti kako da se ponaša.

En se sagnula da podigne dnevnik kada je u prizemlju zazvonio telefon. Pozvonio je tri ili četiri puta. „Biće da je to ponovo on, zar ne?“

„Ne znam.“

Telefon je nastavio da zvoni. Zar večeras nema više nikoga kod kuće? Nije htela da razgovara sa njim. To je bila poslednja stvar koju bi poželela, ali nije htela ni da ostane dalje u sobi. Progurala se pored majke i strčala je niz stepenice. Samo da nije on, samo da to nije on. En ju je pratila preskačući stepenike.

„Šta se dešava? Izlaziš li sa njim?“

„Ne!“, viknula je Elis. „Rekla sam ti! Idi! Ostavi me na miru!“

Stale su, gledajući jedna drugu preko telefona koji je zvonio.

„Zašto onda nastavlja da zove? Verovatno mu ti daješ povoda za to. Sigurna sam.“

„Nije tačno! Stvarno ti kažem! Idi!“ Elis je, na ivici suza, podigla slušalicu. „Halo?“

„Elis? Čao. Endru ovde.“

Kasnije sam čula očev mirni, staloženi glas u prizemlju: „En, ona je devojčica. Šta bi loše mogla...”

„Umukni!”, ciknula je majka. „Umukni! Ništa ti ne znaš o tome! Ništa!”

Elis leži na leđima na Kirstinom krevetu, glave zabačene unazad, posmatrajući sestru. Kirsti stoji pored prozora sa ručnim ogledalom i pincetom, i čupa obrve na plavičastom decembarskom suncu. Oslanja se na jednu nogu, a silueta njenog nabreklog stomaka ocrtava se na čipkanj zavesi. „Nikada mi nije bilo jasno zašto to radiš”, kaže Elis.

„Šta?”

„Čupaš obrve.”

„Kako to misliš?”

„Pa, iščupaš sama sebi obrve, dlaku po dlaku, hodaš unaokolo sa otečenim očima čitavog dana, da bi ih uveče opet nacrtala.”

„Ne čupam ih sve. Samo neke.”

„Ne menja stvar. I dalje je blesavo, zar ne?”

„Nemaju svi prirodno tamne izvijene obrve kao ti.”

Elis vrhom prsta dodiruje obrvu. Prvo ih gladi niz dlaku, a zatim gura prst u suprotnom smeru, osećajući kako se kostreše pod njenim dodirom. „Kakav je osećaj?”, pita iznenada.

„Šta? Čupanje obrva?”

„Ma, ne”, kaže Elis, okrećući se na stomak, „to.” Pokazuje na Kirstin stomak.

Ova naginje glavu u stranu i prebacuje težinu na drugu nogu, razmišljajući. „To ti je kao... kao mehuri od sapunice.”

„Mehuri od sapunice?”

„Da. Znaš ono kad pustiš mlaz vode u sapunicu, kako

se peni i deli i umnožava pred tvojim očima. Tako nekako. Sve te ćelije pene se i množe tu, unutra. To je... zapanjujuće. Samo ti tako mogu opisati."

„Jesi li nervozna?"

„Bila sam. Užasno. Ali, valjda ti, kad dođeš u ovu fazu, prorade svi hormoni za zadovoljstvo i boli te dupe za sve. Baš me je briga što izgledam k'o pročelje ambara i što mogu da obučem samo šator, i što mi je guzica tolika da ponekad mislim da u njoj imam još jednu bebu, kao i što sam dobila strije po stomaku. Stvarno je lepo... kad znaš da je jedino važno ovo." Zateže haljinu preko stomaka.

„Mogu li da dodirnem?"

Kirsti se smeši. „Naravno. Samo ne znam hoćeš li išta da osetiš. Mislim da sada spava." Prilazi krevetu i spušta se ka Elis, savijajući samo kolena. Ova stavlja dlan na ispupčenje pod Kirstinom haljinom. „Tako je tvrdo", kaže.

„Naravno da jeste. Ceo čovek sklupčan je unutra."

Čekaju nakrivljenih glava i pažljivo oslušuju. Vreme prolazi.

„Ništa ne osećam", šapuće Elis.

„Samo sačekaj", šapuće i Kirsti.

Elis počinje da se kikoće. „A zašto mi šap..."

„Ššš!", prekida je Kirsti. Elis pod šakom oseća blago podrhtavanje i gurkanje. „Evo! Jesi li osetila?"

Smeje se sa nevericom. „Čoveče", kaže, „čoveče!" Približava se stomaku i počinje da viče: „Ehej! Ovde tvoja tetka Elis. Jedva čekam da dođeš!"

Kirsti priprema čaj u kuhinji koju su ona i Nil sami okrećili u boju kajsije. Iza zadnjih vrata su izukrštane leje. Zaleđeni nizovi čaršava vise sa žica razapetih između čeličnih stubova.

„Pa", kaže Kirsti stavlajući šolju čaja pred Elis,

netremice je posmatrajući plavim očima, „imaš li nameru da mi ispričaš otkud ti ovde?”

Elis lupka kašičicom o bedro i kroz prozor gleda sivo nebo nad Edinburgom. Para se kovtla u vazduhu iznad šolje i gubi se ka plafonu boje kajsije. „Ne znam odakle da počnem.”

„Je li Džon u pitanju?”

Elis klima glavom. Kirsti je zabrinuta i uzima sestru za ruku.

„Oh, Eli, šta se desilo? Izgledali ste tako zaljubljeno kad smo se videli na kremaciji. Oboje ste isijavali... Ne znam kako da opišem... Nikada ranije nisam videla ništa slično.”

„Znam.” Odmahuje glavom. „Ne znam šta da radim.”

* * *

Nil je te noći ranije izašao sa posla. Umesto da rizikuje da se šeta po zimi do njihovog stana u Medouzu, uhvatio je autobus.

Čim je otvorio vrata, znao je da se nešto događa. Umesto da vidi Kirsti kako spokojno sedi na kauču ili leži u krevetu, prednji deo stana bio je potpuno mračan. Iz kuhinje je dopirala glasna ambijentalna muzika. Pored nje se čuo ženski glas – Kirsti? Bet? – kako viče: „Baš me briga. Ali stvarno me je baš briga. Ja da ti kažem, mila moja, zaboje me”, posle čega sledi histerični (ženski) smeh. Nil je, spustivši aktovku, prošao kroz predsoblje i prišao kuhinjskim vratima.

Kirsti je nalakćena sedela za stolom. Preko puta nje je Bet, još uvek u radničkoj jakni, sedela u Elisinom krilu. Na stolu su bile dve prazne boce od vina.

„Niiiiiiiiileee!”, vrisnule su jednoglasno i zaglušujuće

čim su ga ugledale. Poželeo je da zapuši uši rukama.

„Znaš šta?“, rekla je svima Elis kada se buka utišala. „Nikada ne treba na kolenima moliti za mir.“

„O čemu govoriš, Elis?“, upitala je Bet.

„I znaš šta još?“, nastavila je. „Prvo skoči pa reci hop. Uvek.“

„Elis“, reče Kirsti, „začepi.“

Nil ih je zapanjeno gledao. „Šta se, zaboga, ovde dešava? Liči na veštice na Sabatu, ili tako nešto. A neću“, pogledao je Elis, „čak ni da pitam otkud ti ovde?“

„Ne“, odgovorila mu je, „ni ja ne bih, da sam na tvom mestu.“

Protresla je Betinu ruku. „Bet, možeš li da ustaneš? Mislim da su mi obe noge utrnule.“ Ova je ustala i ponudila Nila pićem. „A zatim ću“, mrmljala je Elis sebi u bradu, „dobiti gangrenu i amputiraće mi obe noge. I pre nego što kažete 'keks', biću u invalidskim kolicima, i to do kraja života. Baš me zanima šta bi matori dupeglavac Fridman rekao na to. Obogaljena šiksa.“

„O čemu ona to?“, upitao je Nil Kirsti.

„To ti je jevrejski sleng, Nile“, reče Elis, mršteći se strogo.

„Šiksa ti je jevrejski pežorativ za ženu koja nije Jevrejka.“

„Problemi s Džonom“, objasnila je Kirsti.

„Aha, shvatam“, odgovorio je, iako ništa nije shvatao.

* * *

Sutradan je Kirsti imala zakazan pregled u bolnici, a Bet, kojaje na kraju prenoćila sa Elis na razvučenom kauču, morala je da ide na jutarnja predavanja iz

endokrinologije. Elis je sa Kirsti, ruku pod ruku, išla Medouzom ka porodilištu.

„Elis, otići ćeš da se vidiš sa mamom, zar ne?“

Ova uzdiše. „Ne znam jesam li sada spremna za špansku inkviziciju.“

„Ne budi tako okrutna prema njoj.“

„Nisam. Samo moram da se suočim sa svim njenim ‘lepo sam ja govorila’ i traktatima o strasti i razumu.“

„Samo ti idi. Uvek možeš da se vratiš kod mene ako ne budeš mogla da izdržiš.“ Kirsti se propinje na prste i ljubi sestru u obraz.

Grle se. „Kada ćeš se čuti s njim?“

„Ne pre subote. Pravila nalažu da se ne čujemo do isteka roka.“

„Čija pravila?“

„Moja.“

Kirsti odmahuje glavom. „Ne znam, Elis. Zar ti se nikad ne učini da sama sebi komplikuješ život?“

„Vidi, nešto mora da se uradi, Kirsti. Nikada neće odlučiti ako ga ne nateram. Pustio bi da sve ostane kako jeste i potonuo bi u depresiju.“

„Moram da idem,“ kaže Kirsti pogledavši na sat. „Ne vraćaj se u London, a da se ne vidimo još jednom.“

Elis posmatra dok Kirsti odlazi bolničkim dvorištem kako se njena prilika gubi među automobilima. Tek kada se uverila da joj je sestra prošla kroz dvostruka staklena vrata, zabacuje ranac na leđa, okreće se i odlazi.

Ponekad je brine da bi mogla da izgubi osećaj za realnost. Nalik strahu da ruka može iznenada da ti sklizne dok popunjavaš milioniti ček na šalteru, povremeno ima osećaj da nešto u njoj može da se slomi, i da će posle toga ostati da se vrti u kovitlacu zbunjenosti i panike. Da bi se smirlila pred odlazak u Nort Bervik,

odlazi u muzej u Čember stritu i luta između vitrina u kojima su prašnjave punjene životinje sa staklenim očima. U glavi joj je Džonov dnevni raspored: sada je u kuhinji, doručkuje, sam; sada izlazi iz kuće, odlazi niz Kemden roud; sada je u metrou; stigao je na posao. Svaki njen korak po muzeju odgovara jednom njegovom. Kod ogromnog skeleta kita koji visi sa plafona, zastaje i naslanja se na rub ograde, posmatrajući lukove njegovih rebara. Tako snažno oseća Džonovo prisustvo da se uopšte ne bi iznenadila da se okrene i vidi ga kako stoji iza nje. Kako je došlo do ovoga? Kako se zaljubila toliko da oseća kako joj je razum ugrožen mogućnošću njihovog rastanka? Možda će odlučiti da moramo da raskinemo, uporno govori sebi, i zbog težine te misli gubi osećaj za prostor: kao da joj jedna strana tela postala lakša, tetura se dok prolazi hodnikom i jedva pogađa vrata. Zamišlja kako joj se na belini puti pojavljuju male, ljubičaste modrice kao što se glave ajkula pojavljuju na površini mora na plaži Nort Bervika. U jednom trenutku shvata da zuri u grčki ćup na kome su naslikane meduze sa vijugavim i spiralnim pipcima; grčevito pritiska dlanove i šapuće: „Molim te, oh, molim te.“

Nedugo zatim, istrčava iz muzeja i zastaje na pločniku. Ljudi je obilaze, i shvata da verovatno izgleda veoma besno ili veoma ludo. Kako je mogla da bude tako slaba da dozvoli da se ovo dogodi – da tako zavisi od jedne osobe? Oduvek se ponosila time što nikada ne bi dozvolila da joj sreća zavisi od nekog drugog. Kako joj se ovo desilo? Odlazi niz Čembers strit. On je sada u kancelariji. Ona prolazi kraj telefonske govornice, mrko je posmatra, okreće se i ponovo prolazi kraj nje, samo da bi isprobala svoju volju.

Posle podne, kada je obavila sve čega je mogla da se

seti ne bi li potrošila dan u Edinburgu, silazi do stanici Vejverli i hvata voz za Nort Bervik.

„I šta te je nateralo da uzmeš odmor?“, pita je majka dok servira krompir-pire.

„Ammm, ništa posebno. Samo mi je bila potrebna mala pauza“, mumla Elis., ignorišući to što su se njeni roditelji brzo pogledali.

„Malo iznenada, zar ne?“, uporna je En. „Zar to neće biti loše za posao?“

„Ne, zaista neće.“

„Kako je na poslu?“

„Fino. Da, dobro.“

„A kako je Džon?“

„Hm“, sa užasom shvata da je na ivici suza, „dobro je.“ Spušta pogled na povrće u tanjiru i odlučno nabada prokelj na viljušku. Nećeš da plačeš, nećeš da plačeš. Sve je u redu.

„Hoće li i on doći? Bilo bi lepo da ga ponovo vidimo. Jedva da smo razmenili koju reč na kremaciji. Toliko si žurila da se vratiš u London“, kaže En, netremice posmatrajući Elis.

„Mhm“, odgovara Elis, mrljajući prokelj po tanjiru. „On je... hm... jako zauzet na poslu i tako to. Znaš već.“

Majka je posmatra sa iritirajućom kombinacijom sumnje i zabrinutosti.

„Baš šteta“, kaže Ben. „Moraš jednom da ga dovedeš. Da mu pokažeš okolinu.“

„Hoću.“ Elis sklanja kosu sa lica. „Šta ima novo ovde? Vidim da ste se preselili u bakinu sobu.“

„Da, jesmo“, kaže En, sa prizvukom likovanja. „Tako je divno probuditi se u sobi sa takvim pogledom. Mislim se da se malo pozabavim preuređenjem – možda ćemo da

sredimo dnevnu sobu i kuhinju. Kao i predsoblje i hodnike. Dopada li ti se da živiš sa Džonom?"

„Da”

„Lepa kuća?”

„Da.”

„Živi u njoj više godina?”

„Četiri.”

„Hoćeš li menjati nešto u njoj?”

„Ne. Sve je... u redu.”

„A, je li sve”, En zastajkuje, a zatim namerno ponavlja njene reči, „u redu između vas dvoje?”

Elis ponovo pogleda u tanjir. „Da”, kaže gotovo nečujno.

„E, to je lepo. Stvarno imaš sreće. Sve je došlo tako iznenada, zar ne, Bene? Hoću da kažem, poznavali ste se, ako se ne varam, tek dva meseca pre nego što ste počeli da živite zajedno. Je li sigurno sve u redu?”

Dok je roditelji posmatraju, suza klizi niz Elisin obraz, a prati je još jedna, i još jedna, i još jedna. Spušta viljušku, pokriva lice šakama i počinje da rida. En pokušava da joj izvuče pramen kose iz krompir-pirea, a Ben staje iza njene stolice i nespretno je tapše po ramenu.

Elis se, iznenađena, budi u svojoj staroj sobi. A onda se u mislima vraća na proteklu noć, kada se nekoliko puta probudila u grču, kao da će pasti u neki ponor; okretala se, tražeći Džonovo telo, ali umesto njega, napipala bi samo ivicu malog, uskog kreveta.

Soba joj čudno izgleda. Majka je održava kao neki čudan muzejski eksponat – izgleda identično kao u vreme kada je Elis bila tinejdžerka. Svuda po sobi su plakati kampanja za ukidanje nuklearnog naoružanja, protiv aparthejda, eksperimenata na životinjama i lova na lisice.

Robert Smit, Morisi i, ikoni sličan, Alber Kami, posmatraju je sa zidova. U gornjem delu ormara se, pretpostavlja, rralaze komadi odeće koje nije obukla šest ili sedam godina. Niske hipi perli vise sa ručica fioka na toaletnom stočiću; u okvir ogledala su utaknute fotografije na kojima je ona sa drugaricama na žurkama, na plaži ili na terenu za kriket. Isteže se u krevetu i povlači ivicu postera koji visi iznad uzglavlja; selotejp, požuteo i krt, popušta i Alber Kami lelujavu poleće ka podu. Elis ustaje i stoji na njemu, navlačeći penjoar koji više ne može da zakopča na grudima.

U kući nema nikoga. Obilazi prostorije u kojima je provela osamnaest godina života. Kao da je upala u vremensku petlju, kao da će svakog trenutka ugledati Bet kako se nespretno gega, ili će iza ugla videti anđeosko obličje devetogodišnje Kirsti koja se igra lutkama. Hvata svoj odraz u ogledalu. Kako sam dospela ovde? Zašto sam toliko stara?

Ovo je prvi put od Elspetine smrti da je došla kući i nalazi da su, za razliku od njene sobe, tragovi njene bake temeljno uklonjeni. Spavaću sobu ne prepoznaje. Sve njene knjige i časopisi kojima joj je sto bio zatrpan, vraćene su u police. Ukrasi i slike su nestali; stočić i tabure su premešteni. Stolica kraj prozora, na kojoj je sedela kada bi čitala ili pisala pisma, bila je presvučena ogavnim bež somotom i prebačena je u ugao sobe. Elis nakratko seda na nju i razmišlja šta li bi joj Elspet rekla u vezi sa Džonom. Da mu se vrati ili ne?

Na kuhinjskom stolu je poruka od En: piše da je izašla do grada. Elis razmišlja da li da se javi Bet, i da vidi ima li ova pauzu između predavanja, ali ipak odlučuje da se istušira. Tek što se nasapunjala, čuje zvono na ulaznim vratima. Spira sapunicu psujući, umotava se u peškir,

otvara prozor kupatila i isteže vrat ne bi li videla ko je. Ko god da je, zaklonila ga je puzavica koja je rasla oko ulaznih vrata. Verovatno neka od otužnih prijateljica njene majke.

„Ko je?“, viče Elis. Posetilac nastavlja da zvoni. Talas hladnog vazduha tera je da zadrhti. „Ko je?“, ponovo viče, glasnije i odsečnije.

Čuje se šum koraka po šljunku, i dole, dva sprata niže, lica podignutog ka njoj, pojavljuje se Džon. Toliko je zapanjena da joj ispada peškir kojim je pokrivena i ispušta nešto između smeha i kašlja. On je posmatra, glave nagnute u stranu. „Jesi li svesna da nemaš ni krpice na sebi?“, konačno joj kaže.

„Jesam“, odgovara mu i pokušava da se ne nasmeje. Ne saginje se da podigne peškir koji joj je pao na stopala. Samo stoji i gleda ga ozbiljno. „Šta ovo treba da znači, Džone?“, pita ga, pokazujući ka njemu i putnoj torbi koja mu se nalazi kraj nogu.

„Ne znam“, odgovara on. „Na šta ti liči?“

„Liči mi na kršenje pravila.“

„Kojih pravila?“

„Mojih pravila.“

„Više nema pravila. Proglašavam ih nevažećim.“

„Jelte?“

„Aha.“

„Nisam sigurna da imaš pravo da išta proglašavaš nevažećim u slučaju Fridman protiv Rajksove.“

Džon se češe po glavi. „Pa, gospođice Rajks, mogao bih da se pozovem na dokument koji je sačinjen u nedelju veče između zainteresovanih strana, i smatram da i sami uviđate da zapravo imam pravo da proglasim nevažećim sva pravila, a posebno sve ultimatumе koji se odnose na slučaj Fridmana starijeg protiv Fridmana mlađeg.“

Sledi pauza. Elis ga gleda odozgo; sa tela joj se diže para dok hladan vazduh puni kupatilo. „Stvarno?“ , tiho pita. „Stvarno tako misliš?“

„Da“, ponovo klima glavom. „A sada, Motovilko, hoćeš li da me pustiš unutra ili ću morati da se popnem do tebe?“

„Da se nisi usudio. Majka bi svisnula ako se nešto desi puzavicama. Silazim. Nemoj da pobegneš.“ Brzo zatvara prozor, uzima peškir i trči niz stepenice.

En ide Benk stritom, gazeći mokro lišće koje je opalo sa drveta u komšijskom dvorištu. Toliko puta ih je zamolila da očiste svoj deo trotoara, ali nikada to nisu učinili. Uvek ju je rastuživala činjenica da su bili prinuđeni da 1975. godine veliki deo bašte prodaju građevinskom preduzimaču: tamo gde je ranije bio teren za kriket, sada se nalazio niz ružnih, kutijastih bungalova. Elspet je rekla da moraju da učine to ili da prodaju čitavu kuću i ode se. To niko od njih nije hteo.

Prelazeći Mermon roud, vidi da su zavese u Elisinoj sobi još uvek navučene. Uzdiše. Spavanjem do podne problemi se ne rešavaju. Oseća kako je prožima čista mržnja ka Džonu Fridmanu, raspirena materinskom potrebom da zaštiti svoje dete i još nečim o čemu nije želela da razmišlja u ovom trenutku. Znala je da će je uvaliti u nevolje čim ga je videla na Elspetinoj kremaciji, jednostavno je znala. Ti muškarci crnih, iskričavih očiju bili su jako privlačni, ali priča sa njima uvek se isto završi – slomljenim srcem, suzama i spavanjem do podne. Ali Elis je, naravno, odbila da je sasluša. Palo joj je na pamet da ga pozove telefonom i da mu očita bukvicu: kako se samo usuđuje da privuče njenu ćerku da se zaljubi u njega i da joj jednog dana tek tako okrene leđa i kaže:

izvini, ja sam Jevrej.

Lupa ulaznim vratima za sobom, usled čega se zatresu sve police u predsoblju i to čini da se oseti malo bolje. Ostavlja torbe sa namirnicama pored ulaza i penje se stepenicama ka Elisinoj sobi. Reći će joj: zaboravi ga, on nije dobar, ponekad moraš da zaboraviš nekoga, ponekad moraš da digneš ruke i sve zaboraviš.

Dok prilazi podestu, vidi nešto zbog čega počinje da trepće. Da li joj se priviđa? Čini joj se da potpuno nag muškarac stoji na spratu. En ponovo trepće. To nije bilo koji nag muškarac: to je onaj prokleti Džon Fridman sa peškirom oko kukova. On, usred njene kuće, usred bela dana. Nag.

Za trenutak stoji nemo. Gledaju se. Drago joj je što vidi da mu je neprijatno. „Šta“, autoritativno će ona, „zaboga, ti radiš ovde?“

On petlja oko peškira. En shvata kako, uprkos svemu, brzo pogleda njegovo telo. A k o ništa drugo, bar shvata šta je Elis našla na njemu.

„Gospođo Rajks“, muca on, „ja...“

U tom trenutku, Elis širom otvara vrata svoje sobe i, potpuno gola, istrčava na hodnik. En besno prevrće očima.

„Mama!“, užasnuto će Elis. „Šta radiš ovde?“

En nastavlja da se penje uz stepenice. „Šta radim ovde? Živim. Ono što ja hoću da znam jeste šta on radi ovde?“ Pokazuje prstom na Džona.

„Mama, ne budi neotesana“, šapuće Elis, kao da ne želi da je on čuje. „Sve je sređeno. Sada je sve u redu.“

„Ma nemoj?“ Počinje da viče na Džona. „Za vjeko vjekova, je li? A u međuvremenu moju kćer ćeš da držiš na povocu, tako da možeš da je cimneš svaki put kada ti padne na pamet.“

„Gospođo Rajks”, počinje on, „nije to...”

„Muka mi je od takvih kao što si ti”, nastavlja En, ne obraćajući pažnju na to što je on pokušao da kaže, „odakle ti samo ideja da možeš da se igraš osećanjima mog deteta. Kolebaš se između nje i vere. Slabiću. Zar ne misliš da je malo kasno za to? Trebalo bi da te ovog trenutka izbacim iz kuće.”

„Džone!” Elis ga hvata za ruku, zbog čega on još grčevitije hvata peškir, i gura ga u sobu. „Ulazi unutra. Ne moraš ovo da slušaš.” Zatvara vrata i okreće se ka En. „Zašto to radiš? Stidim te se. Nemaš pojma o čemu pričaš. Ne možeš tako da s njim razgovaraš.”

„Mogu da razgovoram sa njim kako god poželim. Ovo je moja kuća, a ti si moja kćer. Elis, on je loš.”

„Nije.”

„Jeste. Znala sam to čim sam ga videla prvi put. Nijedan muškarac koji ne poznaje sebe nije vredan truda.”

„Kako se usuđuješ? On zna šta hoće. Šta, do đavola, ti o tome znaš? Ne mogu da verujem da si došla ovde da kao furija urlaš na njega. Mama, ja ga volim, zar ti to ništa ne znači?”

„Otarasi ga se, Elis. Raščisti s njim. Biće ti bolje. Moraš da mi veruješ. Što ga više budeš volela, više će te povrediti. Slomiće ti srce i ne smem ni da pomislim šta će onda biti.”

„Neće. I samo da znaš, upravo je raskrstio sa svojim ocem.”

„Da, ali koliko će to potrajati? Razmisli, Elis.”

Džon se pojavljuje iz sobe, zakopčavajući farmerice. „Vidite”, staloženo će, „mislim da ništa nećemo postići vikanjem. Bilo je i previše galame u vezi sa ovim. Elis, zašto se ne obučeš i onda možemo svi da siđemo dole i da

kao ljudi porazgovaramo o ovome?"

„Ne“, odgovara ona, „nema o čemu da se razgovara. Idemo. Hvatamo prvi let za London. Stvarno nema razloga da slušamo ovo.“

En ga posmatra dok on spušta ruke na Elisina gola ramena.

„Gospođo Rajks“, kaže joj, čvrsto grleći njenu kćer, „izvinite. Žao mi je što sam došao nepozvan u Vašu kuću, žao mi je što sam izazvao svađu, i žao mi je, više nego što možete da pojmiite, što sam povredio Elis. Ali sinoć sam ocu rekao da volim Elis i da mora da se sa time pomiri. I to je završeno. Obećavam.“

En bulji u njega. Sećanja joj naviru i lupaju na vrata koja ona odbija da otvori. Džon je gleda. Elis uznemireno gleda naizmenično u njih.

„Kome to obećavaš? Meni ili njoj?“, pita En, posle nekog vremena.

„Vama, njoj, obema, celoj porodici, čitavom svetu. Potpisaću krvlju ako je potrebno.“

En oseća kako joj osmeh titra na krajevima usana. Lupanje je prestalo. „Mislim da to neće biti neophodno.“ Polazi niz stepenice, a zatim se okreće da ih još jednom pogleda. „Elis, obuci nešto, zaboga, i dođite da ručamo. Džone, možeš da mi pomogneš dok se ona ne obuče. Verovatno oboje umirete od gladi.“

Sledećeg jutra stižu u bolnicu i na prozorskoj dasci nalaze poređane bukete cveća sa porukama. En ih čita sistematično, počev od početka pa do kraja reda; svaku zadržava tek toliko da zapamti sliku na karti, pročita tekst i dešifruje potpis. Izgledaju joj tako krhko i tanano pod prstima. Prepoznaje neka od imena – prijatelji i kolege koje joj je Elis pominjala – ali su joj neka potpuno

nepoznata. Drži jednu od tih. Ko su ti ljudi koji njenom detetu, koje je u kritičnom stanju, šalju poruke potpisane sa „puno, puno ljubavi i poljubaca“, ili „dragoj Elis“ šalju „najbolje želje i mole se za nju“? Neki Sem – ko god da je – poslao je veliki buket ljiljana. Dok se savija da pročita karticu zakačenu za celofan, En očeše jedan od prašnika koji je štrčao. Narandžasta zrna polena pretvaraju se u mrlju boje rđe na rukavu njene bele bluze.

Iza nje Ben monotonim glasom čita članak o prodaji knjiga preko Interneta. Ona se okreće, pokušavajući da pokupi polen sa rukava. Novine su raširene preko Elisinih nogu i stomaka. To je časopis u kome je Džon radio. En misli da je bezosećajno od njenog muža što čita takve tekstove. Donji ugao novine dodiruje Elisinu šaku između palca i kažiprsta. En ima utisak da bi grebuckanje reckavog ruba novine moglo da uznemiri Elis. Gotovo da i ona to oseća na istom mestu na svojoj šaci. Ne može da poveruje da Elis ne može da skloni ruku, da možda oseća to, ali da, zarobljena u nepokretnom telu, ne može da se pomeri, *da je Elis nepokretna*. Ben nastavlja da nabraja podatke o prodaji knjiga, razloge za kućno izdavaštvo i protiv njega, poređenja sa istim podacima u SAD.

En hvata novine i povlači ih sa kreveta. Čuje se dug zvuk cepanja. „Prestani“, kaže ona trljajući kožu između palca i kažiprsta, „prestani već jednom... Otkud znaš da... Ionako te ne čuje... Shvati, Bene, ona te ne čuje.“

Suze joj se slivaju niz obraze i vrat, natapajući joj odeću. Iznenadena je koliko su slane. Ben je grli. Ona preko njegovog ramena gleda Elis koja se nije pomerila, koja se ne pomera niti će se – ili En bar tako misli – ikada pomeriti.

Elis ulazi u sobu i nalazi Džona pogrbljenog za kompjuterom, dok brzi stakato kliktanja tastature odzvanja prostorijom. Prolazi kraj njega i odlazi u kuhinju; on mrmlija nešto da bi pokazao da ju je primetio, ali ne prekida kucanje kako bi pogledao oko sebe. Ona zevajući otvara vrata frižidera. Čitav dan provela je u čitanju i čini joj se kao da je izgubila kontakt sa realnošću, kao da je njen život postao nerealan u odnosu na fikciju kojoj se posvetila.

U frižideru vidi poluuvelu zelenu salatu, pola šolje jogurta i pakovanje bledunjavih sušenih pečuraka. Ostavlja vrata otvorena i seda za sto. Gladna je kao vuk, ali je mrzi da se klacka do prodavnice. I Džon baš ne izgleda kao da je raspoložen za kupovinu. Dobuje prstima po stolu i uzdiše, a zatim ustaje i tiho mu prilazi s leđa. „Džone“, progovara, spuštajući mu ruku na rame.

On skače kao da ga je udarila struja. „Zašto mi se“, počinje da viče, „tako šunjaš iza leđa?“

Toliko je zapanjena da u prvom trenutku ne može ni da progovori. Lice mu je crveno, i stao je između nje i monitora kao da pokušava da je spreči da vidi šta piše.

„Nisam se šunjala.“ Smeteno se smeška i pokušava da vidi šta mu je iza leđa. „A šta to radiš kada se ponašaš kao da je vojna tajna?“

„Ništa.“ Izbegava da je pogleda. Ona počinje da se smeje.

„Džone, šta je to? Daj mi da vidim.“ Pokušava da ga odgurne od stola.

On se opire i čvrsto stoji ispred bleštavog monitora. „Ne. Elis, nemoj. Nije ništa... Samo nešto... što moram da završim.“

„A šta? Hajde, reci mi.“ Obuhvata ga rukama. On pokušava da se oslobodi njenih prstiju i da je odgume. „Da možda nije pismo drugoj ženi?“, zadirkuje ga ona.

„Ne budi glupa.“

Blizu su, i primetila je treptaj oka i grč u njegovom telu. Posle par trenutaka neverice i zapanjenosti, povlači ruke i kaže glasom za koji veruje da zvuči normalno: „Izvini, nisam htela da ti smetam. Samo sam htela da te pitam hoćeš li da odeš da kupiš nešto za jelo. U kući nema ničega – ako ne računam nešto starog povrća – a meni se ne ide u kupovinu, i nisam znala da li ti... ”

Shvata da je počela da blebeće i naglo prekida. Nastupa tišina, a zatim se ona okreće i izlazi iz sobe.

Leži na krevetu, zuri u plafon. Džon? Ima ljubavnicu? Ideja joj je toliko besmislena da se ljuti na sebe što uopšte razmišlja o tome. Ali zašto se onako trgnuo kada ga je – samo u šali – pitala piše li nekoj drugoj? Da li je to bio dokaz da je upravo to radio?

Dok tako leži, događaji počinju da se povezuju i da dobijaju smisao: prošla nedelja, na primer. Stigla je pre njega kući, utvrdila je da nema mleka u frižideru, ponovo je izašla i otišla do prodavnice na uglu. Koračajući Kemden roudom, prošla je pored govornice i zapanjila se kada je videla njega kako razgovara telefonom, petnaest metara od kuće, zapušivši slobodno uho rukom da bi smanjio buku saobraćaja. Kucnula je u staklo novčićem koji je držala u ruci. A šta se onda dogodilo? Pokušava da se seti. Okrenuo se, video je i spustio slušalicu. Da li je

rekao nešto pre nego što je prekinuo vezu? Ili je to učinio istog trenutka? Seća se da je htela da ga pita zašto razgovara iz govornice kad je na dva minuta udaljen od kuće. Zašto nije? Izašao je iz kabine i počeo da je ljubi, baš tu, na ulici. Seća se da je bio dobro raspoložen, i, s obzirom da mu je ruka bila u njenoj košulji, zaboravila je čak i da je bio u govornici. „Moram da kupim mleko“, pobunila se kada je počeo da je vuče ka kući. „Zajebi mleko“, rekao je, „želim te kod kuće, u krevetu, iz ovih stopa.“ Zašto, zašto, zašto je dopustila sebi da zaboravi? Iznenada shvata da se on već neko vreme ponaša čudno – da opsesivno po nekoliko puta proverava poruke na sekretarici, da je često pita ima li neko pismo da pošalje, a zatim, čak i kasno noću, juri do poštanskog sandučeta noseći tajanstvene pošiljke. A ujutru trči niz stepenice čim čuje da je stigao poštar. Ako ga pita čemu žurba, svaki put kaže da očekuje da mu stignu čekovi.

Uspravlja se i sedi prekrštenih nogu. Ko bi, zaboga, to mogao da bude? Lista u glavi spisak zajedničkih prijateljica, ali ne nalazi odgovarajuću kandidatkinju. Mora da je neka s posla. Često je ostajao da radi do kasno. Ovo je glupo. Mora da ga otvoreno pita. Slušajući približavanje njegovih koraka, počinje da oseća prve varnice besa i uvređenosti. Kako se samo usuđuje? Ko je ta žena? Da li je voli? Koliko to već traje?

Džon se pojavljuje na vratima i kolebljivo stoji. „Ćao“, kaže suviše veselo, „idemo li napolje?“

Ona ćutke posmatra kako odlazi do prozora i pomera saksiju sa kaktusom koja stoji na simsu.

„Lep kaktus. Sviđa mi se. Lep je.“

Ona i dalje ćuti.

„Idemo li napolje?“, ponovo će on.

Ona sleže ramenima. „Ako želiš.“

„Super. Dobro si?“

„Mhm.“

„Dobro. Fino. U redu. Hoćemo li?“

Na kapiji je čvrsto hvata za ruku i odlaze niz ulicu. Ona posle svakog trećeg ili četvrtog koraka mora da poskoči kako bi ga stigla, ali izgleda da on to i ne primećuje. Pevuši dok hoda. Dok prelaze nadvožnjak, ona ga vuče za ruku. „Džone!“

Zaustavlja se i posmatra je kao da je zaboravio da je ona tu.

„Šta je?“

„Nemoj da hodaš tako brzo. Ne mogu da te stignem.“

„Išao sam brzo?“

„Jesi. Veoma brzo.“

„Nisam hodao ništa brže nego što obično hodam.“

„Jesi.“

„Šta ti je, Elis?“, pita je sa prenaglašenim strpljenjem.

„Šta je meni? Ništa. Zanima me šta je tebi?“

„Ništa.“

„U redu. Dobro. Dakle, nikome nije ništa.“

„Dobro.“

„Dobro.“

Stavlja joj ruku preko ramena i odlaze u italijanski restoran preko puta ulaza u metro.

Džon zamišljeno gleda kroz prozor, igrajući se menijem. Dva vozača taksija se svađaju na trotoaru: niži nadlanicom udara višeg po ramenu. Elis nanosi karmin i ogleda se u ogledalu pudrijere. Dok razmazuje tamnocrvenu boju po usnama, potajno ga posmatra ispod poluspuštenih kapaka. Da li je ili nije? Ne izgleda drugačije. Valjda bi po nečemu primetila da ima ljubavnicu. Proučava njegova usta i vrat, ali ne primećuje ništa osim delova tela čoveka kojeg voli. Pomisao na

njegovo telo sa nečijim drugim čini da joj se srce zgrči u agoniji. I pre nego što je shvatila šta radi, zamahuje rukom, a onda je bilo prekasno – opalila mu je šamar. „Imaš li ljubavnicu?“, viče.

Učinak je dramatičan. U restoranu je zavladao muk, baš kao u filmovima. Svi pilje u njih. Kelner koji je pošao ka njihovom stolu hitro se okreće i odlazi da pomeri vazu sa cvećem na stolu kraj vrata. Džon je posmatra, zbunjen, sa rukom na obrazu.

„*Molim?*“

„Čuo si.“

„Jesi li luda?“

„Odgovori na proketo pitanje, Džone. Imaš li ljubavnicu ili ne?“

„Elis, odakle ti, pobogu, ideja da...“

„Reci mi“, sikće ona kroz stisnute zube, „samo kaži da ili ne.“ Preteći drži viljušku. On sa naginje preko stola i pokušava da je uhvati za ruku. Ona se trza.

On ponovo seda i gleda je u oči. „Ne, Elis. Nemam ljubavnicu.“ Okreće se ka restoranu. „Nemam ljubavnicu“, glasno objavljuje.

Neki od gostiju jedu predano i ne obraćaju pažnju na njih; drugi se smeše; neko otpozadi dovikuje: „Važi.“

On se ponovo okreće ka njoj. Na jednom obrazu se vidi otisak šake. Elis rukama pokriva lice i počinje da jeca. Džon podiže svoju stolicu i prelazi na njenu stranu stola, seda do nje i dodaje joj maramicu.

„Znaš šta?“ Ona šmrče i briše lice.

„Šta?“

„Ne plači kad imaš maskaru.“ Ona mu vraća maramicu umazanu crnom bojom i uzdiše.

Uzima je za ruku. „Sa tobom, Elis, čovek nikada nije načisto šta će biti sledeće.“

„To mi je majka stalno govorila kada sam bila mala.”

„Odakle ti, pobogu, ideja da imam ljubavnicu?”

„Pa”, počinje ona optužujućim glasom, „onda si pričao iz govornice pred kućom, pa me zatim nisi pustio da vidim šta pišeš, i kada sam te, u šali, pitala da li je to pismo drugoj ženi, ti si se štrečno.”

„Štrečno?”

„Da.”

On odmahuje glavom i smeje se. „Pa, ako baš moraš da znaš, pisao sam drugom muškarcu. Pisao sam svom ocu.”

„Oh.” Elis oseća kako sav bes i sve sumnje hlape iz nje, a ostaje olakšanje i osećaj sopstvene gluposti. „Nisam znala da se dopisujete.”

„Ne dopisujemo se. Pišem ja njemu, ali on ne odgovara.”

„Koliko mu često pišeš?”

„U početku sam pisao svakih par nedelja. Sada je to na par meseci. Povremeno ga pozovem i ostavim mu poruku na sekretarici.”

„Šta mu kažeš?”

„Pričam mu šta radim. Ne na poslu – kupuje moje novine, to znam. Blesava mi je pomisao da čita moje tekstove. Pričam mu o filmovima koje sam gledao, mestima na koji m a sam bio, šta čitam. Takve stvari. I zovem ga da se javi.”

„A on se ne javlja?”

„Ne.”

„Uopšte?”

„Ne. Još uvek.”

„Džone, nisam znala.”

„Znam. Trebalo je da ti kažem. Samo nisam želeo da te uznemiravam. Onda, kada si otišla... ” I tu zastaje. „Možda zvuči glupo. Trebalo je da ti kažem.”

Jedu. Ljudi im se zaverenički osmehuju dok prolaze pored njihovog stola. Elis ga miluje po obrazu. Crveni trag bleedi. Na odlasku, kelner ih oslovljava sa *bello* i *bellissima*, želi im mnogo sreće i poziva da dođu ponovo.

Kasnije, iste noći, zajedno odlaze do poštanskog sandučeta. Ona ubacuje pismo u prorez i čuje šum pada na ostala pisma. Iznenada, grli poštansko sanduče i ljubi hladni, crveni metal. Džon se smeje. „Sada će morati da odgovori.“

Ben je trčao uz školsko stepenište dok mu je ledeni vetar nosio peševe raskopčanog kaputa. Izleteo je iz kuće tako brzo da nije stigao ni da ga zakopča. Pohađao je istu tu školu, i kada je parkirao auto i izašao iz njega, malo je nedostajalo da se uputi ka ulazu za učenike umesto ka onom za nastavnike i goste.

Na prijavnici – odmah desno od ulaza, tamo gde je u njegovo vreme bila učionica za nastavu jezika – obratio se ženi sa kosom ofarbanom u crno. „Dobar dan. Ja sam Ben Rajks. Zvali su me.”

„Ah, da.” Ustala je i obišla oko stola. „Molim Vas, pođite sa mnom.”

Dok su prolazili hodnikom, rekla je, ne gledajući ga: „Dogodio se incident.”

„Incident?”

Kosa joj je bila crna poput katrana, sa izraslim sedim korenovima. Visila joj je oko lica, kao morska trava. Bokovi su joj bili toliko široki, da su šavovi na suknji bili napeti do ivice pucanja.

„Kršenje discipline. Vaša kćer i jedan maturant.”

„Ko? Hoću da kažem, koj a od mojih kćeri?”

„Elis.”

„Oh. Šta se dogodilo?”

„Udarila ga je.”

U direktorovoj kancelariji zatekao je dečaka koji je na licu držao pregršt okrvavljenih maramica, i Elis, utonulu

u stolicu, kako besno zuri u patos. Direktor je bio čvrst, vitak i ćelav. Ben je imao prilike da s njime igra golf. Pozdravljali bi se na ulici, možda razmenili par kurtoaznih pitanja o porodicama ili vremenu, ali sada od toga nije bilo ni traga. Sedeo je za stolom sa najvećim mogućim autoritetom.

„Žao mi je što sam morao da Vas pozovem na ovaj način.“

Gledao je dečaka, tako da je Benu bilo potrebno nekoliko trenutaka da shvati da se zapravo njemu obraća. „Oh. U redu je“, odgovorio je, a zatim, shvativši da treba ozbiljnije da zvuči, nakašljao se i dodao: „Pa, pod ovakvim okolnostima...“

„Da!“, viknuo je direktor, od čega je Ben poskočio. „Okolnosti! Koje će mi od vas dvoje objasniti koje su to okolnosti?“ Prodorno je gledao naizmenično dečaka i Elis. „Elis? Endru?“

Odgovorili su mu ćutanjem. Endruovo lice bilo je bledo i zgrčeno od bola. Elis se vrhom čizme igrala sa torbom koja joj je ležala kraj nogu. Ben je video da su joj zglobovi na desnoj šaci – čvrsto stegnutoj uz telo – crveni, izgrebani i otečeni.

„Elis Rajks, slomila si Endruu nos“, reče direktor. „Šta imaš da kažeš povodom toga?“

Elis je podigla glavu, a plavi i crveni pramenovi kose poleteli su preko naslona stolice. Pogledala je direktora, pa dečaka, i jasnim glasom rekla: „Drago mi je zbog toga.“

Direktor je penkalom lupkao po palcu i posmatrao Elis kao da bi je najradije udario. „Vidim,“ Cedio je reči kroz stisnute zube. „A hoćeš li biti ljubazna da svom ocu i meni objasniš zašto ti je drago?“

A onda se začulo kucanje na vratima, i u kancelariju je

ušao visoki čovek širokih ramena i duge tamne kose. Pogledao je prvo sina, čije je lice bilo obliveno krvlju, zatim natmurenu Elis, direktora i, na kraju, Bena.

„O, gospodine Inerdejl. Hvala što ste došli. Ovo je gospodin Rajks.”

Ben je pružio ruku.

Čovek ga nije gledao dok su se rukovali, već se brzo okrenuo ka sinu. „Jesi li dobro, Endru?”

„Slomljen mu je nos, zaslugom ove mlade dame”, rekao je direktor i pokazao prstom na Elis, „koja će, nadam se, da nam ispriča svoju verziju događaja i da objasni zašto je toliko zadovoljna svojim delom. Elis?”

„On me je jurio. Skinuo mi je džemper i nije hteo da mi ga vrati. Pokušala sam da mu ga uzmem, a onda je... nastavio je... pokušavao je... da me gurne. I zato sam ga udarila.”

Nije izgledalo da je ubedila direktora. „Je li to tačno, Endru?”, autoritativno je upitao, okrenuvši se ka dečaku.

„Samo trenutak”, reče Ben, a dečakov otac ga je pogledao. „Rekla si da te je jurio? I da ti je skinuo džemper? I da te je gurao? Kako to misliš?”

Elis je slegnula ramenima. „Pratio me je za vreme odmora i ja sam počela da bežim, a on je pojurio za mnom. Nosila sam džemper vezan oko struka. Zgrabio ga je. I”, tu se okrenula ka njemu, „još ga nije vratio.”

„Jebi se”, promrmljao je tiho dečak.

„Jebi se sam, manijače”, prošištalala je Elis.

Ben je trljao čelo. Endruov otac je stavio ruku na sinovljevo rame, kao da želi da ga smiri.

„Dobro”, viknuo je direktor. „To je to. Bez dalje priče. Jasno mi je da ste oboje krivi. Od sada ste nedelju dana na produžnoj nastavi. Endru, vrati Elis njen džemper, Elis, izvini mu se. I bez gužve. Važi za oboje. Jasno?”

Njih dvoje su ćutali. Elis je delovala uvređeno i ozlojeđeno.

„Pitao sam da li je jasno.“

„Da, gospodine“, promumlao je Endru ispod maramica.

„Elis?“

„Da. Gospodine.“

Ben je prvi izašao u hodnik. Elis je uporno okretala glavu od Endrua.

„Je li Elisin džemper kod tebe, Endru?“, upitao ga je otac.

Ben je posmatrao kako Endru, još uvek jednom rukom držeći maramice na licu, otkopčava torbu i iz nje vadi veliki, crni vuneni džemper. Dodao ga je ocu, koja ga je za trenutak zadržao u ruci, a zatim ga je vratio Elis. „Izvoli, Elis.“

Uzela ga je bez reći i navukla ga preko glave. Kosa joj je zapucketala od elektriciteta i vlasi su počele da joj se uzdižu, kao da je vezana za Van de Grafov generator. Ben je primetio da je Endru netremice gleda. „Žao mi je zbog... svega“, rekao joj je njegov otac. A zatim je poveo Endrua niz hodnik. Elis je podvijala manžetne na džemperu. Ben je stajao i posmatrao ih kako odlaze.

Endru se nikada nije vratio u gimnaziju. Roditelji su ga poslali da polaže ispite u privatnoj školi u Edinburgu. Elis bi ga ponekad videla izdaleka, kako čeka voz u pet, obučen u besprekornu plavo-belu uniformu svoje nove škole. Nikada više nisu ni reč progovorili. Ako bi se mimoišli na Haj stritu ili u Lodž groundsu, skretali bi pogled i pravili da se ne poznaju.

Čula sam očev glas. Znam da ne umišljam. Ne čujem baš. sve što kaže, ali prepoznajem boju glasa, način govora, nizak ton kojim govori kao konstantno mrmljanje tu negde, blizu mene.

Ne mogu to da podnesem. Osećam se bedno zbog toga. Želim da se okrenem i potonem, da mi se voda sklopi nad glavom. Ne znam šta bih mu rekla – kako da mu objasnim ono što sam uradila, kako da objasnim sve ovo.

Prošlo je sigurno par nedelja otkad su poslali pismo. Džon je svakoga dana proveravao poštu, jednom ujutru i jednom uveče, proveravao je poruke na sekretarici – ali, ništa.

Bilo je subotnje jutro i Elis je u dnevnoj sobi jela jabuku i čitala turistički vodič po Andaluziji. Džon je bio negde na spratu. Mogla je da čuje bat njegovih koraka i često bi mu doviknula nešto kao: „Džone, šta kažeš za par dana u Sevilji?” ili „Alhambra zvuči fenomenalno.”

On bi svaki put, iritirajuće mirno, dubokim glasom odgovorio „Fino zvuči.”

Ustala je i otišla do podnožja stepenica.

„Džone!”

„Šta je?”

„Zašto nisi uzbuđen zbog ovog putovanja?”

Pobesnela je kada ga je čula kako se smeje. „Jesam.”

„Ne zvučiš tako.“

„Ne uzbuđujem se tako lako kao ti.“

„Šta hoćeš da kažeš?“

Pojavio se na vrhu stepeništa i pogledao je odozgo. „Šta hoću da kažem? Samo to da listaš taj vodič u svakom slobodnom trenutku koji imaš tokom poslednje dve nedelje, da si praktično spakovala ranac, da već mesecima govoriš španski... Treba li da nastavim? Uzbuđena si za oboje.“

Taman je htela da mu oštro odgovori kada je začula tiho kucanje.

„Šta je to?“, upitao je on.

Otišla je do dnevne sobe i videla je raznosača u plavoj uniformi kako im kuca na prozor. Otvorili su vrata. Dva čoveka su naslanjala ogroman, dobro umotan četvrtasti paket na zid kuće. Jedan od njih je proveravao nešto na listu papira. „Džon Fridman i Elis Rajks?“

„Mi smo“, reče Džon. „Šta je to?“

Elis je pritisnula to što se nalazilo u paketu. Bilo je tvrdo i hladno.

„Nemam pojma. Potpišite ovde, molim lepo.“

„Od koga je?“

„Izvinite“, slegnuo je čovek ramenima, „nemam pojma.“

Bilo je pljosnato, neverovatno teško i pokriveno nalepnicama „lomljivo“ po čitavoj površini. Brzo su pocepali nekoliko slojeva zaštitne ambalaže sa mehurićima vazduha.

„Šta je, zaboga, ovo?“, rekla je Elis kada je posle nekog vremena, zadihana, sela da se malo odmori.

„Sigurno je slika“, odgovorio je Džon dok je nakrivljene glave posmatrao paket. „Takovog je oblika.“

„Vidi“, rekla je, „vidi se zlato. Ima pozlaćen okvir.“

Znamo li nekoga ko bi nam poslao sliku?"

„Ne znam.“ Zgrabio je hrpu pocepane ambalaže i bacio je u vazduh. Pala je na Elis koja je ležala i posmatrala kako se polako spušta na nju.

„Ovo me podseća na igru koju je baka igrala sa nama“, čula se ispod gomile plastičnih mehurića. „Kirsti i ja bismo legle na pod u hodniku, a baka bi stajala na podestu i bacala bi na nas čaršave za pranje. Obožavale smo to. Ipak smo morale da prestanemo sa time kada je jednom čaršav zakačio tanjir koji je visio na zidu. Pao je i polomio se, a jedan komadić me je posekao, evo ovde, baš kod oka.“

Džon se zagledao u njene obrise, zamagljene od plastike kojom je bila pokrivena. „Gde?“ Legao je preko nje. Čuo se rafal pucketanja mehurića između njihovih tela.

Kikotala se. „Ovde“, rekla je, pokazujući na oko.

Poljubio ju je kroz šuškvu plastiku, pritiskajući je o pod. Otimala se, smejala i dahtala. „Džone, prestani. Ugušiću se.“

Cepao je ambalažu uranjajući ka Elis, a zatim je počeo da je skida.

„Ne, čekaj. Hoću da vidim šta je u paketu.“

„To možemo i kasnije“, rekao je, ustao i počeo da skida pantalone.

Skinula je majicu. „Trebalo bismo da makar navučemo zavese.“

„Zašto?“, rekao je, ponovo ležuci na nju. „Ko bi se muvao po našoj bašti u subotu ujutru?“

„Možda naiđe još neki raznosac sa tajanstvenim paketom za nas.“

„E, to bi već bio njegov problem. Ako hoćemo da vodimo ljubav u svojoj dnevnoj sobi, to je naša stvar.“

Kada su se ponovo obukli, nastavili su sa cepanjem slojeva plastike sa paketa. Počela je da se pojavljuje blistava površina i Džon je seo na sofu i posmatrao kako Elis skida poslednje komade ambalaže. Bilo je to veliko ogledalo u pozlaćenom ramu, ukrašenom reljefnim gotskim motivima i bucmastim anđelima koji su komadima tkanine pokrivali genitalije. Ustuknula je, zapanjena.

„Bože moj. Odvratno je.” Ponovo se približila i vrhom prsta dodirnula je nasmejanog zlatnog anđela. „Ko bi nam poslao ovako nešto?”

On je zurio, oslanjajući glavu na stisnute pesnice. „Visilo je u spavaćoj sobi mojih roditelja. Porodično nasleđe, doneto je još pre rata iz Poljske.”

Elis mu je prišla i uhvatila ga je za ruku. „Tvoj otac nam je to poslao?”

„Sigurno je od njega... osim ako moj ujak nije... Ne... sigurno je on. Potpuno uvrnuto.”

Protresla mu je ruku, zbunjena iznenadnim padom raspoloženja. „Ali, to je dobro, zar ne, Džone? Hoću da kažem, oboma nam je to poslao.” Mahala mu je ispred nosa potvrdom o prijemu paketa na kojoj je njeno ima bilo ispisano uz njegovo. „Zar to ne znači da se... hm... pomirio s tim?”

Ustao je i ustumarao se po sobi. Komadi plastike koji su pokrivali čitavu prostoriju uskovitlali su se od njegovog brzog hoda.

„Ne znam, Elis. Ne znam šta je ovim hteo da kaže.”

„Možda bi trebalo da ga pozoveš?”

Zaustavio se i razmišljao, trljajući rukom teme. „Mmm. Možda. Nisam siguran da bih mogao. Šta bih mu rekao? Toliko sam ljut na njega zbog sveg tog sranja.”

„Ali želiš da se pomirite, zar ne? Znaš da je tako. Zar

nije vreme da prestanete sa tim, kako si sam rekao, sranjem, i progutate ponos? Verovatno se i on plaši da razgovara sa tobom koliko i ti sa njim."

„Možda si u pravu. Ali ne znam jesam li spreman da s njim razgovaram telefonom. Ipak je prošlo skoro godinu dana."

„Napiši mu dopisnicu ili tako nešto i pitaj ga da se vidite."

„To nije loša ideja", rekao je neveselo. „Mogao bih da ga pozovem ovamo. Taman bi te tada upoznao."

Odmahnula je glavom. „Mislim da bi trebalo prvo da vas dvojica sredite odnose. Mislim da bi susret sa mnom bio previše za prvi put. Biće lakše da se vidite na neutralnom terenu – u restoranu ili kafeu."

„Da. Dobro. U pravu si." Odlučno je seo za sto i iz fioke izvukao dopisnicu. „Dragi tata", govorio je, držeći olovku u vazduhu, „hvala ti za ogledalo. Moja devojka i ja smo se fenomenalno kresnuli u svojoj ambalaži."

„Sasvim sam sigurna da će to što si rekao rešiti sve vaše probleme."

„Samo se šalim."

Napisao je poruku i odmah je otišao da je pošalje. Vratio se sa ogromnom kukom za kačenje slika i novim uloškom za bušilicu, koje je kupio kod džangrizavog prodavca u radnji preko puta. Zviždao je dok je podizao ogledalo sa poda, pri čemu je preko plafona preleteo romb svetlosti. Obesio ga je u hodniku, iza ulaznih vrata. Elis je zabrinuto posmatrala dok ga je kačio na kuku, balansirajući na dvema stolicama, nogu raširenih nad procepom.

Šta da kažem o vremenu koje smo proveli zajedno? Da smo bili srećni. Da se nismo razdvajali. Da me je na trenutke zahvatalo to božanstveno osećanje, od koga bih dobijala vrtoglavicu, osećanje da poznaješ nekoga tako dobro da si u stanju da gledaš svet njegovim očima. Nisam se ni pre no što sam ga srela osećala nepotpunom, ali sa njime sam imala utisak da sam dovršena, cela. Šta još? Živeli smo u njegovoj kući u Kemden taunu. Naučila sam ga da bude uredan, a on me je, smejući mi se kada sam bila besna, naučio da kontrolišem svoj temperament. Lećio je moje nesanice tako što bi mi usred noći naglas čitao dok bih ležala u polusnu. Šta još, šta još? Puštali smo zmaja u Ridžents parku i na plaži ostrva Vit. Zajedno smo kroz stari teleskop posmatrali Veneru, obasjanu svetlošću Sunca, u opservatoriji u Pragu. Za vreme magnetne oluje u Šri Lanki sedeli smo na plaži i posmatrali kako fantastične munje paraju horizont dok je voda bleskala fluorescentnim bojama, poput mačijih očiju. Vodili smo ljubav na svakoj raspoloživoj površini u kući, u mnogim prestonicama, u skućenom kupeu voza koji je jurio kroz Poljsku dok je kondukter pokušavao da otvori vrata, u vodenici u Norfolku, na terenima za golf u Škotskoj, u mračnoj komori, a jednom i u metrou.

Venčali smo se tri godine nakon što smo se upoznali. Nisam želela to, stvarno nisam. Pristala sam samo da bih mu ugodila. Džon je sebi uvrteo u glavu da treba da se venčamo: pitao me je i ja sam rekla da neću; zašto bismo to radili i pitala sam ga koja je svrha toga. Blesav, kakav je bio, nije propuštao priliku da me zaprosi, često i po nekoliko puta na dan. „Elis, šta ćeš večerati i hoćeš li se udati za mene?“ ili „Kakvi su ti planovi za sutra? Što se ne bismo venčali?“, ili bi prošaputao: „Elis, tvoja sestra je na telefonu, i, uzgred, hoćeš li se udati za mene?“. To je

trajalo mesecima, čini mi se. Na kraju sam jednostavno rekla: da, u redu, zašto da ne?

Šta bi još trebalo reći? Da sam ga volela više no što sam ikada pomislila da se neko može voleti. I da njegov otac sa njime nikada više nije progovorio.

Tog dana, vest o bombi proširila se Londonom kao u nekoj vrsti urbane osmoze. Čak i pre no što su novine stigle da to objave, glasine su se raširile. Bila sam na poslu. Bio je petak, i bilo je zimsko popodne. Smračilo se kada se Suzana vratila iz italijanske sendvičare na uglu, drhteći od hladnoće, dok se ruku punih papirnih čaša borila sa vratima. „Upravo sam čula“, rekla je zadihano, širom otvorenih očiju. „Eksplodirala je bomba.“

Bila sam za svojim stolom i razgovarala sa Antonijem. Pogledali smo je.

„Gde?“, pitao je Entoni.

Spustila je kafe na sto i počela je da otkopčava kaput, izbegavajući da me pogleda. „Pa... možda su samo glasine. Nisu baš bili sigurni.“

„Gde su rekli da se to dogodilo?“, upitala sam.

„Taj čovek nije bio siguran...“

„Suzana! Reci mi! Je li Kemden u pitanju?“

„Ne. Priča se da je negde u istočnom Londonu.“

Sećam se da sam zurila u dugmad na njenom kaputu. Bila su tamnije crvene boje od materijala na koji su bila prišivena. Tu boju biste dobili da ste u posudu u kojoj je boja njenog kaputa dodali na vrh četkice crnu i promešali.

Zgrabila sam telefon. Prsti su mi leteli po brojčaniku. „Zvoni.“

Izgledalo je kao da zvoni satima, sve dok ženski glas nije odgovorio. „Da?“

„Zdravo. Da li je Džon tu?“

„Nije. Izašao je. Radi intervju, ako se ne varam.“

Smejala sam se od olakšanja. „Naravno. Zaboravila sam. Izvinjavam se. Elis ovde. Čuli smo priče o nekakvoj bombi tu, u Vašem komšiluku.“

„Isuse, vesti baš brzo putuju. Bila je snažna eksplozija pre jedno sat vremena. Htela sam da iskočim iz kože. Negde na drugoj strani Doklendsa. Potpuni haos. Pola zgrade se srušilo. Naša informativna redakcija će završiti u ludnici.“

„Verujem da hoće. Pa, drago mi je što ste svi dobro. Možete li da kažete Džonu da mi se javi kad dođe?“

„Naravno.“

Spustila sam slušalicu. „U redu je. Ima intervju.“

„Bogu hvala.“ Suzana se skljojkala na stolicu. „Znači, tačno je?“

„Da. Izgleda da je negde u Doklendsu.“

„Do đavola. Ima li mrtvih?“

„Ništa nije rekla.“

Za trenutak je zavladala tišina. A onda je zazvonio telefon i Suzana je podigla slušalicu; počela je da razgovara o nekim stipendijama.

Kasnije te noći gledala sam vesti, držeći sklupčanog mačka u krilu. Kamera je prelazila po zidovima razorene zgrade. Ljudi sa žutim kapama i fluorescentnim jaknama probijali su se kroz ruševine.

„Još uvek niko nije prihvatio odgovornost“, čuo se glas reportera. „Dvadeset sedmoro ljudi noćas je u bolnici, ali čudesno je da nema ljudskih žrtava današnjeg napada.“

Lucifer je zadrhtao i protegao se u snu. Bilo je pola

deset. Džon se još nije vratio. Život bez njega bio je tako besmisleno nemoguć, da nisam dopustila sumnji ni da se približi mom umu. Zadržao se. Zadržao se. Jako se zadržao.

Povlačiš aluminijumsku ručicu na vratima toaleta i izlaziš. Zbog snopova fluorescentne svetlosti koja dopire odozgo, unutrašnjost čitave prostorije izgleda kao pozornica: ubitačno bleštavi pod, nizovi belih kabina, čelični lavaboi, metri i metri ogledala, zidovi pokriveni belim keramičkim pločicama koji zamučeno reflektuju tvoje obličje. Uranjaš ruke u lavabo, u vruću zapenušanu vodu, dok u ogledalu posmatraš iza sebe. Dve tinejdžerke, od kojih je jedna obučena u debelu crvenu jaknu od veštačkog krzna, izlaze iz kabine i hodaju duž ogledala, lupaju na sva vrata u potrazi za dvema spojenim slobodnim kabinama.

„Evo ovde”, kaže viša.

„Evo idem, evo”, odgovara druga dok namešta levu cipelu, gurajući kažiprst iza pete.

Tečni sapun je ružičast i sedefastog sjaja. Ruke će ti posle ovoga mirisati slatkasto i puderasto. Ispiraš ih. Gomile mehurića nestaju u čeličnom slivniku. Tinejdžerke se, dovikujući se, raspravljaju o haljini. „Zarozano!”, viče jedna od njih. Čini ti se da je to ona u crvenoj jakni. „Zarozano” je odvratna reč. Padaju ti na pamet cvetni dezeni, ili oni sa zečevima. Okrećeš se ka sušaču za ruke i pritiskaš hromirano dugme. Krajevi kose ti lepršaju na struji pretoplog vazduha. Sredovečna žena, natovarena kesama, astmatično dahćući prilazi lavaboima. Pomerlaš se bliže sušaču – zašto? Da je propustiš da prođe? Da joj napraviš mesta? Da li se očešala o tebe?

Na prednjoj strani sušača zakačeno je malo, četvrtasto

ogledalo. Ženica ti prvo, na sekund-dva, fokusira otiske prstiju na površini stakla, a zatim je opuštaš i dopuštaš joj da izoštri odraz u majušnom ogledalu. Verovatno si u tom trenutku prebacila težinu sa jedne noge na drugu, pošto ti se iznenada čini da preko stakla preleće odraz tvoje majke. Trepćeš, a zatim se približavaš sušaču, iznenađena. Zar je i tvoja majka došla ovde da te vidi? Mora da joj je Kirsti javila telefonom da stižeš. Ovo je kao da tražiš nešto kroz okular kamere sa jako velikim uvećanjem, kad pokušavaš da nađeš željeni objekat. Hvataš odsjaj bledoplave kose, ali si prebrzo preletela preko njega i moraš da se polako vratiš natrag. A onda je ponovo tu – žuto-beli odsjaj, ovoga puta pomešan sa odrazom nekog crnokosog čoveka koji je verovatno u prolazu. A onda se kočiš, zuriš u sliku u ogledalu, sada savršeno uhvaćenu. Jedna od tinejdžerki se izdigla preko zida kabine, laktove je prebacila preko ivice dok razgovara sa drugaricom. Žena kraj lavaboa šišti, otvorenih usta, pluća joj se nadimaju. Negde odozgo čuje se zujanje pokvarene neonke.

Okrećeš se: prvo telo, zatim glava, i na kraju oči. Ne želiš da vidiš to, stvarno ne želiš. Iza tebe, znaš to i bez gledanja, nalazi se dugačko jednostruko ogledalo. Ljudi koji peru ruke mogu da kroz braonkasto staklo posmatraju stanični hol. Vide se obrisi ljudi koji se kreću peronima, posmatraju redove vožnje, vuku kolica s prtljagom ili sede u čekaonicama i zevaju. A tu su, misleći da je u pitanju obično ogledalo, i tvoja majka i taj čovek.

Praviš korak ka njima, pa još jedan. Nalaziš se pola metra od njih, ili manje. Možeš da prstom dodirneš mesto na kome je glava tvoje majke naslonjena na ogledalo. Ili njegovo rame.

Hrani je malinama. U ruci drži providnu kutiju punu

tamnocrvenih plodova. Vrh malog prsta uvlači u njihovu mekanu unutrašnjost, vadi jednu po jednu i daje ih njoj. Ona sklapa usne oko njih, vidiš kako joj se vilice pomeraju, grlo grči, a zatim njegov prst kako joj izlazi iz usta.

Odmah ga prepoznaješ – Nort Bervik, na kraju krajeva, nije veliki. Ali ti je potrebno par sekundi da shvatiš misao koja ti šiba mozgom. Gledaš ga, oči ti prelaze preko crta njegovog lica, obrva, kose, šaka. Nije to misao, pre bi se moglo definisati kao uverenje. Ili činjenica. Taj čovek je tvoj otac. Nema ni najmanjeg tračka sumnje u tvom umu. Istog trenutka kad spoznaš tu misao, znaš da si u pravu. Gledaš svog oca. Svog pravog oca. Saznanje kao da se sa ogromne visine obrušava na tebe i, kao kroz prizmu, razbija na hiljade obojenih zrakova.

Posmatraš njega, a zatim nju. Znoj te pecka pod kosom i među lopaticama, istrčavaš kroz rampu iz toaleta, trčiš kroz mermerni hol. Ne smeju da te vide, ne smeju da te vide. Bole te pete i kolena dok žuriš, ne osvrćući se ka mestu na kome znaš da su njih dvoje.

A dok hodaš, čini ti se da sa svakim korakom poneko nestane iz tebe. Ben. Kirsti. Bet. Eni. Džejmi... Zastaješ. Stojiš pod zagušljivim svodom stanice Vejverli, posmatraš svoja stopala kao neko ko stoji na živom pesku. I onda praviš još jedan korak. Elspet.

Vidiš sestre kroz izlog kafića. Kirsti nešto priča Bet, objašnjavajući rukama. Prolaziš kroz prostoriju, vijugajući između stolova i stolica.

„Moram da idem,“ kažeš im, a lica im se okreću ka tebi.

Neko veoma rano zvoni na ulaznim vratima. Elis se budi; na trenutak ne zna gde se nalazi. Plafon iznad nje

nije plafon u spavaćoj sobi. Slabašno, sivkasto svetlo obasjava sobu. Shvata da se nalazi na sofi, sklupčana u neobičnoj pozi. Seda i isteže ukočeni vrat. Ponovo se čuje zvono na vratima. Subotnji jutarnji program dopire iz ugla sobe. Crvenokosi čovek čekićem na naduvavanje udara po glavi ženu u širokim pantalonama. Publika se smeje. Lucifer sedi na prozorskoj dasci iza čipkane zavese. Vidi ga nejasno; konture su mu nejasne zbog zavese. Kasnije shvata da je on pre nje video policajce.

Zaprepašćena je njihovom veličinom. Čovek kao da je zakrčio sobu. Prvo pronalazi daljinski upravljač i gasi televizor. Žena staje ispred njega. Oseća se na duvan i pregrejane, zagušljive prostorije. Nokti su joj izgriženi i lakirani.

„Sedite, molim Vas.“

Elis bi se najradije smejala ovom klišeju, ali seda, kao i oni. Čovekov radio, zakačen za njegovo rame, pucketa i šušti. Pogleda se sa ženom i isključuje ga. Izgleda posramljeno. Elis ponovo ustaje.

„Gospođo Fridman, žao mi je što moram da Vam saopštim da je Džon mrtav.“ Policajka ustaje dok govori to, prilazi Elis i uzima je za ruke. Nežno je potiskuje naniže. Želi da sednem, razmišlja Elis. Seda. Poznate stvari joj odjednom izgledaju potpuno strano. Njene čizme leže na podu, tamo gde ih je sinoć ostavila, dugi kožni jezik jedne presavijen je preko druge. Zuri u lampu na Džonovom stolu, kao da je vidi prvi put. Ima duge rese od perli, a abažur joj je malo iskrivljen.

„Pronašli smo njegovo telo jutros u ruševinama.“ Gladi je po ruci. „Kupovao je novine na kiosku.“

„To je glupo. Sve novine dobijaju u redakciji“, kaže Elis. „Verovatno ih je zaboravio kada je polazio. Stalno mu se to dešava.“

„Da. Jasno mi je.”

Elis počinje da nervozno trese nogu. Njena majka je to zvala landaranje. „Rajks.”

„Molim?” Policajka se naginje ka njoj.

„Rajks”, ponavlja Elis razgovetnije – možda malo previše razgovetno? Nije htela da bude gruba. „Oslovili ste me kao gospođu Fridman. Nisam promenila prezime na venčanju.”

„Oh.” Žena klima glavom, ozbiljnog izraza lica. „Izvinite, gospođu Rajks.”

Elis odmahuje glavom. „Ne. Gospođica Rajks. Ali zovite me Elis.”

Muškarac pročišćava grlo. Elis se trza. Zaboravila je da je i on tu. „Postoji li neko koga biste želeli da pozovemo da bude sa Vama, Elis?”

Elis ga belo gleda. „Da pozovete?”

„Da. Porodicu ili možda prijatelje?”

„Moji žive u Škotskoj.”

„Razumem. Šta je sa Džonovom porodicom? Možda biste želeli da vidite nekog od njih?”

Elis se smeje – kratak, neveseli zvuk koji ispušta isprekidan je i suv. „Ne.”

Žena prikriva iznenađenje.

Elis pokušava da formuliše objašnjenje. „Nikada nisam... Nikada nisam upoznala njegovog oca.”

Policajka, ponovo kontrolišući svoj izraz, umirujuće klima glavom.

Elis se okreće i prvi put je gleda u lice. „Mrtav je?”

„Da.”

„Sigurni ste?”

„Da. Žao mi je.”

U neko doba pojavljuje se Rejčel, a Ben i En nešto kasnije na prstima ulaze u spavaću sobu, u kojoj na

krevetu leži Elis, sklupčana poput fetusa. Suze njene majke prave tamne krugove na prekrivaču pored Elisinog suvog, bledog lica. Naziva je bebom i pokušava da je natera da pojede supu koju je otac doneo na poslužavniku.

U jednom trenutku, Elis odlazi u kupatilo. Prvi put toga dana je sama. Naslanja čelo na ogledalo i gleda svoje oči. Nezadovoljna je i umorna: kuća je puna ljudi, a ona bi želela da svi odu. Dok joj se jeza uvlači u kosti, shvata da želi da, kao i svake večeri u ovo vreme, sedi i čeka da Džon dođe kući. Ruke su joj na lavabou. Spušta pogled i vidi njegovu četku za brijanje na polici. Vlakna su joj još uvek vlažna od jučerašnjeg brijanja.

U kuhinji su, sede za stolom. Rejčel priča: „Videla sam ga prošle nedelje, bila je subota, stajao je tamo, kod šporeta, i pripremao nam je večeru“, a zatim, iznenada, En skače.

„Šta je to bilo?“

Dug, težak, oštar zvuk para vazduh. Utišava se, a zatim ponovo počinje, sa novom snagom, pretvarajući se u oštar, životinjski urlik.

„Elis.“

En užurbano izlazi; u brzini pretura stolicu. Čuju bat njenih koraka dok trči uz stepenice, a zatim snažno lupanje na vratima kupatila. „Elis! Pusti me unutra! Otvori vrata! Molim te, Elis!“

A onda se čuje plač, koji gotovo ne liči na ljudski, konačno oslobođen.

treći deo

Elis se ponovo sudarila sa promenljivošću ogledala, i njegovom praznom, ravnodušnom čvrstoćom. Dok prolazi iz dnevne sobe u hol, hvata svoj odraz: bleđa i izbečena, izgleda poput prestravljenog duha. Zastaje nakratko ispred ogledala, posmatrajući se. Oči su joj neprirodno sjajne, sa modrim i uleglim podočnjacima. Toliko je oslabila da joj jagodične kosti oštro štrče, i izgleda kao skelet. Zlatoputi izrezbareni anđeli na ramu prenamažu se i smeškaju oko nje.

Džon se verovatno hiljadu puta pogledao u ovom ogledalu – izlazeći ujutru na prednja vrata, ili odlazeći na sprat, kao ona sada. Ono je sigurno negde u svojim dubinama zaključalo njegov lik. Zašto onda, kada ona više od ičega na svetu želi da ga vidi, ono odbija da joj pruži bilo šta drugo osim njenog bezizražajnog lica? U čestim trenucima sete, pušta da ga zamisli kako stoji tu, sa druge strane, lica tik uz površinu – posmatra je dok prolazi, dok pati za njim, dok žali za njim, i ma koliko snažno udarao o staklo, ne uspeva da je dozove.

Okreće se i odlazi uz stepenice. Vruć je i sparan dan, miriše na oluju. Iz daljine čuje monotono brujanje saobraćaja koji polako teče Kemden roudom.

Lucifer spava, čvrsto sklupčan, rep mu pokriva lice. Prelazi mu rukom po toplom krznu, i čuje pospan, nerazumljiv zvuk, koji joj pokazuje da ju je prepoznao.

Elis dva puta drhtavo uzdiše. Zapljuskuje je poznati,

mučni talas tuge. Prve suze padaju mačku na krzno pre no što ona stiže da se sklupča kraj njega na krevetu. On malčice otvara kapke i zelenim očima gleda je kako jeca, prstiju pritisnutih na usne. Čitav krevet se tresu. Elis ispod jastuka izvlači Džonovu majicu koja još uvek miriše na njega, i pritiska je na lice.

U školi joj je profesorka engleskog jednom rekla: „Elis, nadam se da nikada nećeš spoznati kako slomljeno srce može da izazove fizičku bol.“ Ništa što je do sada doživela nije je pripremio za ovakvu patnju. Izgleda da joj je gotovo neprestano srce potopljeno u vodu, dok u grudnom košu, rukama, leđima, slepoočnicama, nogama, svuda, oseća taj neprestani, tupi bol. A u trenucima kao što je ovaj, neverica i zastrašujuća nepromenljivost onoga što se dogodilo provlače se kroz sve to, i tako se užasno oseća da često danima ne može da progovori.

Nešto kasnije ustaje i tumara po sobi, radeći sitne stvari kako bi se pribrala: briše suze i u kantu baca iskorišćene maramice uz mokač, natopljen zvuk; pije vodu, uzima aspirin, pali uljanu lampu, ravna prekrivač na krevetu, pažljivo vraća Džonovu majicu ispod jastuka. Odlazi da se okupa. Plače dok leži u oblaku pare. Vikendi su najgori: veći deo vremena prepuštena je sama sebi. Njegova smrt je sve obesmisllila, i šta god da pokuša da radi ne bi li popunila vreme – knjige, filmovi, susreti s prijateljima – sve to izgleda nebitno i trivijalno.

Sporo se briše debelom peškirom. Koža joj izgleda sparušeno i usahlo, kao da su je suze koje je tokom četiri meseca isplakala isušile i umrtvile. Oblači penjoar i odlazi dole da napravi sendvič. Jede stojeći: još nema snage da sama sedne za sto. Na silu guta zaloga je hleba, iako joj se čini da nema ukusa. Kuća je savršeno tiha, i čuje se samo njeno bezvoljno žvakanje. Želi da umre.

Ben je stajao sam ispred biletarnice i, na otprilike svaka tri minuta, gledao je na sat. Nije obraćao pažnju na crveni digitalni časovnik na pultu; nije mu baš verovao – njegov je bio tačan, to je bar znao. Navijao ga je svakog dana. To je prvo činio ujutru. Propustili su već dva voza, i nije želeo da propusti i ovaj, pa da provede još jednu noć u ovom gradu. Želeo je da ponovo budu kod kuće, da njegova kćer bude sa njima, da spava u svojoj staroj sobi na spratu, daleko od ovog mesta. A više od svca želeo je naravno, da se ovo nikada nije dogodilo.

Video je En kako žuri preko perona i uspravio se i mahnuo. „En! Ovde sam!”

Olizao je usne koje su ispucale. Nije se smešila dok mu se približavala. Ispitivački je gledao njeno lice, pitajući se kako izgleda identifikovati nečije telo. En je insistirala da ona to obavi – Elis još uvek nije bila u stanju za tako nešto, objasnila mu je kada su se; tog jutra šapatom na brzinu dogovarali u predsoblju. Rejčel se ponudila, ali je En odbila, rekavši da će ona to da uradi. Rejčel se nije raspravljala, kao ni Ben. Želeo je da je pita kako je bilo. Da li je to definitivno, definitivno on? Nije greška? Zašto se toliko zadržala i kako je... kako je on... kako je, za ime božije, izgledao?

En mu se približila i izgledalo je kao da ga ignoriše. Gledala je oko sebe, osvrtała se i gledala unazad. „Gde je Elis?“, upitala je. Mišić joj je poigravao ispod oka, terajući

je da žmirka. Ben ju je, fasciniran, posmatrao. „Kako je bilo?“, upilao je, stavlajući joj ruku na rame. Hteo je da pita da li je bilo strašno. Da kaže da mu je žao ako ona odgovori da jeste. Otresla je njegovu ruku. „Gde je Elis?“, ponovila je.

Slegnuo je ramenima. „Mislim da je otišla do trafike.“

„Zaboga“, eksplodirala je, „kako možeš da buduć toliko glup?“

Pronašli su je kako stoji ispred trafike, sa rukama na licu. Masa sveta ju je obilazila, neki su radoznalo piljili. Na naslovnoj strani svake novine bila je slika porušene zgrade i naslovi ispisani debelim, crnim slovima: „Pronađena tela u ruševinama“, „Nove žrtve bombe u istočnom Londonu“.

Oboje je uhvatiše za ruke i odvedoše je do perona da sačekaju voz.

Šta da radiš sa ljubavlju prema nekom ako njega više nema? Šta se dešava sa tom preostalom ljubavi? Da li da je potisneš? Ili da je ignorišeš? Treba li da je pružiš nekom drugom?

Nisam verovala da je moguće sve vreme misliti na jednu osobu, da neko može akrobatski da uskače iz tvoje jedne misli u drugu. Sve ostalo samo je smetalo da razmišljam o onome o čemu sam želela.

Znala sam da bi trebalo da raščistim stvari. Nisam mogla da podnesem ništa što je on dodirivao. Kompjuter i faks dala sam njegovim prijateljima. Došli su njih dvojica, smeteni i tromi, uzeli su kutije, odneli ih u auto i zalupili vrata prtljažnika. Valjda su smatrali da je red da malo ostanu, pa su seli sa mnom u kuhinji i velikim gutljajima popili vreo čaj, uzdržano pitajući o ovome i onome, izbegavajući da pomenu Džona. Kada je došlo vreme da idu, laknulo im je.

Na putu od kuće do stanice metroa prolazila sam pored nekolicine dobrotvornih ustanova, ali sam se i dalje ustezala da tamo odnesem njegove stvari. Jednog vikenda sam se čak naterala da odlučno otvorim vrata njegovog garderobera, spremna da pošaljem svu njegovu odeću u Oksfam na Kemden haj stritu. Ali kada sam udahnula njegov miris koji se širio sa polica i lebdeo nad tkaninama, znala sam da ne mogu to da učinim. Promenila sam mišljenje o dobrotvornim ustanovama: za mene su to bila mesta na kojima se izlivala tragedija i gubitak.

Rejčel je prekopavala svoju torbu tražeći kremu za sunčanje. „Elis.“ Gurkala je nepomično telo kraj sebe. „Elis!“

Elis je sela i podigla naočare za sunce na čelo. „Šta je?“
„Stavi malo ovoga, izgorećeš.“

Rejčel ju je posmatrala kako cedi malo kreme na dlan, a drugom rukom je razmazuje po ramenima. Sedele su u visokoj travi Parlament hila. Bio je to prvi stvarno vruć dan te godine. Nad njima su se preko celog neba kovitlali i mimoilazili zmajevi zaluđenika koji su obožavali taj brežuljak zbog vetrova koji su duvali sa svih strana.

„Pričaj mi kako si“, reče Rejčel.

„Dobro.“ Elis je nije gledala, nego se zabavljala zatvaračem boce sa kremom za sunčanje.

Rejčel joj istrgnu bočicu iz ruke. „Mene si našla da zajebavaš, Rajksova. Dobro? Kako možeš da budeš dobro? Izgledaš kao da mesecima nisi spavala i imaš trinaest kila sa sve krevetom.“

Elis je uzdahnula, ne rekavši ništa. U daljini se videlo svetlucanje jczera.

„Znaš“, nastavila je Rejčel, „ako hoćeš da mi kažeš da gledam svoja posla, ili da bez kraja i konca pričaš o Džonu, ili da vrištiš na sav glas, to je u redu. Samo mi ne reci da si dobro.“

Elis se slabašno osmehnula. „U redu. Stvarno hoćeš da znaš?“

„Stvarno hoću da znam.“

„Užasno sam.“

„Koliko užasno?“

„Samo... užasno.“ Pesnicom je udarila u travu. „Nedostaje mi. Nedoslaje mi. Mnogo mi nedostaje. Nema

ga. Mrtav je. Ne mogu u to da poverujem. Neću da poverujem." Tu se slomila. Rejčel ju je zagrlila i plakala joj je na ramenu. „Izvini“, rekla je između jecaja.

„Ne budi smešna.“

Elis se odvojila i sela uspravno. „Sve je tako... usrano, Rejč. Znam da će biti lakše vremenom, ali je tako strašno... i iznurujuće i ne preslaje... Ne mogu da se pomirim sa životom bez njega... Ne mogu noću da zaspim jer on nije tu, i ne mogu da ujutru ustanem iz kreveta jer on nije tu, i sve izgleda tako besmisleno... Ništa nema svrhu – ni oblačenje, ni odlazak na posao, ni istrajavanje, ni hrabrost, jer... njega nema. Jednog dana je bio tu... a sledećeg ga više nije bilo... i to nije pošteno, nepravedno je... I svi mi govore, ma, ti si mlada, prebolećeš, upoznaćeš nekoga drugog, ali ideja o nekom drugom mi je grozna... To bi bila maskarada... jer sve što želim je on, a njega nema i nikada ga više neće biti... Tako sam umorna, Rejč... umorna od tog tereta koji stalno nosim. Navikla sam da budem srećna, a sada nosim u grudima tu ogromnu tešku tugu koja me slama... I tako sam besna... jebeno sam besna, jer je to morao da bude on, a ne neko drugi... i besna sam na njega... što me je ostavio... I znam da je glupo, ali sam ljuta na njega što nije poneo jebene novine iz svoje jebene kancelarije kao što je trebalo... a da je to uradio, bio bi živ... ne bi ni prišao trafici... Možda bi sada čak bio sa nama na ovom peškiru... I to je nepodnošljivo... Sve je toliko slučajno i moglo se desiti bilo kome drugome..." Začutala je kada je čula korake koji su se približavali travom. Žurno je dlanovima obrisala lice. Prošla je žena sa detetom: vukla je za ruku devojčicu koja se uporno osvrkala da ih pogleda. „Mama, zašto ona teta plače?“, dopirao je do njih njen visok, jasan glas.

Majka ju je snažno cimnula ka sebi i nešto joj šapnula. „Ali, zašto?“, ponovo je upitala devojčica. Majka ju je uzela u ruke i ponela; njena malena plavokosa glava odskakivala joj je na majčinom ramenu. Elis je gledala za njima, opuštenih ramena, sva isušena i izmrcvarena od plača. „A to je još jedan razlog“, tupo je rekla.

„Šta?“

„Džon je želeo dete. Uporno je to nagoveštavao sve dok jednom nije otvoreno rekao. Nasmejala sam se i rekla: ‘Nema šanse, stari moj...’ Bio je razočaran, ali se trudio da to ne pokaže... Kada smo ponovo razgovarali o tome, rekla sam da može, ali za bar godinu dana, samo da bih ga smirila, pošto uopšte nisam želela dete... a onda je umro... I znaš, sada toliko želim to dete da je to neizdrživo... Ponekad mi se čini da za detetom žalim koliko i za njim... Kako sam bila glupa, kako neopisivo, sumanuto, sebično glupa... jer da sam... sada bih imala njega... nešto što bi mi ostalo od Džona... imala bih njegovo dete... a umesto toga, nemam ni dete ni njega, već sama tumaram po kući.“

„Nikada mi nisi pomenula da želiš dete.“

„I nisam. Tada. Nikada nisam osetila potrebu za time – naprotiv. Nekako sam uvek mislila da ćemo jednom imati dete i da... imamo sve vreme ovoga sveta da to planiramo.“

Ućutala je i uronila lice u dlanove. Rejčel je ćutala dok se Elisino disanje nije smirilo. Iznad njih lepršali su zmajevi od papira.

„Još nešto?“

Elis je izduvala nos. „Izvini.“

„Zašto se izvinjavaš?“

„Što sam takva.“

Rejčel ju je nežno pljusnula po nozi. „Ma da, tako si

dosadna sa svojim trivijalnim problemima. Slušaj, da se nisi usudila ni da pomisliš da mi je gnjavaža da te slušam. Želim da ti pomognem koliko mogu, jeli ti to jasno?"

Elis je klimnula glavom. „Jeste. Zlatna si.“

„O, začepi. Ne udaraj mi u tanke žice. Gde je to vino koje si ponela?"

Elis je između kolena stegla bocu vina i izvukla je čep. Izašao je sa glasnim „pop“. Dva zaluđenika zmajevima osvrnula su se sa neodobravanjem.

„Živeli!“, nazdravila im je Rejčel drsko. Brže-bolje su se okrenuli. Ponovo je pogledala ka Elis. „Možeš li da zamisliš kako je to zabavljati se sa nekim ko provodi čitav vikend ovde, držeći se za parče kanapa?"

„Ššš“, nasmešila se Elis, „mogli bi da te čuju. Uostalom, puštanje zmajeva je super. Trebalo bi da probaš.“

„Ne reci mi da i ti to radiš. Ne želim da znam.“

„Više ne. Džon mi je jednom poklonio zmaja.“

„Elis, izvini, nisam htela da...“

„Ne, ne, u redu je. Bio je... još uvek je, hoću da kažem, i dalje visi iza vrata... mali i crven, sa dve uzice. Ponekad bismo ga zajedno puštali. Obožavala sam ga. Mada nisam bila baš dobra. Obično bih se previše uzбудila i ne bih bila koncentrisana, ali osećaj je zapanjujući. Stvarno je uzbuđljivo.“

Rejčel se okrenula na stomak i zapalila cigaretu. „Pa, verovaću ti na reč.“ Osvrnula se ka Elis. „Hej, možda ti je baš to potrebno.“

„Šta?"

„Malo uzbuđenja. Možda bi trebalo da opet puštaš zmaja.“

Elis je odmahнула glavom. „Ne. Ne verujem.“

„Zašto ne?"

„Ne mogu da zamislim da to radim bez njega.”

„Sigurna sam da bi bilo u redu. Prijalo bi ti.”

„Postoje neke stvari koje ne možeš da radiš sama, Rejč. Puštanje zmaja jeste jedna od njih. Treba ti neko ko će da stoji tamo i baci ga uvis, a tebe ne bih primoravala na to. Znam da to mrziš.”

Elis joj je dodala čašu vina. „Čemu nazdravljamo?”

Rejčel je podigla čašu. „Džonu.”

Pre svega ovoga, imala sam običaj da razmišljam koliko li ću poživeti. Možda ću sredinom tridesetih zakačiti neizlečivu bolest i umreti. Ili će me udariti grom pre no što navršim četrdeset pet, ili će to biti avionska, ili saobraćajna nesreća, ili ću završiti kao slučajna žrtva manijaka.

Ali ako ne bude bolesti, groma i manijaka, mogla bih lako da doživim sedamdesetu ili osamdesetu. Možda i više. Nisam verovala da ću živeti toliko. Izgledalo mi je nezamislivo – tih pedeset ili koliko već godina koje su preda mnom, a morala bih da ih preguram bez tebe. Čime da ih ispunim? Činilo mi se okrutno da ja budem tako zdrava, tako puna života i naizgled neuništiva, kada je tvoj život bio prekinut, tako slučajno i tako lako.

Kopkale su me one žene iz prošlosti, koje su umirale od slomljenih srdaca, koje bi samo legle u krevet i iskopnile. Tako sam htela i ja: želela sam samo da legnem i pustim da život iscuri iz mene. Ujutru bih otvarala oči, ne verujući da i dalje osećam strujanje sokova, kao kroz biljku, da osećam život i neporecivu silu postojanja. Otkucaj srca, širenje pluća, kontrakcija mišića – sve mi je to govorilo da, uprkos svemu, moram da ustanem i upotrebim svoje ruke i noge.

Čak i sada, kada sam se našla ispred automobila, tog

malja od dve tone čelika, hrdma i ojačanog stakla, koji juri ka meni – telo i dalje grčevito hoće da živi. Nalazim se, kao Persefona, rastrzana između dva carstva. Ne znam kojem bih se priklonila. Smrt mi izgleda teška i nedostižna.

Bet ne može da poistoveti Elis, osobu koju je videla pre samo dva dana, sa ovom nepokretnom lutkom u prirodnoj veličini koja leži u krevetu. Koža joj izgleda voštano, kao da nije prava. Od početka studija medicine govorili su im da se ne vezuju emocionalno za pacijente, da razmišljaju o njima kao o gomili simptoma, ali kako se to radi kada ti je pacijent rođena sestra?

Čitava bolnica se otužno oseća na antiseptike i podgrejanu hranu – to je miris na koji mora da se navikne. Roditelji sede jedno uz drugo, na stolicama koje su jedine u sobi. Razglabaju gde će večerati: majka ne može da podnese da i ove večeri jede hranu iz menze. Ben se slaže, ali ne zna gde bi mogli da večeraju u Londonu.

„Zašto ne pitamo nekoga ima li u blizini neko mesto gde bismo mogli da odemo“, predlaže Bet.

Prekidaju diskusiju i gledaju je, kao da su iznenađeni što joj je tako dobra ideja pala na pamet.

„Da, ali koga?“, pita En.

„Moglo bismo da pitamo sestru“, kaže Ben.

„Koju sestru?“

„Onu visoku.“

„Ne dopada mi se ta visoka.“

„Dobro. Onda onu mlađu.“

„Onu sa izblajhanom kosom? Misliš da ona zna? Ne bih rekla, Bene.“

Bet gleda prema Elis i hvata je za ručni zglob. Oseća

njen puls pod prstima. Čula je da su ljudi u komi često svesni stvari koje se oko njih dešavaju ili govore. Šta bi Elis pomislila kada bi ih sada čula? Poželela je da im vikne da požure i odluče, za ime boga, nije to najvažnija stvar na svetu.

„Elis“, šapuće Bet. „Čuješ li ih? Raspravljaju se oko restorana.“

Može li Elis da ih čuje? Lice joj je bezizražajno. Izgleda kao da je mrtva, razmišlja Bet. Elis izgleda kao da je mrtva. Viđala je leševe, otvarala ih je skalpelom kao da ih otvara rajskeršlusom; ruke su joj bile u utrobama mrtvih ljudi, iz tela tridesetjednogodišnjaka izvlačila je srce i bilo je toliko teško da je morala to da učini obema rukama. Elis joj je izgleda kao da je mrtva, ali zna da to nije tačno, jer vidi pomeranje pumpe za vazduh i zelenu vijugu EKG-a koja ispisuje otkucaje njenog srca. Ali izgleda beskrvno, mrtvački, tako da Bet zna. Zapljuskuje je panični očaj. Bori se sa željom da protrese telo na krevetu.

„Nikada nisam volela meksičku hranu“, čuje majčin glas, „i ti to dobro znaš.“

Iza Bet se otvaraju vrata i ona se okreće. Roditelji su utihnuli. Oniži lekar, sa olovkom zadenutom iza uha, stoji na vratima.

„Dobro veče. Kako ste?“

„Dobro veče“, odgovara Ben. „Dobro smo. Ovo je moja najmlađa ćerka, Bet.“

Doktor veoma sporo ulazi u sobu, prilazi krevetu i dugo posmatra Elisino lice. Zatim podiže pogled i gleda Bet. Ima oko trideset pet godina, možda manje, i tamne podočnjake. „Bet“, ponavlja pažljivo, „student medicme, zar ne?“

Bet vidi da je svoju šaku položio preko Elisine prilično familijarno, i ona želi da je skloni. Kako se taj čovek

usuđuje da joj dodiruje sestru? Elis bi ga mrzela, nazvala bi ga pacijentom i manijakom, ne bi ništa imala s njim. Bet se okreće ka njemu, Elis je između njih, i glasom koji je njena sestra nazivala „glas učiteljice života“, kaže: „Tačno. A vi ste...?“

Čovek ćutke klima glavom. Ben dolazi do njih. „Bet, ovo je doktor Kolman. On se brine o Elis.“

Dr Kolman joj pruža ruku. „Zovi me Majk.“

Bet izlazi iz toaleta i vijuga između stolova u bolničkoj menzi, sve dok ne stigne do roditelja i sruči se u stolicu preko puta njih. Na kraju su završili ovde na večeri. U prostoriji je samo žena u zelenom iza staklene vitrine sa hranom i par doktora koji upola glasa razgovaraju nad tanjirima punim hrane koju nijedan od njih ne jede. Otac joj naliva još jednu šolju čaja iz uljubljenog čajnika od nerđajućeg čelika.

„Šta je onom liku, Majku?“

„Kako to misliš?“

„Pa, je li on zaljubljen u nju ili tako nešto? Tipično za Elis – ljudi se i dalje zaljubljuju u nju bez obzira na gotovo nebitnu činjenicu da je u komi.“

„Ne budali, Bet.“ En pući usne i srče svoj čaj. „On je lekar. Samo radi svoj posao.“

„Propuštaš li mnogo predavanja?“, kaže Ben, pokušavajući da promeni temu.

Bet dodaje mleka u svoj čaj i meša ga plastičnom kašičicom. „Onako. Pitala sam prodekana za nastavu, kadajc juče Nil došao da me pokupi. Rekla mi je ostanem koliko god bude bilo potrebno.“

„Lepo od nje.“

„Da.“

Ben čvrsto hvata kćer za ruku. „Biće ona dobro“, kaže.

„Misliš?“, Bet pogleda oca.

„Da.“

Uzima gutljaj čaja. Gust je i prekuvan.

Ben ustaje. „Oдох da pozovem taksi, a onda možemo kući. Izgledaš jako umomo, Bet. Rasklopio sam za tebe poljski krevet u Elisinoj sobi.“

Bet posmatra oca dok odlazi do niza telefona. En vadi cigarete iz tašne i počinje da traži upaljač. „Mama, nemoj to da radiš.“

Bet pokazuje na znak. „Ovde se ne puši.“

„Oh“, En petlja sa cigaretom, a onda je baca na pod. „Zaboravila sam.“ .

Bet očekuje da će majka da se sagne i potraži bačenu cigaretu. Ova se, međutim, naginje ka njoj preko stola, gledajući je pravo u oči. „Pričaj mi o Elisinom dolasku u Edinburg.“

„Istini za volju, ne mašta da se kaže“, odgovara Bet, ustuknuvši. „Došla je, pa je otišla.“

„Je li... Da li je izgledala... uznemireno kada je odlazila, šta misliš?“

„Hm. Da. Mislim da jeste.“

„Znaš li zašto?“

„Ne. Nemam pojma. Kirsti i ja smo pokušale da provalimo. Ustala je i otišla u toalet, nije je bilo oko pet minuta, a onda se vratila. Bila je čudna i odsutna.“

„Toalet?“, ponavlja En. „Išla je u toalet? Koji toalet?“

„Pobogu, mama, otkud znam. Verovatno glavni.“ Bet se napreže, pokušavajući da se seti. „U stvari, sigurna sam da je glavni, pošto nas je pitala imamo li sitniš.“

„Sitniš?“

„Da. Treba ti metalni novčić da bi ušla.“

„U koje vreme se to dešavalo?“ En više nije gledala u nju, već iza njenog ramena, tražeći Bena. On razgovara

telefonom, slobodno uho je pokrio dlanom.

„Zašto me pitaš sve to?“

„Šta misliš, zašto?“, kaže En, gotovo šapatom. „Zato što me zanima. Samo mi reci, u koje vreme je to bilo?“

„Hmm... pa... Njen voz je stigao oko jedanaest, tako da je ovo moglo biti – ne znam – petnaest minuta kasnije, možda dvadeset.“

„Oko jedanaest i dvadeset? Sigurna si?“

„Da“, odgovara Bet „Ali kakve to veze ima sa bilo čime?“

„Evo oca“, glasno objavljuje En, dok im se Ben žurno približava, zveckajući sitnišem u džepu pantalona.

Još ne mogu da poverujem da si otišao. Pre nego što mi se ovo dogodilo, budila bih se i u deliću sekunde sam se pitala zašto mi grudi pritiska ta tuga i zašto mi je jastuk mokar. Stalno sam zaboravljala, pošto mi je jednostavno bilo apsurdno da postojim bez tebe. Apsurdno.

Ali ti jesi umro. I to bez ikakvog razloga.

Nekoliko dana po tvojoj smrti, novine su objavile fotografiju čoveka koji je postavio bombu koja te je ubila. I on je poginuo, a bio je tako mlad, mlađi od tebe. Moja porodica trudila se da te novine ne dođu do mene, ali sam videla njegovu sliku i, znaš, nisam ga mrzela. Htela sam do odem do njegove majke i oca, i da ih pitam: kako se osećate da li se osećate kao ja recite mi kako se osećate?

Neko mi je stavio Eni u krilo. Iznenađena sam. Ne sećam se ko je to uradio. Sigurno je to bila Kirsti. Okrećem glavu udesno. I Kirsti je na zadnjem sedištu automobila, lice joj je okrenuto ka prozoru, otac sedi između nas. Majka vozi, njeni prsti okovani prstenjem stežu volan. Mrzi da vozi po Londonu. Bet sedi do nje. Kroz glavu mi proleće pitanje gde je Nil? Sigurna sam da sam ga malopre videla sa novom bebom. Džejmijem.

Vruće mi je. Smešno sam obučena. Jutros sam se okupala i kada sam ušla u sobu, majka je stajala kraj prozora i ljutito je kidala etikete sa nove suknje i blejzera, mrmljajući: „Ako već moraš da sretnoš tu kopilad, hoću

da budem đavolski sigurna da dobro izgledaš." Materijal je bio cmi vuneni štof čije mi je tkanje iritiralo kožu, rukavi blejzera bili su prekratki, a suknja ni duga ni kratka. Tesna je oko kolena i moram da pravim sitne korake kada hodam. Osećam se starom u ovoj odeći.

Naginjem se napred, glavom dodirujem Eni, nekoliko puta okrećem ručicu za otvaranje prozora. Vrh stakla se spušta i kroz otvor se usisavao mlaz hladnog vazduha. Eni počinje da se vrpolti u mom naručju, a plave oči bademastog oblika širom se otvaraju. Posmatram kako podiže ruku i gura svoje gipke prstiče u procep. Trza ih istog trenutka i stiska šaku na grudima. „Hladno, je l' da?“, pitam je.

U tom trenutku svi se okreću ka meni.

„Šta si rekla?“, „Molim?“, „Nisam te čula“, „Šta?“ „Rekla si nešto?“, govore istovremeno.

Pogledam Eni. Kosa, koja u pramenovima pokriva njenu nežnu lobanju, tako je plava da liči na klupče sirove svile. Čelo joj je pokriveno šiškama. Ne sećam se kada sam poslednji put čula svoj glas. Ponekad pročistim grlo, ali usne su mi i dalje stisnute. Izgovaram njegovo ime u sebi: Džon. Pokušavam iznova: mrtav je.

Eni žmirka dok posmatra ulice kojima prolazimo. Iznenada ponovo podiže ruku, čitavo njeno malo telo grči se od napora. Čvrsto stiska šaku i pokazuje kažiprstom. „Uća!“, pažljivo izjavljuje i okreće se ka meni, tražeći potvrdu.

Sledi pauza.

„Kuca“, kaže Kirsti. „Videla je psa napolju.“

Gledam kroz prozor. Na manje od metar od nas, pločnikom hoda par. Muškarac je uvukao šaku u zadnji džep devojčinih pantalona, a ona je ljuta. Namrštena je, okrenuta ka njemu; rečenice su joj kratke i gestikulira. Sa

svakim njenim trzajem, ruka koja joj je džepom prilepljena za telo trza se, kao kod marionete. Za njima, držeći crveni povodac u zubima, kaska čupavi smeđi pas, potpuno nesvestan njihove svađe.

Auto nastavlja dalje. Dok skrećemo, okrećem glavu i pokušavam da ih vidim – još uvek se svađaju. Stali su, a on je izvukao ruku iz njenog džepa. Više ih ne vidim. Eni se okrenula i netremice me posmatra. Ne viđa me često. Vrhom prsta mi pritiska obraz. Jedna od mojih suza dolazi do njenog prstića, kotrlja se niz njega, a zatim niz šaku u rukav. Sklanja ruku i iznenađeno viri u rukav džempera.

Auto se zaustavlja i svi izlaze. Otvaram vrata i privijam Eni uz sebe. Moram da neprirodno savijem kolena kako joj ne bih udarila glavu o dovratak. Svesna sam iznenadnog komešanja među ljudima koji stoje na trotoaru i bata koraka koji hrle ka meni. Okružena sam ljudima koji se tiskaju, rafalom pitanja i bleskom bliceva.

„Gospođo Fridman, šta imate da kažete povodom smrti svog muža?”

„Je li tačno da se porodica odrekla Džona?”

„Gospođo Fridman, imate li nešto da poručite atentatorima?”

„Elis, da li je to vaše dete? Je li to dete Džona Fridmana?”

„Elis, možete li da pogledate ovamo?”

Dlanom štitim Eninu glavu. Ona šakama stiska moju kragnu tako grčevito da osećam kako se gušim, dok mi njen vrisak odzvanja u uhu. A onda se neko – Džonov prijatelj iz redakcije koji se odnekud pojavio – probija između tih ljudi i odvlači me, držeći me čvrsto ispod ruke. Prolazimo kroz neka vrata i vidim Bet. Neko mi uzima Eni iz naručja, a otac me hvata za ruku. Odjednom

je izuzetno tiho.

Šokirana sam kovčegom. On je unutra, kažem u sebi, njegovo telo je ispod tih dasaka. Čini mi se da je izuzetno važno da pažljivo pregledam sanduk, da prevučem rukom po njemu, da osetim kako se drvo tare o moje prste. Približavam mu se, i sada mogu da vidim velike zavrtnje širokih glava koji drže poklopac. Grudi mi se stežu i gušim se. Razmišljam kakav bi mi odvijlač bio potreban da ih odvrnem dok se približavam. Tako je blizu; podižem ruku, pružam je i tek što nisam dodirnula kovčeg kada osetim trzaj u drugoj ruci. Zbunjeno se okrećem i vidim oca pored sebe. „Ovuda, Elis“, kaže mi. „Dođi i sedi.“

Ali...

„Hajde“, kaže mi nežno.

Tako blizu. Još samo dva koraka i mogla bih da dodirnem taj kovčeg. Da li je gladak? Da li je topao na dodir? Da li bih mogla da na njega prislonim obraz? Ponovo gledam u oca. Ne bi bilo teško da mu se otrgnem i napravim ta dva koraka. Iza njega vidim članove svoje porodice kako sede u prvom redu i uznemireno me posmatraju. I Nil je tu, drži Džejmija u rukama. Iza njih su lica, more lica – da li je Džon poznavao sve te ljude? – posmatraju me, iako pokušavaju da ne čine to. Iznenada mi pada na pamet da je tu negde, među njima, sigurno i Džonov otac. Puštam tatu da me odvede do mog mesta i sedam između roditelja. Možda će me kasnije pustiti da ga dodirnem.

Slušam svoje disanje, dah za dahom, pluća se pune, a zatim prazne. Zamišljam kako me vazduh ispunjava kao što svetlost ispunjava tamu. A onda, pre nego što mogu da se zaustavim, shvatam da mi misli hrle poznatim tokom: razmišljam kako li izgleda disati kada je jedino što

uvlačiš prašnjavi i ustajali ugljen-dioksid; ili kako izgleda disanje kada si zatrpan tonama i tonama betona i čelika. Da li je umro odmah ili je satima bio svestan, boreći se za dah, u nadi da će biti spasen? Policija to nije mogla da mi kaže. Ponovo osećam kako me preplavljuje to osećanje panike koje se javlja negde u stomaku i moram netremice da posmatram osobu koja stoji preda mnom i usredsredim se na ono što govori, kako bih zaustavila vrisak.

To je Sem, Džonov prijatelj još iz studentskih dana, govori i govori, i na početku svake rečenice širi ruke, otvara pesnice kao cvetove, da bi ih sa završetkom misli ponovo sklapao. Otvara ih i zatvara, otvara i zatvara. Posmatram ga, ali ne slušam, jer ne želim da čujem, jer to ne vodi ničemu, jer ga to neće vratiti, i ništa što bilo ko od ovih ljudi ima da kaže, ne može promeniti činjenicu da on leži tu, u toj kutiji, dok ja tako želim da priđem i dodirnem ga. Čujem kako Eni nešto priča i Kirsti koja je odmah ućutkava mrmljanjem. Sirote dete, mora da joj je strašno dosadno. Zatim čujem Sema kako pominje moje ime i to je kao kad igla preskače po izgrebanjoj ploči, i bojim se, bojim se da će se od mene očekivati da ustanem i kažem nešto, zato što ne znam šta bih im rekla i šta tu ima da se kaže, jer jedino što želim jeste da položim ruku na sanduk, i stvarno bih bila hrabra i ne bih plakala pred svim ovim ljudima, a znam da je to ono što brine moje roditelje. I pred njegovim ocem.

Njegov otac. Osvrćem se. Želim da ga vidim. Gledam redove lica. Sve te ljude znam. Neki mi se blago smeše, neki klimaju glavama. Neko maše. Ne odmahujem – žao mi je što ih ignorišem – ali samo njega bih volela da vidim. Samo da vidim ko je on i da me on pogleda i pomisli: to je Elis.

Majka me vuče za rukav i poziva me šapatom, takvim tonom da znam da želi da se okrenem i lepo sedim, ali neću. Na drugom kraju prostorije, iza svih sedišta, vidim grupu ljudi koje nikada ranije nisam videla. Džonova porodica. Znam to. Njih šestoro ili sedmoro. Shvatam da tražim nekoga ko liči na Džona, nekoga starijeg ko podseća na njega, ali takvoga nema.

Žena iz Džonove kancelarije čita pesmu. Čujem ljude koji šmrcaju po sobi, a pored mene otac naslanja čelo na ruku. Smešno mi je, jer sam zadirkivala Džona da je ista ta žena zaljubljena u njega. U trenutku kad se ponovo okrećem ka njegovoj porodici, zaustavljam se, čuvši električno zujanje. Točkići pod kovčegom počinju da se okreću i on počinje da se polako kreće ka otvoru u zidu koji je do sada bio sakriven iza nekakve zavese. Niko mi nije rekao da će se to dogoditi.

Skačem. koraknem, ali me roditelji hvataju i vuku natrag.

„Ne!“ Borim se. „Ne, molim vas, samo bih da...“

Drže me za obe ruke; sa užasom posmatram kako se sanduk polako kotrlja i nestaje u rupi. Oslobađam ruke iz stiska, jer želim da pokrijem lice. Obe šake stiskam na očima i odbijam da ih sklonim, jer ne želim da ikada više progledam.

Rejčel je drži za ruku dok stoje pored vrata. Gomile ljudi prilaze Elis, ovlaš je ljube u obraz, stiskaju ruku, pričaju stvari koje ne uspeva da upamti. Posmatra njihove usne kako se pomeraju, klima glavom, ali ne progovara. Govore Rejčel i En, koja stoji tu negde, ali Elis ne može da je vidi. Neko joj u ruke gura ćup od žute plastike.

Bezizražajno ga posmatra, ruku sklopljenih oko njega. Rejčel ga odozdo pridržava rukom. Verovatno misli da će

da ga ispusti. Na prednjoj strani se nalazi majušna srebrna pločica sa rečima „Džon Deniel Fridman“, ispisana odvratnim, iskošenim slovima. Dok posmatra pločicu i razmišlja može li se ukloniti, neko joj se obraća tihim glasom, „Ti si sigurno Elis.“

Okreće se. To je jedan od ljudi u tamnim mantilima. Pruža joj ruku. Mora da prebaci ćup u pregib levog lakta da bi je prihvatila. Šaka mu je topla, drži njenu duže no što je očekivala.

„Ja sam Nikolas“, kaže, a zatim dodaje, „Džonov ujak.“

„Da.“ Elis obazrivo oprobava svoj glas koji zvuči neprirodno piskavo i promuklo. Prelazi jezikom preko usana i duboko udiše vazduh. „Džon mi je pričao o Vama.“

„Elis“, počinje on, „mi... to jest, ostatak porodice... želimo da znaš koliko nam je žao zbog... svega.“

Rejčel je sada drži vrlo čvrsto. Elis klima glavom.

„I još nešto“, nevoljno se okreće i gleda iza sebe, na čoveka koji stoji par metara dalje, „Daniel bi voleo da zna... ako nemaš ništa protiv... gde nameravaš da razaspeš... to.“ Pokazuje na žutu urnu.

Elis preko njegovog ramena gleda Džonovog oca. Niži je i puniji nego što je zamišljala, sasvim kratke, sede kose. Stoji sam i kroz otvorena vrata posmatra gomilu ljudi koji stoje na pločniku, i dok ga ona gleda, prevlači prstom preko kapka, klonulim pokretom punim tuge. I baš u tom trenutku, samo u tom trenutku, ona ga voli. Ona ga zapravo voli. To izgleda kao nevesto, ukočeno istezanje do tada retko korišćenih mišića. Pogleda na sat. U tri sata i četrdeset minuta posle podne volela sam tvog oca.

Odvrće poklopac urne i viri unutra. Puna je fino prosejanog, beličastog praha. Uranja vrhove prstiju u

njega i trlja zrnca između kažiprsta i palca. Cure i nestaju između prstiju. Vraća poklopac na urnu i gura je u ruke Nikolasa Fridmana. On je zapanjen. „Jesi li sigurna?“, pita je.

En, koja se stvorila odnekud, kaže: „Elis, ne moraš to da uradiš, znaš? Možda će ti biti žao. Ne moraš da učiniš to.“

On joj bojažljivo dodiruje rukav. Elis mu klima, dva puta. On odlazi i daje urnu Džonovom ocu, tiho mu govoreći nešto. Ovaj je privija uz sebe, baš kao što je i Elis to učinila, i saginje se da pročita natpis na pločici. A zatim gleda ka njoj. Pogledi im se nakratko sreću. Ona stoji, misli da će joj on prići, potiskuje reči koje joj se gomilaju u grlu, ali on se okreće i, stežući urnu, izlazi kroz vrata i silazi niz stepenice, odlazeći u vedar zimski dan.

En je u početku mrzela Nort Bervik. Mrzela ga je. Mrzela je što su, ma gde da krene – u prodavnicu, na plažu, u park, u biblioteku – svi tačno znali ko je ona: „Vi ste sigurno supruga Bena Rajksa” ili „Vi ste nova gospođa Rajks” ili „Ovo mora da je Elspetina snaja.” Ne znajući kako da odgovori na ovakve pozdrave, uvijala se u kaput i igrala sitnišem u džepu. Znala je da su u startu u prednosti, pošto nije imala pojma ko su ti ljudi, u sredini u kojoj se znalo sve o svakoj porodici generacijama unazad. Neznanci koje ne samo da nije poznavala, nego nije ni imala želju da upozna, jednostavno bi je zaustavljali na ulici i ispitivali kao da se znaju: „Kako ti se sviđa ovde?”, „Igrate li golf?”, „Hoćemo li na kafu?”, „A odakle si ti zapravo?” Nije mogla da postane nevidljiva. Bilo je to kao hodati unaokolo sa velikim natpisom na leđima. Za nju je gradić, pritešnjen između mora i monotonih poljoprivrednih dobara, bio brlog koji je kipeo od tračeva, klanova i ljudi koji su iz nje čupali informacije. A i oni nju nisu voleli – smatrali su je uštogljenom Engleskinjom. Znala je to, ali uopšte, nije marila.

Posle nekog vremena prestala je da izlazi, ili bi to činila tokom zimskih sutona, kada je mogla da spusti glavu pod naletima brišućeg vetra koji je uvek duvao iz prolaza između zgrada od crvene cigle u Haj stritu, tako da je niko ne bi prepoznao. Tokom dana ostajala bi sama u kući koja je trebalo da joj bude dom, a u kojoj se osećala

uljezom više nego na bilo kom mestu do tada. Lutala bi iz sobe u sobu, uz stepenice i niz njih, pamtila je gde se šta nalazi; želela je da tačno zna gde je šta i kako se sve to uklapa.

A onda je dobila bebu i neko vreme sve je bilo bolje, čak se usuđivala da češće izlazi. Dopadala se sama sebi sa teget kolicima koja su se kotrljala na škripavim, srebrnastim točkovima. Ljudi su gledali u bebu, a ne u nju. Na kraju krajeva, Kirsti je bila ružičasta nasmejana plavušica. „Kao anđelak je“, svi su govorili, a En je mislila da će, ako vole Kirsti, i nju zavoleti. Prvi put u životu osećala se kao da ima sve konce u svojim rukama: imala je dete, muža i kuću koja, doduše, nije bila njena, ali ju je osećala više svojom sada, kada je rodila bebu. I Elspet je bila fina prema njoj i hrabrila ju je da sama izabere boju za dečju sobu i zasadi u bašti cveća koliko god poželi. Ogledala se u izlozima prodavnica – u kaputu, sa torbom i kolicima – i mislila je: evo moderne mlade majke koja je pošla da mužu kupi nešto za užinu. Zvučala je čudno, dođoški, strano, kada bi u prodavnici tražila nešto, ali sada joj je manje stalo.

Tokom jedne od šetnji, kada se već toliko odvažila da je istraživala sve više, naišla je na antikvarnicu. Unutra se nalazio čovek sa crnim očima i dugim trepavicama. En je razgledala radnju, a kada se okrenula, videla ga je kako bez pitanja podiže Kirsti iz kolica i privija je na grudī. „Imam dečkića njenog uzrasta“, rekao je. Imao je sličan akcent kao En. Kirsti je izgledala majušno spram njegovih širokih ramena. Kasnije je stigla i Elis, koja je još na rođenju imala crne oči i crnu kosu. En se pored nje osećala kao negativ fotografije i nije se usuđivala da je izvodi u šetnje. Nije mogla da podnese pitanja – ma kako nevina ona bila – u vezi sa novom bebom. Kada bi u izlozima

uhvatila svoj odraz sa Elis u kolicima, nije to više bila mlada majka, već preljubnica.

U taksiju, na povratku ka Elisinoj kući, Ben i Bet sede pozadi i razgovaraju. En gleda kroz prozor. Mrak sve ranije pada. Uskoro će biti godina otkako je Džon poginuo. Enin dah se kondenzuje u sitne kapi na staklu na koje je naslonjena, koje nestaju dok ona udiše vazduh. U subotu, u jedanaest i dvadeset, ili tu negde, Elis je bila u glavnom toaletu stanice Vejverli.

Ako se Elis probudi, razmišljala je En, tajna za koju si mislila da je spaljena i razasuta sa Zakona Bervika sa Elspetinim pepelom, mogla bi da ispliva. Možda se neće probuditi. A opet, možda i hoće. Dok taksi hrli kroz noć, a Bet na zadnjem sedištu priča ocu i pominje nekakvog psa i frizbi, En zamišlja scenu: ona i Ben stoje kraj kreveta. Elis se pokreće, proteže, otvara oči. Gleda nju, zatim Bena, usne joj se otvaraju i kaže...

Možda ništa neće reći. Možda ništa nije videla. Možda se uznemirila zbog nečega drugog i samo je slučajnost što se En zatekla tamo sa...

A sve i da je videla, zašto bi automatski pomislila da taj čovek ima bilo kakve veze sa njom, osim činjenice da mu je njena majka ljubavnica?

Ali duboko u srcu, En je znala da Elis ume trenutno da spozna uzrok svake situacije. Kao još neko koga zna. I En zna da Elis, ako se probudi, neće to tek tako pustiti da se slegne. Tražiće da njih dve to raščiste. Verovatno odmah po buđenju.

Ali šta ako se ne probudi? Šta onda?

Elis proleće kroz vrata metroa trenutak pre no što se zatvaraju. Subota je, gotovo je podne i vagoni su relativno prazni. Dok voz počinje da klopata kroz stanicu Kemden taun, ona se probija do kraja vagona i seda naspram zabrađene sredovečne žene sa kesom punom igračaka. Elis putuje do Kensingtona, gde će preći na severni peron i uhvatiti voz kojim će se vratiti nazad u Kemden, gde će najverovatnije požuriti do južnog perona i ponoviti ritual.

Vožnja metroom postala joj je navika, nešto što nikada nikome ne bi priznala. To je jedina stvar od koje se oseća bolje – ima nečega što je smiruje u toj anonimnosti, u uspavljujućem kloparanju voza koji juri, u besmislenosti svega toga.

Danas ponovo premotava u glavi njihovo poslednje jutro, kao da ga posmatra kroz uzani prerez kaleidoskopa. Kada se tog dana probudila, on je već ustao i tuširao se.

Ukotrljala se u toplo udubljenje koje je ostavilo njegovo telo i sklupčala se pod prekrivačem. Ustaću za pet minuta, rekla je sebi. Čula je Džona kako se kreće u prizemlju i čangrlja po kuhinji. A onda se ponovo popeo na sprat, otvorio je vrata spavaće sobe i počeo da po krevetu puzi ka njenom sklupčanom telu. „Vreme za buđenje, vreme za buđenje“, pevušio je i poljubio je u potiljak.

Vrisnula je kada je njegova vlažna kosa dodirnula

njenu kožu toplu od kreveta. „Džone, moka si.”

„Spremio sam ti čaj”, i slavio je šolju na noćni stočić pre no što se uvukao kraj nje pod prekrivač. Okrenula se i neko vreme ležali su zagrljeni, gledajući se.

„Znaš li šta ću sada da kažem?”, pitao je.

„Da.”

„Šta?”

„Kazaćeš mi da je osam sati.”

„Ne. Pogrešno. Kazaću ti da je pola devet.”

Zgrabila ga je za ruku. „Lažeš.”

Počeo je da smeje i odmahuje glavom.

„Samo smicalica”, nastavila je, „pakleni plan da me izvučeš iz kreveta.”

„Bojim se da nije.” Mahao joj satom ispred nosa.

Odvajala se od njega i iskočila iz kreveta. „O, Isuse, zakasniću. Ti si kriv. Trebalo je da me ranije probudiš.”

I dalje se smejući, ustao je is kreveta i počeo da navlači pantalone, dok je ona jurila ka kupatilu.

Kada je deset minuta kasnije sišla niz stepenice, tost i pahuljice čekali su je na stolu. „Ti si jedan anđelak”, rekla je njegovom temenu koje se videlo iznad novina koje je čitao. Jela je brzo, trpajući vreli tost u usta. Džon je sklopio novine i spustio ih kraj sebe na sto. „Kakav ti je raspored danas?”

Napravila je grimasu. „Ne baš sjajan. I danas imamo obuku za rad sa bazom podataka koju nam uporno obećavaju, a od nje ni traga ni glasa. A ti?”

„Ništa posebno. Treba da u Izlingtonu uradim jedan intervju popodne, ali osim toga, ništa značajno.” Zevnuo je i protegao se. „Ajmo negde za vikend.”

„Gde?”

„Nemam pojma. Ide mi se negde van Londona. Šta misliš o Sent Ajvsu?”

„Sent Ajvs? Zar nije malo predaleko za vikend?”

„Ma daj, ne brini, biće sve u redu. Naći ćemo mali hotel, šetaćemo pored mora, obići ćemo novu galeriju Tejt, provesti čitavo prepodne u krevetu.” Ustao je i spustio je svoj poslužavnik u sušač. Kada se Elis vratila od roditelja posle njegove smrti, još uvek je bio tamo. Danima nije mogla da natera sebe da ga opere. Na nožu zamazanom margarinom još su se uvek nalazili njegovi otisci prstiju.

„Gotovo.”

„Moram da krenem.”

Ustala je i ispratila ga do vrata. Zagrlio ju je oko struka i poljubio. „Vidimo se večeras”, prošaputao je. „Zbogom, ljubavi moja”, i zatim je izašao. Mahnuo joj je na kapiji. Zatvorila je vrata za njim i dok je prolazila kroz dnevnu sobu, još uvek je mogla da ga vidi kroz prozor kako glave pognute zbog jakog vetra zakopčava jaknu. A onda je, kao glumac koji napušta kadar, nestao.

Suze se slivaju niz njeno lice, i sa obraza kaplju na majicu. U vagonu gotovo da nema nikoga, ali ne bi marila i da ima. Pokušava da rukavima obriše lice, ali i oni su već bili natopljeni. „Hoćete li maramicu?”

To se sredovečna žena koja sedi preko puta naginje ka njoj, sa saosećajnim izrazom lica i pruža otvoreni paketić papirnih maramica. Elis okleva. „Hajde, mila, izgledaš kao da bi ti jedna koristila.”

„Hvala.” Elis uzima jednu u nadi da joj se žena neće dalje obraćati. Pošto je izduvala nos i obrisala lice, gura maramicu u džep teksas jakne i kradomice gleda ženu. Prokleta bila, još uvek je posmatra.

Žena se nakašlja i ponovo naginje ka njoj. „Plačeš za muškarcem, zar ne?”

Elis je zapanjeno gleda i klima glavom.

„Tako sam i mislila.“ Cokće saosećajno. „Evo ti besplatan savet. Nije on vredan toga.“

Elis ustaje, grabeći torbu sa poda. Želi da vikne: on je mrtav, mrtav je, i bio je vredan toga, ali ćuti i čeka kraj vrata da se voz zaustavi. Čim čuje kako se otvaraju uz tresak, silazi na peronu i nestaje u gužvi.

Elis ide u kupovinu sa Elspet. Dopušteno joj je da nosi namirnice. Deo stvari se nalazi u kesama koje je udaraju po nogama dok ih vuče. Hrana i sredstva za čišćenje ne treba da budu u istoj, kaže Elspet. Konzerve mogu da budu zajedno sa sredstvima za čišćenje. Voće se ne nosi u mrežastoj torbi. Izgrebaće se. Eli zna da pakovanje jaja treba da nosi ispred sebe, držeći ga obema rukama. Spakovana su u sive, hladne kutije, u svakoj po pola tuceta, što znači šest komada. Pre kupovine, Elspet otvara kutiju i obrće svako jaje ponaosob da proveri da ne postoji pukotina kroz koju bi iscurilo u kartonsku ambalažu. Dok ih nosi, Elis otvara kutiju i ponovo ih okreće da bi im tupi krajevi bili nadole. Jednom su joj, dok je to radila, ispala iz ruke i razbila su se na pločniku, i tada se napravila smesa jarkožutog žumanceta, izdrobljene ljuske i odvratne vodenaste sluzi. Nemavezenemavezenemaveze, uporno je ponavljala Elspet.

Danas nisu mnogo toga kupile. Smeđa vekna nadima crnu mrežastu torbu koju nosi Elis. Nekada je tu istu torbu navlačila na glavu i povlačila nadole, vukući je za upletene drške. Tada je postajala Čovek-mreža. Ali to je bilo davno. Danas je Elspet srela prijateljicu i čitavu večnost razgovaraju ispred antikvarnice. Elis ne voli preterano tu prijateljicu: lice joj je brašnjavo, i svaki put joj se, kada se ova sagne da je poljubi, kija od ustajalog, puderastog mirisa. Iako je Elspet drži za ruku, počinje da

se vrpolji i da đonom sandale struže po pločniku. Ne prekidajući razgovor i ne gledajući je, Elspet joj stiskom daje do znanja da treba da se lepo ponaša. Elis polako izvlači ruku iz stiska, odlazi do izloga antikvarnice i pritiska nos o staklo.

U početku samo posmatra kako para ostavlja avetinjski negativ njenog nosa i usta na staklu. A onda posmatra unutrašnjost radnje. Mora da zakloni oči ne bi li smanjila blesak svetla sa ulice. Nikada ranije nije tu bila: mračno je, stvari vise sa plafona, a blizu mesta na kome stoji nalazi se vitrina od vijugavog stakla, puna ogrlica, minđuša i prstenja.

„Da uđemo i pogledamo?“

Elisine oči se privikavaju na odraz sa ulice i u staklu vidi Elspet koja sada stoji iza nje.

„Da.“

U radnji je svežije nego na ulici. Elis se zaustavlja kraj stola čija je površina tako uglačana da joj se čini da bi, ako ga dodirne, napravila koncentrične krugove koji bi se širili od njenog prsta ka ivicama. Razgleda tamnocrvene zidove: lepeze od perja, slike Ist Lotijana u pozlaćenim okvirima, punjeni majmun sa staklenim očima koji drži plitki tanjir, vazna uskog grlića, patinirani poslužavnici čije gvozdene nožice dodiruju zid, abažur sa resama od ljubičastih perli. Elspet razgovara sa prodavačicom dok Elis odlazi do hromirane rotacione gondole sa odećom. Viđala je tu stvar kada je išla u kupovinu sa majkom i dopala joj se. Okreće je nalevo: odeća se njiše na vešalicama i čuje se šapat svile koja se tare o svilu, prašnjavi, šumeći, tajanstveni zvuk. Elis se spušta na kolena i približava se središtu gondole: okružena je starinskim haljinama, bluzama, suknyama i šalovima. Puna poštovanja, rukom gladi unutrašnjost odeće, i

ushićuje je hladnoća postave koju oseća na dlanu. Okreće se oko sebe, zagleda svaki komad, sve dok joj se ne zavrti u glavi.

„Ti si sigurno Elis.”

Ona diže pogled i gleda kroz šiške. Insistira da ih šišaju tako da joj padaju preko čela i da joj dodiruju obrve. Ne dozvoljava da budu kraće. Ako majka, koja ih redom sve tri šiša u kuhinji, pokuša da joj više skрати šiške, Elis poćinje da vrišti dok joj usne ne pomodne. Jednom je toliko besnela tokom šišanja da ju je En podigla i četkom udarila po nogama.

Ugleda ćoveka koji se nazire iznad gondole, naslonjen laktovima na vešalice. Elis ga ne vidi dobro, ali joj se ćini da ga ne poznaje.

„Da”, odgovara ona ćučeći, „jesam.”

Saginje se ka njoj i Elis oseća kako je ruke tog neznanca hvataju ispod pazuha pre no što pod poćinje da tone, a ona da se diže pravo ka plafonu i crvenoj lampi ukrašenoj plavim i crvenim telima zmajeva. A zatim se pod vraća ka njoj i ona se spušta ispred tog ćoveka. „I mislio sam da si to ti”, mrmlja on, posmatrajući joj lice tako pomno da se Elis osvrće da proveru da li je Elspet još uvek u blizini. Da li je u nevolji? Taj ćovek je visok, ima debele, snažne ruke i kosu dužu nego njen otac. Prelazi mu preko kragne izbledele plave košulje. Ima platnene cipele i ne nosi ćarape. Jedna od cipela mu je vezana kratkim parćetom crvenog kanapa.

„Je li ovo tvoja prodavnica?”. pita Elis.

„Jeste.” On klimnu glavom.

„Onda su sve ove stvari tvoje?”

Ćovek se smeje. Elis ne zna zašto.

„Pa, mislim da jesu.” Ćučnuo je naspram nje i položio joj prste na nadlaktice. „Reci mi, šta ti se ovde najviše

sviđa?"

Elis ne okleva ni trenutka, već upire prst ka lampi sa zmajevima. Dopadaju joj se njihova vitka tela, prekrivena krljuštima, njihovi moćni repovi i zastrašujuće žute oči. „Šta je ovo?“, pita, pokazujući na čudne dlakave stvari koje im vire iz usta.

Čovek pažljivo zagleda. „Nisam siguran.“

„Možda je vatra“, Elis prilazi bliže, „ali mi se čini da nije.“

„Nije. Slažem se s tobom. Mislim da su to možda škrge. Možda su to morski zmajevi.“

„Morski zmajevi?“, Elis ponavlja i okreće se ka njemu. Nikada nije čula za tako nešto.

On sleže ramenima. „Možda oni postoje samo u Kini.“

Čovek seda na stolicu presvučenu tamnocrvenim somotom. „Znaš li šta sam radio kada sam te video da ulaziš?“

Elis odmahuje glavom.

On podiže nisku bisera. „Proveravao sam da li su pravi.“ Hvata je za ruku, otvara prste i spušta joj ih na dlan. „To se najbolje radi tako što se stave na kožu. Pravi biseri pri dodiru ka ljudskom kožom postanu topli i počnu da sijaju.“ Elis i čovek zure u gomilu belih kuglica na njenom dlanu. U sredini niske su najveći; oni na krajevima su neverovatno mali, kao zrnca. Dok čekaju, glave su im toliko blizu da joj pramen njegove kose pada preko lica. Ona malo uzmiče, i dalje netremice posmatrajući bisere dok čeka da se pojavi sedefasti sjaj. Iznenada joj ih uzima iz rake. „Možda ova metoda zahteva previše vremena. Drugi način je da ih protrljaš o zube. Prave bisere ćeš osetiti kao pesak. Otvaraj usta“, naređuje joj.

Elis to i čini. Pokazuje mu niz savršenih, belih mlečnih

zuba. Njegova ruka joj je na obrazu, gleda je pravo u oči. Drugom rukom drži najveći biser, onaj u sredini niske, i tare joj ga o gleđ na prednjim zubima.

Elis je usredsređena. Oseća grub, peskovit dodir, čuje se grebuckanje. „Pravi su!“, kaže. „Pravi!“

Čovek se smeje i klima glavom. „Odlično.“

Zatim je smešta na stolicu ispred ogledala i stavlja joj bisere oko vrata. „Eto. Kako ti se čini?“

Ogrlica joj je predugačka i gubi se u kragni njene majice. Čovek stoji iza nje, a jedna ruka mu počiva na njenom ramenu dok je netremice posmatra u ogledalu.

„Imaš engleski akcent, zar ne?“, kaže Elis. „Moja mama je Engleskinja.“

On veoma sporo klima glavom i izgleda kao se sprema da kaže nešto, kada se iza njih u ogledalu pojavljuje Elspet. „Elis“, kaže ona, „dođi, treba da idemo.“

Elis silazi sa stolice.

„Vrati čiki ogrlicu.“ Elspet je okreće i počinje da otkopčava kopču na njenom potiljku. Čovek iz džepa vadi usku srebrnu kutiju iz koje uzima tanku cigaretu. Kreše upaljač, koji je takođe izvadio iz džepa; vide se varnice i on pali cigaretu. Vazduh je pun slabašne arome vanile. Elis spušta ruke na bisere kako bi ih poslednji put dodirnula.

„Ne, ne“, kaže on mašući rukom i ispuštajući oblak plavičastog dima, „želim da ih zadrži.“

„Stvarno ne možemo...“, počinje Elspet, a Elis oseća kako joj biseri klize kroz prste dok ih njena baka vuče. Sada su kod Elspet.

„Ne. Zaista. Želim da ih zadrži.“

„Ne budite smešni“, kaže Elspet na onaj svoj način koji je Elis istovremeno i smešan i ozbiljan, i gura mu ogrlicu u ruku. „Ne posluje se tako, znate?“

Elspet se okreće, držeći Elis za ramena i gura je ka vratima. Odjednom su ponovo na ulici. Elspet joj daje da nosi mrežastu torbu sa veknom hleba, i uskoro se, ruku pod ruku, penju brdom ka kući.

Elis seda uspravno i zuri u sat na noćnom stočiću. Drhtavo uzdiše i otire lice. Tek je deset minuta prošlo otkad je poslednji put pogledala na sat. Baca se nazad, na vlažni i lepljivi jastuk. Možda bi trebalo da ustane, ali čemu sve to? Vruće joj je i nestrpljivo odbacuje prekrivač sa sebe. Farovi automobila koji prolaze putem bacaju snopove svetla po plafonu.

Već četiri sata leži u krevetu, a nije ni trenula. Tako je umorna, tako umorna: zna da bi se osećala bolje kada bi samo malo odspavala, ali mozak joj radi, radi nekontrolisano kao bicikl koji se kotrlja nizbrdo. „Molim te, molim te, molim te, pusti me da spavam!“, kaže kroz stisnute zube, govoreći sama sebi.

Okreće se na bok i pokušava da diše duboko i koncentriše se kako bi zaspala na svoj omiljeni način – zamišljajući da Džon ulazi u sobu, seda na ivicu kreveta i priča joj nešto.

Samo što je stigla do dela u kome zamišlja zatezanje prekrivača u trenutku kad on seda na krevet, oči joj se širom otvaraju. Čitavo telo joj je napeto, a nokte je zabola u dlanove. Ponovo počinje: čuje otvaranje vrata, zatim njegove korake, lagano disanje, čuje ga kako obilazi krevet, naspram prozora vidi njegovu siluetu.

Naglo se uspravlja u krevetu. Toliko jako steže zube da su je slepoočnice zabojele. „Ne, ne, ne.“ Zariva prste u kosu i počinje nekontrolisano da rida – sva se trza od jecaja i počinje da se guši i kašlje.

Pre jedno nedelju dana joj se javio više nagoveštaj nego

sumnja, koji je pokušavala da uguši, ignoriše, potisne u zapečak uma. Odbijala je da se sa time suoči.

Počela je da zaboravlja njegovo lice. Ne može da se priseti tačno njegovih crta. Njegovo lice, koje je poznavala kao svoje, počelo je da joj bleđi u sećanju.

Uspaničena, skače iz kreveta i trči niz stepenice. Uleće u dnevnu sobu, trzajem otvara fioku i vadi kutiju za kutijom, sve pune fotografija. U žurbi ispušta jednu i slike se rasipaju po tepihu u luku sačinjenom od sjajnih pravougaonika. Baca se žudno na njih i grabi onu na kojoj se Džon smeši u Španiji, u Pragu, dok kreči kuću, na njihovom venčanju, kraj Kemdenskog kanala. Ređa ih jednu do druge i klečeći ih proučava.

Ostaje da sedi nepomično nasred sobe, kolena skupljenih ispod brade i kose koja joj u pramenovima pokriva lice, sve dok u zoru ne začuje električno zvono mlekarevog kombija koji se približava ulicom. Svuda oko nje prostire se more fotografija.

Duboko udiše, zatvara oči i ponovo počinje od njegovog razdeljka. Priziva sliku njegovog čela, prelomljenih obrva, linije slepoočnica, ali posle toga sve postaje besmisleno. Može da se sasvim jasno seti pojedinih crta – obrva koje štrče, pramenova u kojima mu kosa raste na temenu, tamnih ponora njegovih zenica, načina na koji mu raste brada, izbočene Adamove jabučice, oblika usana; ali čim pokuša da ih sklopi, nastaje zbrka i lik se zamuti.

Kako se to dogodilo? Kako je mogla tako brzo da zaboravi njegov lik? Hoće li se to nastaviti sve dok joj postepeno ne iščili iz sećanja?

Zima joj je. Stopala su joj hladna na dodir. Obuhvata ih prstima, ali ne ustaje, već počinje da se lagano klati napred-nazad. Zraci sunca na podu postaju sve duži.

Poštar ubacuje neka pisma kroz prorez na vratima. U neko doba zvoni telefon, ali ona se i dalje ne pomera dok Suzana ostavlja poruku na sekretarici: „Samo smo se pitali hoćeš li danas doći, Elis.“

Predveče prestaje da se ljulja, ustaje ukočeno, sporo, hoda preko fotografija, ne gledajući ih, i vraća se u krevet.

Bosonoga sam pažljivo koračala preko mokrih, klizavih pločica svlačionice sportskog centra Oaza. Vazduh je bio vlažan, topao i zagušljiv, mirisao je na talk i dezodoranse. Žene koje su se svlačile stajale su kraj zidova. Buka je bila mešavina razgovora, šuštanja tuševa, čitavog dijapazona smeha, odjeka galame sa bazena i slabašnog bubnjanja muzike iz neke sale u kojoj se održavao čas aerobika. Prošlo je pet – svi zaposleni u Kovent gardenu i Blumsberiju napustili su svoje kancelarije i izgledalo je da ih je većina došla ovde; čekali su svoje termine za rekreaciju, pripremali su se za teretanu ili su promicali u kupaćim kostimima.

Na rubu bazena, kosu sam skupila u punđu na temenu i navukla sam naočare za plivanje. Istog trenutka sve sam videla kobaltnoplavo: niz glava sa kapama za plivanje, kojima se nije dao odrediti pol, koje su izranjale i tonule duž ivice, kako su to već zahtevali okolni natpisi, kružeći u smeru kazaljke na satu, svi osim čoveka koji je agresivno plivao leptir-stilom pored spore kolone. Mirni plivači su mu se sklanjali sa puta dok bi prolazio, prskajući vodu na sve strane. Namrštila sam se. Mrzela sam ljude koji se tako ponašaju.

Spustila sam se u vodu, držeći se za aluminijumske stepenice. Bilo je hladno i naježila sam se. Kada mi je voda doprla do rebara, pustila sam rukohvat i lagano sam tonula u tirkizno plavetnilo, dlanovima ovlaš dodirujući

zid pokriven glatkim keramičkim pločicama. Osećala sam takvu težinu u srcu da sam mislila da ću potonuti do dna. Tokom čitavog dana u kancelariji, dok sam telefonirala, razgovarala sa Entonijem, pokazivala biblioteku ženi iz Mančestera koja je radila na projektu crne književnosti, sve sam potiskivala.

Plave kapsule mojih naočara punile su se suzama. Ne izranjajući na površinu da udahnem vazduh, okrenula sam se u vodi i odgurnula se nogama o zid. Posle dva duga zamaha izronila sam dahćući, ali sam i dalje predano plivala.

Posle pet preplivanih dužina, čučnula sam na stepenik u plićem delu bazena. Mišići su me boleli, a krv mi je takvom silinom kolala telom da mi se zavrtelo u glavi. Osećala sam oštro probadanje ispod rebara. Skinula sam naočare, i duboko sam disala puneći pluća toplim, hlorisanim vazduhom i držala se za rukohvat.

„Ćao.“ U moje tlapnje probio se nečiji glas; okrenula sam se i videla crvenokosog preplanulog muškarca sa bradicom, čiji je smešak otkrivao bleštavo bele zube. Prepoznala sam čoveka koji je smetao plivačima. Nagnuo se i oslonio šakama na kolena.

„Zdravo.“ Pretvarala sam se da podešavam kaiševe na svojim naočarama.

„Kako si?“

„Dobro“, odgovorila sam izuzetno ravnodušno i monotono, što sam razvila do savršenstva za ovakve prilike.

„Viđao sam te i ranije. Često dolaziš ovamo, zar ne?“

Slegla sam ramenima, ne pogledavši ga. Osećala sam da mu je telo ogromno, sa nabreklim, čvrstim mišićima nadlaktica; isijavalo je toplotu koju sam osećala na svojoj hladnoj koži. Zurila sam u svoj izlomljeni odraz u

ustalasanom vodi. Noge su mi bile prošarane prelomljenim svetlom, pokrivene mehurićima. Poželela sam da ode, jer sam osetila kako mi se suze skupljaju negde na ivici, spremne da grunu svakog trenutka.

„Kako se zoveš?”

Odmahnula sam glavom, nesposobna da govorim.

„Ej, jesi li dobro?” Dodirnuo mi je ruku. Ustuknula sam, pokrivajući šakom mesto gde me dodirnuo. „U čemu je stvar? Šta si rekla?”

„Molim te, pusti me na miru.”

Odgurnula sam se od zida, ne stavivši ponovo naočare, i otplivala sam drhtavim, neujednačenim zamasa do drugog kraja, gde sam izašla iz vode i uzela peškir koji sam ostavila na klupi.

Kasnije sam sedela za kuhinjskim stolom, stopalima zakačena za noge stolice, glave naslonjene na dlanove. Koža mi je imala oštar miris hlora. Kosa je još uvek bila vlažna. Znala sam da bi trebalo da odem i da je sperem od sveg tog hlora i dobro je osušim, ali nisam imala snage. Znala sam, takođe, da bi trebalo da pojedem nešto, ali čemu sve to, čemu, jeb'o te, sve to?

Umorno sam uzdahnula i okrenula se da kroz zadnja vrata pogledam baštu. Nebo je tek počelo da tamni i postaje indigo plavo. Uzela sam ključ sa kuke, otključala vrata i izašla u baštu. Tokom popodneva padala je kiša, još uvek se čulo kako sa nakvašenog drveća kapi padaju u ujednačenom, utučenom ritmu. Osećao se svež, zdrav miris vlažne zemlje, pomešan sa oštrim, slatkastim vonjem trulog lišća.

Sela sam na klupu pod drvetom i dugo sam tu ostala. Posmatrala sam kako se u komšijskim kućama pale svetla, dok mi je vlaga polagano natapala suknju. U neko doba mačak je došao da mi se pridruži: iz mraka se prvo

pojaviio njegov rep u obliku upitnika.

Grane iznad mene su se komešale i povijale pod naletima vetra. Mačak mi se provlačio oko gležnjeva, trljajući se o moje noge, izvijajući leđa. Mračni, tamnoplavi oblaci jurili su nebom. Okrenula sam se, začuvši nešto u blizini, i dok sam se pomerala, osetila sam neku vrstu kretanja u sebi, kao da su iznenada pritisnuti prekidači električnog kola: pucketava struja kolala je mojim telom. Shvatila sam. Prvi put sam shvatila da su se neverica i šok, a da to nisam ni primetila, iskrunili i otkrili jednostavnu istinu: on se nikada više neće vratiti. Bio je mrtav. Toliko sam pokušavala da sebe samu u to ubedim, a sada sam bila sigurna. Moje srce je znalo, i glava je znala, i telo je znalo. On se nikada više neće vratiti.

Dugo sam tako sedela osećajući obamrlost, kao da mi je neko isključio sva čula. Preostao je samo čudni mir: osećala sam se kao da sam šuplja, a da mi samo dim ispunjava telo.

Pogledala sam ka nebu. Ljubičaste nijanse prelivale su se u tamnoplavu boju sumraka, a ptice su žamorile na telefonskoj žici koja se protezala od susedne kuće do moje nadstrešnice. „Život ide dalje.“ Toliko mi je ljudi to reklo. Da, jebeni život sasvim lepo ide dalje, ali šta ako je baš to ono što ne želiš? Šta ako želiš da ga zaustaviš, stopiraš, ili da se čak boriš sa strujom i vratiš u prošlost za koju ne želiš da bude prošlost? „Proći će“, govorili su drugi. Ali ja nisam htela da prođe. Nisam htela da se naviknem na to da je on mrtav. To bi bilo poslednje što sam poželela.

Ustala sam. Pao je mrak. Lucifer me je sledio do kapije koju sam zalupila za sobom. Žurila sam pločnikom, odjeci mojih koraka su se odbijali o zidove kuća. Nisam imala pojma kud sam pošla. Sve što sam znala bilo je da imam rupu, zjapeću rupu na mestu gde bi trebalo da mi bude

srce. Negde sam pročitala da bi srce trebalo da je veličine pesnice, ali činilo mi se da je ta rupa daleko veća. Izgledalo je kao da se prostire po trupu i da je hladna i prazna – sveži vetar kao da je duvao pravo kroz nju. Osećala sam se tako krhkom i bestelesnom, kao da bi me vetar mogao oduvati.

Ljudi su se tiskali na ulazu u metro. Prešla sam ulicu, izbegavši noćni autobus koji je dolazio iz centra grada i, kako bih se mimoišla sa gomilom ljudi koja mi se približavala trotoarom, uletela sam u bočnu uličicu. Nemam predstavu koliko dugo sam hodala. te noći ni gde sam pošla. Sećam se da sam prošla kraj nekoga ko je dobio: „Jesi l' dobro, ljubavi, je l' ti dobro?“, i sigurno sam prošla blizu Ridžents parka, pošto se sećam rike životinja u zoološkom vrtu koju je vetar nosio ka meni.

U neko doba sam ušla u supermarket koji je radio čitave noći. Ljudi su se kretali između gondola, punili žičane korpe sladoledom, vinima i voćem, dok ih je nadgledao bezvoljni i nedovoljno plaćeni tinejdžer koji se dosađivao za kasom. Umešala sam se među njih, opčinjena šarenim pakovanjima, obaveštenjima o popustima, bledim metalom polica. Prevlačila sam rukom po policama: komadi žutog sira, uglačanog voća, vakumiranih kolača. Zastala sam kada mi je ruka naletela na nešto istovremeno i meko i čvrsto. Bilo je to klupče vune, jarkocrveno; isprepletane niti namotajima su stvorile čvrsto, nabijeno đule. Podigla sam ga i odmerila. Ruka mi je bila vlažna i klizava od brisanja suza, ali vuna je upila vlagu, uvlačeći vodu u svoje niti slične lavirintu.

Bila sam napeta od želje da imam to klupče. Nisam mogla da izađem bez njega iz prodavnice, ali nisam ponela novac – naprasno sam otišla od kuće. Iskosa sam pažljivo pogledala tinejdžera za kasom: zurio je kroz

prozor ka stanici metroa koja se nalazila preko puta. Osvrnula sam se oko sebe. Sa moje leve strane neka žena bila je zaokupljena izborom supa u konzervi. I jednostavno sam to učinila. Brzo sam ga strpala pod džemper. Zatim sam se uputila ka izlazu i, samo jednom pogledavši preko ramena, izašla sam i ostavila vrata da se sama zatvore za mnom.

Džejmijev slabašni vapaj dopro je do Kirsti, probivši se kroz kilometre njenog mrtvačkog sna bez snova. Nekoliko trenutaka samo leži otvorenih očiju i posmatra plafon. Udovi odbijaju da poslušaju njen mozak. Nil je kraj nje, uronjen u zaborav sna. Kako mu je to polazilo za rukom? Kako to da njegov mozak nije bio programiran da prati ritam dečijeg spavanja, kao što je to bio njen? Kada je Džejmijevo jecanje postalo besno urlanje pomešano sa štucanjem, uključila je automatskog pilota: sedi, spusti noge na pod, oteturaj se kroz rusvaj od zgužvanih čarapa, slikovnica sa koricama razlistanim od sisanja, razbacanih igračaka, bočica za hranjenje i Nilovih cipela, sve do ogradice.

Majušne, rumene šake i stopala njihale su se u vazduhu. Džejmi je ležao na leđima. Kada ju je ugledao, napunio je pluća i pripremio se za mega urlik. Kirsti je njegovo krhko telo privila uz rame da priguši plač, noseći taj topli zamotuljak u dnevnu sobu i sela na sofu. „Hajde polako“, mrmljala je, otkopčavajući spavaćicu, „čemu tolika galama?“

Utišao se čim joj se bradavica našla u njegovim ustima. Posesivno je stiskao njen prst i jedni zvuci koji su se čuli bili su njegovo tiho, ubrzano, plitko disanje i halapljivo sisanje.

Noć je bila topla. Kirsti je skupljala i pružala nožne prste u ritmu njegovog sisanja i zavalila se u jastuke.

Osećala je kako se u nju uvlači omamljujuća utrnulost od pospanosti. Ruke su joj malaksavale, prsti su se uvijali oko dlanova i kičmeni pršljenovi su se opuštali. Polako je tonula u besvest.

Sledeće čega se seća je neprijatno osećanje da nije sama. Naglo podiže glavu očekujući da vidi Nila u pidžami kako stoji u polumraku. Soba je bila prazna. Kirsti se oseća čudno. Srce joj lupa.

Nema predstavu koliko je vremena prošlo. Džejmi joj je spavao u rukama i oseća pulsiranje njegovog malog tela.

Elis. Elis je bila budna. Negde. Znala je to. Kirsti nedeljama nije uspevala da porazgovara s njom. Elis kao da nikada nije bila tu ili nije podizala slušalicu. Kirsti se još jednom osvrnula po sobi, koliko da bude sigurna da se njena sestra nije nekakvim sumanutim slučajem obrela tu negde, a zatim ustaje i privija usnulog Džejmija uz rame.

U predsoblju je čučnula, stavila Džejmija u krilo i okrenula Elisin broj. Pozvonilo je jednom, a onda se čuo Elisin glas, uzdržan i napet: „Halo?”

„Zdravo. Ja sam.”

Čula je kako njena sestra uzima vazduh, a zatim su se prolomili histerični jecaji od kojih joj se okretala utroba. Niz Kirstino lice kotrljale su se suze koje su padale na Džejmijevo odelce dok je sa slušalicom prilepljenom uz uho slušala kako Elisin bol curi kroz telefonske žice, i nežno je rekla: „Nemoj, Elis. Ne plači. Ne plači. Nemoj, Elis.”

To je potrajalo deset, petnaest minuta, možda duže. Kroz Kirstinu glavu je kao po zidu smrti kolala misao: moja sestra je osamsto kilometara odavde, sasvim sama u kući i plače sama usred noći.

„Elis”, konačno je rekla, „zašto nas ne zoveš kada se

ovako osećaš? Ne mogu da podnesem pomisao da plačeš sama.”

Elis je počela da govori u isprekidanim, dahtavim trzajima između jecaja: „Ne mogu... više... Kirsti... Kao da mi je... čitav život... presečen... Bilo je... tako veselo... puno radosti... a sada je sve besmisleno... Ne mogu da... nađem ništa... od čega bih se... bolje osećala... Sve je besmisleno... bez njega... Osećam se... kao da sam mrtva... Ništa... ne osećam... Volela bih... da sam mrtva... U meni je... sve umrlo... ništa... više... ne osećam.”

Kada je Kirsti konačno spustila slušalicu, vratila se u sobu i spustila Džejmija u krevetac. Zatim je skliznula u krevet i prislonivši obraz uz Nilovu kičme. Zaspala je grleći njegovo telo.

Prodavnica ima uska, dvostruka vrata. Samo se jedno krilo otvara. Elis mora da uđe postrance, torba joj zapinje o bravu.

„Zdravo, po drugi put“, vedro joj kaže žena za tezgom. Elis joj nemo otpozdravlja i upućuje se pravo ka širokim kutijastim policama koje su pune vunениh lopti, u svakoj kutiji je po jedna boja. Za leđima čuje kako žena nastavlja telefonski razgovor: „...i onda sam joj rekla, ako hoćeš još jedno dete, to je tvoja stvar. Ja uopšte ne bih obraćala pažnju na njegove želje. Po meni je najbolje zadovoljiti se jednim detetom. Odeš kod dobrog hirurga, urade ti carski rez i posle te lepo zašiju. Ali znaš već kakva je ona...“

Elis se usredsređuje na svoje disanje da ne bi slušala ženin glas. Iščitava zbijeni tekst na deklaracijama, prstima stiska klupčad vune, trlja ih o obraz da bi proverila njihovu mekoću i razgleda par za parom dugačkih, tankih, srebrnih igala za pletenje različitih dužina i prečnika. Odnosi stvari koje je odabrala do pulta. Žena se obraća sagovorniku: „Izvini, moram da prekinem... Da... da... Zvaću te kasnije.“ Okreće se ka Elis i ružičasto lakiranim noktima nalik na kandirane latice otkucava cene na kasi. „Vaš muž je srećković kad ima nekoga da mu plete lepe džempere“, kaže, dok uz zveckanje igala ubacuje robu u plastičnu kesu.

Elis okreće tanku burmu od platine na domalom prstu leve ruke. „Da“, odgovara i stiska zube da bi bila sigurna

da ništa više neće reći. Na ivici je da se izdere na tu ženu prešminkanog i preljubaznog lica, i to je plaši.

Izašavši iz prodavnice na ulicu punu ljudi, steže igle na grudima i naslanja se na zid ne bi li se povratila. Oseća nesvesticu kao da se popela nekoliko spratova trčeći uz stepenice.

Ne može sada da se vrati u kancelariju. Jednostavno ne može. Zna da bi trebalo da im se javi i kaže im da će otići kući, ali o tome razmišlja tek dok se metroom vozi ka Kemden taunu. A tada je već kasno. Izmisliće sutra neko opravdanje. Reći će da joj je pozlilo ili tako nešto.

Kod kuće, neko vreme leži na krevetu, još uvek u kaputu, i dalje čvrsto stežući u rukama plastičnu kesu i ključeve. Posle nekog vremena, kada je svetlo napolju počelo da jenjava, seda, podmeće jastuk između leđa i zida, vadi stvari iz kесе i ređa ih po prekrivaču. Stavlja mustru na kolena, uzima prvo klupče vune i počinje da ga pažljivo pregleda tražeći kraj. A onda počinje da plete: igle čvrsto naležu na pregibe u korenu dlanova, vrhovi im se zveckajući sudaraju, vunena nit joj klizi preko prstiju, upliće se, savija i uvrće, stvarajući mrežu sioženih petlji koja se neprekidno povećava. Ritam je opčinjava: unutra, okolo, provuci, izvuci; unutra, okolo, provuci, izvuci. Reči koje koristi su kratke, jasne, nedvosmislene: klot, frket, ravno. Po završetku svakog reda, iglu na kojoj je pletivo prebacuje u drugu mku, a onom koja je sada slobodna počinje prvu petlju novog reda.

Naravno, ono što je u početku plela bila je obična koještarija. Ispuštene petlje su su, kao podmukli virus, iz sredine rasplitale pletivo. Bacila je te prve pokušaje. Ali, posle nedelju-dve rada, više nije ispuštala petlje i uskoro je mogla da plete ne gledajući. Nekako se dobro osećaš kad obučeš ono što si sama napravila. Dok joj se ruke

kreću u smirujućem, pravilnom ritmu, gleda uredno izukrštane petlje koje joj pokrivaju ruke. Svaku sam od njih sama napravila.

Prestaje tek kada se na jednoj od igala stvori dugačka, teška traka pletiva. Odlaze je na stranu, seda na ivicu kreveta, klata nogama i prazno zuri kroz prozor. Povremeno – obično kada sama u kući provede nekoliko dana – potone u tih, gorak bes, drugačiji od svega što je dotle iskusila: šta, za boga miloga, da radiš kada u svojoj dvadeset devetoj godini izgubiš jedinu osobu koja može da te usreći? Danas je, međutim, ne izjeda ljutnja. Danas samo želi da joj se on vrati, samo želi da joj se on vrati i to boli više nego što može da se iskaže.

Sedi tako, šaka zavučениh pod butine, klata nogama, vukući stopala po podu. Ni prema kome ne oseća ništa – osim prema njemu. Naravno. Uvek on. Kao da je zavarena, postala je tvrda i krta. Niko i ništa je ne dotiče. Nepokretna je kao kamen i isto toliko hladna.

Kada ju je tog jutra zvala telefonom na posao, Rejčel joj je rekla da nikada više neće progovoriti sa njom ako ne dođe, i tako je Elis oko osam obišla opustelu kancelariju gaseći svetla i isključujući kompjutere. Malo se našminkala u toaletu, maskarom je izvukla trepavice, nacrtala svetlocrveni osmeh i stepenicama se spustila pet spratova. Pre nego što je izašla, sredila je letke sa propozicijama konkursa koji su stajali na polici kraj vrata.

Bilo je toplo večje. Nil strit je vrveo od ljudi. Probijala se između njih, prolazeći ispred prodavnica osvetljenih neonskim svetlom. Bar u kome je Rejčel rekla da će biti, nalazio se odmah iza Sedam satova, u podrumu u koji se stizalo metalnim spiralnim stepeništem. Dok je silazila, videla je Rejčel koja je sa još jednom ženom sedela za

stolom u dnu lokala. Živo su razgovarale.

„Elis! Došla si!“ Rejčel je ustala i zagrlila je. „Ovo je Kamil.“ Žena se nasmešila sporim, blagonaklonim osmehom i bledunjavo plavim očima pogledala Elis. „Tako mi je drago što smo se upoznale,“ rekla je tiho, poverljivim tonom. „Rejčel mi je ispričala sve o tebi. Kako si sada? Osećaš li se bolje?“

Elis je prestala da raskopčava jaknu i iznenađeno pogledala prijateljicu koja je blago rumenih obraza zurila u sto.

„Dobro sam, hvala na pitanju“, nabusito je rekla. „Kako si ti?“

„Fino, fino.“ Kamil se široko nasmešila.

Elis se osećala rastrojeno; bilo je strahovito vruće i bučno u odnosu na blagi vazduh napolju. Ljudi za šankom su vikali, pokušavajući da privuku barmenovu pažnju. Dim cigareta se uzdizao iz plavo obrubljenih pepeljara na stolovima i sva lica su izgledala ustreptalo i nekako očajnički, kao da je neobično važno da svi vide da se oni dobro provode. Pogledala je preko stola u Rejčel, koja je slušala nešto što joj je Kamil pričala, i osetila se kao da je poznaje isto koliko i tu Kamil. Je li joj ona stvarno bila prijateljica? Izgledalo joj je kao da su se poznavale pre mnogo godina. Pogledala je na svoje ruke koje su joj ležale u krilu, uzimajući gutljaj pića ne bi li pročistila grlo. Podigla je pogled i ponovo se usredsredila na dve žene za stolom, pokušavajući da se uključi u njihov razgovor.

„I? Gde ste išli? Kakav je?“, govorila je Rejčel. Primetila je da ih Elis posmatra i nagnula se ka njoj. „Kamil je upravo raskinula vezu koja je trajala – koliko ono beše, Kamil?“

„Godinu i po dana.“

„Godinu i po dana, i sinoć je izašla sa tim tipom – prvi

sastanak otkako se raskantala s bivšim."

Elis je pokušala da izgleda zainteresovano.

„Pa, izveo me je u taj kafić na Ajlingtonu.“

„Koji?“, pitala je Rejčel.

„Onaj preko puta ulaza u metro, zove se 'Barzantija', ili tako nekako.“

„Znam to mesto. I? Nastavi.“

„Pili smo koktele i razgovarali, a onda mi je ispričao svoju teoriju.“

„Koja glasi...?“

„Vidiš, Manuel kaže...“

„Čekaj malo“, prekinula je Rejčel. „Zove se Manuel?“

„Mhm.“

„Kakvo je to ime?“

„Roditelji su mu iz Južne Amerike ili tako nešto. Slušaj, hoćeš li ti da čuješ tu teoriju ili ne?“

„Da, izvini. Nastavi.“

„Manuel ima teoriju da kad ti se veza završi na ovaj ili onaj način, ne treba da se povučesh u zimski san – što sam ja uradila, kako on kaže. Ono što bi trebalo da uradiš jeste da počneš da izlaziš sa nekim što pre. To je jedini način da preboliš.“

„Zašto?“

„On kaže da nema svrhe živeti u svem tom bolu, da ti je potreban neko prolazan, neka vrsta ljudskog anestetika.“

Rejčel je šmrknula. „Ljudski anestetik, al' za malo. Da pogađam: da se nije Manuel kojim slučajem velikodušno ponudio da bude tvoj ljudski anestetik?“

„Ne, ne, uopšte nije to u pitanju. Rekao je da je ljudima potrebno nešto da ih pokrene, da ih nekako izvuče iz toga.“

„Prilično mi to zvuči kao očajnički pokušaj“, rekla je

Rejčel i zavalila se, igrajući se čašom. „Šta ti misliš, El?”

„Ljudski anestetik?”, ponovila je Elis, još uvek osećajući se kao da je van tela.

Kamil je belo gledala, zbunjena. Rejčel je bila užasnuta. Udarila je čašom o sto i odjednom se unezverila. „Elis... mislim da Kamil nije htela da... Nema to veze s tobom... Hoću da kažem... Isuse, Elis, žao mi je... Ne mogu da verujem da smo pred tobom tek tako pričale o tome... Stvarno smo glupače i ... ”

Elis je ustala i skinula je jaknu sa naslona stolice. „Mislim da je vreme da krenem.”

Dok je prelazila Šaftsberi aveniju, čula je kako za njom koraci odzvanjaju pločnikom, a zatim ju je Rejčel sustigla i uhvatila za ruku. Zaustavila se, ali nije pogledala prijateljicu.

„Elis. Izvini.”

„U redu je, Rejč. Sve je u redu. Stvarno. Jednostavno mi se... više nije tamo ostajalo.”

„Pa, ne mogu reći da te krivim zbog toga. Mislim da sam osvojila nagradu za najusraniju prijateljicu.”

„Ne, nisi”, odgovorila je Elis. „I ne seri više.”

„Pa, radije bih srala nego pričala o ljudskim anestetcima.”

Elis ju je pogledala, i obe su se zacenile od smeha. Rejčel ju je obuhvatila rukama i čvrsto zagrlila. „O, Bože, Elis, ne mogu to više da podnesem.”

„Šta ne možeš da podneseš?”

„Ne mogu da podnesem što ne mogu da zamislim kako ti je.”

„Za sada ti dobro ide.”

„Ne”, odmahнула je Rejčel glavom, „nisi u pravu. Uopšte. Mada mislim da nema onoga na svetu ko bi mogao da shvati kroz šta ti prolaziš.”

Elis nije ni razmislila o odgovoru pre no što ga je izgovorila, i to ju je toliko iznenadilo da kasnije nije mogla da prestane da ga premeće po glavi. „Ima. Njegov otac.“

Nije bilo teško naći adresu. Pregledala je Džonove fascikle na tavanu i na dnu jedne kutije pronašla je svesku sa izbledelim crvenim koricama. Na prvoj strani, zaobljenom, dečaćkom verzijom njegovog rukopisa, stajalo je: „U slučaju da ovo pronađete, molim Vas da vratite na...“, i sledila je adresa.

Za vreme pauze za ručak, otišla je u papirnicu i kupila je blok posebnih papira za pisanje pisama. Bili su to debeli, plavi listovi sa bordurom po ivicama. Kada bi se jedan podigao ka svetlosti, mogao bi se videti vodeni žig proizvođača. Bili su to pravi papiri, za odrasle. Za ozbiljna pisma. Ispod korice bloka nalazio se šablon sa debelim crnim linijama koje su omogućavale pisanje u pravim, urednim redovima.

Elis je umetnula karton sa linijama ispod prvog lista i poravnala ga. Zatim je napunila penkalo tako što je uronila zlatno pero u gustu, crnu tečnost i pritisnula pipetu, a zatim je pustila. Obrisala je vrh o pantalone – ionako su bile cme, pa nije bilo važno.

U gornjem desnom uglu napisala je svoju adresu. Pero je škripalo prelazeći po vlaknima papira. Ispod je napisala datum, pa se zavalila u stolici da pogleda svoje delo. Da li je adresa prvo što pročitaš kada dobiješ pismo koje ne očekuješ? Sumnjala je u to. Kad bi ona dobila takvo pismo, preletela bi pogledom preko stranica, sve do kraja, i pogledala bi potpis. Možda joj, na kraju krajeva, adresa i

nije bila potrebna.

Otečila je list, zgužvala ga, a zatim ga iz sujeverja spustila u floku sa strane. Nije želela da upropasti stvar.

„Dragi...“, napisala je, a zatim je stala. Kako da ga oslovi? Nije imala predstavu. „Daniel“ je bilo suviše opušteno, suviše lično, ali joj je „gospodin Fridman“ zvučalo kao da se obraća provincijskom poreskom inspektom. Čvršće je stegnula penkalo. To može da ostavi za kraj, dopisaće kad završi ostalo.

„Želela sam da Vam pišem“, počela je. „Želela“. Zvučalo je previše davnašnje. Još uvek je želela, zato je i pisala to pismo. Pocepala je i taj list, trpajući ga u fioku, do prethodnog, i sedela je tako, buljeći u novu, praznu stranicu.

Šta je tačno htela da kaže? Znala je samo da je, od one večeri sa Rejčel, svakog minuta svakoga dana razmišljala o pisanju tog pisma, želeći da stupi u kontakt sa njim. Ali to nije mogla da mu kaže. Možda bi trebalo da prvo zapiše razloge, u crticama, pa da onda napiše pismo.

Pritisnula je perom hartiju. Mastilo je curilo praveći majušnu, okruglu mrlju, pre no što je pero kliznulo po ledenoplavoj površi. „Zato što želim da razgovaram s Vama.“ Zatim: „Zato što sam ljuta na Vas.“ „Zato što sam volela Vašeg sina.“ Pre nego što su slova do kraja formirala rečenicu: „Zato što je Džon sada mrtav, on je mrtav“, naterala se da se zaustavi i obećala sebi da neće to učiniti, da neće tako razmišljati dok piše pismo njegovom ocu. A kada je osetila da joj nadiru suze, da joj klize niz lice i vrat i natapaju joj džemper, bila je toliko kivna na sebe da ih je grubo obrisala rukavom. Tada je videla da su neke pale na papir, od čega se on izbočio, a mastilo se razlilo u mrlje. Jecajući, pocepala je list i otkrila je da i onaj ispod upio vodu, kao i naredni, pa i onaj ispod

njega. Cepala ih je jedan za drugim, gurajući ih u fioku, sve dok nije došla do neoštećenog, čistog papira, a zatim je spustila pero na njega. Pokušala je da se smiri i da se seti još razloga, pokušala je da počne iznova, jer je znala da će, ako se sada ne sabere, za par minuta biti prekasno. Međutim, jedino što je uspevala da napiše, nebrojeno puta, bilo je njegovo ime i posle nekog vremena morala je da odustane i isplače se, sa glavom na rukama, pogrbljena nad pisaćom stolom.

Čudna mi je pomisao da moje telo leži negde. Razmišljam o tome i zamišljam kako izgleda. Znam svaki mladež, svaku poru, svaku liniju na dlanu, ožiljke iz detinjstva i one od boginja, kao i tetovažu na plećki. Razmišljam o danu kada sam otišla da mi je urade – sparnom, vlažnom danu u Bangkoku, kada sam se probudila na ležaju u hotelu punom bubašvaba. Znojavo telo bilo mi je zamotano u čaršav. Sa ulice, devetnaest spratova niže, već se čula saobraćajna vreva. Pomislila sam – danas idem da se tetoviram. Izašla sam na vreli vazduh i stavila sam naočare za sunce. Znoj mi je već poput sporih insekata klizio niz kičmu, a pluća su mi šištalala od mešavine smoga i vreline. Išla sam ulicama, prolazeći kraj ljudi koji su jeli u restoranima, pored nizova tezgi sa povrćem u tesnim, mračnim uličicama, ispod nizova i nizova veša koji se sušio na prečkama od bambusa zakačenim na prozore, preko ulica zakrčenih saobraćajem, pored ljudi koji su prodavali lažne firmirane satove, kroz park u kome su stranci u crnim pantalonama i belim tunikama pravili spore, opčinjavajuće pokrete taj čija ili igrali šah, pored prodavnica grnčarije, sve do male radnje za tetovažu koju sam videla nekoliko dana pre toga. Spolja je izgledala mračno, a fotografije ljudi

pocrvenele kože koji ponosno pokazuju svoje nove sličice zamalo su me naterale da se predomislim. Unutra sam spustila majicu otkrivajući rame. „Ovde“, rekla sam.

Čovek mi je dlanom prešao preko plečke i čuo se šapat njegovih suvih prstiju i moje kože. „Ali kineski zmaj“, rekao je, „ti možda neće odgovarati.“

Okrenula sam se ka njemu. „To je ono što želim.“

Slegnuo je ramenima i premazao mi leđa antiseptikom. Sa radija u uglu treštali su sladunjavi zvuci azijskog popa. Pevušio je dok je iscrtavao konture zmaja. Posmatrala sam ga kako u pištolj za tetovažu ubacuje bočicu zelenog mastila. „Jesi li sigurna?“, upitao je, spreman, dok mi je pištolj zujao iznad ramena.

„Sigurna sam.“

Nije bolelo, ili je, bolje reći, to bila čudna vrsta bola, kao što led može da ožari. Kada je sve bilo gotovo, okrenula sam se lađima ka ogledalu i pogledala preko ramena. Bio je zelen, sa zlanim očima, crvenim repom i pramenovima koji su mu izlazili iz usta.

„Sviđa mi se. Hvala Vam“, rekla sam i nasmešila se, „hvala“, i otisnula sam se natrag u buku, vrućinu i uličnu vrevu, sa zmajem skrivenim na ramenu.

Ben je prvi ustao. En ga čuje kako sa Bet doručkuje u prizemlju: zveket tanjira i pribora za jelo, prigušeni zvuci razgovora. Zna da bi i ona trebalo da ustane i siđe, ali kuhinja je tako mala. Užasava je ideja da se njih troje sudaraju dok stavljaju vodu da se greje, prekopavaju Elisine kredence u potrazi za vrećicama čaja, otkrivaju kako funkcioniše toster, otvaraju i zatvaraju frižider i traže margarin. Oseća se nelagodno pri pomisli da treba da jede hranu koju je Elis kupila za sebe.

Uspravlja se u krevetu i sedi oslonjena na zid. Loše je spavala. Krevet nedvosmisleno miriše na Elis i veći deo noći provela je zureći u izbočine i udubljenja koja su tela nje i njenog muža napravila u prekrivaču, pokušavajući da se seti na kojoj strani kreveta je spavala Elis.

Ben je dopola raširio zavese. Vide se kuće preko puta ulice. Izgledaju neverovatno blizu; sa kreveta bi mogla da dobaci kamen do njihovih prozora. Kako Elis može da podnese da bude tako izložena pogledima? Verovatno se oseća kao da je pod stalnom prismotrom.

Gleda po sobi i zbunjuje je što sa mesta na kome se nalazi, na sredini Elisinog i Džonovog ogromnog kreveta, vidi sebe i veći deo kreveta u zidnom ogledalu na drugom kraju sobe. Okreće glavu i vidi da ogledalo na garderoberu daje istu sliku, ali sa boka; a pokretno ogledalo desno od nje kompletira prizor sa suprotne strane. Zbunjena je i razmišlja zašto bi neko hteo da se

vidi dok spava, a onda iznenada shvata razlog takvog rasporeda. Obrazi istog trena počinju da joj se žare i suočava se sa svoja tri odraza, rumena, u spavaćici, sa rukom na ustima. Brže-bolje ustaje.

U ogledalu pokušava da ne gleda u tu odbojnu gušteroliku stvar u akvarijumu. Nadala se da je stvorenje možda uginulo od njene poslednje posete. Ali, i dalje je bilo tu, plutajući i vodi kao i obično, raširenih prstiju, i posmatralo je svojim majušnim, glupavim očima. Koža mu je providna i bledoružičasta, podseća je na bolest i odvratno joj je što može da mu vidi unutrašnje organe i krvne sudove. Razmišlja da li da se okupa, ali pri pomisli da će je to stvorenje gledati, odustaje.

Ben joj dovikuje da će Bet i on otići do bolnice i pita je da li želi da ide sa njima. En mu odozgo odgovara da se ne brinu za nju, da ne želi da je čekaju i da će kasnije uzeti taksi.

Kada su otišli, En uživa u miru i samoći. Nikada nije navikla da bude sa nekim dvadeset četiri časa dnevno. Na podu u spavaćoj sobi je Elisin mali ruksak. En seda na stolicu, širom ga otvara i gleda unutra: olovke, naočare za sunce, pozivnica za promociju nekog romana, Elisin rokovnik, srebrnu pištaljku za dozivanje policije, sa ugraviranom reči „Galahad“, malu plastičnu ovcu (En iznenađeno bulji u nju držeći je za zadnju nogu. Ima rogove i vime drečavoroze boje. Odvratna joj je i brzo je spušta natrag), mesečnu kartu za metro koja ističe sledeće nedelje, izdatu na stanici Kemden taun (Elisina fotografija je rastužuje), grožđanu mast u stiku (potrošenu sa jedne strane) i tablu aspirina. Slaže sve te stvari oko svojih nogu, kao da igra igru memorije u kojoj će neko da ukloni jedan predmet, a ona će morati da pogodi koji nedostaje. Uzima rokovnik i otvara ga. Saznaje da je dvadeset

četvrtog aprila njena kćer imala sastanak zaposlenih u tri posle podne. Da su dvadeset sedmog maja Rejčel i Elis išle u sedam i trideset uveče da vide nešto što se zvalo *Vreme Cigana* u bioskopu Riversajd. Ništa nije bilo zapisano za prošli vikend. U novembru je Elis povukla crtu preko rubrike za vikend i zapisala „Norfolk?” Dok En prelistava rokovnik, iz njega ispadaju dve vozne karte. Do Edinburga. Jedna za odlazak, druga za povratak. Putnički voz. Za jednu odraslu osobu, bez dece.

Brzo sve vraća u ruksak i ustaje. Bez razmišljanja otvara garderober. Odeća koja visi sa šipke je raspoređena – Elisine stvari sa jedne, Džonove sa druge strane. Dodiruje tkanine. Metalne vešalice se sudaraju. Na vešalici su obešene dve ili tri Džonove košulje preko pantalona i farmerica. Elisin deo – koji zauzima oko dve trećine šipke – uredniji je i on je mešavina pliša, svile, vezenih tkanina, svetlucavih džemperu, čipkanih haljina. Na dnu se nalaze izmešane cipele – patike udobno smeštene između crnih sandala; besmisleno duboka cipela na šniranje leži na glomaznoj čizmi. Na mestu gde se sreću Elisine i Džonove stvari, crvena uska haljina visi do plave, pomalo zgužvane pamučne košulje. Oseća kako joj se plače: njihove stvari koje tu vise zajedno teraju je da zaplače. I sama nije sigurna za kime: za svojom kćeri, da – na samu pomisao o njenoj smrti oseća se kao izvrnuta rukavica; za Džonom, koji nije trebalo da umre kad ga je Elis toliko volela; a delimično i za sobom samom, jer njena odeća nikada neće ni sa čijom ovako visiti.

Vrata dnevne sobe su se lagano otvorila i Elis se ušunjala, stiskajući jastuk na grudima. Bilo je kasno prepodne, ali pošto još nije sklonila zavese, u sobi je vladao polumrak. Zvonjava telefona bila je grubo prekinuta uključivanjem telefonske sekretarice: „Elis? Rejčel ovde. Znam da si tamo i zato podigni slušalicu.”

Nije se pomerila, već je prazno posmatrala plafon.

„Hajde Elis, javi se... Dobro. Ovo bi, dakle, bila... koja?... šesnaesta ili sedamnaesta poruka koju ti ostavljam. Jesmo li prestale da se družimo a da ja nisam obavještena o tome? Jesi li živa?”

Čula je kako njena prijateljica zastaje i uzdiše. Traka je tiho šumila. „Pa dobro. Neka ti bude. Zvaću kasnije.”

Tek što je Rejčel spustila slušalicu i traka završila svoj mali ritual premotavanja, Elis je izašla iz sobe i zatvorila je vrata za sobom.

Rejčel ponovo svom snagom lupa na vrata.

„Ko je?”, čuje se Elisin glas iznutra.

„Ja sam. Jeb’o te, otvori vrata.”

Sledi pauza, a zatim se čuje škljocanje i pomeranje reze u bravi. Vrata se otvaraju. Dve žene se posmatraju: Rejčel podbočena, stisnutih usana. Zbunjena je, ali nije sigurna zašto. Elis izgleda drugačije – čak bolje. Oči joj deluju sjajnije, a i boja joj se vratila u obraze.

„Dakle?”, pita Rejčel.

„Dakle, šta?“

„Dakle, šta se događa?“

„Ništa.“ Elis je prkosno posmatra. „Na šta misliš?“

„Ne zoveš me. Ne odgovaraš na moje poruke. Elis, prošlo je skoro tri nedelje otkad smo se poslednji put videle.“

„Zar?“ , kaže neodređeno, posmatrajući automobil koji prolazi ulicom.

Rejčel uzdiše: vidi da ovo ničemu ne vodi. „Mogu li bar da uđem?“

„Mmm.“ Senka panike preleće Elisinim licem, a onda sklanja ruku sa do vratka. „Valjda možeš.“

„Hvala“, mrmlija Rejčel dok ulazi u hol.

Elis lupka noktima po čajniku dok čeka da voda proključa. Rejčel sedi za stolom, gleda oko sebe, razmišljajući kako da počne razgovor.

„Je li ti to novi džemper?“

„Molim?“

„To.“ Rejčel pokazuje na crveni vuneni džemper prebačen preko naslona stolice. „Je li nov?“

Elis ga brzo uzima, presavija ga i vraća na isto mesto. „Da.“

„Baš je lep. Gde si ga kupila?“

Elis, okrenuta leđima, mrmlija nešto sebi u bradu.

„Molim?“

„Kažem da sam ga sama isplela.“

„Ti? Stvarno? Ozbiljno?“

„Da.“

„Ali...“ Rejčel je zapanjena. „Ti si ga isplela?“

„Da. Šta tu ima toliko čudno?“

„Pa, za početak, nisam znala da umeš da pleteš.“

Elis ispred nje spušta šolju čaja i seda. „Sama sam naučila.“

„Blesavo. A zašto?”

„Zašto? Kako to misliš, ‘zašto’? Zašto neko plete?”

„Paaa, ne znam. Starice kao što je moja baba to rade da prekrate vreme. Ali teško da je tebi to potrebno.”

„Meni se sviđa.”

„Šta? Pletenje?”

„Elis, jesi li svesna koliko to tužno zvuči? Jesi li ovo radila umesto da me pozoveš – provodila si večeri pletući?”

„Možda. Šta tu ima loše?”

„Šta tu ima loše? Elis! Za ime boga...” Rejčel prekida pridiku i netremice posmatra svoju prijateljicu koja sedi sa druge strane stola. Na jutarnjem suncu koje dopire kroz kuhinjski prozor, vidi da je Elisin nov, zdrav izgled delo sloja šminke pažljivo nanесene na lice.

Znajući da nešto treba da kaže, ali ne i šta, Rejčel ustaje i sa stolice kraj vrata podiže pletivo, držeći ga za igle. U pitanju je veliki, džemper zelen poput trave, ili će to biti kada bude Elis završila ranflu oko kukova. Drži ga prema svetlu i posmatra komplikovanu mrežu petlji. Pomalo joj je nelagodno, ali nije sasvim sigurna zašto. Ponovo se okreće ka Elis koja i dalje sedi za stolom. „Ovo je preveliko za tebe, zar ne? Za koga je?”

Elis podiže pogled; Rejčel je zapanjena koliko je užasno besna. „Ne dodiruj to. Ostavi ga.” Elis juri preko kuhinje i istrgne joj džemper iz ruku.

Rejčel je posmatra dok zaštitnički privija pletivo uz grudi. Ima nečeg u boji tog džempera, u dodiru, V-izrezu, što neodoljivo podseća na Džona. Plete džemper za Džona, razmišlja Rejčel, plete džemper mrtvom mužu.

„El”, počinje Rejčel, grizući unutrašnju stranu usana, „jesi li dobro, je li sve u redu?”

Elis klima glavom. „Dobro sam.”

Elis okreće broj, proverava ga u otvorenom telefonskom imeniku kraj sebe, čuje pucketanje veza, a zatim i zvonjavu. Zamišlja telefon: verovatno je cm, staromodan, sa mesinganim ležištem za slušalicu, možda se nalazi iza vrata, ili na prozorskoj dasci, vibrira dok zvoni. Zamišlja ga kako prekida posao kad čuje zvonjavu – možda čita, ili pere sudove, ili gleda televiziju – pogleda, ostavlja to što radi, šta god to bilo, i prelazi preko sobe ili silazi niz stepenice – polako, pošto je, zar ne, imao pomalo umomo držanje – i podiže slušalicu.

Elis prekida vezu. Čeka neko vreme. Ustaje i kruži dva puta po sobi. Pomera biljke na prozoru, okreće ih ka svetlu, otkida uvenule listove i gužva ih. Zatim ponovo seda kraj telefona. Još jednom okreće broj. Ovog puta čeka duže, sluša udaljenu zvonjavu. Čuje se škljocaj u trenutku kad on podiže slušalicu, ali pre no što stigne da progovori, Elis prekida vezu. Ostala je bez daha. Oseća probadajuće trnce od vrha glave do kraja kičme.

Elis izlazi iz taksija. Ulica je uska i zavija u obliku slova S. Visoke živice od šimšira odvajaju kuće i bašte od pločnika. Kućni brojevi ugrađeni su u kapije od kovanog gvožđa koje su okružene zelenilom. Dok hoda niz ulicu, ne sreće nikoga, nijedan automobil ne prolazi. Zvuci saobraćaja koji dopiru sa prometne glavne ulice gube se za njom. Kuće su različite, više podsećaju na predgrađe, udaljene su od ulice, od komšijskih su odvojene garažama. Kako se približava broju, Elisine grudi počinju da podrhtavaju od nečeg nalik na uzbuđenje.

Od mesta na kome stoji, sve do ulaznih vrata, vodi popločana staza koja preseca travnjak. Prskalice izbacuju lučne mlazeve vode na cvetne leje; deo staze je mokar. Tu je Džon odrastao, razmišlja, tu se vraćao svakoga dana posle škole, tu je poslednju put došao da ocu kaže za

mene. Prozori su mračni, i u njima se vidi samo odraz bašte. U sobi u prizemlju navučene su zavese. Velika je, razmišlja Elis, ne može ni da zamisli kako je to živeti sam u njoj. Kraj kapije se nalazi jedan ružin grm. Precvetali cvetovi koji su bili savršeni pre nedelju dana, sada su se oklembesili, a latice su im otpadale. Elis pogleda i vidi da je pločnik pokriven njima. Oseća se slab, slatkasti vonj uvenulog cveća. Podseća je na... na vence... i... Skreće pogled, posmatrajući kuću: gleda gore, ka nebu, ka vrhovima drveća. Ulazna vrata se otvaraju, a figura čoveka koji se okreće da izvuče ključ iz brave zamagljena je iznenadnom navalom njenih suza.

Žurno se udaljava od kapije i sakriva se iza ugla susedne ograde. Stisnutom šakom pritiska usta. Da li ju je video? Šta bi mu rekla? Sada nije spremna, sada uopšte nije spremna. Ne može da sredi misli, ne može da smisli šta da kaže. Viri iza kamenog stuba i vidi ga kako izlazi kroz kapiju i zatvara je. Drži prugasti ceger sa žičanim drškama i prebacuje ga iz jedne ruke u drugu kako bi zatvorio vrata. Zatim odlazi.

Elis navlači kapuljaču dukserice i sa užasom shvata da na sebi ima jednu od Džonovih. Kako je mogla da bude toliko glupa? Nekoliko trenutaka je u panici, pokušava da se seti kad ju je Džon kupio i da li je postojala mogućnost da je Daniel prepozna. Zatim izlazi na ulicu i prati ga na rastojanju, ne skidajući pogled sa njegovih leđa i uglancanih potpetica.

Hoda ulicom i skreće desno, spušta se ka prodavnicama i stanici metroa pored koje je prošla kada je dolazila taksijem. Hoda sporo i neravnomerno, pomalo pogrbljenih leđa; pada joj na pamet da izgleda mnogo starije od njenih roditelja. Zastaje ispred bakalnice pred kojom su gajbe pune jabuka. Ona se krije iza telefonske

govomice, čekajući da produži. Na raskrsnici stoji sa još dvoje-troje ljudi da pređe ulicu. Ona zastaje na ulazu u banku. Da li bi je prepoznao kada bi je video? Hoće li znati ko je ona ako mu priđe? Kako bi mu se predstavila? Tek kada je on prešao ulicu, a svetla semafora su počela da se pale i gase, ona u poslednjem trenutku pretrčava, dok se on penje stepenicama biblioteke.

Unutra je tiho i mračno. Pod u holu popločan je crvenim kamenom, a zidovi su obloženi potamnelim drvetom. Oseća se miris mnoštva knjiga – poseban, suvi zadah koji suši grlo. Kroz zastakljena pokretna vrata vidi ga kako prilazi stolu bibliotekarke i vadi tri knjige iz prugaste torbe. Stavlja ih jednu na drugu na sto i čeka u redu, gurajući ih pred sobom dok se lagano pomera napred.

Elis ulazi na ista vrata i staje iza police sa knjigama za decu. „Dobar dan, gospodine Fridman“, čuje se glas bibliotekarke. On pretura po unutrašnjem džepu sakoa i izvlači futrolu za naočare. Klima glavom i mrmlja nešto što Elis ne može da čuje, okreće se i izlazi iz prostorije.

Ona se pomera. Znala je da je on penzioner. Zar ovako provodi dane? Skida sako i prebacuje ga preko naslona stolice. Zatim seda i stavlja naočare polukružnih stakala na nos. Otvara jednu od novina razapetih na drvenim ramovima i počinje da čita.

Sada bi bio savršeni trenutak. Elis se igra pantljikom kapuljače. Kada bi podigao pogled, ispred sebe bi video njene oči kako ga posmatraju između polica. Ona obilazi prostoriju, zamalo naletevši na majku koja čita detetu u krilu. Približava mu se – toliko mu je blizu da bi, ako se malo nagne i ispruži ruku, mogla da ga kucne po ramenu. A šta onda? Okrenuo bi se i video ženu koja nosi duksericu njegovog mrtvog sina, i šta onda?

Jedna šaka mu je na potiljku, a druga opušteno leži na stolu. Sa mesta na kome stoji, Elis vidi kroz stakla njegovih naočara: slova su razvučena i izvitoperena. Treba samo da pruži ruku ili da nešto kaže, to bi bilo dovoljno. Adrenalin joj kola telom, zvoni joj u glavi. Učiniče to. Učiniće to ovoga trenutka. Odmah.

U tom trenutku, druga bibliotekarka, sredovečna žena bledog, pegavog lica, pojavljuje sa druge strane stola. „Kako ste, gospodine Fridman?“, uzvikuje ona.

On se trza. Podiže pogled. Ruka na stolu se grči, čuje se grebanje noktiju po papiru. „Dobro sam“, odgovara on, „hvala na pitanju.“

Elis to više ne može da podnese, stvarno ne može. Peku je suze koje bez najave počinju da joj naviru na oči. Površinski napon ih za trenutak zadržava – usled čega bibliotekarka nagnuta nad stolom, njegova leđa, novine, nizovi knjiga, sve počinje da pliva kao da se sve topi – a zatim počinju da joj klize niz lice. Njegov glas. Njegov glas toliko podseća na Džonov. Džonov je. Ima blagog poljskog akcenta u njemu, ali ton, visina i boja su identični. Kao da je on progovorio, kao da se njegov glas prolomio bibliotekom. Ali nije, i to nije mogla da podnese.

Stopala joj se sama kreću, nose je duž ivice stola, pored bibliotekarke koja je netremice posmatra, pa mora da rukama pokrije lice i da prođe kroz čitavu zgradu, gušeći jecaje. Našavši se konačno napolju, počinje da trči obilazeći ljude na trotoaru i krivudajući između automobila; trči, što dalje, ne primećujući ništa oko sebe, a kada se konačno zaustavlja, nema predstavu gde se nalazi.

Bet, samo u majici kratkih rukava, susreće majku u dnevnoj sobi. Ustalaje kasno, još uvek je pospana. Majka na sebi ima kecelju (Bet se pita gde li ju je samo našla i da li ju je donela – tako nešto ni u kom slučaju nije pripadalo Elis), i gumene rukavice. U jednoj ruci steže krpnu, a drugom drži usisivač. Bet zna da to može da znači samo jedno: En se sprema za genocid.

„Bro jutro“, oprezno će Bet.

„Zdravo.“

„Šta to radiš?“

„Moram malo da počistim.“ En maršira do stola i počinje da nasumice slaže papire u gomile i briše prašinu sa raščišćene površine. „Ovo mesto je, najblaže rečeno, opasno za zdravlje. Ne znam o čemu je mislila tvoja sestra.“

„Mama, mislim da ne bi trebalo da...“

„Mislim, stvarno.“ En trzajem otvara fioku i počinje da izvlači komade zgužvane plave hartije i baca ih u kantu za otpatke.

„Mama, nemoj.“ Bet prilazi i gleda papire u kanti. Neki od njih su ispisani nečitkim rukopisom. „Ne bi trebalo to da radiš. Elis se to ne bi dopalo. Ne možeš tek tako da bacaš njene stvari.“

En se se okreće i počinje da pomera sofu. „Pomozi mi sa ovim, Bet, hoćeš li? Ne želim ni da pomislim kada je ovde poslednji put usisavano.“

Bet razmišlja da li da nastavi sa pokušajima da je zaustavi u tome što radi, ali odustaje pošto zna da je majku teško odvratiti kada je čišćenje u pitanju, a usisavanje je verovatno najbezazlenije što može da uradi. U tom trenutku zvoni telefon.

„Telefon“, kaže Bet.

En prestaje da razvlači crevo Elisinog usisivača. Ovo je prvi put da telefon zazvoni otkad su tu. Bet nije dovoljno obučena da bi se šetkala po kući ovako kasno ujutru, pa En odlazi u predsoblje i podiže slušalicu.

„Da?“

„Halo?“ Muški glas. Postariji. Zvuči sredovečno. Okleva. „Nisam siguran da sam dobio pravi broj.“

„Ne“, brzo će En, „ne, hoću da kažem, nije... Elis nije... ovde.“

„Vidim.“ Zvuči nesigurno. En počinje da se nervira. Za boga miloga, nemoj me držati ovde čitav dan. „Možda bih mogao da joj ostavim poruku.“

En ćuti. Ko je taj čovek koji ne zna šta se dogodilo? Ne zna kako to da formuliše – da li je on prijatelj? Kolega? Čovek iz toplane?

„Možete li da joj prenesete da... da sam je video prošle nedelje u biblioteci. I da sam pokušao da... Izašao sam za njom, ali već je otrčala. Svuda sam je tražio, ali nisam uspeo da je nađem. Možete li da joj kažete... Hteo sam da je pozovem... još odavno, ali... nisam. I čitave ove nedelje sam hteo da je pozovem, ali nisam, pa sam...“ Glas mu se gubi, glasno udiše vazduh, prikupljajući hrabrost. „Mislim da sam, u stvari, hteo da kažem da bih... jako voleo da... porazgovaram sa njom. Voleo bih da je vidim.“

„Ko ste vi?“

„Ja sam Daniel. Daniel Fridman. Ja sam Džonov otac.“

En vidi čoveka koji odlazi stazom noseći Džonov pepeo i Elis dok gleda za njim. Bes, iznenadan i snažan, počinje da ključa u njoj.

„Shvatam“, kaže En. Podiže pogled i vidi odraz sopstvenog lica u ogledalu sa zlatnim okvirom koje visi iza vrata. „Pa, Daniele Fridmane, ovde Elisina majka. Bojim se da ne mogu da joj prenesem Vašu poruku. Znete li zašto?“

„Oh. Ja...“

„Zato što ju je udario auto. Nalazi se u komi. Vama je navika da se prekasno setite nekih stvari, zar ne? Elis je u proklesoj komi. I verovatno će umreti. Šta kažete na to?“

Uz tresak spušta slušalicu, prekidajući vezu, a zatim je baca, tako da se slušalica ljulja iznad poda.

En kroz teška, dvostruka vrata ulazi na intenzivnu negu. Nema gotovo nikoga, a i oni retki koje sreće ne usuđuju se da je pogledaju po drugi put.

U Elisinoj sobi dovlači stolicu do kreveta tako da je sasvim blizu njenog lica. Uzima torbu sa krila i sklanja je pod stolicu. Stavlja ruku preko Elisine – iznenađujuće tople i zategnute – a zatim je brzo sklanja. Pita se šta se dogodilo sa Elisinom kosom nakon što su je odsekli. Jesu li je spalili? Privlači stolicu još bliže krevetu i saginje se ka Elisinom uhu. „Elis“, počinje, „imam nešto da ti kažem.“

Zastaje, primetivši pokret iza prozora. Prolazi medicinska sestra, vodeći pod ruku čoveka neodređenih godina. Koža mu je žućkasta, ispucala, podseća na braon hartiju, a hod mu je težak; kreće se kao astronaut. Glava mu je nagnuta u stranu. „Vrlo dobro“, vedro će sestra, „mnogo bolje nego juče.“

En skreće pogled na kćer, a zatim pogleda na svoje

krilo. Skida nekoliko vlasi kose sa kaputa i pušta ih da padaju kroz zagušljivi vazduh u sobi, a zatim se ponovo naginje ka Elis. „Volela sam ga“, šapuće. Oko njih se čuje žamor bolnice. „Stvarno sam ga volela. Želim da znaš da sam oduvek...”

Vrata se otvaraju i ulazi Ben. Nosi dve čaše i tri knjige. Stopalom zatvara vrata. „Zdravo“, kaže, „doneo sam ti čaj.”

En se uspravlja u stolici. „Hvala.”

„Jesi li htela čaj?”, pita je dok joj dodaje čašu.

„Da.”

„Ili bi radije kafu?”

„Može i kafa.”

„Sebi sam uzeo kafu. Ali mogu da ti je dam ako hoćeš.”

„Svejedno mi je.”

„Oh. Dakle, čaj ili kafa?”

„Rekla sam da mi je svejedno. Bilo šta.”

„I meni je svejedno.”

„Bene”, En pročišćava grlo, „Bene, htela bih... da razgovaram s tobom.”

On joj je okrenut leđima. Spušta knjige na noćni ormarić pored kreveta. Na njih stavlja čašu, a zatim se okreće ka Elis. „Zdravo”, kaže svojim posebnim obraćam-se-svojoj-kćeri-koja-leži-u-komi glasom. „Kako si danas?”

En je zadivljena njegovom sposobnošću da joj ide na živce, čak i u ovakvim trenucima. „Bene? Jesi li me čuo?”

On još uvek ne reaguje, miluje Elisinu ruku.

„Bene! Tebi se obraćam. Ili bar pokušavam.”

On se okreće ka njoj. „En, ako je u vezi sa večerom, Bet i ja smo razgovarali, i ... ”

„Nije u vezi sa večerom.”

„Oh.” Seda.

„Ben“, počinje En. „Treba da ti kažem nešto... u vezi sa Elis. Vidiš, ako se ona probudi...“

„Kada se probudi“, ispravlja je on.

„Ako“, insistira En, „ako se probudi, onda...“ Shvata da su joj dlanovi klizavi od znoja. Prepliće prste. „Trebalo je ranije da porazgovaramo.“

Ben ustaje. „Mislim da ću ipak uzeti kafu.“ Uzima čašu. „Sigurna si da hoćeš čaj?“

„Hoćeš li prestati da drobiš o prokletom čaju?“

On okreće glavu kao da mu je opalila šamar. Za trenutak, ta soba u kojoj su ljudi oduvek tiho govorili kao da je šokirana njenim podizanjem glasa – oseća se pulsiranje tišine, iščekivanje. A onda se čuje šum pumpe za vazduh: Elisina pluća se prazne i čarolija kao da se razbija.

„Stvar je u tome“, počinje En, tišim glasom, „što nisam sigurna da je Elis...“

„Nemoj“, mrmlija Ben. En ga posmatra preko Elisinog tela.

Ruka mu je na čelu, pokrio je oči.

„Šta?“

„Nemoj to da kažeš. Ne želim da to izgovoriš.“

„Ne znaš šta sam htela da...“

„Znam“, prekida je on, „naravno da znam“, i sklanja ruku sa očiju. „Misliš da sam budala.“

„Bene... Ja...“ Izgleda da joj stvari izmiču kontroli. Oseća kao da se nešto steže u njoj, nešto hladno, nešto što povlači materiju iz perifernih delova njenog tela i ostavlja samo ljušturu od kože, razvučenu preko kostiju. Ustaje, tetura, hvata se za prozor, pri tome ruši nekoliko kartica sa pozdravima. Kako zna? Da li ih je video? Da li mu je Elspet ipak rekla?

„Otkada znaš?“, pita ona, leđima okrenuta mužu.

„Oduvek.”

„Otkad je rođena?”

„Da”, uzdiše on.

„Kako?” En je zapanjena, ne može da poveruje. Okreće se ka njemu.

On je na ivici smeha. „Nikada nisi shvatila kako funkcioniše Nort Bervik, zar ne? Svi znaju sve. I uvek će se naći neko ko će ti reći, i”, trepće sećajući se nečega, „neko kome će to pričiniti zadovoljstvo. Ali kada je Elis rođena, kada sam je držao u naručju... Držao sam je u bolnici, samo dva sata nakon što je rođena, sećaš li se? A ona je plakala i vrištala i koprcala se. Bila si iznurena i izneo sam je u hodnik da bi ti mogla da malo odspavaš. Pogledao sam je i shvatio da nije bilo drugačije, ni manje intenzivno, niti me je manje ispunjavalo; imao sam istu želju da je zaštitim kao kada sam držao Kirsti, i rekao sam sebi: Bene, ne slušaj naklapanja, bilo da je tvoja ili ne, to nije bitno. A sumnja je bolela, bože, ponekad me je bolelo – pogotovu kad je odrasla i kad je to postalo očigledno – ali kad god bi me obuzela, uporno sam sebi govorio da je očinstvo mnogo više od DNK. Ona mi znači isto koliko i Kirsti i Bet.”

„Zašto... zašto nikada ništa nisi rekao?”

„Zašto? Zato što... zato što ne bi imalo svrhe, En. Ja sam znao, ti si znala... Bilo bi... osvetoljubivo... izvlačiti to na videlo. Elis i njene sestre – kako bi to uticalo na njih tri? I Elspet... to bi joj slomilo srce. Znaš koliko su bile bliske. Elspet bi te omrzнула zbog toga. Zašto bih poželeo tako nešto?”

En gleda u pod. „Bene, mislim da ona zna. Mislim na Elis. Mislim da je otkrila.”

Ben prekršta noge, oslanja stopalo na koleno, drži se rukom za članak. „Kako to misliš?”, pita.

„Mislim... U Edinburgu... kada je stigla... Mislim da je videla...”

„Tebe i njega?”

En klima glavom.

„Vi ste...” Ben traži reči, bore na čelu i oko očiju postaju mu dublje. „Još uvek...?”

En ponovo klima glavom.

Ben grize donju usnu, guta knedlu, pogled mu prelazi sa supruge na telo na krevetu. „Shvatam.”

Po Majku, najdepresivnija stvar u vezi sa ovakvim slučajevima bila je što ljudi pre ili kasnije dižu ruke od njih; pacijent biva prebačen u manju sobu na zabačenijem kraju odeljenja; poteže se pitanje o posledicama, priča se o eutanaziji; rođacima se, u početku izokola, pominje donacija organa za transplantaciju.

Prolazi bolničkim hodnicima, skreće desno i ulazi u dugački zastakljeni prolaz. Mogao bi da uradi još neke testove. Mogao bi da naloži da joj ponovo skeniraju mozak, da urade još jedno punktiranje. Ali govori sebi da mora da odluči ima li svrhe, mora da precizira, makar samo u svojoj glavi, datum isključivanja.

Ispred njega je sredovečni čovek kojeg Majk pokušava da zaobiđe još od kad je prošao kroz vrata ovog bolničkog krila, ali bilo je tako mnogo ljudi, invalidskih kolica i kreveta u hodnicima da nikako nije mogao da prođe ispred njega. Čovek hoda taman toliko sporije od njega da Majk mora povremeno da napravi tri-četiri sitna, skraćena koraka kako mu ne bi odvalio donove.

Na njegovo zaprepašćenje, čovek prolazi kroz vrata odeljenja za intenzivnu negu. Majk uzdiše i ponavlja sebi kako ionako nema još mnogo. Prolaze dve medicinske sestre. Neznanca posmatraju kratko, a Majka nešto duže.

Čovek se zaustavlja ispred Elisine sobe. Majk to toliko iznenadi da umalo ne naleti na njega. Okreće se i, u istom trenutku sa čovekom, čita natpis „Elis Rajks” na belo

pločici na vratima. Čovek otvara vrata, ulazi i zatvara ih za sobom. Majk prilazi prozoru, pokrivenom reflektujućim trakama, tako da vidi svoj odraz ispresecan delovima sobe. Gleda kako čovek dovlači stolicu do kreveta i seda.

Negde sam. Lutam. Skrivam se. Misli mi lete, slučajne i nevezane, kao loptice po fliperu. Razmišljam o žurki na kojoj se Džon i ja nismo sreli, kako smo verovatno kružili jedno oko drugog po sobi kao leptiri oko sijalice. Mislim o baki i sećam se kako mi je pričala da je sama šila svoju venčanicu. Zamislljam je kako seče tanku, sjajnu, koralnocrvenu svilu, od krojačkih makaza joj ostaju crvene brazde na palcu i kažiprstu; savija ivice tkanine i prošiva ih sitnim, iskošenim bodom. Mislim na baštu u Nort Berviku i majku koja je lopaticom okopava, čupa korov i otresa i najmanje komade zemlje sa isprepletanog korenja koje se drznulo da pomisli da ih sme poneti sa sobom. Razmišljam tako o svačemu i ni o čemu, kada odjednom začujem kako neko negde kaže: „Zdravo, Elis.“ Tek tako. Dve reči su uletele u moj prostor. A glas mi je poznat. Tako ga dobro znam. To je Džon. I obraća mi se. I odjednom se osećam kao trenutak pred oluju: izgleda da vazduh oko mene počinje da titra i tamni. Ne upravljam više sobom, letim ka nečemu, ili kroz nešto što izgleda kao procep koji se sužava, i na trenutak se pitam da li je to – to, da li je kucnuo čas, umirem li; deo mene se smeje, ruga se svim onim sranjiina o tunelu i svetlu o kojima smo slušali, jer nije tako, čak i ne liči na to, ali ne smejem se mnogo, jer se naprežem da čujem hoće li on ponovo progovoriti. Da imam antene, sada bi se pokretale u potrazi za zvukom, ispružene svom svojom dužinom, a

onda ga ponovo čujem: pročišćava grlo. Želim da plačem i da viknem: gde si do sada, đubre jedno, kako si mogao da me tako ostaviš. Ali onda čujem: „Već dugo se spremam da dođem da te vidim. Jako dugo.”

To nije on. To nije on i osećam se kao da mi se srce ponovo slama.

Ali znam ko je to. Ponovo progovara: priča kako je zakasnio, pita mogu li da mu oprostim, a ja ne znam mogu li, i dok razmišljam o tome, osećam kako mu glas dopire izbliza, jako blizu mene, tako blizu da gotovo da mogu da osetim njegov dah kraj glave; a onda shvatam da se sve vreme krećem napred, ili naviše, i nisam sigurna želim li ja to i sada već počinjem da paničim, nisam sigurna treba li da se prepustim struji ili da pokušam da se oduprem, ali izgleda da nemam izbora, moja glava juri, juri ka nekoj površini za koju nisam ni znala da je tu ili sam zaboravila na nju, hvatam dah, pluća su mi prazna i stisnuta, nizovi mehurića mi poput bisera izlaze iz usta.